

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
DENİZ BİLİMLERİ VE İŞLETMECİLİĞİ ENSTİTÜSÜ

MUĞLA İLİ VE İLÇELERİNDE
KIYI ALANLARI YÖNETİM PLANLAMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim UZAL
Deniz İşletmeciliği Anabilim Dalı

Danışman
Prof. Dr. Ertuğrul DOĞAN

EKİM, 2006

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
DENİZ BİLİMLERİ VE İŞLETMECİLİĞİ ENSTİTÜSÜ

İBRAHİM UZAL tarafından hazırlanmış ve sunulmuş “MUĞLA İLİ VE İLÇELERİNDE KIYI ALANLARI YÖNETİM PLANLAMASI” başlıklı tez DENİZ POLİKASI Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ertuğrul DOĞAN

Jüri Üyesi
Doç Dr. Z. Selmin BURAK

Jüri Üyesi
Doç. Dr. Cem GAZİOĞLU

Jüri Üyesi
Doç. Dr. Fatih M. ADATEPE

Jüri Üyesi
Yrd. Doç Dr. A.Sinan DEMİREL

Tez Savunma Tarihi: 03.10.2006

ÖNSÖZ

Denizel çevrenin bir parçası olan, deniz ile karaları birleştiren kıyılar, sundukları doğal, kültürel ve ekonomik kaynaklarının yanı sıra, estetik özelliklere de sahiptir. 1950'lerden sonra başlayan kitle turizmi, bu alanların turizm açısından değerli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle turizm amaçlı insan aktiviteleri bu alanlara kayarak, kıyılar üzerinde yoğun nüfus baskısı meydana getirdi ve kıyı alanlarının var olan dengeleri üzerinde olumsuz gelişmelerin ortaya çıkmasına neden oldu.

Çalışma alanımız olan Muğla ili de, ülkemizin en uzun kıyısına sahip ve ülke turizminin önemli kaynaklarından. Henüz tam olarak bozulmamış doğal, ekolojik yapısı ve tarihten gelen kültürel zenginliği, iklim şartları ile turizm sektörü için önemli bir alan olmasının yanında, yer altı zenginlikleri, balıkçılık, tarım gibi ekonomik kaynakları ile de ülke açısından önemli bir bölgedir. Turizm sektörü son yıllarda o kadar hızlı gelişti ki, tatil amaçlı bölgeye gelen turistler bu eşsiz güzellikleri görerek, özellikle kıyı alanlarında tatil amaçlı konut edinmeye başladı. Turizm sektörü de talebi karşılayabilmek için yatırımlarını artırdı. 1980'den sonra hızlanan bu süreç, Turizm Teşvik Yasası ile yükselişe geçmiştir. Ancak bu arada herkes için önemli olan planlama unutuldu. Bilinçsiz olan halk, kısa zamanda elde edeceği rantı düşünerek, zaten %97 gibi bir oranı sorunlu olan tarım arazilerini nakde dönüştürmeye başladı. Balıkçılık sektörü ile turizm sektörü sorunlar yaşamaya başladı. Sonuçta kıyı alanlarının yönetimi ile ilgili büyük sorunlar ortaya çıktı.

Bu sorunlarla başa çıkmada, geleneksel yönetim modelleri yetersiz kaldı. 1990'lı yıllardan sonra sorunların çözümü ülkemizde de kıyı alanları yönetiminin gerekliliğine inanılmaya başlandı.

Çalışmamızda bu gerekliliğin, Muğla içinde zorunlu olduğu düşünülerek, sorunların çözümü ve sürdürülebilir bütünleşik bir kıyı alanı yönetim planlaması için, Muğla ile ilgili bilgiler derlenerek, Muğla'nın kıyı alanlarının, sorunlarının tespiti ve bu çerçevede öneriler getirilmeye çalışıldı.

Çalışmanın hazırlanması aşamasında, Muğla Üniversitesi dökümantasyon merkezi yetkilileri, Prof. Dr. Erdal ÖZHAN'ın editörlüğünü yaptığı, Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları Ulusal Konferansı Bildiriler Kitapları ile hukuk konusunda tez danışmanım Prof. Dr. Ertuğrul DOĞAN ile Doç Dr Selmin BURAK ve Dr. M.Ali AKKAYA'nın hazırlamış olduğu Türkiye Kıyıları kitabı yol haritam oldu. Ayrıca bilgi ve birikimlerinden yaralandığım Prof Dr. Ertuğrul DOĞAN, Doç Dr. Cem GAZİOĞLU ve Dr. Mehmet Ali AKKAYA'ya ve tez aşamasında sabırlarını esirgemeyen aileme teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

ÖZET

Muğla İli ve İlçeleri Kıyı Alanları Yönetim Planlaması

İbrahim UZAL

Kıyı alanları tarihi süreç içerisinde toplumlar için çekici alanlar olmuş, insanlar tarih boyunca öncelikle kıyı alanlarında yerleşmiş, uygarlıkları ve kentleri kıyı bölgelerinde kurmuşlardır. Kıyılarıdaki doğal kaynaklar, toplumun ekonomik ve sosyal gelişmesine imkân sağlamakta, ülkenin kalkınmasında önemli roller üstlenmektedir.

Türkiye yaklaşık 8333 km lik deniz kıyısına sahip olup kıyı illerimizden. Muğla ili ilçeleri ile birlikte yaklaşık 1124 km lik kıyı şeridinde sahiptir. Muğla ili kıyı alanlarının doğal yapısının, sosyo-ekonomik olarak uygun koşullar taşıyan zengin doğal kaynak potansiyeline sahiptir. (Ölüdeniz-Marmaris-Bodrum vb.) Sağladığı avantajlar nedeniyle diğer kıyı bölgelerinden ayrı olarak kentleşme, sanayi, ulaştırma, turizm ... vb. ekonomik ve toplumsal, birbirleriyle rekabet halinde olan ulusal ve uluslararası faaliyetler için çekim merkezi olmuştur. Dolayısıyla Muğla ili duyarlı kıyı ekosistemleri, kıyılarıda yoğun gelişme baskısı altındadır. Bu sorunların temelinde kıyı alanlarının amaç dışı kullanım şekli ortaya çıkmaktadır.

Bu tez çalışmasında Muğla ili ve ilçeleri kıyı alanlarının kullanım ve gelişiminin sürdürülebilir olarak devamının sağlanabilmesi için gerekli olan planlama yaklaşımı, soruların analizi ve çözüm önerileri incelenmiştir.

ABSTRACT

Province Mugla and Its Districts Coastal Zone Management

İbrahim UZAL

During the historical process, coastal zone were attractive places for societies, people before all else got established in those areas and also they assembled the civilizations and cities is coastal zone. The natural sources is shores provide opportunity to society to develop economically and socially and play important roles in country's improvement.

Turkey has approximately 8333 km sea coast, and a shore city, Muğla, has approximately 1124 km coast streamer including its districts. The city Muğla's coastal areas have a potential of natural source that is suitable conditions or socio-economic situations. Because of this, it became a center for national and international activities, since it had some economic and social advantages like urbanisation, industrialization, transportation and tourism. Consequently, the city Muğla is under dense development pressure that consist of sensitive coastal ecosystems.

In this thesis research; planning approach, problem analysis and solution suggestions were investigated to provide contuncity of usage and improvement of coastal regions of Muğla and its districts.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv
RESİM LİSTESİ.....	v
HARİTA LİSTESİ.....	vi
GRAFİK LİSTESİ.....	vii
KISALTMA LİSTESİ.....	viii
EK LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ.....	1
1.1.Çalışmanın Amaç ve Kapsamı.....	1
II. MUĞLA İLİ VE KIYI BÖLGESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	3
2.1.Doğal Yapı.....	3
2.1.1. Coğrafi Konum	3
2.1.2. Jeoloji.....	4
2.1.3. İklim.....	4
2.1.4. Toprak ve Arazi Kullanımı.....	6
2.1.5. Bitki Örtüsü.....	9
2.1.6. Su Kaynakları ve Kıyı Habitatları	10
2.1.6.1. Hidroloji.....	10
2.1.6.2. Denizler.....	11
2.1.6.3 Akarsular.....	12
2.1.6.4. Göller, Göletler ve Rezervuarlar	13
2.1.6.5. Yer Altı Suları	15
2.1.6.6.Sulak Alanlar.....	17
2.1.7. Kıyı Habitatları.....	20
2.1.8. Koruma Altına Alınmış Hassas Bölgeleri.....	22
2.1.8.1.Parklar	23
2.1.8.2. Orman İçi Dinlenme Yerleri.....	24
2.1.8.3.Özel Çevre Koruma Bölgeleri.....	24
2.1.8.4. Mavi Bayrak Uygulaması.....	28
2.1.8.5.Canlı Kaynak Koruma Alanları.....	29
2.1.8.6. Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Koruma Alanları.....	30
2.2. Sosyo Ekonomik Yapı.....	35
2.2.1. Nüfus.....	35
2.2.2. Kentleşme.....	38
2.2.3. Göç.....	41
2.2.4. İkinci Konutlar.....	42
2.2.5. Ekonomik Yapı.....	44
2.3. Turizm.....	46
2.3.1.Turizm Ekonomisi.....	47
2.3.2.İldeki Turizm Çeşitliliği.....	47

2.3.2.1. Kùltür Turizmi.....	47
2.3.2.2. Kıyı ve Deniz Turizmi:.....	48
2.3.2.3. Yat Turizmi:.....	50
2.3.2.4. Su Altı Dalış Turizmi:.....	51
2.4. Tarım.....	51
2.5. Ticaret – Ulaşım.....	54
2.5.1. Ticaret.....	54
2.5.2. Ulaşım	55
2.6. Enerji Üretimi.....	58
2.7. Madencilik.....	59
III. KIYI ALANLARI YÖNETİMİ.....	61
3.1. Kıyı Alanları Yönetimi Kavramı.....	61
3.1.1. Kıyı Alanları Yönetiminin Gerekliiği.....	62
3.1.2. Kıyı Alanları Yönetiminin Amacı.....	63
3.1.3. Kıyı Alanları Yönetiminin İlkeleri.....	64
3.1.4. Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi.....	64
3.1.5. Kıyı Kavramı ve Tanımlaması.....	67
3.1.6. Farklı Disiplinlerde Kıyı Kavramı.....	68
3.1.6.1. Jeomorfoloji ve Kıyı Kavramı.....	68
3.1.6.2. Çevre Bilimi ve Kıyı Kavramı.....	68
3.1.6.3. Coğrafya Bilimi ve Kıyı Kavramı.....	68
3.1.6.4. Ekonomi Bilimi ve Kıyı Kavramı	69
3.1.6.5. Hukuk Bilimi ve Kıyı Kavramı	69
3.1.7. Kıyı Alt Bölümleri ve Tanımları	69
3.1.7.1. Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti.....	71
3.2. Sosyo Ekonomik Yapı ve Kıyı Alanları Yönetimi.....	72
3.2.1. Sosyal Yapı ve Kıyı Kullanımı.....	72
3.2.2. Sanayi ve Kıyı Kullanımı.....	73
3.2.3. Tarım ve Kıyı Kullanımı	75
3.2.3.1. Tarım Alanlarındaki Tarım Dışı Kullanımlar	77
3.2.3.2. Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Avcılığı.....	79
3.2.4. Ticaret, Ulaşım ve Kıyı Kullanımı.....	80
3.2.5. Turizm ve Kıyı Kullanımı.....	83
3.2.6. Hassas Bölgeler ve Kıyı Kullanımı.....	87
3.2.6.1. Ekosistemlerin, Türlerin ve Kültürel Varlıkların Korunması.....	87
3.2.6.2. Özel Çevre Koruma Bölgeleri.....	89
3.2.6.3. Sulak alanlar.....	90
3.2.6.4. Biyoloji Çeşitliliği ve Yaban Hayatı Yaşam Alanları.....	92
3.2.6.5. Kültür Varlıkları.	93
3.3. Kıyı Yönetimi İçin Yasal Çerçeve.....	95
3.3.1. Anayasa.....	95
3.3.2. Kıyı Kanunu.....	96
3.3.3. Karasuları Kanunu.....	101
3.3.4. 3194 Sayılı İmar Kanunu.....	101
3.3.5. Çevre Kanunu, Su Kontrolü Yönetmeliği ve ÇED Yönetmeliği	101
3.3.6. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair KHK...	103

3.3.7. Kùltür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu.....	103
3.3.8. Milli Parklar Kanunu	104
3.3.9. Tarım Topraklarının Tarım Dışı Amaç Kullanımına İlişkin Yönetmelik.....	104
3.3.10. Turizm Teşvik Kanunu.....	104
3.3.11. Su Ürünleri Kanunu.....	105
3.3.12. Orman Kanunu	105
3.3.13. Liman Kanunu.....	105
3.3.14. Ulaştırma Bakanlığı Kuruluş Kanunu.....	106
3.3.15. Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu.....	106
3.3.16. Uluslararası Antlaşmalar.....	107
3.3.16.1. Bern Sözleşmesi.....	107
3.3.16.2. Barselona Sözleşmesi.....	107
3.3.16.3. Ramsar Sözleşmesi.....	108
IV. MUĞLA İLİ ENTEGRE KIYI YÖNETİM PLANLAMA YAKLAŞIMI.....	109
4.1. Muğla İli Kıyı Alanlarında Karşılaşılan Sorunlar	109
4.1.1. Yönetim Sorunları.....	109
4.1.1.1. Kıyı Kenar Çizgisinin Tespit ve Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar	114
4.1.1.2. Kıyı Alanlarında Dolgu Yapımı ve Karşılaşılan Sorunlar.	118
4.1.1.3. Kurumlar Arasında Kıyıların Kullanımı Konusundaki Anlaşmazlıklar.....	120
4.1.2. Hassas Bölgeler ve Sorunları.....	120
4.1.2.1. Koruma Altına Alınmış Kültürel Değerler (SİT Alanları)..	120
4.1.2.2. Koruma Altına Alınmış Doğal, Ekolojik ve Rekreatif Değerler.....	125
4.1.2.3. Özel Çevre Koruma Bölgeleri ve Sorunları.....	126
4.1.3 Sosyal Yapı İle İlgili Sorunlar.....	127
4.1.3.1. Nüfus ve Yaz Kış Nüfus Değişimi.....	128
4.1.3.2. İkincil Konutlar.....	134
4.1.3.3. Kentleşme.....	135
4.1.4. Tarım İle İlgili Sorunlar.....	136
4.1.4.1. Tarımsal Etkinlikler ve Tarımsal Toprakların Korunması..	136
4.1.4.2. Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Avcılığı (Balık Çiftlikleri)...	139
4.1.5. Ulaşım.....	142
4.1.5.1. Deniz Taşımacılığı ile Oluşan Kıyı Kirliliği Sorunu.....	143
4.1.5.2. Yat Limanları, Çekek Yerleri, Yat Turizmi ve Sorunları...	149
4.1.6. Turizm.....	149
V. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	153
KAYNAKLAR.....	167
EKLER.....	175
ÖZGEÇMİŞ.....	191

RESİM LİSTESİ

Sayfa

Resim 1.	Tuzla Gölü	17
Resim 2.	Kıyı, sahil şeridi, dar-yüksek kıyı örnekleri	71
Resim 3.	Bodrum Yarımadası imar durumu	131
Resim 3.	Kıyı alanında ikincil konutlar	134
Resim 4.	Balık çiftlikleri	140

HARİTA LİSTESİ

Sayfa

Harita 1.	Muğla ve ilçeleri coğrafi haritası	3
Harita 2.	Bafa Gölü ve çevresi	18

GRAFİK LİSTESİ

Sayfa

Grafik 1.	Muğla İli toprak yapısının özelliklerine göre dağılımı	8
Grafik 2.	İlin kültür arazilerinin kullanım durumuna göre dağılımı (hektar alan)	8
Grafik 3.	İlin arazi varlığının kullanma durumuna göre dağılımı (hektar alan)	9
Grafik 4.	İlin su kaynaklarının dağılımı (hm ³ /yıl)	11
Grafik 5.	Doğal göl ve baraj rezervuarlarının yüzeylerinin dağılımı (hektar alan)	15
Grafik 6.	Muğla ilinde bulunan SİT alanlarının yüzde olarak dağılımı.....	31
Grafik 7.	Muğla İlinin yıllara göre nüfus değişimi	36

TABLO LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 1.	Muğla İlinin yeraltı kaynakları ve tahsis alanları	16
Tablo 2.	Muğla İlindeki diğer sulak alanların ve bulunduğu ilçesi	19
Tablo 3.	Muğla İlinin nüfusunun kent ve köyde yaşayanlara göre ayrımı	36
Tablo 4.	Nüfusun yaş ve cinsiyet gruplarına göre ayrımı	36
Tablo 5.	Doğum yerine göre nüfus durumu	41
Tablo 6.	Sanayinin ilçelere göre dağılımı	45
Tablo 7.	Muğla İli hudut kapılarından giriş yapan turist sayısı	46
Tablo 8.	Tarım alanlarının ürün grubuna göre dağılımı	52
Tablo 9.	2003 yılı kültür balıkları üretim miktarı.....	53
Tablo 10.	2003 yılı balık ihracat miktarları	54
Tablo 11.	Karayolları 131. ve 26. Şube Müdürlüklerine bağlı yollara ait bilgiler	55
Tablo 12.	Limanlar bazında yapılan yükleme boşaltma bilgileri(2005 Yılı).....	57
Tablo 13.	Muğla İlindeki Termik Santraller	58
Tablo 14.	Linyit Yatakları	60
Tablo 15	Kıyı Kanununun Gelişimi	97

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Anabilimdalı
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
AŞ	: Anonim Şirket
BİB	: Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
BKAY	: Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirme
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DYP	: Doğruyol Partisi
EMAS	: Eco Management and Audit Sheme
Ens.	: Enstitü
GELİ	: Güney Ege Linyitleri Enstitüsü
Gen Müd.	: Genel Müdürlük
H /ha	: Hektar / Hektar alan
HES	: Hidro Elektrik Santrali
IMO	: International Maritime Organisation
ISO	: International Standart Organisation
IUCN	:International Union for the Conversation of Natural and Resources
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
Km/ km²	: Kilometre / Kilometrekare
KOSGEB	: Küçük ve Orta Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi
KSS	: Küçük Sanayi Sitesi
UNEP	: United Nation Envoriment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
M.Ö.	: Milattan Önce
m/ m²/ m³	: Metre / Metrekare / Metreküp
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
OECD	: Organisation for Economic Cooperation and Development
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
ÖÇKB	: Özel Çevre Koruma Bölgesi
ÖÇKK	: Özel Çevre Koruma Kurumu
R.G.	: Resmi Gazete
San.	: Sanayi
S	: Sayfa
TAU	: Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Gen. Müd.
TEAŞ	: Türkiye Elektrik Anonim Şirketi
TKİ	: Türkiye Kömür İşletmeleri
Üniv.	: Üniversite
vb	: Ve benzeri
vd	: Ve diğeri/ve diğerleri
YELİ	: Yeniköy Linyit İşletmeleri

EK LİSTESİ**Sayfa**

Ek 1.	Muğla İlinin flora zenginliği.....	175
Ek 2.	Muğla İlinin fauna zenginliği	178
Ek 3.	Arkeolojik SİT alanı	180
Ek 4.	Kentsel SİT alanları.....	183
Ek 5.	Doğal SİT alanları.....	184
Ek 6.	Muğla Belediye Başkanları.....	185
Ek 7.	Muğla'daki Sivil Toplum Kuruluşları.....	187
Ek 8.	Tabiat Anıtları.....	189

EK LİSTESİ**Sayfa**

Ek 1.	Muğla İlinin flora zenginliği.....	175
Ek 2.	Muğla İlinin fauna zenginliği	178
Ek 3.	Arkeolojik SİT alanı	180
Ek 4.	Kentsel SİT alanları.....	183
Ek 5.	Doğal SİT alanları.....	184
Ek 6.	Muğla Belediye Başkanları.....	185
Ek 7.	Muğla'daki Sivil Toplum Kuruluşları.....	187
Ek 8.	Tabiat Anıtları.....	189

I. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amaç ve Kapsamı

Kıyılar, insanlığın, deniz ile tanışması ile sürekli kullanım alanı içerisinde bulunmuş, özellikle ilk yerleşim yerleri olan ülkemiz kıyıları birçok yerleşim alanına ev sahipliği yapmıştır. Coğrafik, jeolojik, biyolojik, sosyal ve ekonomik açılardan değişiklik gösteren kıyı alanlarımızın, ülkemiz ekonomik ve kültürel gelişmişliği, insanlarımızın bugünkü ve gelecekteki refah ve mutlulukları açısından büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizde son otuz yıl içinde, sanayileşme sürecinin hızlanmasına bağlı olarak, kentleşme ve turizm (iç ve dış) hareketlerinin yoğunlaşması, daha önce üzerinde pek durulmayan kıyılarımızın değer kazanmasına yol açmıştır. Her değer kazanan objeye karşı oluşan aşırı talep gibi kıyı alanları için aşırı talepte beraberin de sağlıksız büyümeyi getirmiştir. Bölgesel, ulusal ve yerel düzeylerde çeşitli çabalar olmasına karşın kıyı alanlarımızın iyi yönetilmediği ortadadır. Yanlış alan kullanımlarının ve kullanım şekillerinin, ekonomik gelişmeyle birlikte kıt olan doğal kaynaklar ve çevresel değerlere büyük zarar vermekte, bu kaynakları korunmasını güçleştirmektedir.

Aslında kıyılarımızın duyarlı kullanımı için elimizde yeterli örnek, kaynak ve araç mevcuttur. Bunun için de gerekli olan yasal düzenlemeler için öncelikle yasa koyucuların bilinçlendirilmesi gerekli olduğu açıktır. Çıkar çatışmaları arasından sıyrılarak, kıyı alanları için yeterli yasal düzenlemenin yapılması gerekmektedir.

Gerçekten kıyılar bir yandan özel mülkiyet iddialarına konu edilirken, öte taraftan bu kaynakların denizler gibi, herkesin ortak malı olduğu ileri sürülmektedir. Böylece kıyılar, toplumsal ve özel çıkarların çatıştığı bir alan haline gelmiş ve kıyı sorunu kamuoyunun büyük ilgisini çekmiştir. Nitekim bu ilgi karşısında değişik akademik çevreler, turizm çevreleri, ulusal ve uluslararası yatırımcılar ve bölge halkı konu üzerinde önemle durmaya başlamıştır.

Kuşkusuz bu soruna bir çözüm getirmek görevi hukuk düzenine aittir. Hal böyle iken, 1972 yılına değin, hukukumuzda kıyıyı tüm ilişkileri içerisinde ele alan özel bir düzenlemenin

mevcut olmadığı; yalnızca bazı yasaların düzenleme konularını ilgilendirdiği oranda, kıyıya ilişkin hükümlere yer verdiğini görmekteyiz. Bu ise yasa koyucunun, sosyo-ekonomik açıdan bir değer göstermeyen kıyıya özel bir düzenlemenin konusu haline getirmek gereğini duymamış olduğunu ifade etmektedir.

Tez çalışması olarak Muğla ili ve ilçelerinin ele alınmak istenmesinin asıl amacı, hızla ilerleyen globalleşme sürecinde, örnek olabilecek önceki çalışmalar ışığında, gelecek nesiller için detaylı bir “Kıyı Alanları Yönetim Plan”ı oluşturulabilmesi için dikkat çekmektir.

Bu çalışmada; Muğla ili ve ilçeleriyle birlikte, doğal coğrafik özellikler belirlenerek, halkın sosyo-ekonomik durumu ve ilin kıyı alanlarının sorunları hakkında bilgi edinilerek, elde edilen bilgilerin, doğal hayatın gelecek nesillere yetecek şekilde ve sürdürülebilir gelişme modeli çerçevesinde, kıyı alanları yönetimi açısından incelenmesi ve kıyı alanları yönetim planı oluşturulması hakkında ön bilgi verilmeye çalışılmıştır.

II. MUĞLA İLİ VE KIYI BÖLGESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

2.1. Doğal Yapı

Harita 1. Muğla ve İlçeleri Coğrafi Haritası (www.mugla.gov.tr)

2.1.1. Coğrafi Konum

Muğla, konum olarak ülkemizin Güneybatısında yer alır. Menteşe yöresinin güneyi ile Teke yöresinin batı kısmını kapsar. Ege ve Akdeniz bölgelerinin birleştiği bu alanını ayıran sınır, Marmaris'in doğusunda yer alan Karaağaç limanından başlayıp kuzey doğu-güneybatı yönünde Namnam çayı vadisini takip eder. (1. Coğrafya Kongresi, 6-21 Haziran 1941).

Muğla ili, Güneybatı Anadolu'da $36^{\circ} 17'$ ve $37^{\circ} 33'$ kuzey enlemleri ile $27^{\circ} 33'$ ve $29^{\circ} 46'$ doğu boylamları arasında yer almaktadır. İl, Ege ve Akdeniz bölgelerinin birleşme noktasında olup 13.388 km^2 alana yayılmaktadır(Sayar, 1998). İlin kuzeyinde Aydın, kuzeydoğusunda Denizli, doğusunda Antalya ve Burdur illeri bulunmaktadır.

2.1.2. Jeoloji

Muğla ili ile ilgili jeolojik veriler, çeşitli kaynaklardan derlenmiş, ancak jeolojik veriler ile ilgili yapılan çalışmanın kaynağına tam olarak inilememiştir. Muğla il alanında hemen hemen bütün jeolojik zamanlarda ortaya çıkmış oluşumlara rastlanır (Muğla İli Arazi Varlığı, 1998).

İldeki prekambriyen serileri Yatağan ile Milas ilçelerinin kuzeyindeki dağlık kesimden başlayıp, daha kuzeye doğru geniş alanlara yayılan gnays, mikaşist, ince taneli şist, metakuvarsit gibi oluşumlardır. Göktepe mevkiinde permokarbonifer yaşlı arazinin genellikle floralı kontinental formasyonlarının varlığının daha geniş alanlara yayıldığı, araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Yatağan ve Milas ilçelerinde kuzeye doğru geniş yayılım gösteren metamorfik seriler bölgede, kuzeybatıdan güney doğuya doğru uzanıp Yatağan kesiminde doğu batı istikametine doğru yönelirler. Metamorfik formasyonlar güney taraftan paleozoike ait olan kumtaşı, stramatolit mermerler ve şistler tarafından uyumsuz olarak örtülmüştür. Çeşitli mermerlerle billurlu kireç taşları, killi şistler, kumtaşı, çakıl taşları, silistli şistler ve bazı yerlerde fillatlardan oluşan eski araziler paleozoiki teşkil etmektedir. Muğla'nın batı kenarındaki radyolaritli silisli şistlerle bunları örten ve geniş sahalar kaplayan mermerler, Muğla'nın doğusundaki kestane dağının gastrapotlu kumtaşı ve çelik taşları ile bitki fosilli kireç taşları karbonifer yaşlıdır (Gözenç, 1964).

2.1.3. İklim

Muğla ve çevresi makro-klima alanı içerisinde bulunmaktadır. Ancak kıyı konumu, topografik doğrultular, yükselti ve bakı gibi coğrafi faktörlerin etkisi ile kıyı ve iç kesimler, depresyonlar ile dağlık alanlar arasındaki iklim elemanları yerel olarak bazı farklılıklar gösterir (Diler, 2004).

İklim ve hava koşullarını, coğrafi konuma bağlı olarak Akdeniz havzasında egemen olan atmosfer sirkülasyonu belirler. Kışın polar ve tropikal hava kütlelerinin karşılaştığı bu alanda polar cephe ve Akdeniz cephesi ile oralarda doğan gezici siklon ve antisiklonlar etkili olurken yaz döneminde polar cephenin daha kuzeye çekilmesi ile azor antisiklonu ile Basra

alçak basıncı arasındaki hava akımının etkisi altında kalır. Böylece alanda iklim olaylarını kontrol eden hava kütlelerinin ve cephelerin etkisi mevsimlere göre değişir. Ancak alanın bir kıyı yöresi olması ve relief özellikleri nedeni ile meydana gelen termik ve dinamik modifikasyonlar, makro klima şartlarında değişikliklere yol açar (İkiel, 1997).

Muğla ve çevresinde, genel olarak kış ayları serin ve ılık, yaz ayları ise sıcak ve kurak geçer. Ancak Ege Bölgesinin karakteristik özelliğinden kaynaklanan, dağların denize dik uzanması ve yüksek olması nedeni ile kıyı alanları ile iç kesimlerde sıcaklık farklılıkları oluşmaktadır. Bu durum özellikle kış mevsiminde belirginleşmektedir. İç kesimlere kar ve karla karışık yağmur yağışı görülürken, kıyı kesimlerde genellikle kar gözükmez veya çok ender olarak 7-8 yılda bir gözükür.

Sıcaklık değerlerinin yıl içerisinde incelenmesinde, en düşük sıcaklık değerinin Ocak ayında Muğla (5,3⁰ C), Bodrum (11,1⁰ C), Fethiye (9,7⁰ C), Dalaman (10,0⁰ C), Marmaris (10,6⁰ C), Milas (8,8⁰ C), Yatağan (6,5⁰ C), mayıs ayında ise ortalama değerine üzerine çıkarak temmuz ayında en yüksek seviyesine Muğla (25,8⁰ C), Bodrum (27,7⁰ C), Fethiye (26,9⁰ C), Dalaman (27,0⁰ C), Marmaris (27,8⁰ C), Milas (28,1⁰ C), Yatağan (26,8⁰ C), çıkar. Temmuz ayından sonra düşüşe geçen sıcaklıklar Eylül ayından sonra sıcaklık değerleri hızla düşmeye başlar (İkiel, 1997).

Deniz Suyu Sıcaklıkları: Bölgedeki meteoroloji istasyonlarının verilerine göre deniz suyu sıcaklıkları, Fethiye’de 21.4⁰ C, Marmaris’te 19.9⁰ C, Bodrum’da 19.5⁰ C’dir. Ortalama deniz suyu sıcaklığının yıl içerisinde gidişine baktığımızda en düşük değerler ocak ve şubat aylarında olup 15–16⁰ C civarındadır. Mart ayında görülen belirsiz bir artıştan sonra nisan ayında hızla yükselmeye başlayan ortalama deniz suyu sıcaklığı en yüksek değerini temmuz ve ağustos aylarında alarak Fethiye 28.2⁰ C, Marmaris 25.2⁰ C, Bodrum’da 28.2⁰ C olur. Eylül ve ekim aylarında yavaş bir şekilde azalma gösteren ortalama deniz suyu sıcaklığı değerleri giderek azalır ve tekrar kış aylarındaki düşük değerlerini alır (İkiel, 1997).

Bölgede, Akdeniz yağış rejimi hüküm sürmekte, yıllık yağışın %55-61 kış mevsiminde (Aralık, Ocak, Şubat), -% 51’i yaz mevsiminde meydana gelirken, ikinci derecede yağış alan ilkbahar ve sonbahar mevsimi %18-23 oranında yağış alır. Ancak kıyıya göre daha içerde ve yüksekte yer alan Muğla, Yatağan ve Milas’ta ilkbahar sonbaharlardan

%1-6 kadar fazla yağış alır. Bu durum ilkbaharda görülen konvektif kararsızlıkla ilgilidir (Çınar, 2004).

Muğla ve çevresinde yıllık ortalama yağış tutarlarının dağılışı bakımından önemli farkların olduğu görülür. Ortama toplam yağış tutarı Muğla geneli, 2003 yılı için 1534.6 mm dir. İlçelere göre, Bodrum (710 mm), Yatağan (671 mm) ve Milas (732 mm) yağış alarak, orta yağışlı alanlar, Fethiye (868 mm), Dalaman (1021 mm), Marmaris (1191 mm), Muğla (1168 mm) yağış alarak, çok yağışlı alanlar olarak ortaya çıkar. Özellikle Muğla ve Marmaris'in 1200 mm'ye yaklaşan yıllık ortalama yağış değerleri ile Ege Bölgesi içerisinde en çok yağış alan istasyonlar olmalarının yanı sıra ülkemizin en çok yağış alan Karadeniz kıyı kesiminden sonra ikinci derecede bol yağış alan bölgelerinden biri olduğu görülür (İkiel, 1997). Yağışlar özelliğinden dolayı bölgenin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Heyelan etkisi ise yağışlı dönemde artmakta ancak bitki örtüsünün yoğun olduğu bölgelerde etki doğal olarak zayıflamaktadır (Kunter, 1979).

Bölgede, rüzgâr esme yönleri ve esme frekansları ile birlikte genel basınç koşulları arasında bağıllık olmakla birlikte kıyı konumu ve relief özelliklerinin etkisiyle farklılık görülür. Gün içerisinde ise öğleden sonra rüzgâr hızları daha fazladır (Çınar, 2004).

2.1.4. Toprak ve Arazi Kullanımı

Muğla ili toprak yapısı ve arazi kullanımı ile ilgili Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün hazırlamış olduğu "Muğla İli Arazi Varlığı" çalışması, ilin toprak yapısı ile ilgili bize net olarak bilgi vermektedir. Muğla ili coğrafik ve jeolojik konumu itibarıyla toprak yapısı ve çeşitliliği açısından farklılık gösterir. Anakayanın denize kıyı alanda bulunması ve dağların denize dik olarak uzanması arazi varlığında çok çeşitliliğe neden olmuştur. Bu toprak çeşitlerini Muğla İlindeki büyüklüklere göre incelersek;

Alüvyal Topraklar: Bu topraklar, akarsular tarafından taşınıp depolanan materyaller üzerinde oluşan genç topraklardır. Muğla ilinde bu topraklara Datça ve Yatağan ilçeleri dışında tüm ilçelerde rastlanılmaktadır. Toplam alanları 40.848 hektardır. Toplam alan içerisinde % 3.3'ünü kaplar.

Kolüvyal Topraklar: Genellikle dik eğimlerin eteklerinde ve vadi ağızlarında yer

alırlar. Toplam alanları 83.541 hektardır. Toplam alan içerisinde %6.7'ünü kaplar. Göl ve deniz sahillerinde yer alan hem göllerin veya denizlerin hem de yüzey akışları etkisiyle devamlı veya yılın büyük bir bölümünde yaş kalan yada bataklık durumunda olan topraklardır.

Kahverengi Orman Toprakları: Bu topraklar genellikle geniş yapraklı orman örtüsü altında oluşur. Bu topraklar Muğla ilinde 401.467 hektar alan ile yüzölçümünün % 32 sini temsil etmektedir.

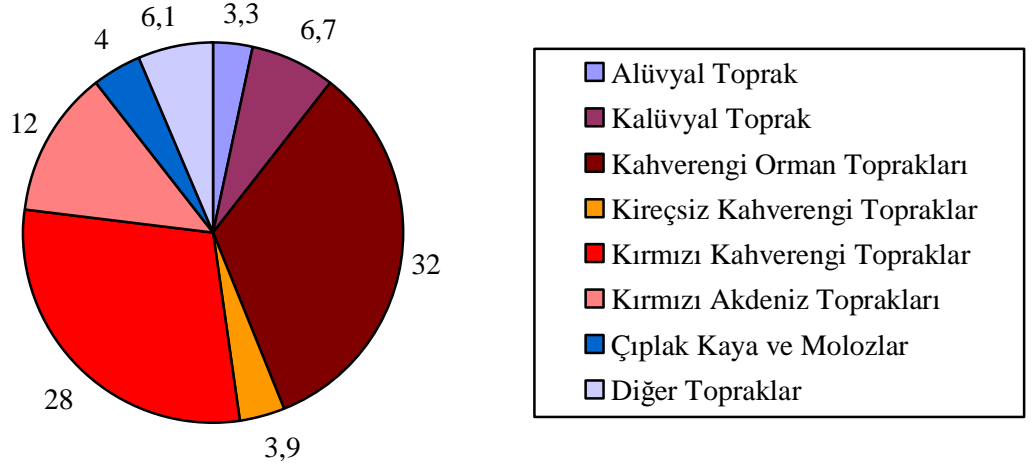
Kireçsiz Kahverengi Topraklar: Bu topraklar Muğla ilinde 48.622 hektarlık alan ile il yüzölçümünün % 3.9 temsi etmektedir.

Kırmızı Akdeniz Toprakları: Akdeniz iklim bölgesinde kireç kayaları üzerinde 600 mm veya daha fazla yağış altında teşekkül eden koyu kırmızı renkli topraklardır. Bu topraklar, Muğla ilinde 155.245 hektar alan ile İl yüzölçümünün % 12'sini oluşturmaktadır.

Kırmızı Kahverengi Akdeniz Toprakları: Ana madde esas olarak sert kalker, dağlık bölgelerde granit, kiltası, muhtelif metamorfik kristal kayalardır. Bu topraklar, Muğla ilinde 351.406 hektar alan ile il yüzölçümünün % 28'ini oluşturmaktadır.

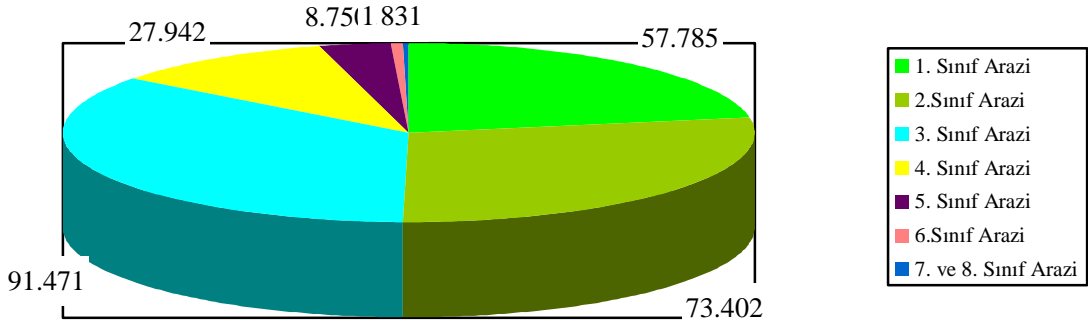
Çıplak Kaya ve Molozlar: Üzerinde toprak katı bulunmadığı cihetle herhangi bir toprak developmanı bahis mevzuu olmayan ve bu sebeple arazi tipi olarak mütalaa edilen parçalanmamış veya kısmen parçalanmış sert kaya veya taşlarla kaplı sahalardır. Muğla ilinde 53.620 hektarlık bir alanla İl yüzölçümünün % 4'nü oluşturmaktadır (Muğla İli Arazi Varlığı, 1998).

İlde bulunan diğer toprak çeşitleri ise şu şekildedir. Hidromorfik Alüvyal Topraklar, Alüvyal Sahil Bataklıkları, Kestane Rengi Topraklar, Kırmızı Kestane Rengi Topraklar, Rendzina Topraklar, Regosol Topraklar, Sazlık Bataklık Araziler, Sahil Kumulları, Irmak Yatakları (Grafik 1).

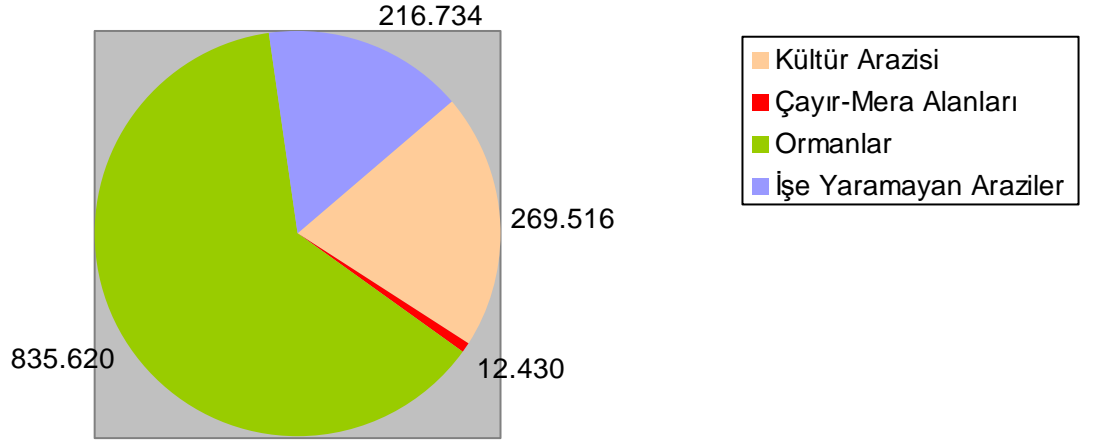
Grafik 1. Muğla İli toprak yapısının özelliklerine göre dağılımı

Arazi Varlığı; Tarımsal alanların toplam büyüklüğü 260.516 ha olup, sınıfsal dağılımı şu şekildedir (Grafik 2).

Grafik 2. İlin kültür arazilerinin kullanım durumuna göre dağılımı (hektar alan-ha)

Kullanma Durumu; İlin arazi varlığının toplamı 1.324.700 ha olup, kullanma durumu ise şu şekildedir (Grafik 3).

Grafik 3. İlin arazi varlığının kullanma durumuna göre dağılımı (hektar alan-ha)
(Muğla İli Arazi Varlığı, 1998)

2.1.5. Bitki Örtüsü

Muğla ili doğal bitki örtüsü ve çeşitliliği yönünden zengin bir yapıya sahiptir. İl Akdeniz iklim kuşağında olduğundan denize yakın olan yerlerde Akdeniz maki florası görülür. Muğla'nın ormanlık alanları(çayır ve meralar dahil), il yüzölçümünün yaklaşık % 64'ünü kaplamaktadır. Muğla, ayrıca, Ege Bölgesinin en fazla orman varlığına sahip ili olarak, bölge ormanlarının %25.5'ini barındırmaktadır. Daha yükseklere çıkıldıkça maki florasının yerini kızılçam, ardıç vb orman alanları almaktadır.

Ormanların çoğu iğne yapraklı çam ağaçları olup tabii drenaj yataklarında yaprağını döken çınar ağaçlarına sıkça rastlanmaktadır. Okalüptüs ağaçlarının yer aldığı ormanlık alanlarda önemli yer kaplamaktadır. Bölgenin en önemli bitkisi olan ve bir başka türüne Güney Amerika'da rastlanan ve Türkiye'de sadece Muğla ili sınırları içinde Köyceğiz ve Marmaris yörelerinde bulunan Günlük ağaçlarıdır.

Kıyılarından başlayan ve dağların yamaçlarına dek yayılan makiler pek sık değildir. Boyları iki metrenin üzerine çıkmayan bodur çalılıklar şeklindedir. Ormanlarda çok çeşitli ağaç türleri yoktur. Ormanlar dağların yüksek kesimleri ile denize doğru uzanan yamaçlarında çok siktir (Diler, 2004).

Muğla'daki orman zenginliği ile ilgili bir başka veride, Türkiye genelindeki 13 Çevre Özel Koruma Bölgesinden 5 tanesinin (Fethiye-Göcek, Köyceğiz-Dalyan, Gökova-Akyaka, Datça-Bozburun, Patara) bu ilin sınırları içerisinde yer almasıdır. Bu bölgeler Muğla il varlığının %26'sını kaplamaktadır (Öngören, 2004).

Muğla ormanlarında ayrıca, yer yer sandal, piren, akçakesme, defne, çitlembik ve keçiboynuzu gibi ağaçlarda yer alır. Halep Çamı, günlük ağaçları gibi bazı bitki türleri tabiat koruma alanları ilan edilerek koruma altına alınmıştır.

Türkiye'de ilk olarak Muğla ili dâhilinde ve Çevre ve Orman İl Müdürlüğü uhdesinde, Kemer Orman İşletme Müdürlüğü, Seki Orman İşletme Şefliği, Seki Serisi 411,412,413,414 ve 423 nolu bölmelerde Hermes Ağaç San. ve Tic. AŞ. tarafından 68 Ha. alanda Kyoto Protokolü kapsamında Özel Ağaçlandırma yapılmıştır (www.cevreorman.gov.tr).

Bitki örtüsünün bilinen özelliklerine ek olarak, 1982 yılında Datça Yarımadasında daha önceleri sadece Girit Adası'nda endemik olarak bulunduğu sanılan hurma türünün varlığı keşfedilmiştir (Sanal, 1999). İlde bulunan flora zenginliği, hızlı yapılaşmanın tehdidi altındadır. İlde bulunan flora zenginliği EK-1'de verilmiştir.

2.1.6. Su Kaynakları ve Kıyı Habitatlari

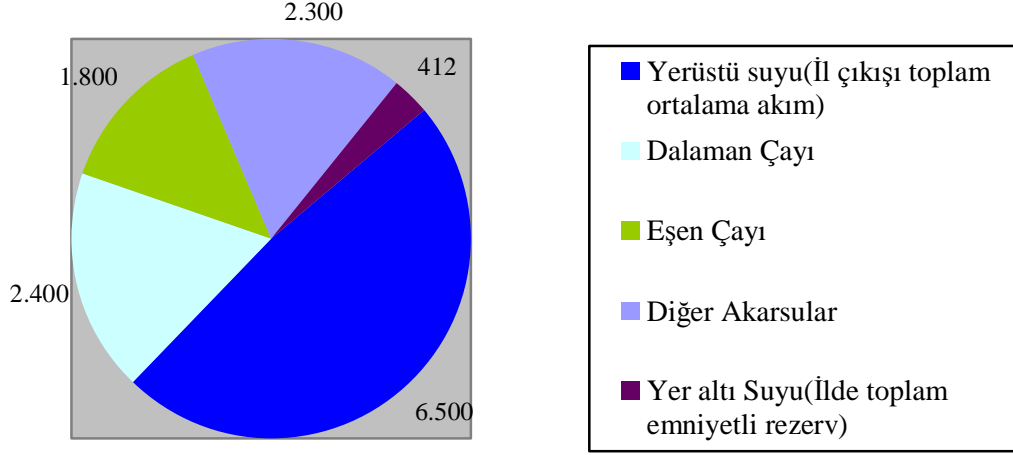
2.1.6.1. Hidroloji

Muğla ilinin hidrolojisi zengin bir yapıya sahiptir. Kıyı kesimlerinde kullanılabilir su oranları oldukça düşük düzeydedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri deniz suyu, diğeri de dağların yüksek olması nedeni ile doğal suların kontrol edilememesidir.

Deniz suyu, deniz seviyesinde bulunan ovalarda tuzluluk oranını artırarak, kullanımını engellemektedir. Yöre halkı bu sorunu geçim kaynağına dönüştürmüş, tuzlu su çıkan arazilerde çiftlikler kurarak, tarla balıkçılığı yapmaya başlamıştır.

Dağların dik olması nedeni ile de suların akım hızlarının yüksek olması ve baraj ve gölet için uygun arazi olmaması gibi sebeplerle doğal yer üstü suları yeterli ölçüde kullanılamamaktadır.

İlin Su Kaynakları Potansiyeli; İlin toplam su rezervi, 13.412 hm³/yıldır.

Grafik 4. İlin su kaynaklarının dağılımı (hm³/yıl)

2.1.6.2. Denizler

Muğla İli'nin güneyi Akdeniz, batısı Ege Denizi ile çevrilidir. İlin her iki denize olan kıyıları da girintili çıkıntılıdır. Bu yapı iki nedene bağlı olarak oluşmuştur. Birincisi kıyı yakınında, Toros sisteminin Akdeniz Bölgesi'ne özgü denize koşut doğrultusu yerine, Batı Anadolu'ya özgü denize dik doğrultu egemen duruma gelmiştir.

Dağ sıraları denize yer yer sokulmuştur. Ayrıca, yer yer kıyıya koşut, yer yer denize dik ya da açılı uzanan I. II. ve III. zaman oluşumlarının, akarsular ve denizlerce dayanıklılık derecelerine göre farklı şekillerde aşındırılmasıyla, çok girintili çıkıntılı bir kıyı şeridi oluşmuştur. İkincisi, yörede, III. zaman sonlarıyla, IV. zamanda yoğun tektonik hareketler oluşmuş, çökme ve yükselmeler ortaya yeni koy ve burunların çıkmasına yol açmıştır. Çökmeler sonucu, akarsuların açtığı vadiler deniz sularıyla dolmuş, ana ve yan vadiler karaya iyice sokulan koylar ve körfezlere dönüşmüştür. Bu oluşumun özgün örneklerine Fethiye-Katracı, Göcek ve Datça çevrelerinde rastlanmaktadır.

Muğla'nın Ege ve Akdeniz'e olan kıyıları bir bütün olarak ele alındığında çok sayıda yalıyar, küçük liman, burun ve yarımadanın birbirlerini izlediği görülür. Bu yapıyı kıyıda doğal kumsallar ve denizin kıyıya yakın kesimlerinde yer alan adacıklar bütünler.

İlin, Yatağan dışında kalan tüm ilçeleri kıyı ilçesidir. Kıyı uzunluğu, Fethiye’de 102, Ula’da 5, Merkez’de 30, Milas’ta 159, Bodrum’da 174 km’dir. Marmaris, Köyceğiz ve Datça’nın toplam kıyı uzunluğu ise 644 km’ye ulaşmaktadır.

Muğla’nın kıyılarıdaki en önemli limanları; Bodrum, Marmaris, Fethiye ve Güllük (Milas) limanlarıdır. Önemli turizm merkezleri olan Bodrum ve Marmaris’te birer yat limanı vardır. İlin en büyük körfezleri; Fethiye, Kerme ve Mandalya Körfezidir. Önemli yarımadaları ise Bodrum (Ortakent), Marmaris (Bozburun), Datça (Reşadiye), Fethiye (Faralya) Yarımadalarıdır (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

2.1.6.3. Akarsular

İlin akarsuları ve besledikleri havzalar bakımından ikiye ayırabiliriz. Birinci olarak Batı Akdeniz Havzası ki bu havza özellik olarak Akdeniz bölgesinin karakteristiğini taşımaktadır. İkinci olarak Büyük Menderes Havzasıdır. Bu havzalara besleyen akarsular hakkındaki bilgiler DSİ 213. Şube Müdürlüğü verilerinden Muğla İli 2003 yılı Çevre Durum Raporundan elde edilmiştir.

1. Batı Akdeniz Havzası: Muğla’nın Gökova Körfezi ile Akdağlar arasında kalan kesimi bu havzaya girer. Su toplama alanı 21.000 km² olan havzanın ortalama yıllık hacmi 7 milyar m³ e yakındır. Havzada 322.000 hektar ovalık alan vardır. Bunun 211.500 hektarı sulanabilir niteliktedir. Batı Akdeniz havzasının suları Dalaman ve Eşen Çaylarıyla Akdeniz’e boşalmaktadır. Bu çaylar aynı zamanda ilin en önemli iki akarsuyudur.

Dalaman Çayı: Boncuk Dağlarının kuzey yamaçlarından kaynaklanır. Kuzeydoğu yönünde akarak Burdur’un Gölhisar çukurluğuna ulaşır. Bu çöküntü alanında Akdağlar’ın Burdur il alanına dökülen uzantılarından doğan, çok sayıda küçük akarsu ile beslenir.

Dalaman Çayı’nın su toplama alanı 3.500 km² dolayındadır. Su toplama alanı pek geniş olmamasına karşın, suyu genellikle çok boldur. Çünkü akarsuyun yukarı havzası bol yağış alan yüksek dağlarla çevrilidir. Dalaman Çayı’nın saniyede taşıdığı en az su miktarı Ağustos başında 10 m³’e ulaşır.

Eşen Çayı: Muğla İli’nin Batı Akdeniz havzasında kalan ikinci büyük akarsuyudur. Akış rejimi ve havza özellikleri açısından Dalaman’a benzeyen Eşen Çayı Akdağlar’ın

kuzeybatı yamaçlarından doğar, Seki Yaylası'na dek güneybatı yönünde akar. Eşen Çayı, Eşen Ovası'nda Muğla-Antalya sınırında Akdeniz'e dökülür. Eşen Çayı'nın hemen hemen tümü il alanı içinde kalır. Suyu yaz-kış bol, ama yazın Dalaman Çayı'na göre biraz daha azdır.

Kargıcık Çayı: Muğla İli'nin Batı Akdeniz havzasına giren bölümünde yer alan Köyceğiz Gölü'ne dökülen küçük bir akarsudur.

Namnam Çayı: Köyceğiz Gölü'ne dökülen, önemli sayılabilecek ikinci akarsudur. Ula İlçesi'nin 5-6 km kadar doğusundan doğar. Önce kuzeydoğudan güneybatıya sonra güneybatıdan güneydoğuya doğru akarak Köyceğiz Gölü'nün kuzeybatısındaki Günlük-Düveç yöresinde göle dökülür.

2. Büyük Menderes Havzası: Bu havza, Güneybatı Anadolu'da Büyük Menderes Irmağı, doğrudan denize ulaşan kimi küçük akarsular ve birkaç gölün havzasından oluşur. Su toplama alanı yaklaşık 25.000 m²'dir. Havzanın, ortalama yıllık su hacmi 4,5milyar m³ dolayındadır. Büyük Menderes havzasında 812.000 hektar ovalık alan vardır. Bunun yaklaşık 590.000 hektarı sulanabilir niteliktedir.

Dipsiz Çayı: İlin Büyük Menderes havzasında kalan en önemli akarsuyudur. Kaynaklarını Doğu Menteşe Dağları'nın güneybatı yamaçları ile Batı Menteşe Dağları'nın kuzeydoğu yamaçlarından almaktadır. Bu kollar Yatağan yakınında birleşerek Dipsiz Çayını oluşturur. Kuzeybatı yönünde akarak Yatağan Ovası'nın ortasından geçen Dipsiz Çayı daha sonra kuzeye yönelerek Aydın topraklarına girer ve Büyük Menderes Irmağı ile birleşir. Akarsudan yararlanılarak Yatağan Ovası sulanmaktadır.

Sarı Çay: Kısa bir akarsu olan Sarı Çay, yazın tümüyle kurumaktadır. Kışın ise yer yer bataklıklar oluşturarak Güllük Körfezi'ne dökülür. 1970'lerde kurutma çalışmalarıyla bu bataklıklar tarım alanlarına dönüştürülmüştür (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

2.1.6.4. Göller, Göletler ve Rezervuarlar

Köyceğiz Gölü: Köyceğiz'in güneyinde yaklaşık 65 km² lik alanı kaplamaktadır. Derinliği 25-150 m arasında değişen göl, 8 km uzunluğunda dar bir boğazla Akdeniz'e

bağlanmaktadır. Köyceğiz Gölü'nü Akdeniz'e bağlayan boğazın ucunda, bu göle bağlı Sülüngür Gölü adı verilen küçük bir göl daha vardır.

Hacat Gölü: Milas yakınındaki Hacat Gölü, Sarı Çay'ın denize açılma noktasında, eski bir koy ağzının akarsuyun taşıdığı alüvyonlarla kapanması sonucu oluşmuştur. Derinliği en çok 1,5 m olan sığ bir göldür.

Bafa Gölü: Milas İlçesi'nin kuzeybatı ucunda yer alan Bafa Gölü, Büyük Menderes Irmağı'nın yüzyıllar boyu getirdiği birikintilerin, eski Latmos Körfezi'nin batısını doldurmasıyla oluşmuştur. Yüzölçümü yaklaşık 64 km² olan gölün 28 km² si Muğla, kalan bölümü ise Aydın ilinde kalmaktadır. Bol balık bulunan gölün Söke kesiminde bir dalyan kurulmuştur.

Denizcik Gölü: Milas İlçesi'nde Beçin Platosu üzerinde yer alan küçük bir krater gölüdür. Yaklaşık 4 km² lik bir alanı kaplayan gölün derinliği 18–28 m arasında değişmektedir.

Sülündür Gölü: Ortaca İlçesi'nin 10 kilometre güneybatısında yer almakta olup, göl yüzeyi 260 hektardır.

Koca Göl: Dalaman İlçesi'ne 10 kilometre mesafede olup, göl yüzeyi 260 hektardır.

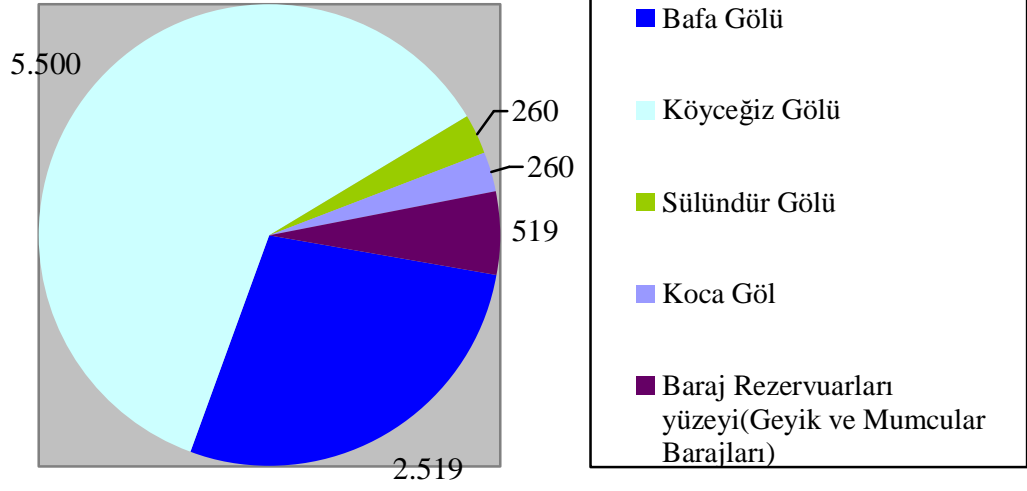
Akarcadere Sulama Göleti: Muğla İli, Ula İlçesi'nin batısında yer alan Akarcadere Göleti 2254 da'lık sahayı sulama amacıyla yapılmıştır. Gölet yağış havzasında yıllık su verimi 4.492.800 m³ olup göletteki faydalı su hacmi 1.673.000 m³'tür.

Bayır-Kazan Göleti: Bahçeyaka, Gökpınar, Gökdere ve Bozüyük köylerine ait 518 hektar tarım arazisinin sulanması amacıyla yapılmıştır. Depolama hacmi 2.93 hm³ olup, alanı 0.30 km² dir.

Bodrum-Karaova (Mumcular) Barajı: Bodrum-Karaova ovasında 1266 ha tarım arazisinin sulanması ile Bodrum Yarımadasına yılda 2.7 hm³ içme suyu temin edilmesi amacı ile yapılmıştır. Depolama hacmi 19.4 hm³, göl alanı 145 ha'dır.

Milas-Geyik Barajı: Türkiye Elektrik Kurumuna ait 420 bin kilovat kurulu gücünde inşa edilen Milas Yeniköy Termik Santralına yılda 22.8 milyon m³ soğutma ve kül suyu temin etmek amacı ile yapılmıştır. Depolama hacmi 42.20 hm³ olup, göl alanı 374 ha'dır (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Doğal göl yüzeyleri

Grafik 5. Doğal göl ve baraj rezervuarlarının yüzeylerinin dağılımı (hektar alan-ha) (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003)

2.1.6.5. Yer Altı Suları

Yeraltı su kaynaklarının beslenme kaynakları arasında özellikle havzalar, ormanlar, doğal bitki örtüsü, yerüstü su kaynakları ve sulak alanlar oldukça büyük önem taşımaktadır ve korunmaları gerekmektedir. Beslenme alanları yeraltı su kaynakları ile yerüstü su kaynaklarının karşılıklı değişim içerisinde buldukları alanlardır. Yeraltı su kaynakları beslenme alanları aynı zamanda nehir ve derelerde su seviyesinin düştüğü dönemlerde yüzey suları ile beslenmektedir. Muğla ilinin yeraltı su kaynakları ve tahsis alanları aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Muğla İlinin Yeraltı Su Kaynakları ve Tahsis Alanları

HAVZASI	OVASI Alt havzası	İŞL REZER. (hm3/yıl)	TAHSİS EDİLEN REZERV (TOPLAM-hm3/yıl)				TOPLAM TAHSİS (hm3/yıl)	KALAN REZERV (hm3/yıl)
			İçme Suyu	Sulama (Toplam)		Sanayi		
				DSİ Sul+Koop.	Belgeli Sul.			
B.Menderes 7	Yatağan 7/25	11	2,63	-	0,73	0,315	3,675	6.995
B.Menderes 7	K.dere	-	0,008	-	0,25	-	0,258	-
Batı Akdeniz (8)	Muğla Merkez 8/7	30	9,82	-	1,65	-	11,47	17,4
“	Ula 8/8	-	1,08	-	0,05	-	1,13	-
“	Milas 8/2	18	7,6	-	5,98	-	13,58	4,42
“	Selimiye Ekinambarı 8/3	38,5	-	-	-	-	-	-
“	Karaova 8/5	-	-	-	-	-	-	-
“	Bodrum Yarımadası 8/4	10	5,26	1,8	1,88	-	8,94	1,06
“	Datça 8/10	13	3,2	-	1,05	-	4,25	3,59
“	Marmaris 8/9	-	4,6	-	0,56	-	5,16	-
“	Köyceğiz 8/11	-	11,735	-	3,36	-	15,095	-
“	Ortaca	80	-	-	0,016	-	0,016	47,139
	Dalaman Çayı Havz. 8/12	-	8,54	-	9,21	-	17,75	-
“	Fethiye 8/16	20	6,78	-	0,8	-	7,58	12,24
“	Ören 8/6	-	-	-	-	17	17	-
TOPLAM		220,5**	61,253	1,8	25,536	17,315	105,904	92,844

Savranköy, Ekinambarı ve Gökova Kaynakları rezervi dahil değildir. (DSİ 21. Bölge Müdürlüğü)

2.1.6.6. Sulak Alanlar

Ulusal Sulak Alan Komisyonu üyesi kurumların temsilcilerinin de katılımıyla 6-8 Temmuz 2004 tarihleri arasında Muğla İli, Milas İlçesi Boğaziçi Köyünde bulunan uluslararası öneme sahip sulak alanlardan bir tanesi olan Tuzla Gölünün (Metruk Tuzlası) sulak alan koruma bölgelerinin belirlenmesi ve 1/25000 ölçekli topoğrafik haritalara işlenmesi amacıyla bir arazi çalışması yapılmıştır (Resim 1).

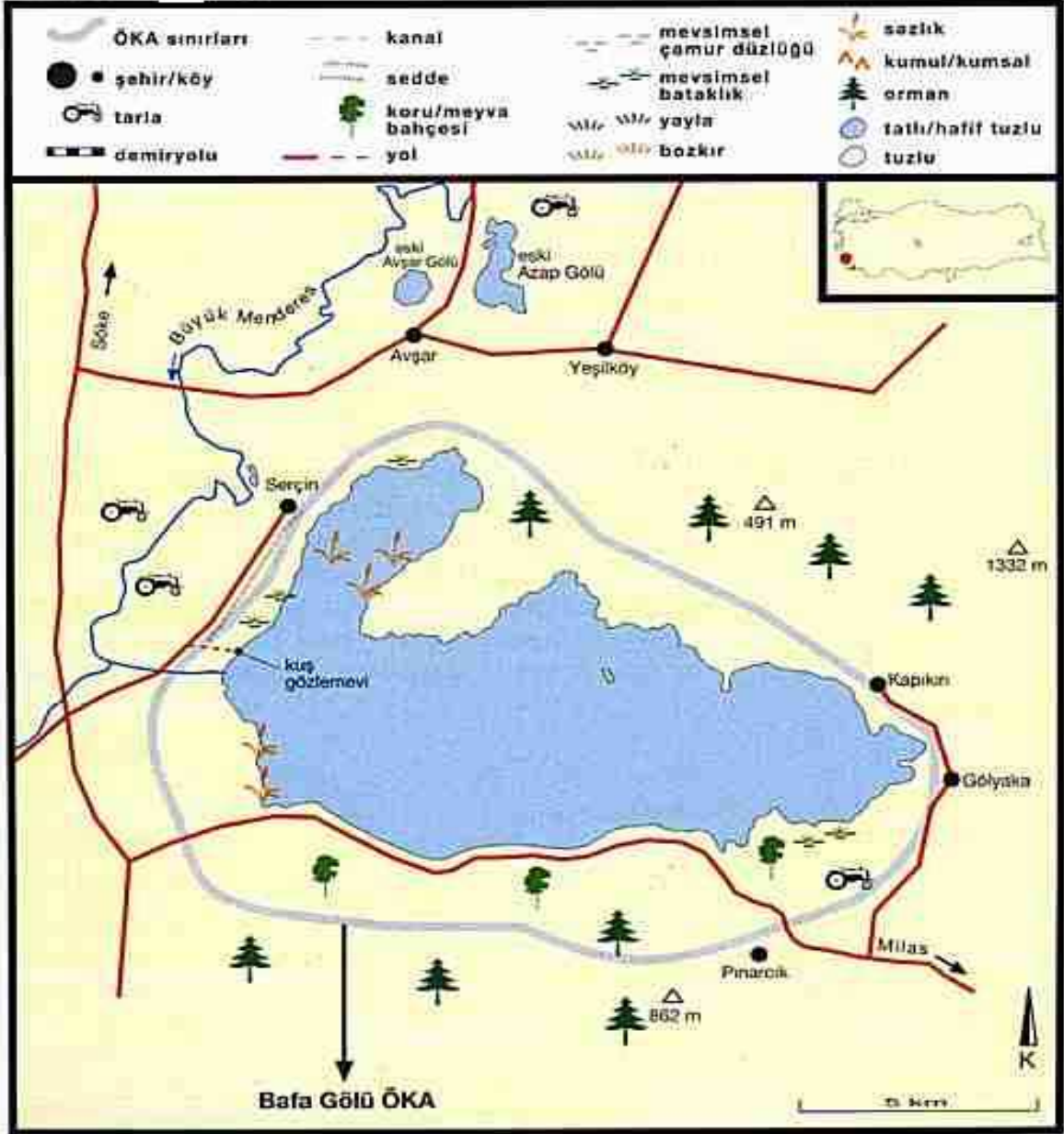
Resim 1. Tuzla Gölü

Metruk Tuzlası (Milas Tuzla Gölü) Sulak Alan Koruma Bölgeleri Haritası 30.01.2004 tarih ve 24656 sayılı Resmi Gazete de yayımlanan Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği Uyarınca, Ulusal Sulak Alan Komisyonunun 12.10.2004 tarihli 2004 yılı 1. Olağan toplantısında onaylanarak yürürlüğe girmiştir (www.cevreorman.gov.tr).

Köyceğiz Gölü: 8.000 ha'lık yüz ölçüme sahiptir. Göl; kanal, bataklık, sazlık, kumul ve subasar sığla ormanı gibi değişik ekosistemlerden oluşmuştur. Hafif tuzlu bir göldür. Başta Namnam Deresi olmak üzere çok sayıda dere, kaynak ve drenaj kanallarının taşıdığı sularla beslenir. Dalyanın en önemli özelliği nesli tehlike altındaki adı deniz kaplumbağalarının yumurtlama alanı olan kumsaldır. Yine tehlike altında olan yumuşak kabuklu Nil kaplumbağası, kumsalın göl tarafında yumurtlar. Alan, aralarında karabatak, küçük karabatak, Macar Ördeği ve Sakar Meke'nin de bulunduğu büyük sayıda kışlayan su kuşuna ev sahipliği yapmaktadır. Alan, 1988'de ilan edilen ve 1990 yılında sınırları genişletilen Köyceğiz Gölü

Özel Çevre Koruma Gölgesi içerisinde yer almaktadır. Göl ve delta geniş tarım toprakları ve tepelerle çevrilidir (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Bafa Gölü

Harita 2. Bafa Gölü ve Çevresi

Bafa Gölü, 08.07.1994 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilerek koruma altına alınmıştır. Eskiden Ege Denizi'nin bir körfezi olan Larmos Körfezi'nin, Menderes Nehri'nin taşıdığı

alüvyonlarla kaplanması ve yaklaşık 300 km² lik körfezin dolması sonucunda bugünkü Bafa Gölü meydana gelmiştir. İdari olarak Muğla ve Aydın il sınırları içerisinde yer almaktadır. Gölün beslenmesi, göl alanına düşen yağışlar, mevsimlik akarsular, kıyılardan çıkan pınarlar, dip kaynaklar ve Menderes Nehri ile olan bağlantı kanalıyla olmaktadır. Kuzeyde ortalama derinliği 2 m civarında olan gölün, orta kesimleri 21 m.ye ulaşmaktadır.

Göl üzerinde antik kalıntıların bulunduğu 4 ada vardır. Ekolojik yönden bol gıdalı özellik arz eden gölün, güneybatı kesimlerinde saz toplulukları, kuzeybatı ucunda sazlarla birlikte ılgın, söğüt ve kındıra toplulukları bulunmaktadır. Kuş varlığı yönünden son derece zengin olan gölde, pek çok kuş türünün yanı sıra, nesli tehlikede olan türlerden cüce karabatak ve deniz kartalı kuluçkaya yatmakta ve kış mevsiminde de yüz binlerce ördek ve su kuşu tarafından beslenme ve barınma yeri olarak kullanılmaktadır.

Tablo 2. Muğla İlinde Diğer Sulak Alanların Adı ve Bulunduğu İlçe

Namnam Çayı –Köyceğiz İlçesi	Metruk Tuzla –Milas İlçesi
Köyceğiz Gölü –Köyceğiz İlçesi	Milas Geyik Barajı –Milas İlçesi
Alagöl–Köyceğiz İlçesi	Sarıçay –Milas İlçesi
Sülüngür Gölü –Ortaca İlçesi	Hacat Gölü –Milas İlçesi
Dalaman Çayı –Dalaman İlçesi	Denizcik Gölü –Milas İlçesi
Koca Göl –Dalaman İlçesi	Bayır Kazan Göleti –Yatağan İlçesi
Baldırnaz Gölü –Dalaman İlçesi	Dipsiz Çay –Yatağan İlçesi
Kargın Gölü –Dalaman İlçesi	Kargıcık Çayı –Fethiye İlçesi
Kükürtlü Göl –Dalaman İlçesi	Eşen Çayı –Fethiye İlçesi
Akköprü Barajı –Dalaman İlçesi	Akgöl (Karaot) –Fethiye İlçesi
Bereket Barajı –Dalaman İlçesi	Aksazlar Akarca –Fethiye İlçesi
Bodrum Karaova Barajı –Bodrum İlçesi	Dere Göleti-Ula İlçesi

(Muğla Çevre Durum Raporu, 2003)

2.1.7. Kıyı Habitatlari

Muğla ili Türkiye'nin en uzun kıyı şeridinde sahiptir. Milas Akbük Koyu'ndan Eşen Çayı ağzındaki Antalya sınırına kadar Ege Denizi ve Akdeniz'in yer aldığı Muğla İli deniz ve göl kıyıları uzunluğu toplam 1124 km dir. (Deniz Kıyısı: 840 km. Göl Kıyısı: 52.6 Km. Adalar kıyısı 231.4 Km) Çok genç oluşumlu kıyılarda sayısız girintiler ve çıkıntılar çok sayıda adalar bulunmaktadır. Pleozoik, Mezozoik ve özellikle neozoik dönemde oluşan çeşitli tabakaların bulunduğu dağların kıyı çizgisine dik uzanmasının yanı sıra neojen, pleistosen ve hatta günümüzde tektonik hareketlere bağlı olarak deniz tabanında oluşan çöküntüler kıyıların girintili çıkıntılı olmasına yol açmıştır. Son 10–15 milyon yıldır yükselen Anadolu Yarımadası'na karşılık çökmekte olan Ege ve Akdeniz kıyılarında bazı eski yerleşmelerin liman yapıları (Fethiye'de Cormylessus) deniz altında kalmıştır. Kıyılarda taşları kemiren (gastropot ve patella gibi) deniz canlılarının kalkerli arazi üzerinde aşındırma izleri (bio-erozyon) görülmektedir (Muğla Valiliği, 1998).

Muğla kıyılarında gelgit genliğinin zayıf olması (20–25 cm), dalgaların aşındırması ve eritmesi sonucunda yalıyarlar, lapyalar sıklıkla görülmektedir. Dalga ve kıyı akıntılarının karalardan gelen alivyonları, koy ve büklerin ağzına biriktirmesiyle oluşan çok sayıda kıyı oku, kumsal (plaj) ve tombolo (yalancı boğaz) şekilleri görülür. Marmara Kapıdağı Yarımadası Tombolosu gibi Muğla'da Marmaris Yalancı Boğaz ile Dalaman güneyindeki Kapukargun Yarımadaı eskiden yarımada olan karaların dalga ve kıyı akıntıları biriktirmesiyle yarımadaı dönüşen tombolo (bağlama seti) Saplıada özelliği gösterirler. Körfez, koy ve bük önlerinde oluşan kumburnu (kıyı oku) şekillerin en önemlileri; Fethiye Ölüdeniz lagünü ağzında (denizkulağı) ve Marmaris Hisarönü Körfezi yakınlarındaki Orhaniye koyunda yer alan "kız kumu" kıyı oklarıdır. Kıyılarda oluşan delta gölü ya da lagün (denizkulağı) özelliği taşıyan göllerin bazıları Eşen çayı ağzında Ovağöl, Dalaman Çayı ağzında Kocağöl ve Kargın Gölü ile Dalyan İztuzu, Fethiye Ölüdeniz gibi sığ deniz önlerinin kıyı birikintileriyle tıkanması sonucunda oluşmuş çok genç şekillerdir. Dalaman ve Eşen Çayı (Kocaçay) ağızlarında çöküntü ile deniz altında kalmış eski akarsu vadilerinden dolayı Fethiye Körfezi çevresi "Ria tipi" kıyıları (İspanyolca Rias) sınıfına girmektedir.

Başlıca Çıkıntılar; Bodrum(Turgut Reis) Karatoprak Yarımadası, Datça (Reşadiye) Yarımadası, Marmaris Bozburun Yarımadası, Marmaris Karadağ Yarımadası, Dalaman

Kapukargın Yarımadası ile Fethiye (Kayaköy) Yarımadasıdır.

Başlıca Girintiler; Güllük körfezinde; Akbük, Kazıklı, Kıyıkışlacık(Çam), Güllük, Güvercinlik ve Torba Koyları,

Gökova Körfezinde; Gümbet, Bodrum, Akbük, Akyaka, Karacasöğüt ve Okluk Koyları,

Datça Körfezinde; Palamutbükü, Kurucabük, Çubucak, Orhaniye, Bozburun ve Söğüt koyları,

Marmaris Körfezinde; Marmaris, Turunç, Karaağaç (Aksaz) ve Dalyan (İztuzu) Koyları

Fethiye Körfezinde; Göcek, İnlıce, Kargı, Katrancı, Ölüdeniz (Belceğiz) Koyları başlıca girintilerdir. Türkiye turizminde çok önemli yer tutan bu kıyılardan bazıları balık yetiştirme alanları olarak kullanılmaktadır. Bodrum, Datça, Marmaris, Göcek ve Fethiye marinaları çok canlı yat turizmi iskeleleridir.

Muğla ilinde toplam 61 ada olup, bunlardan 13 ada Akdeniz kıyılarında, Kızılada, Tavşan, Deliklitaş, Eskimeğri, Katrancı ada, Yassıca adalar, Hacıhalil, Göcek, Kişneli ada, Tersane, Domuz, Devecitaşı adası, Aşırılıda yer alır.

Ege Denizinde de 48 ada olup, bunlar; Adatepe(Babaadası), Yıllancıkada, Çiftlik, Dilekada, Bedirada, Keçiada, Kızılada, Kiseliada, Tavşanbükü, Kameriye, Kocaada, Uzunada, Yassıcaada, Yollucaada, Murdala, Kızılağaç, Yediadalar, Ortaada, Şehirada(Sedir Adası-Sideyri), Karacaada, Zeytinliada, Gelibolu, Orak, Karaada, İçada, Çelebi, İkizadalar(Kardak), Tüllüce, Çatalada, Küçükkiremit, Büyükkiremit, Eskifener, Konelya, Apostal, Badem, Sahil, Tokatbaşı(Büyükkada), Toprakada, Topan, Kargı, Palamutbükü, Dişlice ve Kale adalarıdır. Ada kıyı uzunluğu: 231.4 km, adaların alanı: 40.41 Km² dir (Muğla Valiliği, 1998). Muğla ilinin ve kıyılarının sahip olduğu flora EK-1 ve fauna EK-2 de verilmiştir.

Muğla ilinde çevresel açıdan son derece önemli olan kumulları ve vejetasyonunu, fok balıklarının üreme ve yaşama alanlarını, deniz kaplumbağalarının üreme alanlarını, nehir ve dere ağızlarını, kıyıdaki özel jeomorfolojik oluşumları içermektedir. Sahip olduğu bu özellik koruma tedbirlerinin hızlı bir şekilde uygulamaya girmesini gerektirmektedir. Bu alanların korunmasının gerekliliği, yaban hayatının önemli yaşama ortamları olarak değerleri, Akdeniz

foku, caretta caretta kaplumbağaları, nil kaplumbağası, balık, kuş ve omurgasız hayvanların çoğalma alanları olmaları, özel kıyı oluşumlarına yapılacak müdahalelerin gelecekte doğal afetlere sebebiyet verecek olması, bilimsel araştırmalar ve eğitim amaçlı çalışmalara olanak vermeleri, rekreasyon-turizm için önemli alanlar olmaları nedeniyle önem kazanmaktadır.

Kıyı kullanımlarından kaynaklanan kirlilik, kalkınma yolunda yapılan yanlış kullanımlar, doğal bitki örtüsünün tahribi (yanma, yakma, kesme vb), yumurtaların toplanması, aşırı avlanma (özellikle balıkçılıkta) ve benzeri aktiviteler, bu kaynaklar üzerinde önemli zararlar meydana getirmektedir.

2.1.8. Koruma Altına Alınmış Hassas Bölgeler

Hassas bölgeler tanımı ile tarihi, ekonomik, kültürel anlamda korunması gereken metalar ile soyu tükenmekte veya dünya eko sistemi içerisinde önemli bir yere sahip bulunan canlıların korunması için ayrılmış alanları yani koruma alanları hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Bu alanları tanımlanırken, standart bir genelleştirme çalışan Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (International Union for the Conservation of Natural and Resources-IUCN) kriterlerinden faydalanılmıştır.

IUCN, koruma alanlarında yapılacak yönetim modellerinin ana maksadını, bilimsel araştırma, yaban hayatın korunması, türlerin ve biyolojik çeşitliliğin korunması, çevresel servislerin iyileştirilmesi, doğal ve kültürel özelliklerin korunması, turizm ve rekreasyon, eğitim, kültürel, geleneksel yapıların bakımı, ekosistemin doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı olarak sıralamaktadır (Görer ve Atik, 1997).

Hassas bölgeler ile ilgili bilgiler, Muğla 2003 Çevre Durum Raporu, Muğla İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, İl Turizm ve Kültür Müdürlüğü, Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurumu Müdürlüğü, Çevre ve Orman Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığından elde edilmiştir.

2.1.8.1. Parklar

Milli Parklar

Fethiye- Saklıkent Milli Parkı: Milli park 12.390 hektar alana sahiptir. Milli parkın ana kaynak değerini ve özelliğini Eşen Çayı'nın bir kolu olan Karaçay Deresi üzerindeki 1.000–1.100 metre yüksekliğindeki oldukça dik vadi ve yamaçlara sahip Saklıkent Kanyonu oluşturmaktadır.

Milli park, Muğla İli Fethiye İlçesi ile Antalya İli Kaş İlçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Muğla İl sınırları içerisinde 4.169 hektarlık saha mevcuttur.

Marmaris Milli Parkı: Marmaris Milli Parkı 1996 yılında 33.350 hektar sahada ilan edilmiştir. Milli Park, yaban hayatı bakımından da oldukça zengindir. Milli park sahasında antik Physkos Şehri (Maarmaris), Amos (Hisarönü) Şehri yer almaktadır. Antik çağda bu bölge Karia Bölgesi olarak tanınmaktadır.

Tabiat Parkları

Ölüdeniz-Kıdrak Tabiat Parkı: Parkın alanı 950 hektardır. Fethiye'ye 12 km. uzaklıkta Babadağ'ın eteklerinde önceleri orman içi dinlenme yeri olarak tesis edilmişken 1983 yılında Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir.

Yat girişinin yasak olduğu Ölüdeniz lagünü Kaptan Cousteau tarafından incelenmiş ve buranın tek hücreli mikro organizmalardan deniz kaplumbağalarına kadar birçok canlıyı barındıran doğal bir akvaryum olduğu belirtilmiştir. Sahanın batısında Noel Babanın (Saint Nicholas) yaşadığı Aya Nikola (Gemiler) Adası bulunmaktadır(Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Tabiat Anıtı; Tabiat anıtı olarak, doğada bulunan, özel tarihi öneme haiz, korunması gereken ağaçlar kabul edilmektedir. Muğla ilinde de tabiat anıtı olarak kabul edilmiş ağaçlar bulunmaktadır. Bu ağaçların listesi EK-8 de verilmiştir(Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Tabiatı Koruma Alanı; İl sınırlarında, Sırtlandağ Halep Çamı Tabiatı Koruma Alanı bulunmaktadır. Alan, Milas ilçesi alanı içerisinde 760 hektar alan üzerinde, ülkemizde az rastlanan bir tür olan Halep Çamı (Pinus helepensis) koruma alanı olarak ilan edilmiştir. Halep çamı, Türkiye'deki iki tabii yayılış alanlarından birini teşkil eden nadir bir ekosistemi

oluşturmaktadır. Bölge zengin bir yaban hayatı potansiyeline sahiptir ve korunması gerekmektedir (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

2.1.8.2. Orman İçi Dinlenme Yerleri

Muğla ilinin toplam arazilerinin yaklaşık % 64'ü orman ile çevrilidir. Ormanların korunması, yapılaşmanın engellenmesi, tüm vatandaşların ormanlardan tahrip etmeden yararlanması amacı ile İl Çevre ve Orman Müdürlüğü tarafından belirlenen noktalarda Orman İçi Dinlenme Yerleri oluşturulmuştur.

Merkez ilçe sınırları içerisinde; Kızıldağ ve Yaraş Orman İçi Dinlenme Yeri, Ula İlçe sınırları içerisinde, Gökova Orman İçi Dinlenme Yeri, Marmaris İlçe sınırları içerisinde, Çubucak, İnbükü, Bucak, Çetibeli ve Günnücek Orman İçi Dinlenme Yerleri, Fethiye İlçe sınırları içerisinde, Katrancı, Küçük Kargı ve Değirmenbaşı Orman İçi Dinlenme Yeri, Ortaca ilçe sınırları içerisinde Aşı İskelesi Orman İçi Dinlenme Yeri gibi park alanları mevcuttur (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

2.1.8.3. Özel Çevre Koruma Bölgeleri (ÖÇKB)

Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, 383 Sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile 2872 Sayılı Çevre Kanununun 9. maddesi hükmüne göre “Özel Çevre Koruma Bölgesi” ilan edilmiş ve edilecek alanların yönetimi görevini yürütecek birim olarak 1989 tarihinde kurulmuştur.

2872 sayılı Çevre Kanununun 9. Maddesinin üçüncü fıkrası ve Türkiye'nin taraf olduğu Akdeniz'deki Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol doğrultusunda ülke ve dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı alanlardaki doğal güzelliklerin gelecek kuşaklara ulaşmasını güvence altına almaya yönelik olarak Bakanlar Kuruluna söz konusu özellikleri taşıyan yerleri “Özel Çevre Koruma Bölgesi” olarak belirleme ve ilan etme yetkisi verilmiştir (Sanal, 1999).

Özel Çevre Koruma Bölgeleri (ÖÇKB); tarihi, doğal, kültürel vb. değerler açısından bütünlük gösteren gerek ülke gerekse dünya ölçeğindeki ekolojik önemi olan alanlardır.

Ülkemizde 13 adet ÖÇKB mevcuttur. Bu ÖÇKB'lerinden en önemli 5(beş) tanesi ÖÇKB'si Muğla ilindedir. Muğla İlinin yaklaşık % 26'sı ÖÇKB'si alanı ile kaplıdır. Ülkemizde bulunan ÖÇK Alanlarının üçte birlik oranda Muğla İli sınırları içerisinde yer almaktadır. İl sınırlarında bulunan ÖÇKB genel özellikleri ile incelersek;

Fethiye-Göcek Bölgesi: 774 km²'lik bir alanı kapsayan bölge, sahip olduğu doğal güzellikleri, kıyıları, tarihi ve kültürel özellikleri, yat turizmi açısından Göcek Körfezi ve Ölüdeniz (Belceğiz koyu) gibi henüz çok fazla tahribata uğramamış değerleri nedeniyle, "Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak tespit ve ilan edilmiştir.

Bölge diğer koruma bölgelerinde olduğu gibi fauna varlığı açısından oldukça zengindir. Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde, Şövalye Adası'ndan başlayarak, Fethiye Körfezi'nin batı ve kuzey batısında irili ufaklı adalar vardır. "Oniki Adalar" olarak anılan bu adaların her biri ayrı güzelliğe sahip tarihi ve kültürel eserlerle doludur. Göcek Körfezi eskiden Pazaryeri olarak kullanılan bir liman olmasına rağmen günümüzde yat turizminin yoğun olduğu bir merkez durumundadır (Sanal, 1999), (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Köyceğiz-Dalyan Bölgesi: Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi Muğla ili sınırları içinde, ilin güneydoğusunda bulunan bir yerleşim alanıdır. Gerek sahip olduğu doğal güzellikleri, tarihi, göl ve kanalları, gerekse flora ve fauna zenginliği nedeniyle Köyceğiz-Dalyan yöresi, "Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak tespit ve ilan edilmiştir. Kanallarla Akdeniz'e bağlanan Köyceğiz Gölü'nün de içinde bulunduğu bölge, 461,4 km² lik bir alanı kapsamaktadır.

Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi, flora ve fauna varlığı açısından oldukça zengin bir bölgedir. Akdeniz ikliminin etkisinde bulunması nedeniyle bu iklimin tipik florasına sahiptir. Bölgede üç ana vejetasyon hâkimdir. Bunlardan birincisi, Köyceğiz Gölü-Dalyan Deltası ve yakın çevresindeki sulak ve bataklık alanları kaplayan kamışlık ve sazlıklardır. İkincisi, Akdeniz'in tipik maki örtüsüdür. Üçüncüsü ise bölgenin % 60'ını kaplayan ormanlardır. Bu ormanlarda yer alan sığla ağacı (Liquidambar Orientalis) bölgeye has, endemik bir türdür. Sığla Ağacı, dünyada sadece Honduras'ta ve Türkiye'nin güneybatı kıyılarında yetişmektedir.

Yapılan araştırmalar sonucu; bölgede 7 farklı kuş habitatında, yaklaşık 180 kuş türünün gözleendiği, göller ve delta çevresinde bol miktarda yaban kazı, ördek, balıkçıl ve sakar meke bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, bölge, ülkemizde oldukça az rastlanan pelikan kuşunun nadir konaklama bölgelerinden biridir.

Dalyan-İztuzu Kumsal nesli tükenmekte olan deniz kaplumbağası (*Caretta caretta*)'nın Türkiye'deki 17 önemli yuvalanma bölgesinden birisidir. Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesinde, Köyceğiz Gölü ve 4 adet küçük göl (Sülüklü, Alagöl, Sülüngür ve İztuzu gölleri) sayısız kanallar ile Köyceğiz Gölü'nün güneyinde, kuzey batıdan güney doğuya uzanan bir fay hattı boyunca sıralanmış, Sultaniye, Velibey (Delibey), Çavuş (Rıza Çavuş) ve Gel Girme olarak anılan 5 sıcak su, 2 soğuk su kaplıca kaynağı bulunmaktadır.

Ayrıca, Dalyanağzı-İztuzu kumsal şeridi, Ekincik ve Kargıcak plajları deniz kıyılarını oluşturduğu gibi bugün Dalyan Belediyesi sınırları içinde kalan antik Kaunos (Caunos) kenti de bölgenin önemini artırmaktadır. Kuruluş tarihi kesin olarak bilinmeyen antik kentin bazı kalıntıları ve kaya mezarları günümüze kadar gelebilmişlerdir (Sanal, 1999), (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Gökova Bölgesi: Gökova, doğal güzellikleri, koyları ve tarihi eserleri ile gelecek kuşaklara aktarılması gereken önemli bir beldedir. Bu nedenle; "Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak tespit ve ilan edilmiştir. Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi, Muğla ili sınırları içinde Fethiye Marmaris karayolu üzerinde ve ilin güneyinde 576.9 km² bir alanı kapsar.

Akdeniz bitki topluluğunun ve tarım ürünlerinin çoğu bulunmaktadır. Bölge Akdeniz doğal bitki örtüsünün tüm örneklerini bulduran bir laboratuvar niteliği taşımaktadır. Gökova Körfezi'nin kuzey kıyısında, Kıran Dağları yamaçları kaliteli orman örtüsüne sahiptir.

Flora arasında sığla (günlük) ormanlarının önemi büyüktür. Yurdumuzun sadece güney-batı kıyılarında yetişen sığla(günlük) ağaçları Gökova Körfezi'nin güney kıyısında bulunan küçük koylar gerisindeki taban arazilerde yer almaktadır. Bölge fauna varlığı açısından oldukça zengindir. Bölgede su samurunun varlığı, oldukça yüksek bir popülasyona sahip olduğu tespit edilmiştir. Gene dünyanın en kaliteli süngerleri bölgede yetişmektedir.

Gökova Bölgesinin büyük bir bölümü arkeolojik SİT alanıdır. Sedir Adası (Kedrai) ve Gelibolu (Galliopolis) önemli SİT alanlarındandır. Sedir Adasında bir tiyatro, bir tapınak sur

ve kale kalıntıları mevcuttur, Gelibolu civarında ve koyda tarihi kalıntılar olmasına rağmen burası hakkında ayrıntılı bilgi elde edilememiştir (Sanal, 1999), (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Datça-Bozburun Bölgesi: Bölge, Muğla ilinin güneybatısında, kuzeyde Gökova Körfezi, güneyde Hisarönü Körfezi arasında batıya doğru 70 km'lik uzantısı olan bir yarımada üzerindedir. Yarımada dağlık ve engebeli bir yapıya sahiptir. Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi birbirinden güzel el değmemiş koyları, çok zengin bitki örtüsü, bol oksijenli havası ve tarihi kalıntılarından dolayı, "Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak tespit ve ilan edilmiştir. Bölgenin alanı 1443.6 km²dir.

Datça Yarımadası'nda flora bakımından toplam 999 takson sahip olup, bunların 30'u endemiktir. Özellikle serpantin tipi kayalıklar endemik türlerin günümüze ulaşması bakımından en önemli rolü oynamışlardır. Diğer yandan, yarımada belirlenen endemiklerin 8 tanesi ülkemizde sadece Datça ve civarında bulunmaktadır. Bu türler içerisinde Datça Hurması özel bir öneme sahip olup, ortalama 10-12 m. boylanabilen ince uzun gövdeli bir ağaçtır. Datça'nın kuzey kesiminde yer alan Eksera Deresi'nde 15 m. boyunda Datça Hurması'na rastlanmıştır.

Memeli türler bakımından çok zengin olmayan Datça Yarımadası'nda yaşam ortamlarının bozulması ile nesli her geçen gün azalan yaban keçisi ve boz ayının varlığı saptanmıştır (Sanal, 1999), (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Patara Bölgesi: Bölge, tarihi ve kültürel eserlere, eşsiz doğal zenginliğe ve güzelliğe sahiptir. Bu değerlerin korunması, geliştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla bölge "Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak tespit ve ilan edilmiştir.

Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin büyük bir kısmı Antalya İli Kaş İlçesi, diğer bir kısmı ise Muğla İli sınırları içinde yer almaktadır. Alan olarak 189.8 km² yi kapsayan bölgenin kıyı uzunluğu 20 km ve deniz yüzeyi 4.200 ha.dır. Ülkemizin Akdeniz sahillerinde deniz kaplumbağalarının (*Caretta caretta*) 17 önemli üreme-yumurtlama bölgesi vardır. Patara kumsalı bu alanlar içerisinde en önemlisi olup, flora bakımından oldukça zengin bir bölgedir. Patara antik kentinin bir bölümü, özellikle Nekropol, Gelemiş Köy yerleşimi altında yer

almaktadır. Ancak, kentin önemli anıtsal yapıları, lahit mezarları ve kent yerleşimi, tarımsal alanlar ile orman alanları ve kum altındadır.

Patara antik kentinin bir bölümü, özellikle Nekropol, Gelemiş Köy yerleşimi altında yer almaktadır. Ancak, kentin önemli anıtsal yapıları, lahit mezarları ve kent yerleşimi, tarımsal alanlar ile orman alanları ve kum altındadır. Kent üç yönden yükselen tepelerin arasındaki bir çanak boyunca yayılmıştır. Antik kentin ortasında büyük bir bölümü bataklığa dönüşmüş olan Gelemiş Gölü bulunur (Sanal, 1999), (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

2.1.8.4. Mavi Bayrak Uygulaması

Mavi bayrak plaj ve marinalara verilen uluslararası bir standart semboldür. Ancak sembol olmanın ötesinde çevrenin korunması, plaj ve marinayı kullananların sağlıklı ve uygar bir çevrede tatil yapmalarının hedeflenmesidir. Mavi Bayrak'ın bir yıl süre ile verilmesi ve her yıl işlemlerin yenilenmesi ayrı bir anlam taşımaktadır.

Kıyıların korumasını, deniz suyunu kirleten faktörlerin elemine edilmesini hedefleyen "Mavi Bayrak Kampanyası" konusundaki faaliyet, ülkemizde 1993 yılında başlatılmıştır. Ülkemiz 1993 yılında Türkiye Çevre Eğitim Vakfı ile adı geçen organizasyonda yer almış ve halen tam üye olarak etkinliklerini sürdürmektedir.

Mavi Bayrak, genel tanımı ile uluslararası bir standart sembolüdür. Avrupa Çevre Eğitim Vakfının üyesi olan ülkelerin temsilcilerinden oluşan Genel Kurul'da tespit edilen kriterler ile aday plaj ve marinalar tespit edilmekte ve hazırlanan dosyalar, Ulusal Jüri değerlendirmesinden geçmekte ve Avrupa Jürisine gönderilmektedir. Mavi Bayrak ödülü Avrupa Jürisinin kararı ile kesinleşmekte ve bir yıl için geçerli olmaktadır.

Her yıl mavi bayrak talebi yenilenmektedir. Böylece istenilen kriterler dinamik tutulabilmektedir (Güngör,1997).

2005 yılı için Muğla kıyılarındaki Mavi Bayrak almış olan plajlar;

MARMARİS: Belediye Önü Halk Plajı, Poseidon, Grand Azur, Lidya Otel, Grand Yazıcı, İçmeler, Pamucak, Munamar, Green Platan, Turunç Halk Plajı, Turunç Otel, Hisarönü Plajı.

DATÇA: Aktur Kurucabük, Aktur Kamp, Aktur Tatil Sitesi, Periliköşk, Gebekum Sörf Plajı, Karaincir.

BODRUM: WOW Halikarnas Resort, Milta Tatil Köyü, Club Voyage Torba, Samara Otel, Valtur Bodrum Park, Sea Garden II, Sea Garden I, Palmiye Tatil Köyü, WOW Beach Club, Club Belizia, Aktur, Bitez II (Halikarya önü), Club Armonia, Turgutreis Halk Plajı (Günbatımı), Club Kadıkale, Gümüşkaya I, Club Voyage Bodrum Resort (Türkbükü).

FETHİYE: Kumburnu Boğazı, Otel Meri Önü, Hillside Beach (Milliyet Gazetesi, 10.05.2005).

2.1.8.5. Canlı Kaynak Koruma Alanları

Av Hayvanları Koruma ve Üretim Sahaları; Köyceğiz Yaban Hayatı Koruma Sahası, Marmaris Adaköy Yarımadası Yaban Hayatı Koruma Sahası, Bodrum-Gündoğan Yaban Hayatı Koruma Sahası, Çakmak-Kocatepe Koruma ve Üretim Sahası olmak üzere 4 adet av hayvanları koruma sahası ve Gökova Alageyik Üretim İstasyonu mevcuttur.

Kıyı Çevresindeki Su Ürünleri Üretim Sahaları: İlde, Yeşilova Körfezi'nde; Kızılada ile karşısındaki Taşlıca Ada arasında çekilen hattın doğusunda kalan sahada, Hisarönü Körfezi'nde; Dil Burnu ile karşısındaki Kargı Adasını birleştiren hattın doğusunda kalan saha içerisinde, Gökova Körfezi'nde; Gerence Burnu ile Mersincik Burnu'nu birleştiren hattın doğusunda kalan saha içerisinde, Ören Burnu ile karşısındaki Teke Burnu'nu birleştiren hattın doğusunda kalan sahada, Güllük Körfezi'nde; Kazıklı Limanında, Kapalı Burnu ile Teke Burnu arası, Çam Limanında Teke Burnu ile İncegöl Burnu arası, Asin Körfezi'nde İncegöl Burnu ile İnce Burun arası, Güvercinlik Körfezi'nde; İnce Burun ile Saplı Burun ve Kızılyar Burnu arasında çekilen hattın doğusunda kalan sahada her türlü trol ile su ürünleri avcılığı yasaktır.

Ortaca İlçesi, Sülüngür Gölü'nde Kuzuluk hariç, dönem boyunca her türlü su ürünleri avcılığı yasaktır. Köyceğiz Gölü ve deltasında ağ ile Kefal Balığı avcılığı dönem boyunca yasaktır. Fethiye Körfezi'nde Paçarız Burnu ile Fethiye Adası ve Eğrikum Burnu doğusunda kalan sahada dönem boyunca sürütme ve gırgır ağları ile su ürünleri avcılığı yasaktır. Muğla

İli iç sularından Mumcular Barajı ve Bencik Gölü'nde avlanmak yasaktır (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Akdeniz'e Has Nesli Tehlikede Olan Deniz Türlerinin Yaşama ve Beslenme Ortamı Olan Alanlar;

Akdeniz Foku (Monachus Monachus); Akdeniz Foku bütün dünya nesli tehlike altında bulunan türler içinde ilk sırada yer almaktadır. IUCN (Dünya Doğayı Koruma Birliği) tarafından koruma altına alınan 12 canlı türünden biri olup, bilim adamlarına göre dünyadaki sayılarının 200 – 300 civarında olduğu, Türkiye sularında da 50 adet civarında da yaşadıkları tahmin edilmektedir. Muğla'da Bodrum Yarımadası'nda yaşamaktadır.

Caretta caretta; Nesli tehlikede olan ve nesillerinin devamlılığı bakımından ülkemizin Akdeniz kıyılarına ihtiyaç duyan türlerdendir. Ekincik, Dalyan, Fethiye-Çalış, Dalaman, Patara ilimiz sınırları içerisindeki üreme alanlarıdır (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Nil Kaplumbağası; Özellikle Dalyan ve Göcek bölgesinde bulunan ve nesli tükenmek üzere olan deniz kaplumbağası türüdür. Nil bölgesinden, nasıl geldiği bilinmemektedir, ancak bölgenin flora yapısına uyum sağlamıştır.

2.1.8.5. Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Koruma Alanları

SİT Alanları; Tarih öncesinden günümüze ulaşan çeşitli uygarlıkların ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihsel olayların gerçekleştiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ve korunması gerekli alanlar SİT olarak tanımlanmaktadır. SİT alanları ile ilgili bilgiler Prof. Dr. Adnan DİLER'in hazırlamış olduğu Muğla'da Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasında Yaşanan Sorunlar, Kültürel ve Doğal Kaynak Ön Araştırmasından alınmıştır. SİT alanlarının arkeolojik, doğal ve kentsel olmak üzere üç türü vardır:

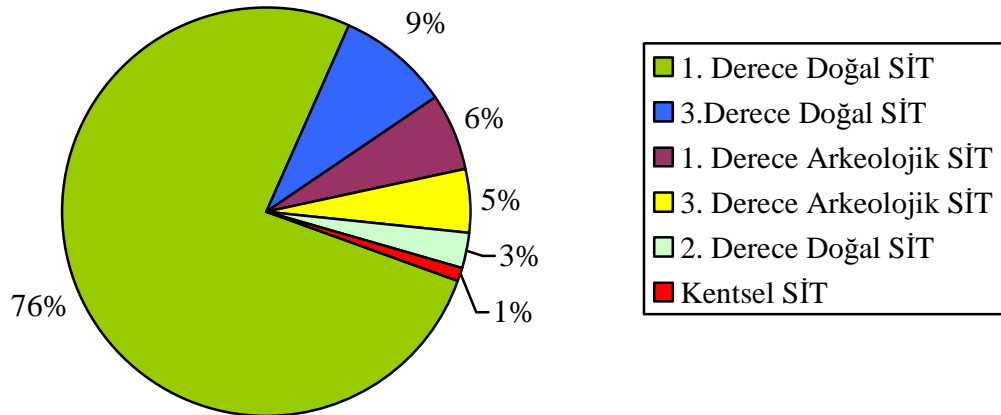
Arkeolojik SİT; İnsanlığın var oluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yeraltında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşme ve alanlar,

Doğal SİT; jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde, yeraltında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlar,

Kentsel SİT; kentsel ve yöresel nitelikleri, mimari ve sanat tarihi açısından gösterdikleri fiziksel özellikleri ve bu özellikleri ile oluşan çevrenin, dönemin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapılanmasını, yaşam biçimini yansıtarak bir arada bulunduran ve bu yönüyle doku bütünlüğü gösteren alanlar ise olarak tanımlanır.

SİT alanlarının tanımlanmasına yönelik yapılan araştırmada, Muğla ilinin toplam yüzölçümünün yüzde 14'ünün SİT alanı olduğunu göstermiştir. Bunlar farklı derecelerdeki Arkeolojik, Doğal ve Kentsel SİT'ler ile bunlara ilişkin koruma ve öneri alanlarını kapsamaktadır. SİT tescillerinde ilk sırayı 1.derece Doğal SİT'ler almaktadır. Bunlar, yüzde 14 olan toplam değerinde yüzde 11 kadarını kapsamaktadır. Doğal SİT'ler dışındaki diğer Arkeolojik ve Kentsel SİT'lerin Muğla yüzölçümünde kapsadığı toplam alan ise sadece yüzde 3 oranındadır.

Tüm SİT'lerin il genelindeki dağılımına bakıldığında bunların, kıyı bölgelerinde ve Bodrum Yarımadası, Datça-Bozburun, Köyceğiz, Dalaman ile Fethiye çevresinde yoğunlaştığı görülür. Arkeolojik SİT'ler ise yapısı gereği dağınık şekilde de olsa iç bölgelere dek uzanmaktadır (Grafik 6).

Grafik 6. Muğla ilinde bulunan SİT alanlarının yüzde (%) olarak dağılımı

Doğal SİT alanları boyut olarak çok geniş alanları kapsasa da sayısal olarak Arkeolojik SİT'ler toplamda 97 ile ilk sırayı alır. Bunların 62'si tekil, 29'u ise Doğal SİT'lerle bir arada Arkeolojik, Doğal SİT olarak tescil edilmiştir. Halikarnassos üzerine kurulmuş olan Bodrum örneğinde olduğu gibi az sayıda olsa da Arkeolojik SİT'lerin Kentsel SİT'lerle bir arada tescil edildiği, Kentsel, Arkeolojik ve bunların Doğal SİT'lerle bütünleşmiş, Kentsel, Doğal, Arkeolojik örnekleri bulunmaktadır.

Arkeolojik SİT Alanları: Bodrum Yarımadası Doğal ve Arkeolojik SİT alanları bakımından en zengin ilçelerin başında gelir. Yarımadanın kıyı ve iç alanlarındaki tepeler üzerine Geç Tunç Çağı'ndan itibaren kurulmuş olan Leleg yerleşmeleri Arkeolojik SİT'lerin geniş alanlara dağınık olarak yayılmasının en önemli gerekçesidir. Yarımadanın en geniş Arkeolojik SİT alanı Leleg kültürüne ilişkin kalıntıları barındıran Pedasa (Gökçeler) Kalesi ve çevresini kapsar. Arkeolojik ve Doğal SİT olarak tescil edilmiş olan Gündoğan Peynirçiçeği Mağarası, Kalkolitik Dönem'den başlayan buluntularıyla sadece yarımadanın değil, tüm Karya'nın ilk insan yerleşimine de ışık tutan SİT alanıdır. Milas Uyku Vadisi, Marmaris Nimara Adası ve Yerkesik yakınında yerleşik ve tarafımızdan yapılan araştırmalar sırasında saptanan benzer doğal mağaralar Muğla'da ilk yerleşimleri belgeleyen doğal ve arkeolojik alanlardır. Ancak bunlar Bizans Dönemi'ne kadar yerleşim yeri olarak da işlevlendirilmiştir. Muğla'nın Arkeolojik SİT değerleri içinde en geç tarihli kalıntılar M.S. 6-7. yüzyıldan olan Geç Antik Çağ kale ve yerleşimlerdir. Mazıköy-Kissebükü mevkiindeki "Anastasia Polis" örneğindeki gibi bunların çoğunun yakın çevresinde, MÖ 7-6. yüzyıla dek tarihlendirilen eski yerleşimler konumlanır.

Bodrum Yarımadası ve tüm Muğla genelindeki Arkeolojik SİT'lerinin en önemli özelliği, bunların Doğal SİT alanlarıyla iç içe geçmiş olmasıdır. Sodra Dağı'nın batısındaki Damlıboğaz Köyü ve çevresinde, Eski Tunç Çağı'ndan başlayıp Bizans Dönemi'ne dek uzayan zengin arkeolojik yerleşme alanları gelişmiştir. Bugün de bu yerler Muğla'nın en bereketli tarım alanlarını oluşturmaktadır. Knidos, Kaunos ve İassos gibi eski çağın önemli liman kentleri bugün Doğal SİT ve ÖÇK Bölge sınırları içinde kalmaktadır.

Arkeolojik ve Doğal SİT alanlarının iç içe geçmiş yapısından kaynaklanan özellikleri nedeniyle bunlarla ilgili koruma ve uygulama kararlarının bütüncül değerlendirilmesi, korumacılık ilkeleri ve etiği bakımından daha gerçekçidir. Bunların birbirinden bağımsız

farklı kurumlar tarafından değerlendirilmesi uygulamada önemli aksaklıkların ortaya çıkmasına da neden olacaktır. 1, 2 ve 3. derece Doğal SİT alanlarında günübirlik kullanım, turizm tesisi, konut ve diğer uygulamaya yönelik işlemler için arkeolog, plancı ve mimar gibi uzman görüşüne duyulan gereksinim nedeniyle Koruma Kurullarında oluşturulmuş olan yapılanmanın bir benzerinin bu kez, Doğal SİT alanlarıyla ilgili karar ve yetkilerin verilmesi düşünülen Çevre ve Orman Bakanlığı bünyesinde de oluşturulması zorunluluğunu gündeme getirmektedir. Doğal SİT tescillerine yönelik kararların konunun uzmanı olmayan arkeolog, şehir plancı, mimar ve sanat tarihçi üyelerce yapıldığı şeklindeki eleştirilerin çoğu haklı nedenlere dayanmaktadır. Bu konudaki boşluk, Koruma Kurulları'na Doğal SİT konusunda sağlıklı karar verebilecek bitki bilimci, ekolog, ziraatçı, biyolog gibi alanlarında uzmanlaşmış kişilerin katılımıyla giderilebilir. Bu, Doğal SİT alanlarını, bütünleştiği Arkeolojik ve Kentsel SİT alanlarından ayırma yoluyla aranan çözüm yollarından daha pratik ve uygulamada SİT tanım ve ilkelerine daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır (Diler, 2004).”

Arkeolojik araştırmalar devam etmekte, bu nedenle tespit edilebilen alanlar arkeolojik SİT alanı olarak ilan edilmektedir. Bu alanlar EK-3 de verilmiştir (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Kentsel SİT: Kapladığı alan bakımından Kentsel SİT alanları, kıyı ve iç bölgelere dağılmıştır. Muğla-Merkez, Milas, Yatağan, Kavaklıdere ve Ula Bölgesi örnekleri, kapladıkları alanların büyüklüğü bakımından Muğla Kentsel SİT'lerin ilçelere göre dağılımında ilk sırayı alırlar. Bodrum Yarımadası ise bunu izler.

Arkeolojik SİT'ler gibi Kentsel SİT alanları da Türk ve Osmanlı Rumları başta olmak üzere farklı yaşam ve mimari geleneklerin birleştiği tam bir kültür zenginliğini yansıtmaktadır. Muğla'da ilk Türk izleri 11. yüzyıldan itibaren görülse de Muğla ya da Bodrum Evleri olarak bilinen geleneksel yapı ve dokuların oluşumları 19. yüzyılın başına uzanır. Muğla Kentsel SİT alanları içinde özgün doku ve yapısını en iyi korumuş örnekler olarak Muğla Kentsel SİT'i ve Kayaköy gösterilebilir. Bunlardan Muğla örneği tüm fonksiyonlarını günümüzde de sürdürürken, Kayaköy ise pek çok benzeri gibi içinde yaşamı barındırmayan terk edilmiş bir kent görüntüsündedir.

Muğla'yı da içine alan Karya Bölgesi'nde hiç bir dönemde Satrap Mausollos zamanındaki kadar zengin yerleşmeler yaratılmamıştır. Milas, Beçin ve Muğla gibi

merkezlerin dışındaki alanlar kırsal yerleşme karakteri gösterirler. Hatta Mausollos'un kurduğu başkent Halikarnassos üzerinde gelişen bugünkü Bodrum bile kara ve özellikle de önemli deniz ulaşım yolu üzerinde olmasına karşın ticarete dayalı bir gelişme gösterememiştir. Bu bölgelerin ekonomileri, Geç Antik Çağ'dan günümüze tarih boyu ancak kendi kendini geçindiren tarımla sınırlı kalmıştır. Bunlara örnek olarak özellikle Bodrum Yarımadası'nda yoğunlaşan kule evleri gösterebiliriz.

M.Ö. 4. yüzyılda Hekatomnidler Dönemi ile birlikte geniş arazi ve yerleşme alanlarını denetleme amacıyla gözetleme kulelerinden yararlanılmıştır. Aynı zamanda yaşama mekânlarını içeren bu kuleler Bodrum Yarımadası'nda kaledeki yerleşimin dışı taşması sonucu oluşan en eski ev tipinin de öncüleridir. Yerli ve adalardan gelip yerleşen yapı ustalarının katkısıyla Bodrum, kule tipli evlerin yanında, musandralı ve sakız ev tipleriyle anonim yapı sanatının zengin örneklerini barındırır (Diler, 2004).” Muğla ilinde kentsel SİT alanı olarak ilan edilmiş alanlar EK-4 de verilmiştir.

Doğal SİT: Tüm Muğla genelinde kıyı bölgelerinde yoğunlaşan SİT alanlarının kendi içindeki dağılımında yüzde 76 ile en geniş alanı kapsayan Doğal SİT'ler taşıdıkları özelliklerle olağanüstü çeşitlilik ve zenginlik gösterir. Bunların önemli bir kısmı tarif edilemez peyzaj güzelliklerinin yanında uluslararası önemde doğal değerlere sahiptir. Fethiye'nin Faralya (Uzunyurt)-Kelebekler Vadisi, Ölüdeniz ve Gemiler Adası; Ula-Sedir Adası, Çamlı ve Gökova-Akbük; Bodrum Yarımadası'nda Yalıçiftlik, Mazıköy-Kissebükü Koyu ve Akdeniz Gölü bunlardan sadece bir kaçıdır.

Doğal SİT alanları arasında ancak bir örnekle kısa tanıtımını yapılacak olan Fethiye'nin Uzunyurt Köyü bir bütün olarak korunması gereken ekosistemlerdir. Yöre, içinde ant ağaçların, dünyanın pek çok yerinde nesli tükenmiş olan ve ülkemizde de tükenme riski taşıyan ve insan yaşamı açısından önemli olan tıbbi bitkilerin; yaban hayatı açısından önemli ve taraf olduğumuz, Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi uyarınca yaşam ortamlarının korunması için gerekli yasal ve idari önlemler almayı kabul ve garanti ettiğimiz hayvan türlerinden “gymnospermae” akrabaları olan Akdeniz Foku, Caretta caretta Kaplumbağası, Yaban Keçisi, Sarı Engerek'lerin yaşam alanıdır. Ayrıca Kaptan Kelebeği'nin yeryüzündeki son popülasyonu bugün artık sadece Gemile Koyu Kelebekler Vadisi ile Rhodos adasında yaşamaktadır. Ciddi bozulma riskleri taşıyan alanda yerleşik Asar

(Hisar) Mahallesi ise aynı zamanda “Perdikiai” antik kentinin kalıntılarını barındırmaktadır(Diler, 2004). Muğla doğa kaynaklarının, korunması amacı ile bir kısım alan Doğal SİT alanları olarak ilan edilmiştir. Bu alanlar Ek-5 de verilmiştir.

Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması Sözleşmesinde yer alan “Kültürel Miras” ve “Doğal Miras” statüsü verilen kültürel, tarihi ve doğal alanlar;

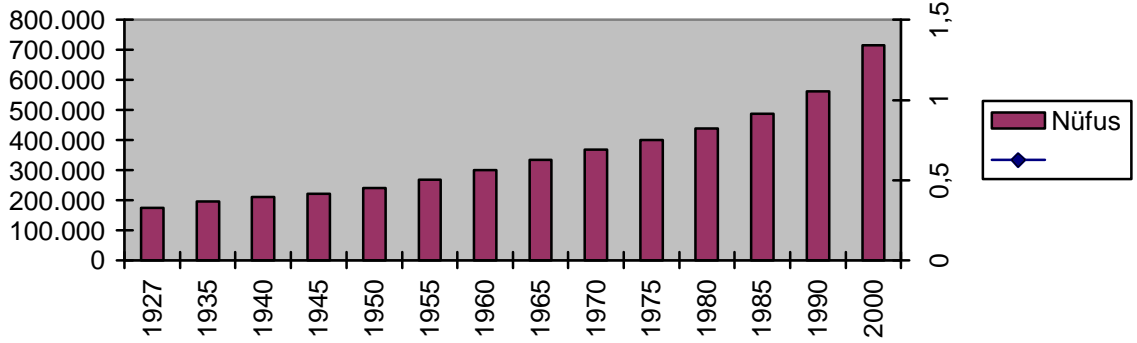
Anıtlar; İl sınırları içerisinde Muğla Merkez İlçede 322 adet, Muğla Karabağlar Mahallesinde 40 adet, Muğla Kafaca Beldesinde 11 adet, Bodrum İlçesinde 450 adet, Datça İlçesi Datya Mahallesinde 126 adet, Datça Reşadiye Mahallesinde 154 adet, Fethiye ilçesinde 162 adet, Köyceğiz İlçesinde 32 adet, Marmaris İlçesinde 130 adet, Milas İlçesi (Merkez) 96 adet, Milas Beçin Beldesinde 20 adet, Ula İlçesinde 17 adet, Yatağan Bozüyük Beldesinde 24 adet, Yatağan Eskihsar Köyü’nde 28 adet olmak üzere toplam 1603 adet Tescilli Korunması Gerekli Kültür Varlığı Yapıları mevcuttur (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

2.2. Sosyo Ekonomik Yapı

2.2.1. Nüfus

Türkiye’nin nüfus yapısı cumhuriyetin kurulmasından sonra hızlı bir şekilde artarak seksen yılda yaklaşık altı katına ulaşmıştır. Nüfus yapısı bakımından OECD ülkeleri arasında en farklı özellikler gösteren ülkedir. Ülkenin sosyal ekonomik durumunu etkileyen bu farklılardan, en önemlileri, OECD ülkeleri arasında Türkiye’nin en yüksek nüfus artış hızına, en genç nüfus yapısına ve en yüksek iç göç oranına sahip olmasıdır(Canpolat, 1998). Muğla ili Cumhuriyetin kuruluşundan sonra yapılan sayımlara göre sayısal gelişimi şu şekilde olmuştur (Tablo 3).

Grafik 7. Muğla İlinin Yıllara Göre Nüfus Değişimi

(DİE, 2002)

Tablo 3. Muğla İli Nüfusunun Kent ve Köyde Yaşayanlara Göre Ayrımı

İLÇE	1990 (1)			2000			Yıl/Nüfus Artış Hızı (%)		
	Toplam	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy
Merkez	71.155	35.605	35.550	83.511	43.845	39.666	16.01	20.081	10.95
Bodrum	56.821	20.931	35.890	97.826	32.227	65.599	54.31	43.15	60.29
Dalaman	26.408	15.025	11.383	28.148	17.607	10.541	6.38	15.85	-7.68
Datça	10.741	5.022	5.716	13.914	8.108	5.806	25.88	47.89	1.51
Fethiye	127.620	37.466	90.154	154.209	50.689	103.520	18.92	30.22	13.82
Kavaklıdere	12.037	3.339	8.698	12.548	3.432	9.116	4.16	2.75	4.69
Köyceğiz	25.836	6.406	19.430	29.196	7.523	21.673	12.22	16.07	10.92
Marmaris	41.840	16.361	25.479	79.302	28.660	50.642	63.92	56.04	68.67
Milas	98.710	28.741	69.969	112.808	38.063	74.745	13.35	28.08	6.60
Ortaca	29.287	12.109	17.178	35.670	16.923	18.747	19.71	33.46	8.74
Ula	19.978	5.185	14.793	21.944	5.257	16.687	9.38	1.38	12.04
Yatağan	42.376	11.890	30.486	46.252	16.007	30.245	8.75	29.72	-0.79
TOPLAM	562.809	198.080	364.729	715.328	268.341	446.987	23.97	30.35	20.33

(DİE, 2002)

Tablo 4. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

İLÇE	TOPLAM			ŞEHİR NÜFUSU			KÖY NÜFUSU		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Merkez	83.511	43.207	40.304	43.845	22.987	20.858	39.666	20.220	19.446
Bodrum	97.826	55.511	42.315	32.227	18.601	13.626	65.599	36.910	28.689
Dalaman	28.148	14.446	13.702	17.607	9.183	8.424	10.541	5.263	5.278
Datça	13.914	7.367	6.547	8.108	4.400	3.708	5.806	2.967	2.839
Fethiye	154.209	78.154	76.055	50.689	25.695	24.994	103.520	52.459	51.061
Kavaklıdere	12.548	6.402	6.146	3.432	1.917	1.515	9.116	4.485	4.631
Köyceğiz	29.196	14.733	14.463	7.523	3.749	3.774	21.673	10.984	10.689
Marmaris	79.302	46.616	32.686	28.660	16.645	12.015	50.642	29.971	20.671
Milas	112.808	57.577	55.231	38.063	19.164	18.899	74.745	38.413	36.332
Ortaca	35.670	18.359	17.311	16.923	8.538	8.385	18.747	9.821	8.926
Ula	21.944	11.035	10.909	5.257	2.635	2.619	16.687	8.397	8.290
Yatağan	46.252	23.270	22.982	16.007	8.279	7.728	30.245	14.991	15.254
TOPLAM	715.328	376.677	338.651	268.341	141.796	126.545	446.987	234.881	212.106

(DİE, 2002)

1927 yılında yapılan ilk sayımda il nüfusunun 175 bin civarında ve 1990 sayımına göre 563.809 olduğu gözlemlenmektedir. 2000 yılı sayımlarında bu sayı 715 bin civarındadır. İlk sayımdan itibaren yaklaşık % 410'luk bir artış olmuştur.

Sayım yılları göz önüne alındığında, nüfus artış hızı 1982 ve 1987 yılları arasında en yüksek değeri almıştır. (% 0.29) 1940–1945 yılları arasında bu oran % 0.085 dir. Muğla ili sayımlar arası nüfus artış hızı 1970 yılından itibaren sürekli bir artma eğilimindedir. Bunun en önemli sebebi ise göçte meydana gelen artışın doğumdan kaynaklanan artışı desteklemesidir.

Demografik Yapı; ilde en fazla nüfus 10–19 yaş grubundadır. Daha sonrasında 0–9 ve 20–29 yaş grupları olarak görülmektedir. Çocuk ve genç nüfusun toplamı, toplam nüfus içinde oldukça fazla bir orana sahiptir. Gelecekte dinamik nüfusun artacağı buna karşın istihdam, şehircilik ve altyapı, deniz ve kıyı kullanımı sahalarında, tedbir alınmadığı takdirde büyük sorunlar yaşanacağı açıktır.

Okuryazar oranı Türkiye ortalaması olan %80.46 iken Muğla'da %86.03'dür. Bölgede okuma ve yazma oranının çokluğuna rağmen, bir yüksek öğrenimden mezun olanların oranı nüfusa oranla oldukça düşüktür. Faal nüfusun (16–65 yaş arası) %60.68 gibi büyük bir kısmı tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılıkla uğraşmaktadır. Geri kalan nüfus hizmet sektörü, imalat sanayi ve inşaat sektöründe çalışmaktadır. Faal nüfus içerisinde kadın nüfusun oranı erkek nüfusa oranla daha fazladır (DİE, 2002).

Nüfusun büyük çoğunluğu köylerde ve kırsal alanda yaşamaktadır. Bunun en büyük nedeni ise halkın, tarım, avcılık, hayvan yetiştiriciliği ile uğraşmasındandır. 2003 yılında ilin nüfus yoğunluğu; km²'de 59'dur. Ancak son yıllarda Muğla'nın turizmden aldığı pay sürekli arttığından, şehir alanlarında ve özellikle kıyı alanlarından nüfus hızla artmaktadır (DİE, 2002).

İşgücü ve İstihdam: Genç ve dinamik nüfus oranı yüksek olan Muğla ilinde çalışan etkin(faal) nüfusun (12 ve daha yukarı yastaki aktif nüfus) %60.11 tarım sektöründe, %20.22'si hizmetler sektöründe ve %19.67'si sanayi sektöründe istihdam edilmektedir. Toplam 317.122 kişi olan ildeki çalışan etkin nüfusun Türkiye geneline benzediği ancak tarım kesiminde çalışanların %60.11 den fazla oluşu, İlin coğrafi özelliğinden kaynaklanmaktadır (DİE, 2002).

Muğla ili toplam hane sayısı 130.313'dür, il merkezi 9.003 ve ilçe merkezleri hane sayıları 34.366 olduğundan toplam kentlerdeki hane sayısı 43.369 ve ortalama hane halkı büyüklüğü ise (kent merkezleri nüfusu 186.397) 4.29'dur. Kırsal kesimdeki hane sayısı 86.944 ve toplam kırsal nüfus 376.412 kişi olduğundan kırsal alan hane halkı büyüklüğü 4.33'dür (Muğla Valiliği, 1998).

2.2.2. Kentleşme

Evliya Çelebi, Muğla için "... Muğla, Menteşe eyaletinin başkentidir. 2000 askeri olan kethüdarları, yeniçeri serdarı, aynı eşraf-ı ve uleması çok olan bir kenttir. Tüm evleri 2170 tanedir. Evleri, toprak örtülü ve tavanları genellikle ahşap kaplıdır. 11 mahallesi vardır. Muğla içinde Elvan Bey Hamamı, Ahmet Gazi Hamamı yer almaktadır. Dere boyunca 200 dükkân vardır. Kasaphane de bu dere üzerindedir. 70 adet çeşmesi vardır ..."

"... Bu kentte ulema ve talebe çok olmakla birlikte, yedi medrese ve 11 mektebi vardır. Sosyal yaşam ve insanları ile ilgili olarak da Anadolu kentlerindedir. Ama halkı gayet şehri farisiden ve garip dost kavimi vardır ... külâh üzerine Mevlevi destan sararlar, gayet salih kimseleri vardır (Evliya Çelebi, Seyahatname, 1985 Basım)." ayrıca Evliya Çelebi, Muğla halkının çok medeni, temiz, okumuş, bilgili ve dostça kişileri olduklarını ve burada Ermeni ve Yahudilerin bulunmadığını kaydetmektedir. Kurşunlu Caminin önündeki yaşlı çınar ağacının da Evliya Çelebi devrinde mevcut olduğu Seyahatnamesinden anlaşılmaktadır (Evliya Çelebi, Seyahatname, 1985 Basım).

Genel olarak Osmanlı İmparatorluğu zamanında ekonominin büyük oranda tarıma dayalı olması, ticarete gereken önemin verilmemesi doğal olarak yapı faaliyetlerini ve kentleşmeyi sağlamamıştır. Bölgede klasik Osmanlı mimarisini temsil eden yapılara rastlanmamaktadır (Evliya Çelebi, Seyahatname, 1985 Basım).

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinden ve Muğla tarihi üzerine yapılan araştırmalardan da anlaşılacağı üzere, Muğla eski zamanlardan beri, eğitime önem veren, misafirperver, temiz, tabiatı seven ancak fazla gelişmemiş, içine kapanık kentleşme özelliği göstermektedir.

Muğla merkezinde sosyal yapı, her ne kadar dışarıdan bakıldığında tek tip, homojen bir toplum görüntüsü verse de Kale-Tavas'dan, Konya'dan, Manisa'dan, Celali İsyanları

esnasında Yozgat dolaylarından, Kafkas ve Kırım bozgunuyla Kafkasya'dan ve Kırım'dan, Bilecik'ten, Bursa'dan, Kütahya'dan, Giresun'dan, Akşehir'den, Harput'tan, Samsun-Vezirköprü'den, Halep'ten, İskenderiye'den, Tunus'tan, Cezayir'den, Bağdat'tan, Arabistan'dan, Şamdan, Mora'dan, Rumeli'nde Osmanlı Devleti'nin aldığı yenilgiler ve Cumhuriyet kurulduktan sonra Yunanistan'la yapılan Nüfus Mübadelesi ile Serez'den, Filibe'den, Drama'dan, Selanik'ten ve Girit'ten insanların farklı sebeplerle Muğla'ya yerleşmişlerdir. Bunun yanında Merkez'de geçmiş yüzyılın başlarına kadar kalan bir Rum nüfusu mevcuttur (Muğla Valiliği, 2004).

Muğla son yıllarda da göç almaya devam etmektedir. Özellikle terör ve yaşam şartlarından kaçan Güneydoğu ve Doğu Anadolu vatandaşlarımızın tercihi haline gelmiştir. Hizmet sektörünün son yıllardaki yükselişi ve yerli halkın hizmet sektörüne bakış açısı, hizmet sektörü için mevsimsel göçüde artırmıştır. Mevsimsel göç, zamanla sektörde arızı olan göçü devamlı hale getirerek, ilin nüfusunun kontrolsüz biçimde artmasına neden olmuştur.

1927 yılında yapılan ilk sayımda il nüfusunun 175 bin dolaylarında olduğu ve 1990 sayımına göre 563.809 olarak gözlemlenmektedir. 2000 yılı sayımlarında bu sayı 715 bin civarındadır. İlk sayımdan itibaren yaklaşık % 410'luk bir artış olmuştur. Bu artışın esas faktörü, turizm sektöründen kaynaklanan göç ve 1990 yılı sonrası için Muğla Üniversitesi olduğu söylenebilir.

İlde 2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarının değerlendirilmesinde, işsizlik oranının, uluslararası tanımlar esasında % 4.3 tür. 1980–2000 döneminde toplam istihdam içinde en yüksek paya sahip olan tarım sektöründe istihdam edilenlerin payı sürekli olarak azalmaktadır. Tarım sektöründen sonra en yüksek paya sahip olan hizmet sektörünün payı aynı dönemde sürekli bir artış göstermektedir. Sanayi sektöründe artış ve azalış olurken, inşaat sektöründe istihdam edilenlerin oranında son on yılda azalma gözlemlenmiştir (DİE, 2002).

Muğla'da km² düşen kişi sayısı 1927 yılında yaklaşık 14 kişi iken, 2000 yılında 56 kişiye yükselmiştir. Muğla ilinin ortalama hanehalkı büyüklüğü yavaş bir şekilde azalmaktadır. 1955 yılında bu ilin ortalama hanehalkı büyüklüğü 4.6 kişi iken 2000 yılında 3.5 kişiye düşmüştür (DİE, 2002).

Muğla'daki kentleşme düzeyini etkileyen kriterler içinde eğitim düzeyini incelersek, okuma yazma bilen nüfusun oranı ülke genelinde olduğu gibi iki cinsiyet içinde sürekli artış göstermektedir. 1935 yılında erkeklerin % 32.4'ü, kadınların % 8.5'i okuma yazma bilirken, bu oran 2000 yılında erkeklerde % 96.7'ye kadınlarda %88.3'e yükselmiştir. Kadın nüfusun okuryazarlık oranı erkek nüfusunkinden daha hızlı artmakla birlikte cinsiyetler arası farklılık devam etmektedir (DİE, 2002).

Eğitim düzeyinde özellikle lise ve yükseköğretim mezunlarında önemli gelişme olmuştur. 1975 yılında erkeklerin %3.1'i, kadınların %1.4'ü lise mezunu iken, 2000 yılında erkeklerin %15.4'ü, kadınların %11.8'i lise mezunudur. Yükseköğretim mezunu olan nüfus oranı her iki cinsiyette de artış göstermekle birlikte kadın nüfustaki artış erkek nüfustakinden daha fazladır. 2000 yılında eğitim düzeyinden mezun olan erkeklerin oranı %11.7' ye, kadınların oranı %7.8' e yükselmiştir (DİE, 2002).

Eğitim düzeyinin yüksekliği ve farklı kültürlerin kesişim noktası olması, Muğla ilinde kültürün gelişmesine, hoşgörü ve toleransın artmasına neden olmuştur. Bu olguyu, turizm ile yabancı ülkelerden gelen turistlerle desteklenmiş ve kültür mozaïği genişlemiştir. Geleneksel yapı daha çok köylerde hâkimdir. Kentlerde ise yaşam biçimi modernleşmektedir. Turizmin yanında ikinci konutlar da bölgenin, şehirleşme ve kentleşmesine yardımcı olmaktadır.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, Muğla, köyden kente yavaş bir şekilde kaydığı, ancak halen köylerde yaşayan nüfusun ağırlıkta olduğu görülebilir. Kontrol edilemeyen göç kaynaklı bir büyüme ile kentin alt yapı sorunları ve doğu kaynaklı göçlerle suç oranlarındaki artış doğru orantılı olarak arttığı söylenebilir. Bu durum beraberinde, gecekondulaşmayı getirerek, çarpık ve düzensiz bir kent yapısına, altyapı sorunlarına, kıyı mirasının yok olmasına, gecekonduların SİT alanları üzerine inşa edilmesi ile de kültür mirasının yok olmasına neden olduğu görülebilmektedir.

Yerli halkın, daha çok köylerde yaşadığı ve tarım sektöründe istihdam edildiği, ticarete ve sanayiye sıcak bakmadığı, turizm sektörüne ise yavaş yavaş alıştığı ve etkilendiği görülmektedir. İlde, okuma yazma oranının yüksek olmasında Muğla Üniversitesinin katkısı yadsınamaz. Ancak halkın içine kapanık olması, kentleşme özelliğinde de kendine has bir yapı oluşturmuştur. Kıyı alanları, ilde bulunan vatandaşlar için sadece balık ve turizm içeriğinin dışına çıkamamıştır.

2.2.3. Göç

Muğla, dışarıdan en fazla göç alan illerimizdendir. Göçü, iç ve dış göç olarak ayırırsak, iç göç büyük bir çoğunlukla Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'dan terör nedeniyle göç etmek zorunda kalan vatandaşlardır. Ayrıca bölge turizm yönünde zengin bir altyapı ve ekonomik potansiyele sahip bulunması nedeni ile diğer illerden de göç almaktadır. Dış göçü ise daha çok Avrupa Birliği ülkeleri ile yakın bir zamanda dağılan Sovyet Birliği Ülkelerinin vatandaşları oluşturmaktadır. İç göç daha çok refahını artırmak maksadı ile İl'e gelenler, dış göç ise buraların nimetlerinden faydalanmak maksadı ile gelenler olarak sınıflandırabiliriz. Ayrıca emekli olup yaz aylarında Muğla'da kış aylarında diğer şehirlerimizde ikamet eden vatandaşlar her ne kadar nüfus sayımında gözükme de şehrin ortak kullanımından faydalanmaktadır. Göç eden nüfus, yerleşim yeri, kültürü ve yaşam biçimi yerli halkla farklılık göstermektedir. Bu nüfus baskısı, tarım alanlarının çok hızlı bir biçimde tüketerek, imar planları ve alt yapıları yapılmadan kent alanlarının genişlemesine, gecekondulaşma gibi çarpık kentleşmeye neden olmaktadır.

Aynı zamanda göç baskısı ile oluşan kültür farklılıkları, suç oranlarının artmasına, yabancılaşmaya, bölgenin zengin kültür ve doğal yapısının bozulmasına, yok olmasına neden olmaktadır.

Kıyı bölgelerindeki nüfus artışının sebeplerinden sayabileceğimiz, mevsimlik göçlerde önemli bir yer tutmaktadır. Mevsim koşullarına göre iş kollarında çalışmak için geçici göç edenler (sanayi, inşaat, tarım, balıkçılık gibi) ile turizm sezonu çalışmak için hizmet sektöründe istihdam için gelenleri de geçici göç olarak kabul edebiliriz. Muğla ile ilgili aşağıdaki tablo incelenirse, ilin son yıllarda aldığı göç gittikçe arttığını görebiliriz.

Tablo 5. Doğum Yerine Göre Nüfus (1935-2000)

Sayım Yılı	Toplam	Muğla ilinde doğanlar		Başka ilde veya yurt dışında doğanlar		Bilinmeyen
		sayı	%	Sayı	%	
1935	196772	138269	93.14	13503	6.86	-
1945	220678	207447	94.00	13231	6.00	-
1955	241640	232406	96.18	9232	3.82	2
1960	267579	255664	95.60	11774	4.40	141
1965	299611	283870	94.75	15721	5.25	20
1970	334973	317743	94.86	17224	5.14	6
1975	368776	342351	92.83	26425	7.17	-
1980	400796	371874	92.79	28906	7.21	16
1985	438145	400254	91.35	37887	8.65	4
1990	486290	425633	87.53	60624	12.47	33
1995	562809	449019	79.79	113721	20.21	69
2000	715328	493495	69.01	221581	30.99	252

(DİE, 2002)

2.2.4. İkinci Konutlar

Kentbilim Terimleri sözlüğü ikinci konutu, bir kimsenin sürekli yaşadığı evinden ayrı dinlencelerinde ya da sürekli gezilerinde kullandığı konut birimi olarak tanımlamaktadır (Keleş, 1981). Bir başka tanıma göre ise, çoğunlukla rekreatif amaçlarla uzun dönem için kiralanın (1-2 ay) veya satın alınan ve başka bir yerde oturan kullanıcının zaman zaman içinde yaşadığı sabit yapılardır (Arkon, 1989). Burada ikincil sözcüğü ile anlatılmak istenen, sahip olunan evler içerisinde bu evin kaçınıcı sırayı aldığı değil kullanımda yüklendiği karakteristiğidir (Alaca, 1997).

Ülkemizde 1980 yıllardan itibaren tatil siteleri ya da yazlık evler inşaatında büyük bir patlama olmuştur. Resmi tahminlere göre Güneybatı kıyısı boyunca inşa edilmiş birim sayısı 100.000 ila 150.000 arasında değişmekte ve bu siteler, kıyının yaklaşık % 36'sini kaplamaktadır. Bu olgunun arkasında birçok etmen yatmaktadır. Öncelikle deniz kıyısının yarattığı doğal bir çekicilikten ve tatil yapma isteği ile bunu elde edebilecek ekonomik olanaklara sahip olmanın yarattığı toplumsal çekicilikten söz edilebilir. Bu etmenin tüm kıyı bölgeleri için geçerli olduğu söylenebilir de yazlık ev inşaatını hızlandıran ikinci bir etmen büyük ölçüde Türkiye'ye özgü bir nitelik göstermektedir: Süregelen yüksek enflasyon, kıt

arazi kaynakları ile gayrimenkule yapılan yatırım, paranın değerini koruyan bir seçenek olarak görülmektedir.

Güneybatı kıyısı boyunca turistik tesislerin ve yazlık evlerin inşaatı, su, kanalizasyon, çöp ve diğer hizmetler üzerinde aşırı bir yüklenme yaratmıştır. Ayrıca, yazlık ev sitelerinin bir bölümünün, kentsel arazi fiyatlarının yüksekliğinden ve bir ölçüde de planlama ve imar mevzuatının yeterince uygulanamamasından ötürü belediye sınırları dışında yer seçmesi, bu bölgelere hizmet götürülmesini güçleştirmekle ve pahalılandırmakla kalmamış, bölgenin görünümünü de büyük ölçüde tahrip etmiştir. Kamu altyapı hizmetlerinin sağlanması konusundaki en büyük engellerden biri, mevcut fonların yetersiz ve oldukça dağınık olmasıdır. Kendi sınırları içinde yer alan tesislere içme suyu, kanalizasyon ve çöp toplama hizmetleri sunmakla görevli olan belediyeler, bu tesislerden alabilecekleri ücretler konusunda Turizm Teşvik Kanun'unda getirilen kısıtlamalarla karşı karşıyadırlar. Zira Turizm Teşvik Kanunu, resmi teşviklerden yararlanan turistik tesislerin, bu hizmetlerden daha düşük ücretlerle yararlanmasını ve emlak vergisi ile bazı harçlardan muaf olmasını öngörmektedir. Turizm Kanunu, yerel topluluklara önemli çevresel maliyetler yüklemekle kalmamış, aynı zamanda belediyeleri, artan hizmet talebini karşılamalarını mümkün kılacak gelir kaynaklarından mahrum bırakmıştır. Belediyelerin, sistemde yol açtıkları maliyetlerden ötürü büyük ölçekli mevsimlik kullanıcılardan tam anlamıyla yararlanamamalarının yanı sıra, kıyı boyunca Belediyelerin yetki alanı dışında kalan kooperatif veya turistik tesislerin maliyetlere katılmasını mümkün kılan herhangi bir hüküm de bulunmamaktadır (Ongan, 1997).

Basında da çıkan, özellikle Bodrum ve civarının imarında çarpık yapılaşma ve yerel yönetimler arasındaki koordinasyonsuzluk, rüşvet, rantiyecilik ikinci konutların yapımını artırmış, altyapının yetersiz kalmasına, çarpık kentleşmenin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Muğla ili ve kıyı ilçeleri incelendiğinde, son yirmi yıl içinde tatil siteleri ya da yazlık ev inşaatlarına büyük bir artış olmuştur. Bu olguya neden olan birçok etmeden bahsetmek mümkündür. Öncelikle deniz kıyısının yarattığı doğal bir çekicilikten ve tatil yapma isteği ile bunu elde edebilecek ekonomik olanaklara sahip olmanın yarattığı toplumsal çekicilikten söz edilebilir. Bu etmenin tüm kıyı bölgeleri için geçerli olduğu söylenebilir de yazlık ev

inşaatının daha çok Ege ve Akdeniz kıyı bölgelerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Akkaya vd, 2005).

İkinci konutlar kamu kurumlarından özellikle de yerel yönetimlerden altyapı hizmeti talebinde bulunmakta, fakat mali kaynak yetersizliği içerisinde bulunan belediyeler bu talebi karşılayamamaktadır. Söz konusu talebin karşılanamaması kamuya deniz, kıyı ve çevre kirliliği olarak geri dönmektedir (Arkon, 1989).

2.2.5. Ekonomik Yapı

Sanayi: Muğla ili ekonomik yönden analiz edildiğinde, il ekonomisinde genelde hizmet sektörünün hâkim olduğu görülmektedir. İlde lokomotif konumda bulunan turizm sektörünün etkisi, il ekonomisi üzerinde hayli hissedilmektedir. Sanayi sektörü ise ilde kamuya ait enerji üreten santraller hariç tutulursa yok denecek kadar azdır. Nitekim ilde imalat sanayi sektörünün payı çok düşüktür.

Ege Bölgesi'nde imalat sanayinde işyeri sayısının, Türkiye toplamı içindeki oranı % 17.80 iken, Muğla ilinde bu oran % 0.18'dir. Katma değer Ege Bölgesi'nde % 18.08'lik pay alırken, Muğla ilinde bu oran % 0.06 olmuştur. İstihdamın toplam içindeki oranı Ege Bölgesi'nde % 16.14, Muğla ili için % 0.18'dir. Ücretin toplam içindeki oranı Ege Bölgesi'nde % 13.42 iken, Muğla ilinde % 0.23 değerini almıştır (Muğla Valiliği, 2004) .

Belirli bir bölgenin veya ilin ekonomik yönden kalkınmasının sağlanabilmesi için gerekli olan fiziki şartların (Alt yapı imkânları, insan gücü v.b) büyük bir kısmının mevcut olduğu görülmekle beraber, ilde henüz sanayileşme açısından bir hareketlenmenin olmadığı dikkati çekmektedir. Sanayinin gelişimini doğrudan etkileyen Küçük Sanayi Siteleri (KSS) kent merkezlerinde bulunmakla beraber, yetersizdir. Sanayinin gelişmesinde önemli faktörlerden biri olan Organize Sanayi Bölgeleri çalışmalarının hızlı bir şekilde bitirilmesinin sağlanması için tedbirlerin alınması gerekli görülmektedir. Küçük esnaf ve sanayiciye bilgi ve teknoloji yardımı yapan KOSGEB'in Muğla'da bir biriminin oluşturulması, işletmelerin bilgi konusunda eksikliklerin giderilmesi yönünden faydalı olacaktır. Muğla'da hem küçük esnaf ve sanatkârların yapacakları yatırımların, hem de küçük ve orta ölçekli sanayi yatırımların plansız yapılaşmaya sebep olmaksızın, çevreye ve tarım arazilerine zarar vermeden

gerçekleştirilebilmesi açısından KSS ve OSB yatırımlarının biran önce gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Şahin, 1998).

Ancak Muğla İli Organize Sanayi Bölgesi çalışmalarının değerlendirmesine yönelik olarak yapılan bir araştırmada, Muğla Merkez ilçedeki işyeri sahiplerinde Muğla Organize Sanayi Bölgesi kurulması konusunda yeterli talebin bulunduğu, ancak bilgi akımının sağlanamadığı görülmüştür. Bunun sonucunda da girişimcilerin bu konuda yeterli bir kamuoyu yaratmadıkları kanaatine varılmış, Muğla sanayicisinin ve sanayisinin içine kapanık bir yapıya sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Girişimcilerin, Organize Sanayi Bölgesine karşı olumlu düşüncelere sahip olmalarına rağmen, temkinli yaklaştıkları, çevre ve turizmi etkileyeceği düşüncesinde oldukları görülmüştür. Daha çok imalat ve maden sanayine ağırlık verildiği, bunun ise yeterli görüldüğü anlaşılmaktadır (Şahin, 1998).

Yatağan, Milas Yeniköy, Kemerköy Termik Santralleri ile SEKA kâğıt fabrikası ilin en büyük sanayi kuruluşlarıdır. İlde ormancılık ve orman sanayi ile mermercilik işkolu gelişmiştir.

Tablo 6. Sanayinin İlçelere Göre Dağılımı

İLÇELER	DİĞER İMALAT SAN.	GIDA İÇKİ VE TÛTÛN SANAYİ	KAĞIT VE KAĞIT ÜRÛN. SANAYİ	MADENCİLİK VE TAŞ OCAK SAN.	METAL EŞYA MAK.VE TEÇ.İMALAT SAN.	ORMAN ÜRÛN. SAN.	TAŞ TOPRAĞA DAYALI SANAYİ
MERKEZ	1	6	2	27	8	7	6
BODRUM	5	4	1	2	1	1	3
MİLAS	9	45	--	12	3	6	1
YATAĞAN	1	9	--	17	2	--	--
K.DERE	--	1	--	23	--	--	--
ULA	--	--	--	3	1	1	2
MARMARİS	--	2	--	--	--	--	1
DATÇA	--	1	--	--	--	--	1
KÖYCEĞİZ	2	1	--	--	--	--	1
ORTACA	3	--	--	--	1	1	3
DALAMAN	1	2	1	--	1	--	1
FETHİYE	2	5	--	3		--	4
TOPLAM	24	76	4	87	17	16	23

(Muğla İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü kayıtları)

2.3. Turizm

Muğla, doğal güzellikleri tarihi ve kültürel zenginlikleriyle ülkemiz turizminin rengi konumundaki il, “Mavi Yolculuğu” ile ünlü, ülke yat turizminin merkezi durumundadır. Bu özellikleriyle Muğla ili, yerli ve yabancı turistler tarafından “Yeryüzü Cenneti” ve “Güzelliklerin Buluştuğu Yer” olarak tanımlanır.

İklim şartlarının elverişliliği, doğal güzellikleri ve özellikleri, yılın oniki ayında da turizme olanak tanınması nedeniyle, 1970 yıllarında filizlenmeye başlayan turizm, 1972 yılında çıkarılan “1618 Sayılı Türkiye Seyahat Acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Kanunu” ile 1982 yılında çıkarılan “2634 Sayılı Turizmi Teşvik Yasası” ile getirilen düzenlemelerden sonra hızla gelişmeye başlamış, günümüzde de dünya turizmi içerisinde yer almıştır. Ülkeyi bir yılda ziyaret eden ortalama 10 milyon turistten 2 milyonu aşan kısmı Muğla ilini ziyaret etmektedir. Turizm faaliyetlerinin planlı bir şekilde gelişmesi ve yürütülmesi için ilin bazı bölgeleri Bakanlar Kurulu Kararıyla “Turizm Alanı, Turizm Merkezi, Özel Çevre Koruma Bölgesi” olarak ilan edilmiştir. Kara ve deniz ulaşımı yanı sıra Dalaman ile Milas-Bodrum Hava Limanlarıyla turizm ulaşımı kolaylaştırılmıştır.

Tablo 7. Muğla İli Hudut Kapılarından Giriş Yapan Turist Sayısı (2003)

AYLAR	MARMARİS	BODRUM	TURGUT REİS	FETHİYE	DATÇA	GÜLLÜK	DALAMAN	BODRUM MİLAS	AYLIK TOPLAM
Ocak	280	547		59	9	226	97	11	1.229
Şubat	197	304		33		276	584	253	1.647
Mart	385	591		91	43	215	417	190	1.932
Nisan	2.676	3.861		1.005	387	307	23.773	14.249	46.258
Mayıs	15.530	14.082		671	816	239	115.341	61.447	208.126
Haziran	17.716	21.778		365	1.309	137	148.384	99.935	289.624
Temmuz	30.443	31.050		806	1.449	149	213.335	144.536	421.768
Ağustos	33.369	40.056	538	1.809	2.104	214	227.997	149.032	455.119
Eylül	27.917	32.654	645	1.516	1.621	188	203.793	125.174	393.508
Ekim	30.466	25.138	1.109	2.422	792	259	112.579	66.053	238.818
Kasım	5.481	1.019	11	83	87	159	1.623	1.129	9.592
Aralık	3.564	515		71	49	250	483	366	5.298
Toplam	168.024	171.595	2.303	8.931	8.666	2.619	1.048.406	2.072.919	

(Muğla İl Turizm ve Kültür Müdürlüğü)

İlde bulunan turizm sektörü, tarihi, doğa, deniz ve güneş olgusunu aşarak daha değişik alternatif ortama kayarak turizmin çeşitlendirilmesine yönelmiş ve yılın oniki ayında turizm yapılmaya başlanılmıştır. İlin Merkez İlçesiyle birlikte, başta Bodrum, Marmaris, Fethiye ve Datça olmak üzere Milas, Köyceğiz, Ortaca, Dalaman, Ula İlçeleri de önemli turistik yöreleri arasında yer almaktadır (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

2.3.1. Turizm Ekonomisi

Turizm, ekonomik yönüyle ele alınmaktadır. Ülkelerin gelir kaynakları içerisinde gün geçtikçe önemini artırmaktadır. Özellikle ülkemizin son yıllarda turizmden elde ettiği gelir sürekli artmaktadır. Türkiye açısından düşünüldüğünde daha çok kıyı turizmi öne çıkmakta, kültür, doğa gibi alternatif turizm olanakları bütün içerisinde çok az yer kaplamaktadır. Ancak bunu Muğla ili aşmış, turizmi çeşitlendirerek on iki aya yayabilmiş ender turizm merkezli şehirlerdendir. 2003 yılsonu verilerine göre ilin turizm gelirlerinden 1.145.473.267 milyar dolarlık (USD) bir kaynak sağlamış bulunmaktadır (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

2.3.2. İldeki Turizm Çeşitliliği

Muğla İli, turizmini 12 aya yayabilmiş ender turizm merkezlerindedir. Ancak daha çok yaz ayları yoğundur. İldeki turizm çeşitliliğine kısaca bakarsak;

2.3.2.1. Kültür Turizmi

Muğla il merkezi, sivil mimarinin en güzel örneklerini barındırmaktadır. Tarihi Muğla Evleri tarihi ve turistik özellikleri ile yaşatılmaya çalışılmaktadır. Muğla Müzesi, Bodrum Kalesi ile Sualtı Arkeoloji Müzesi, Milas Müzesi ve Fethiye Müzelerinin yanı sıra, Yatağan İlçesi'ndeki Stratonikeia ve Lagina, Milas İlçesi'ndeki İassos, Labranda, Herakleia, Euromos antik kentleri ve Gümüşkesen Anıt Mezarları ve Beçin Kalesi, Fethiye İlçesi'ndeki Kaya Köyü ile Kadyanda, Letoon Telmessos, Pınara, Sidyma ve Kaya Mezarları, Datça İlçesi'ndeki; Knidos, Köyceğiz İlçesi'ndeki, Kaunos Antik Kenti, Gökova Körfezi'nde Sedir Adası ilin kültür turizmi için önemli tarihi değerlerdir(Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

2.3.2.2. Kıyı ve Deniz Turizmi

İlin turizm merkezli bir şehir olmasının en büyük nedeni kıyı alanında kurulmuş bulunan ilçeleri ve tarihi ve doğal dokusudur. İlçelerinin belli başlı turist çeken bölgeleri aşağıda dar kapsamlı olarak verilmiştir.

Bodrum ilçesinin en büyük geçim kaynağı turizmdir. Doğal güzelliği, kültür zenginliği, bölgenin turizm açısından önemli bir yer olmasına yetmiştir. Bodrum İlçesi'ne bağlı, Turgutreis, ilçe merkezinden sonra en büyük yerleşim yeridir. Yalıkavak, Gökçebel (Aşağı Gökçebel ve Yukarı Gökçebel), Gümüşlük, Gündoğan, Göltürkbükü (Türkbükü, 2002 yılında, Göltürkbükü adıyla aynı belediye çatısı altında birleşmiştir), Ortakent, Bitez, Gümbet, Akyarlar, Kadıkalesi, Karaincir, Aspat, Bağla Koyu, Torba, Güvercinlik Koyu, Yalıçiftlik, ilçenin önemli kıyı yerleşim ve turizm alanlarıdır.

Milas; Güllük, Ören, Kazıklı Koyu, Çökertme, Kıyıkışlacık, Boğaziçi köyleriyle önemli bir turizm merkezidir. İlçenin turistik değerlerinin yanı sıra İassos, Heraklia, Euromos, Labranda gibi antik kentler ile Gümüşkesen Anıt Mezarı ve Beçin Kalesi, Kızılağaç Köyü'ndeki özgün mimari evleri çok sayıda turist çekmektedir

Milas ilçesine bağlı, Ören, Çökertme. Güllük Körfezi, Kıyıkışlacık Koyu, Zeytinlikuyu Koyu, Kazıklı Koyu, Kazıklıbucağ Koyu bulunmaktadır. Çökertme Koyu, Ören Koyu, Gökova Körfezi'nin koylarıdır.

Ula; Akyaka kıyı yerleşim alanı bulunmaktadır.

Marmaris; Marmaris, Muğla'ya 60 km uzaklıktadır. Ülkemizin en önemli tatil merkezlerinden biridir. İlçeye bağlı Günnücek, Yalancıboğaz, İçmeler, Turunç, Kumlubük Selimiye, Bozburun, Hisarönü, Bördübet Koyu, Çiftlik Köyü turizm odaklı yerleşim alanlarıdır.

Datça; Yarımadanın etrafı 52 koyla çevrilidir. Bunların başlıcaları; kuzeyde Ege Denizi tarafında Gökçeler Bükü, Küçük Çatı, Çatı, Kızılağaç, Çakal, Damlacık, Mersincik, Murdala ve İskandil Koyları, güneyde Akdeniz yöresinde ise Palamut Bükü, Akvaryum, Ova Bükü, Hayıt Büyük, Kızıl Bük, Domuz Bükü, Kargı, Karaincir, Sarı Liman, Kara Bük, Çiftlik, Kuruca Bük, Günlücek ve Lindos koylarıdır.

Kargı Koyu, Gebekum, Domuzbükü, Ova ve Hayıt Bükleri, Palamut Bükü, Karaincir Koyu, Çiftlik Koyu Kurucabük, kıyı yerleşim alanları ilçenin turizminde önemli yer tutmaktadırlar.

İlçe merkezinde yarımada etrafındaki koylarda plajlar bulunmaktadır. Belli başlıcaları, Hastanealtı, Kumluk, Taşlık ve Azganlı Plajları, ve şehir merkezinden Perili Köşk plajıdır. İlçede her yıl birçok plajın temizliği ve denize elverişliliğiyle Mavi Bayrak ödülü almaktadır.

Köyceğiz; Köyceğiz Gölü, Dalyan Boğazı ile Akdeniz'e bağlanır. Köyceğiz'in 40 km. güneybatısında olan Ekincik Koyu, doğal bir limandır.

Ortaca; Dalyan Boğazı'nda Köyceğiz Gölü'nü Akdeniz'e bağlar. İztuzu, soyu tükenmekte olan Caretta caretta kaplumbağalarının üreme ve barındırma alanı olması ile dünya çapında üne kavuşmuştur. Ortaca İlçesi'ne bağlı Sarıgerme, kıyı yerleşim alanı ve ilçenin turizm merkezidir.

Dalaman; Kapıdağı Yarımadası'ndaki Sarsala, Büngüş, Sıralıbük, Kurşunlu ve Taşyaka Koyları, Mavi Yolculuğa çıkan yatların uğrak yerleridir. Bu koylara, İl Özel İdaresi tarafından yat mola noktaları inşa edilmiştir. Bu koylara, Göcek, Fethiye, Marmaris marinalarından gitmek mümkündür. Sarsala Koyu, Dalaman İlçesi sınırlarındadır.

Fethiye; Fethiye Körfezi'nin batı ve kuzey batısındaki irili ufaklı adaların tamamına 12 Adalar denilir. 12 Adaların Başlıcaları; Şovalye Adası, Kızılada, Deliktaş Adası, Yassıca Adaları, Zeytin Adası, Tersane Adası, Domuz (Prens) Adası, Kleopatra Hamamıdır.

Bedri Rahmi Koyu, Göbün Koyu, Katrancı Koyu, Küçük Kargı (Günlüklü) Koyu, Çalış, Gemile Koyu ve Adası belli başlı turist çeken koylarıdır. Yakapark; Tlos Antik Kenti'nin bulunduğu Yaka Köyü'ne 2 km. mesafededir.

Kelebekler Vadisi; Ölüdeniz'den 7 km. uzaklıkta, ortalama 350 m. yükseklikte dağlarla çevrili kanyon, Haziran-Eylül ayları arasında görülen "Jarsey tiger" cinsi kelebeklerden almıştır.

Ölüdeniz; 3 km.'lik bir kumsala sahip bulunmaktadır. Yılın on ayında ılık ve durgun suyu ile doğal lagün görünümündeki doğası, Ölüdeniz'in yerli ve yabancı turistler tarafından yoğunlukla tercih edilmesinde en büyük etkidir. Kıdrak Plajı, Ovacık ve Hisarönü, Göcek önemli turizm yerleşim alanlarıdır (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

2.3.2.3. Yat Turizmi

Muğla, uzun kıyı şeridi ve 100'e yakın sayıdaki koylarıyla yatçıların özellikle tercih ettikleri dinlenme ve uğrak yerleri arasındadır. Yat turizmi özellikle Mavi yolculuk adı ile önem kazanmıştır. Mavi yolculuğun güzergâhı İstanbul'dan başlayıp Antalya'ya kadar uzanmakta ise de, Bodrum'dan Antalya/Derme arasındaki Ege ve Akdeniz koyları, mavi yolculuğun esas ve ağırlıklı bölümünü oluşturur.

Bodrum'da yüzlerce yıldır süren tekne yapımı turizm talebi ile artmış, yat turizmi Bodrum için en önemli gelir kaynaklarından biri olmuştur. 275 yat kapasiteli bir marinaya sahip olan Bodrum'da ayrıca 12 çekek yerinde, yatlara bakım, onarım ve kışlama hizmeti verilmektedir. Bodrum Merkezde Turgutreis ve Yalıkavak'ta birer adet yat limanı bulunmaktadır.

Marmaris; Doğal bir liman olan Marmaris Körfezi, 1.100 kapasiteli 3 marina ve 1.200 yat kapasiteli 9 yat çekek yerine sahiptir. Mavi Yolculuğun odak noktasında bulunan yörede yat turizmini geliştirmek amacıyla çeşitli festivaller düzenlenmektedir. Uluslararası Yat Festivali ve Uluslararası Marmaris Yat Yarışları yörenin belli başlı etkinlikleri arasında sayılabilir. Marmaris İlçe ve çevresinde 7 adet marina faaliyet göstermektedir.

Datça; Mavi Yolculuğun güzergâhında yer alan Datça, Bodrum'dan kalkan teknelerin en önemli durak yerlerinden birisidir. Datça'dan çevredeki koylara günübirlik turlar düzenlenmektedir.

Fethiye; Mavi Yolculuğun çıkış noktalarından biri de Fethiye'dir. 3 yat limanına sahip Fethiye'den çevredeki koylara ve Antalya-Kaş'a turlar düzenlenmektedir. Göcek, Fethiye İlçesi'ne bağlı Göcek, yat turizminin en geliştiği yörelerimizden biridir. Mavi Yolculuğun hem uğrak yeri hem de çıkış noktası olan Göcek'te 3 adet modern yat limanı turizme hizmet vermektedir (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

2.3.2.4. Su Altı Dalış Turizmi

Datça İlçesi'nde dalış alanları bulunmaktadır. Bodrum İlçesi, Karaincir ve 52 dalış noktası ve çeşitli antik kalıntıların yer aldığı Marmaris'in derinlikleri zenginlikler içermektedir. Dış Boğaz, Kütük Burnu, Cennet Adası, Kadirga Feneri ve Kargı Adası başlıca dalış noktalarıdır. Bodrum, dünyanın sayılı su altı müzelerinden birini barındırmaktadır. Bodrum'un doğusundaki Orak Adası, bir dalış merkezidir (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

İlde ayrıca, termal turizmi, yayla turizmi, mağara turizmi, kış turizmi, kongre turizmi, akarsu turizmi (rafting), dağ ve doğa yürüyüşü, yamaç paraşütü, jeep safari, binicilik (Horse-Riding) gibi spor aktiviteleri kullanılarak alternatif turizm zenginleştirilmesi yapılmıştır.

2.4. Tarım

Muğla ili, Akdeniz geçiş ikliminde yer aldığından çeşitli ürünlerin yetiştirilmesi için uygun bir ortam sunar. İlin yüksek olan yerlerinde hububat, tütün, zeytin ağırlıklı üretim yapılırken sahil kesimlerde ağırlıklı olarak, pamuk, narenciye üretimi, turfanda sebze üretim için seracılık yapılmaktadır.

İlin topografik yapısına bakıldığında, dağların ilin büyük bir alanını kaplamakta ve yükseklikleri ile engebeli bir arazi oluşumuna neden olduğu görülebilir. Dağlar doğu kısmında daha yüksek, batıya geldikçe alçalmaktadır. Bazen dağlar deniz kıyısına kadar uzanmakta, dağların bittiği yerlerde deniz başlamaktadır. Bu nedenle dağlar arasında küçük ve uzunlamasına ovalar mevcuttur.

Yukarıda verilen arazi varlığına bakıldığında toplam 1.324.700 ha'lık arazinin 260.516,6 ha'nın kültür arazisi olduğu görülmektedir. 12.430 ha çayır ve mer'a alanları, 835.620 ha orman alanlarından oluşmaktadır. İşe yaramayan arazi ise 216.134 ha'dır (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003), (Muğla İli Arazi Varlığı, 1998).

Bitkisel üretim; İlin tarım arazilerinin toplamı 260.516 ha'dır. Bunun yaklaşık 85.000 hektar alanı sulu tarım için elverişlidir. Ancak son yıllarda artan yapılar, yollar, betonlaşma tarım alanlarının küçülmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte ilde bulunan üç adet termik santralin, tarım arazileri ve üretimi için dezavantaj meydana getirmektedir.

Tarım alanlarının dağılımına bakıldığında, tarım arazilerinin yaklaşık 130.000 ha alanı tarla alanı, geri kalan 130.000 ha bağ bahçe alanıdır(Muğla Valiliği, 1998). Bu alanların dağılımına bakarsak;

Tablo 8. Tarım Alanlarının Ürün Grubuna Göre Dağılımı

Ürün Grubu	Ekim Alanı (ha)	% Oran
Hububat	68.241	35
Endüstri Bitkileri	104.987	53
Baklagiller	10.367	5
Yem Bitkileri	6.322	3
Nadas	3.110	2
Ekilip Dikilmeyen Arazi	3.337	2

Ürün Grubu	Ekim alanı (ha)	% Oran
Sebzelikler	23.346	18
Meyvelikler	11.315	9
Zeytinlikler	82.515	64
Bağlar	12.765	1
Narenciye	7.556	6
Seracılık	2.192	2

(Muğla Valiliği, 1998)

İlde üretimi yapılan ürünlerden, hububat olarak buğday, endüstri bitkisi olarak tütün, pamuk ve susam ilk sırayı almaktadır. Ancak son yıllarda tütün üretimi üzerindeki kamu desteğinin azalması, üretimi diğer alternatif ürünlere kaymasına neden olmuştur. Özellikle dünya piyasasında sağlık trendi yükselen zeytin ve zeytinyağına olan talep arttıkça bölge halkının zeytin yetiştiriciliği de artmaya başlamıştır.

Meyve yetiştirilmesi içinde uygun iklim şartlarına sahip olan ilde, meyve üretimi de son yıllarda modern tarımın yardımı ile artmıştır. Ancak yetersiz su kaynakları ve kıt arazi varlığı üretim artırmanın önündeki en büyük engeldir. Sebze üretimi ve seracılık ilde gelişmiştir. Özellikle sulu tarım yapılabilen, Eşen çayı, Ula Göleti, Bodrum Mumcular Barajı, Dalaman Çayı etrafında seracılık gelişme içindedir.

Hayvansal Üretim; İlde, halkın geneline yayılabilmiş en büyük gelir kaynağı turizmden sonra tarımdır. Ancak turizmden elde edilen gelir tarımdan daha fazla olmasına rağmen, tarım kadar halkın geneline yayılamamıştır. Tarım, istihdam yönüyle bakıldığında, bölge halkının öncelikli iş alanıdır.

Tarım alanında hayvansal üretim olarak il, iyi bir düzeydedir. İlin yüksek yerlerinde daha çok yerli ırkların, aşağılarda sahil kenarları ve şehir yaşama alanlarına yaklaşıldıkça

küçük aile işletmelerinin arttığı, bu işletmelerin süt ve besi hayvancılığında, kültür ırklarını kullandıkları görülmektedir (Muğla Valiliği, 1998). Bu ise küçük alanlarda, büyük çapta üretim yapılmasına olanak vermektedir.

Su Ürünleri; İlin uzun kıyı alanları ve koyları balık üretimine olanak sağlamaktadır. Muğla'da yapılan avcılık faaliyetleri günü birlik olup, av sahaları kıyıya yakın durumdadır. Coğrafik özellikler ve karasuları sorunundan dolayı aynı av sahaları çeşitli avcılık faaliyetleri tarafından birlikte kullanılmaktadır. Muğla'da avcılık faaliyetleri ağ-paragat tekneleri, kıyı sürütme ve trol tekneleri tarafından yapılmaktadır. Ağ-paragat tekneleri "piyade tipi" denilen ahşap teknelerdir ve Muğla bölgesindeki tekne sayısının %94'ünü oluşturmaktadır. Tekne sayısı en fazla Bodrum'da olup, bunu Güllük, Marmaris ve Köyceğiz takip eder. Muğla kıyısında balıkçılık üç alt grup altında faaliyet göstermektedir. Bunlar sırasıyla avcılık, dalyanlar ve kıyı kültür tesisleridir (Erdem, 2001).

Denizin yanında, Mumcular Göleti, Geyik Barajı, Ula Göleti, Köyceğiz Dalyanı, Güllük Dalyanında balık üretimini yanında, yöre halkı tarafından balık avcılığı da yapılmaktadır. Bununla beraber akarsularda alabalıkçılık ve tarla balıkçılığı da yapılmaktadır. İlde toplam olarak 39 alabalık ve 172 adet çipura ile levrek yetiştiriciliği olmak üzere 211 işletme mevcuttur. Bu işletmelerde yaklaşık olarak 23.750 ton/yıl balık üretimi ve yetiştiriciliği yapılmaktadır (Tablo 9). Alabalık çiftliklerinin %70 oranında kuluçkahaneleri mevcut olup, kendi yavrularını üretmektedir. Diğer işletmeler buralardan yavru satın alarak yetiştiricilik yapmaktadır (Muğla Valiliği, 1998).

Tablo 9. 2003 Yılı Kültür Balıkları Üretim Miktarları

Çipura	8.075 Ton
Levrek	9.175 Ton
Alabalık	6.500 Ton
TOPLAM	23.750 Ton

(Tarım İl Müdürlüğü)

Üretilen balıkların büyük bir kısmı ihraç edilmekte, bölge ve ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır (Tablo 10).

Tablo 10. 2003 Yılı Balık İhracat Miktarları

İhraç Edilen Balıklar	İhraç Miktarları	İhraç Tutarları (TL)	İhracın Yapıldığı Ülke
Çipura Levrek (taze Soğutulmuş)	6.434.554	51.746.432.000.000	İtalya, Hollanda, Almanya, İspanya, İngiltere, İsrail, Lübnan, Yunanistan
Alabalık (taze Soğutulmuş)	30.994	123.976.000.000	Hollanda Almanya
Alabalık Yılan Balığı (Dondurulmuş Füme)	558.458	5.584.580.000.000	Hollanda Almanya, İsviçre
Toplam	7.024.006	57.184.988.000.000	

(Muğla Çevre Durum Raporu, 2003)

Ayrıca, Karadeniz'den il sularına gelen büyük kapasiteli balıkçı tekneleri ile orkinos, kılıç, torik, sardalya, kolyoz gibi balıklar yoğun bir şekilde avlanmaktadır.

Arıcılık; İlde arıcılık fenni yöntemlerle yapılmaktadır. Bölgenin %26 gibi büyük bir oranı orman ile kaplı olması ve ormanların çam muhteviyatının ağırlıklı olması nedeni ile çam balı üretimi yüksektir. Ancak son yıllarda yaşama bölgelerinde yapılan zararlılara karşı yapılan ilaçlamalar ile orman sünelerine karşı yapılan ilaçlamalar arıların telef olmasına, arıların ise zarar etmesine neden olmaktadır. Orman yangınları da arıcılık ve bal sektörünün önünde engeldir.

2.5. Ticaret – Ulaşım

2.5.1. Ticaret

Muğla, tarih boyunca Menteşe Bölgesi'nin ulaşım sistemini belirleyen bölgenin coğrafi yapısı itibari ile kervan yollarının geçiş noktalarının belirlenmesinde de etkili olmuştur. 19. yüzyılda Menteşe Bölgesi'ni, Büyük Menderes Ovası'nın en önemli ticaret ve yönetim merkezi olan, Aydın'a bağlayan ulaşım hattı, Ula-Muğla-Yatağan ve Gökbel'den geçen ve daha sonra da Büyük Menderes Vadisi'ni izleyen kervan yoludur (Akça, 2002).

İldeki şirketlerin çoğunluğu aile şirketi niteliğindedir. İldeki sermaye şirketleri genellikle turizm, inşaat ve madencilik alanında faaliyet göstermektedirler (Muğla Valiliği, 1998). İl genelinde 925 adet Anonim, 5.171 adet Limited Şirket bulunmaktadır. İl Merkezi, Bodrum, Marmaris, Fethiye, Milas ilçeleri olmak üzere il genelinde toplam beş Ticaret Odası bulunmaktadır. Ayrıca İstanbul Deniz Ticaret Odasına bağlı olarak faaliyet gösteren Marmaris ve Bodrum Deniz Ticaret odaları mevcuttur. 507 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu'na tabi 34 adet Oda ve bir Esnaf ve Sanatkâr Odalar Birliği faaliyet göstermektedir.

İl ve ilçelerinde, kooperatifçilik bir hayli gelişmiştir. Özellikle hizmet ve tarım alanında kurulmuş kooperatifler çoğunluktadır. İl genelinde 822 adet Kooperatif bulunmaktadır (Sezer, 2004). 2000 yılı nüfus sayımlarına bakarsak, 1980 yılında %2.3 olan ticaret alanında çalışan sayısı, 2000 yılında %4.9'a çıkarak %113 lük bir artış göstermiştir. Ancak %4.9 rakamı ticaretin, gelir kaynakları arasında çok gerilerde olduğunu göstermektedir. Görülmektedir ki ticaret, Muğlalı için önem arz etmemektedir. Genelde İlde ticareti yapan ticaret erbabı, şehir dışından İle göçen vatandaşlardır (Muğla Valiliği, 2004).

2.5.2. Ulaşım

Karayolları Genel Müdürlüğünün web sitesinden alınan bilgilere göre Muğla İli'nin komşu illere mesafesi, Muğla-Aydın 99 km, Muğla-Denizli, Muğla-Burdur 242 km, Muğla-Antalya arası 313km'dir.İl merkezinin ilçelere mesafesi ise; Bodrum 111 km, Dalaman 86 km, Datça 124km, Fethiye 129 km, Kavaklıdere 53 km, Köyceğiz 58km, Marmaris 55 km, Milas 63 km, Ortaca 76 km, Ula 14 km, Yatağan 28 km'dir. İlde bulunan yolların uzunlukları hakkında bilgi aşağıda verilmiştir(Tablo 11).

Tablo 11. 131. ve 26. Şube Müdürlüklerine Bağlı Yollara Ait Bilgiler;

	131.Şube Şefliği	26.Şube Şefliği
Otoyol	-	-
Devlet Yolu	170	591
İl Yolları	77	324
Mevcut Yol Uzunluğu	247	915

(Karayolları Genel Müdürlüğü, 2004)

Ulaşım Planlaması

İlde günlük olarak hareket eden insan sayısı hakkına şimdiye kadar bir çalışma yapılmamıştır. Her kentte olduğu gibi trafik yoğunluğu (insan hareketleri) sabah iş başlangıcı ve akşam iş dönüşü saatlerinde fazla olmaktadır. Ayrıca turizm sezonunun başlamasıyla beraber bir turizm şehri olmasından dolayı, yoğunlukta gözle görülür bir artış söz konusudur. İnsan hareketleri sırasında araç olarak otobüs, özel araçlar ve motosiklet kullanılmaktadır (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Limanlar

Fethiye İlçesi'nde, Fethiye Liman Başkanlığı'nca tescilli ve tescilsiz araçlar bağlamasına kayıtlı toplam 1.893 adet deniz aracı bulunmaktadır. Fethiye Liman Başkanlığı sorumluluk sınırları içerisinde, Fethiye İskelesi mevcut olup, Fethiye Belediyesi tarafından işletilmektedir. Kapasitesi aynı anda 2 gemidir.

Datça İlçesinde; yükleme ve boşaltma amaçlı liman ve iskele bulunmamaktadır. Ancak yatların yanaşabileceği Datça Merkez, Hayıtbükü ve Ak-Tur Sitesi İskeleleri ve Palamutbükü ve Karaköy Körmen Balıkçı barınakları bulunmaktadır. Datça Liman Başkanlığı'na kayıtlı 470 adet yat, yolcu motoru ve balıkçı teknesi vardır.

Bodrum İlçesinde; Bodrum Yat Limanı, Bodrum Marina, Ören (Kemerköy) Termik Santral İskelesi, Gökova İskelesi, Akyarlar Balıkçı Barınağı, Ortakent Balıkçı Barınağı, Bitez Balıkçı Barınağı, Yalıçiftlik Balıkçı Barınağı, Ören Balıkçı Barınağı mevcuttur.

Marmaris İlçesi: Marmaris Liman İşletmeleri A.Ş.'ye ait bir adet Uluslararası Liman bulunmaktadır. Turunç Beldesi'nde yolcu tekneleri ve yatların bağlandığı yat yanaşma yeri ve rıhtım mevcuttur.

Taşımacılık

Tablo 12. Limanlar bazında yapılan yükleme boşaltma bilgileri(2005 Yılı)

2005	Kabotaj	Türk Bayraklı	Yükleme İhracat Yabancı Bayraklı	İhracat Toplamı	Yükleme Toplam	Kabotaj	Türk Bayraklı	Boşaltma İhracat Yabancı Bayraklı	İthalat Toplamı	Boşaltma Toplamı	Transit	Genel Toplam
BODRUM	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5.068	5.068
DATÇA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FETHİYE	0	0	34.500	34.500	34.500	0	0	0	0	0	0	34.500
GÖCEK	0	0	0	0	0							139.988
GÜLLÜK	2	1.691.668	656.572	2.348.240	2.348.242	1.450	0	0	0	1.450	24.590	2.374.282
MARMARİS	0	136.852	112.496	249.348	249.348	28.851	4.395	0	1.450	33.246	18.540	301.134

(www.denizcilik.gov.tr)

Fethiye; Liman sınırları içerisinde Çalış-Fethiye arasında deniz yolu ile yolcu taşımacılığı yapılmaktadır. 2003 yılı içerisinde Fethiye Limanına deniz yolu ile 2.529 adet yolcu gelmiş ve gitmiştir.

Datça; Yaz aylarında Bodrum-Datça arası karşılıklı olarak feribot seferleri yapılmaktadır. Yine yaz aylarında Yunanistan'ın Rodos ve Sömbeki Adaları ile deniz otobüsü seferleri vardır.

Bodrum; Liman Başkanlığı'nca tescilli ve tescilsiz araçlar bağlamasında 2.363 deniz aracı kayıtlı olup, göl ve nehir taşımacılığı mevcut değildir. Ayrıca, Bodrum/Kos arasında düzenli sefer yapan feribotlar ile Bodrum İlçesi'ne transit olarak uğrayan yabancı bayraklı yolcu gemileri mevcuttur. Liman Başkanlığınca 2003 yılına ait deniz trafiği ile ilgili bilgiler aşağıdadır.

Gelen Gemi (Transit)	:254	Giden Yolcu	:63.614
Gelen Yat (TC-Yabancı)	:5.086	Gelen Yolcu	:66.344
Feribot (TC-Yabancı)	:1.319	Transit Yolcu	:84.789

Havayolları

İl sınırları içerisinde Dalaman İlçesi'nde Dalaman Uluslararası Havaalanı, Milas İlçesi'nde de Bodrum-Milas Havaalanı bulunmaktadır.

2.6. Enerji Üretimi

İlin enerji üretimi, Yatağan Termik Santrali, Yeniköy Termik Santrali, Kemerköy Termik Santrali ve işletmede olan Bağcı HES, Eşen-Konak-Fethiye II. Merhale Projesi, Fethiye HES, Bereket II-III-IV-V HES, Yukarı Eşen Projesi Eşen II. HES'lerden aracılığı ile yapılmaktadır.

Muğla İli'nde toplam hidroelektrik enerji potansiyeli yılda ortalama 2.397,67 milyon kilovat saat olup, Kargı HES Çayboğazı Deresi, Kargı HES Kargıçayı, Kızıldere HES, Uzunbük I-II-III projeleri ön inceleme ve master plan tamamlanması, Yukarı Akçay HES, Aşağı Eşen I-II-III-IV HES, Çaldere HES, Yankılar HES, Aşağı Dalaman Projesi (Sami DOYDAM HES, Narlı HES, Gökyar –HES, Bereket VI HES), Yukarı Eşen Projesi (Eşen I HES, Bey HES, Karaçay I, II HES) planlaması tamamlanan projelerdir. Bereket I HES ve Aşağı Dalaman Projesi, Akköprü Barajı ve HES inşa halindedir. İşletmede olan Bağcı HES, Eşen-Konak-Fethiye II. Merhale Projesi, Fethiye HES, Bereket II-III-IV-V HES, Yukarı Eşen Projesi Eşen II.HES'lerden yılda toplam 530,10 milyon kilo vat saat enerji üretilmektedir. (DSİ, 2001), (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003)

Yatağan, Yeniköy ve Kemerköy Termik Santrallerindeki enerji üretimi interkonnekte sisteme bağlı olarak yapılmaktadır.

Tablo 13. Muğla İlindeki Termik Santraller

SANTRALİN ADI	İLÇESİ	GÜCÜ	TESİSİN SAHİBİ VEYA İŞLETEN FİRMA
Yatağan Termik Santrali (Kömür)	Yatağan	3*210=630 MVA	TEAŞ Genel Md.
Yeniköy Termik Santrali (Kömür)	Milas	2*210=420 MVA	TEAŞ Genel Md.
Kemerköy Termik Santrali (Kömür)	Milas	3*210=630 MVA	TEAŞ Genel Md.

(Muğla Çevre Durum Raporu, 2003)

2.7. Madencilik

Muğla, yeraltı kaynakları bakımından oldukça zengindir. İlde yoğunluk sırasıyla; maden kömürü, feldspat, krom, grafit, kalsit başta olmak üzere, kuvarz, zımpara, alüminyum, dolomit, mika madeni üretimi yapılmaktadır. Ayrıca özellikle son yıllarda çok büyük gelişme kaydeden mermer ocak işletmeciliği ve mermer kesme fabrikalarının sayısında da Ülkemiz bazında oldukça büyük bir artış görülmektedir. Ülkemiz mermer üretiminin çok büyük bir kısmı ilde yapılmaktadır. Krom madeni Fethiye, Dalaman, Ortaca ve Köyceğiz ilçelerinde üretilmektedir. Üretim devlet (Etibank) ve özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir. Önemli yeraltı zenginliklerinden olan maden kömürü ortalama 2200-2400 kalorili 250 milyon ton rezervi olup, bu yataklar Merkez, Yatağan ve Milas ilçelerinde bulunmaktadır. Üretilen kömürün tamamına yakını TKİ, GELİ (Güney Ege Linyitleri İşletmesi) ve YELİ (Yeniköy Linyitleri İşletmesi) tarafından gerçekleştirilmektedir. Üretilen kömür başta Yatağan, Milas (Yeniköy) ve Kemerköy termik santrallerinin ihtiyacını karşılamada kullanılmaktadır. Çok az bir kömür bölge halkı ve sanayi tesislerince tüketilmektedir. Kamu sektörü dışında özel sektör tarafından Merkez, Milas ve Yatağan ilçelerinde de kömür üretimi yapılmaktadır.

Son yıllarda feidspat, kuvarz ocak işletmeciliği ve feldspat kuvarz kırma, öğütme ve hazırlama tesisleri sayısında da büyük bir artış gözlenmektedir. Özellikle Milas ve Yatağan ilçelerinde üretilen feldspat ve kuvarz madenleri Milas ilçesi hudutlarında kurulan tesislerde hazırlanıp, yurtiçi ve yurtdışı satışlarında çok önemli bir yer tutmaktadır (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003), (Muğla Valiliği, 1998).

Sanayi Madenleri: Zımpara; Yatağan-Milas (İsmail Dağı, Bencik, Kayaderesi, Savrandağı) yataklarıdır. Rezerv, Etibank tarafından işletilmektedir. Milas civarında toplam 15.500.000 ton görünür rezerv muhtemeldir. Yatağan civarında ise 1.875.000 ton muhtemel rezerv olup, ekonomik değildir.

Mermer: Kalınağıl Köyü “Ege Bordo” kırmızı renkte, şistli dokulu olup, işletilmektedir. Kavaklıdere-Slakım, Başalan “Kavaklıdere Mermerleri” olarak işletilmektedir. Ayrıca demir yeşil ve baloniksi bilinen diğer mermerlerdir. Milas, Yatağan, Kavaklıdere İlçelerinde mermer yatakları mevcuttur.

Dolomit: Fethiye İncirköy ve Sekiköy yatakları ile Milas Ören Yatağı'nda rezervleri vardır. Asbest: Marmaris Armutlan Yatağı'nda, Feldspat: Milas İlçesi İkiztaş, Çukurköy, Ketendere Köyleri ve civarında Sodyum feldspat (albit) yatakları, Kalsit: Milas-Yatağan yatakları, Kireçtaşı: Yatağan Aldağ Tepe, Milas-Ören-Küçükdağ Yatağı, Krom: il genelinde 129 adet krom yatağı, Kükürt: Milas-Karacahisar Yatağı bulunmaktadır (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Metalik Madenler: Boksit: Yatağan (Meşelik, Kayaderesi, Çaltutmaz, Dedeom, Seydor) Yatağı, Manganez: Fethiye-Gökçeovacık, Akseki, Mendos, Dağdibi yatakları, Manyezit:Datça-Kızlan Köyü Yatağı ve Köyceğiz-Damdır Köyü Yatağı bulunmaktadır (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Enerji Madenleri

Tablo-14 Linyit Yatakları

Saha Adı	Rezerv (1.000 ton)						Kullanım Yeri	İşletme Şekli
	Görünür	Muh.	Müm.	Toplam	Genel Toplam	İşletilen		
Milas Karacasalih	85.770	-	-	85.770	85.770	49.000	Teshin Santral	Kapalı
Milas Ekizköy	37.623	-	-	37.623	37.623	20.314	Santral	Kapalı
Milas Ekizköy	53.357	-	-	53.357	53.357	36.820	Santral	Açık
Milas Sekköy	70.500	-	-	70.500	70.500	48.670	Santral	Açık
Milas Sekköy	13.180	-	-	13.180	13.180	8.350	Santral	Kapalı
Milas Hüsamlar	88.846	-	-	88.846	88.846	79.961	Santral	Açık
Milas Alakilise	9.013	-	-	9.013	9.013	6.720	Teshin	Kapalı
Milas Alakilise	1.079	-	-	1.079	1.079	971	Teshin	Açık
Milas Çakıralan	15.621	-	-	15.621	15.621	12.415	Teshin Santral	Açık
Yatağan Tınaz	41.752	-	-	41.752	41.752	35.600	Santral	Açık
Yatağan Bağyaka	11.897	-	-	11.897	11.897	10.800	Santral	Açık
Yatağan Eskihisar	89.664	-	-	89.664	89.664	84.400	Santral	Açık
Yatağan Eskihisar	10.616	-	-	10.616	10.616	-	Santral	Kapalı
Yatağan Turgut	70.000	60.000	-	130.000	130.000	-	Teshin Santral	Kapalı
Yatağan Bayır	109.063	-	-	109.063	109.063	-	Teshin	Kapalı
TOPLAM	707.981	60.000	-	767.981	767.981	394.021		

(Muğla Çevre Durum Raporu, 2003)

III. KIYI ALANLARI YÖNETİMİ

3.1. Kıyı Alanları Yönetimi Kavramı

Günlük dilde kıyı, deniz, göl, akarsu gibi her türlü doğal ve yapay su kütlelerini çevreleyen toprak şeridini deyimler. Kıyı alanı için yöre, şerit, çizgi, kuşak vb. gibi terimler sıkça kullanılmıştır. Yakın tarihimize kadar deniz bilimleri açısından “sahil çizgisi” ve “kıyı hattı” tanımlanmıştır. Uzun süre kıyı alanı coğrafi ve morfolojik yaklaşımlar dışında çok disiplinli bir akademik bütünlük içinde ele alınarak kavramsal analizi yapılmamıştır. Ne zaman ki kıyı alanı sosyo-ekonomik açıdan bir değer göstermeye başlamış bu süreçten itibaren kıyı alanı özel bir düzenlemeye konu olmuş ve diğer bilim dallarının da konusu haline gelmiş ve bu bilim dallarınca tanımlanmaya başlanmıştır. 1980’li yıllarla birlikte klasik coğrafi yaklaşım yerini sosyo-ekonomik içerikle zenginleştirilmiş kıyı kavramının kavramsal tanımlamasına bırakmıştır.

Bugün farklı akademik çevrelerce (jeomorfolojik, coğrafik, oşinografik, çevreci, hukuk vb.) kıyı kavramı tanımlanmıştır. Farklı akademik çevrelerin yapmış olduğu tanımlamalarda örtüşen, odaklaşan ortak nokta olarak kıyı; deniz, tabii, suni göl ve akarsuların taşkın durumları dışında suyun kara noktasına değdiği noktadan sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, baltalık gibi özel bir amenajman ve ekolojik koruma gerektiren biyolojik bir zenginlik, deniz ve kara ekosistemlerinin bulunduğu ve her iki sistemin birbirini etkilediği coğrafi bir alandır (Akkaya vd, 1998). Bu alan insanoğlunun tarihi süreç içerisinde oluşturduğu kültürel ürün olup, fiziksel bir alanla birlikte sosyal bir alanı da ifade edilmektedir. Kıyı alanları çok boyutlu oluşum olarak yasalarla değil genel bir mekân politikası ile tanımlanmalıdır.

Kıyı alanı, deniz ve kara ekosistemlerinin bulunduğu ve her iki sistemin birbirini etkilediği kadar birbirlerinden de etkilenen, bu yüzden de çok zengin bir yaşam ortamı oluşturan coğrafi bir bölgedir. Kıyı devletlerinin toplam nüfuslarının yaklaşık yarısı kıyılarda yaşamakta ve bu ülkelerin iç kesimlerinden kıyılarına doğru yaşanan göç giderek artmaktadır

(Güneş vd, 1998). Pek çok kullanım için çekim merkezi olan kıyı alanları, bir yandan beşeri hayat için önemli bir kaynak özelliği gösterirken kara ve kıyı ekosistemleri arasında bir geçiş bölgesi olması nedeniyle, içerdiği doğal zenginlik ve bio çeşitlilik açısından korunması gereken önemli bir yaşam alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Sönmez ve Görer, 1998).

Kıyı kaynaklarına ilişkin olarak iki temel karşıtlık söz konusudur. Birincisi; kıyı kaynaklarının insan yararı için kullanımı ve böylece tüketilmesi zorunluluğu, ikincisi ise, bu kaynakların uzun vadeli kullanımlar için saklanması ve korunması gereği. Birçok ülkede bu iki karşıtlık son derece kritik bir aşamaya gelmiş, kıyı alanları ve kaynakları telafisi mümkün olmayacak şekilde bozulmuştur (Dünya Bankası Raporu, 1993).

3.1.1. Kıyı Alanları Yönetiminin Gerekliği

Dünya üzerinde kıyı bölgeleri yaklaşık 600.000 km uzunluğunda ve genişliği birkaç yüz metreden binlerce km kadar olabilen oldukça karmaşık bir yapıya sahip dünya yüzölçümünün % 18'ini kapsayan bölgeleri oluşturmaktadır. Bu bölgelerde dünya nüfusunun % 80'inden fazlası yaşamaktadır (İrtem ve Kabdaşlı, 2001). Avrupa ülkelerinde yaşayan yaklaşık yediyüz milyon kişinin ikiyüz milyonu kıyı bölgesinde yaşamakta olup bu rakam Mavi Plan raporunda belirtildiği gibi 2010 yılı için ikiyüz elli milyon kişi olacağı tahmin edilmektedir (Akkaya, 2004-a). Kıyı bölgelerindeki nüfus baskısını Türkiye ölçeğinde değerlendirdiğimizde; nüfusun kıyı bölgelerinde iç bölgelerden daha yoğun olduğu görülmektedir. İdari yapı içerisinde yirmi dokuz ilimiz ülke genel nüfusunun %52'si ile genel coğrafi alanının % 30'unu kapsayan kıyı alanında yaşamaktadır. Ülkedeki nüfus artış hızı % 0,15 iken, bu oran kıyı bölgelerinde % 0,19'dur.

Buna karşılık kıyı bölgeleri son derece hassas doğal yapıya sahiptirler. Kıyıları, yapısal, fiziksel çevre ve ekolojik açılardan artan nüfus yoğunluğuna bağlı hızlı bir bozulmaya uğramaktadır. Özellikle hızlı sosyo-ekonomik gelişme talebi son yıllardaki iklim değişikliklerinin de yarattığı doğal dengesizlikle birlikte son derece olumsuz etkileri ortaya çıkarmaktadır.

Kıyı bölgelerinin doğal yapısında ortaya çıkan sorunlar sadece kıyı alanlarındaki insan faaliyetlerinden kaynaklanmamakta, kıta içi faaliyetlerde kıyı bölgelerinde bozulma ve

değişime neden olmaktadır. Özellikle akarsulara yapılan evsel ve endüstriyel atık deşarjları tarımsal faaliyetten kaynaklanan artık sular ve barajlar yoluyla suların kontrolü ve özellikle sulama amacıyla çevrilmesi çok önemli sorunların kaynağını oluşturmaktadır (Brown, 2001).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de cazibe merkezi olan kıyılar üzerinde toplumun değişik kesimleri kullanım ve yönetim talebinde bulunmuşlar ve bunun sonucunda yasalar ile birlikte, bir şekilde hak sahibi olmuşlardır. Bu durum bir elden yönetilmesi gereken kıyılarımızın yönetiminde kargaşanın doğmasına neden olduğu gibi, bu alanların tahribini de beraberinde getirmiştir. Bu bozulmada, iletişim ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan niteliksel gelişmeler nedeni ile değişen üretim ve pazar ilişkileri önemli rol oynamıştır.

Diğer taraftan doğal ekolojik sistemlerde olduğu gibi kıyı sistemlerinin de korunarak ve sürdürülebilir bir yönetim anlayışı ile gelecek nesillere bozulmadan aktarılması önemli ve gereklidir. Bu anlayış çerçevesinde gelecek nesillerin sürdürülebilir kıyı alanları yönetimi üzerine eğitilmeleri gerekmektedir.

3.1.2. Kıyı Alanları Yönetiminin Amacı

Dünya ekonomisi ve siyaseti içerisinde gelişmekte olan ülke olarak adlandırılan tanım içerisinde yer alan Türkiye, 1930'lu yıllarda başlayan planlı büyüme modelleri ve 1960'lı yıllarda kurulan Devlet Planlama Teşkilatı ile kendisine planlı özel girişimci modeline uygun bir yer aramakta ve bu model içerisinde gelişme çabalamaktadır. Tam anlamıyla plan yapılamadığı veya siyasi mekanizmanın menfaatler uğruna planlarda değişiklik yapma ihtiyacı duyması, dengesiz yatırımlar ve dengesiz sanayileşmenin getirdiği eşitsiz büyüme ve kentsel alanlarda yığılmalar, kırsal alanlarda optimum üretim sürecinden uzaklaşmaları, büyümenin toplumun bütün katlarına ulaşmasını engellemiştir. Diğer yandan doğal kaynaklar belli gruplar lehine yok edilirken, çevre, insanlıktan uzak dengesiz bir ortama dönüşmektedir.

Büyümenin dengeli bir şekilde tüm ülke düzeyine yayılması ve kalkınma için yapılan planların siyasi mekanizmadan uzak, bilimsel yollarla yapılması, devletin iyi bir uygulayıcı ve yol gösterici olması gerekmektedir. Doğal yapısı itibariyle bir yarımada ülkesi olan ülkemiz ve tez konusu olan Muğla ili ve ilçeleri, üzerinde yaşayan insanlar ve doğal kıyı mekânlarının tüketiminin planlı bir şekilde yapılması, ileride doğacak onarılamaz kayıpların planlama ile

ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Kıyılar planlı kullanıldığında mevcut üretim ilişkilerinde bile karar mekanizmalarını tatmin edecek, hızlı ve yeterli üretim düzeyini sağlayacak potansiyele sahip olacaktır.

Gelişmiş ülke diye tabir edilen ülkelerde doğal kaynaklar ve çevrenin önemi, sanayileşme sonrası dönemde, kaynakların elden çıkmaya başlaması ile daha çok anlaşılmıştır. Gelişmekte olan ülkemizin gelecekte, geç kalınmadan doğal kaynakların, çevrenin ve kıyı alanlarının planlı bir şekilde programlanması ve tüketimin bu programa uygun yapılması gerekmektedir.

Kıyılar, değişik ölçeklerde bitki ve hayvan dokusu ile hava, su, toprak ve insanı birbirine bağlayan çevre yapısına sahiptir. Üzerinde değişik kültürleri barındıran, tarihten gelen kültürlere beşiklik eden kıyı alanları, insanoğlunun elinin değmesiyle özellik kazanırken, yakın dönemde nüfus ve eylem patlaması nedeniyle hızla artan mekân ve çevre ihtiyacı ile şekil değiştirmeye, özelleşmeye, kirlenmeye ve bir bakıma tükenmeye sahne olmaktadır.

Kıyılar yüklendikleri görevlerin yanı sıra kıt ve bozulabilir yapılarıyla çapraşık bir ikilem oluştururlar (Karabey, 1984). Kıyı alanları politikasının asıl amacı, kıyıya paralel olarak yoğunlaşan yerleşimler ve etkinlikler ile kıyı alanları üzerindeki yatırımı ve artı değeri çevreye yaymak ve düzenli ve sürdürülebilir bir kalkınmayı sağlamak olmalıdır.

3.1.3. Kıyı Alanları Yönetiminin İlkeleri

Bütünleşik kıyı yönetimi söylemi ilk kez 1960'lı yılların sonlarında ortaya atılmış ve ilk Kıyı Yönetim Yasası 1972 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde uygulamaya konulmuştur. Kıyı yönetimi, çok geniş yelpazeye yayılan uğraş alanlarını içeren bir çaba olduğu için, kavram, amaç, kapsam, yaklaşım ve kullanılabilir araçlar açısından uzunca bir gelişme dönemi geçirmiştir. Kıyı yönetiminin yaklaşık otuz yıllık evrimi sonrasında kimi temel ilkelerin ve yaklaşımların, başarılı kıyı yönetimi için gerekli olduğu genellikle kabul edilmektedir. Avrupa Topluluğu'nun, kıyı yönetim stratejisi üzerine yakınlarda yayımlanan bir raporunda bu ilkeler aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

1. Geniş ve bütünsel bakış açısı (coğrafya ve kapsanan konular açısından);

2. Uzun dönemli bakış açısı;
3. Gelişen bir süreç içerisinde uyarlamalı yönetim;
4. Yerel özelliklerin ve değişikliklerin yansıtılması;
5. Doğal süreçlere uygun çalışılması;
6. Katılımcı planlama (tüm ilgilenenlerin ve etkilenenlerin bakış açılarını kapsayarak);
7. Tüm ilgili yönetim organlarının katılması ve desteklenmesi;
8. Bir dizi yönetim araçlarının birlikte kullanılması.

Yukarıda görüldüğü üzere “bütünsellik”, “katılım”, “bilimsel verilere dayanmak”, “doğal süreçlere olabildiğince uymak”, “elde edilen yeni bilimsel veriler doğrultusunda uyarlamalı yönetim” ve günü kurtarmak yerine “uzun önemi kapsayan bakış açısı” başarılı kıyı yönetiminin “olmazsa olmaz” ilkeleri arasındadır. Ayrıca kıyı yönetimiyle ilgili sorunlar ortaya çıktığında çözüm aramaya yönelik “tepki veren bir yönetim yaklaşımı” yerine, bu tür sorunların oluşmasını engellemeyi amaçlayan “önlem alan yönetim yaklaşımı”nın daha akılcı olduğu kabul edilmektedir (Özhan, 1997).

3.1.4.Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi

Neden kıyı alanlarının yönetimi? Kentleşmenin ve ekonomik etkiler kıyı alanları üzerinde baskı yaparak, yeni çevre sorunlarının ortaya çıkmasına veya mevcut sorunların nicelik ve nitelik açısından değişimine neden olmuştur. Geleneksel çözüm metotları bu sorunları çözmede yetersiz kalınca dünya ölçeğinde yeni çözüm arayışları ortaya çıkmıştır.

Yeni arayışların başlangıcını 1992 Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı olarak kabul edebiliriz. Bu konferansta yayınlanan Yerel Gündem 21 uygulamasının 17. bölümünde önerilen bütüncül (bütünleşik) kıyı alanları yönetimi alanındaki ilkeler, kıyı yönetiminin bugünkü çatıyı oluşturduğu söylenebilir. Bütünleşik kıyı alanları yönetiminin genel bir tanımlaması yapılırsa;

Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi; dinamik, çok-disiplinli ve iteratif bir süreç olup, kıyı alanlarında sürdürülebilir yönetimi güçlendirmeyi hedefler. Bilgi toplama, planlama, karar verme, yönetim ve uygulamanın izlenmesi gibi bir tam döngüyü içerir. BKAY; tüm paydaşların, bilgilendirilmiş katılımını ve işbirliğini kullanarak, belirli bir kıyı alanındaki amaçları değerlendirmeyi ve bu amaçlara ulaşmak için gereken eylemleri gerçekleştirmeyi hedefler. BKAY; uzun vadede çevresel, ekonomik, sosyal, kültürel ve rekreasyonel amaçların dengelenmesini gözetir. Tümü, belirli sınırlar dâhilinde doğal dinamikler tarafından ayarlanmaktadır. BKAY tanımı içindeki 'Bütünleşik' kavramı; amaçların ve ayrıca bu amaçlara ulaşmak için gerek duyulan bileşenlerin bütünleştirilmesine atıfta bulunmaktadır. Tüm uygun politika alanları, sektörleri ve idare seviyelerinin bütünleştirilmesi anlamındadır. 'Bütünleşik' kavramı; hedef alınan bölgenin karasal ve denizel bileşenlerinin de zaman ve yer olarak bütünleştirilmesi anlamındadır.

Bu amaçla her ülke, kıyı alanlarına ilişkin olarak tüm sektörleri kapsayan bütünleşik bir politika ve karar alma süreci oluşturmayı, kullanım kararlarının etkilerine ilişkin koruyucu ve ihtiyati önlemler almayı, kaynak ve çevre muhasebesi gibi yöntemleri kullanmayı, ilgili tüm tarafların bilgiye erişimi ile planlama ve karar alma süreçlerine katılımının sağlanacağı koşulları yerine getirmeyi, taahhüt etmektedir. Yerel ve ulusal düzeylerde, kıyı ve deniz kaynaklarının bütünleşik yönetimi ve sürdürülebilir gelişiminin sağlanmasına yönelik olarak ise aşağıdaki etkinliklerin eşgüdümünü sağlayacak mekanizmaların gerçekleştirilmesi üzerinde durulmaktadır.

- Arazi ve su kullanım planları ile yerleşim politikalarının, sürdürülebilir bütünleşik kıyı ve deniz yönetimi plan ve programlarının, kritik alanları belirleyen kıyı profillerinin ve acil durum planlarının hazırlanması ve uygulanması ile çevresel etki değerlendirilmesinin yapılması ve sonuçlarının izlenmesi,
- Yerleşim alanlarında çevrenin korunması için gerekli arıtma ve altyapı tesislerinin yapılması ve iyileştirilmesi, çevre sorunu oluşturan etkenlerin periyodik olarak izlenmesi, tahrip olmuş doğa alanlarının iyileştirilmesi,
- Sürdürülebilir gelişmeye yönelik kıyı alanlarını etkileyen sektörlere ilişkin (turizm, balıkçılık, sanayi, tarım, kentleşme vb.) programların bütünleştirilmesi.

- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi, eğitim, bilinçlendirme ve bilgilendirme programlarının hazırlanması, çevre dostu teknolojilerin kullanımının teşviki ve çevre kalite ölçütlerinin geliştirilerek uygulanması(Güneş vd, 1998).

3.1.5. Kıyı Kavramı ve Tanımlaması

Kıyı, sınırlı iki alanı birbirinden ayıran çit, set, duvar vb.nin bulunduğu yer, kenar, yaka anlamlarını taşımaktadır. Ayrıca “Kenar, özellikle su kenarı” birinci anlamı ve “Karanın deniz boyunca uzanan kısmı, sahil” olarak ikinci bir anlamı ile sözlüklerde yer almıştır. Ansiklopedik tanımlarda; Deniz, göl, akarsu gibi her türlü tabii su kütlelerini çevreleyen toprak şeridi, denizin en alçak çizgisi ile kara arasındaki temas bölgesi olarak da tanımlanmıştır.

Kıyının neresi olduğu konusunda uzun süre coğrafi ve morfolojik yaklaşımlar dışında çok disiplinli (multidisipliner) kavramsal tanımlama yapılmamış, deniz ve kıyının stratejik, sosyo-ekonomik açıdan değer ifade etmeye başlamasıyla birlikte kıyı diğer bilim dallarının da konusu haline gelmiştir(Doğan vd, 2005). Konuya değişik açıdan eğilen disiplinlerin bu tanıma getirdiği içerikler ise kıyı mekânı için çok boyutlu ve her fiziksel ortamda değişik yaygınlık kazanan özelliğine uygun, geniş kapsamlı bir tanım getirilmesini zorunlu kılmaktadır. “Doğal coğrafya ölçütlerine göre, kıyı mekânı, kara ile denizin temas noktalarının meydana getirdiği kıyı çizgisinden başlayarak sitin özelliklerine göre denizin doğal, iklimsel ve şekillendirici etkilerinin eriştiği sınıra kadar karaların içine doğru uzanır” (Karabey, 1984). Jeomorfoloji disiplinine göre kıyı, sadece kara ile deniz arasında bir sınır çizgisi değildir. Boyu belirlenebilen eni çeşitli genişlikte bir alandır. Daha çok deniz ve göllerin yüzyıllardan beri süregelen hareketleri ve değişimler ile oluşmuş alanlar olarak kabul edilir. Kıyı yerleşmesi için kıyıya bağlı yerleşme alanı ile daha geniş bir alan tanımlanır (Büyükvelioğlu, 1998).

Kıyı Türkiye’de yürürlükte olan kıyı yasalarında bir alan olarak sınırlanmaktadır. Yasaya göre “Kıyı; kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alanı” ifade eder. Kıyı tanımında yardımcı kavramlardan olan kıyı kenar çizgisi kıyının karadaki sınırınıdır. Kıyının alt bölümü ise sadece sahil şerididir.

Kıyı karadaki veya denizdeki sınırlar olarak ele alındığı diğer bilimsel tanımlamada

ise, hem deniz veya gölün kenarına yakın bir kara şeridi (sahil alanını) hem de su yüzeyinin karayla yakın temas halinde olduğu alanları tanımlar. Bütün bu tanımlardan kıyı, su kütlelerinin, kara kütleleri ile buluştuğu noktaların oluşturduğu çizgi, alan ve mekân olarak ayrı ayrı tanımlanmaktadır (Büyükvelioğlu, 1998).

3.1.6. Farklı Disiplinlerde Kıyı Kavramı

3.1.6.1. Jeomorfoloji ve Kıyı Kavramı

Kıyı, doğal bir yeryüzü biçimi olarak, deniz, göl ve akarsularda suyun karaya temas ettiği, su ve kara yönünde uzunlamasına devam eden bir sınır çizgisi ya da alt sınırını bu temas çizgisinin oluşturduğu, genişliği meteorolojik olaylara göre değişebilen alan olarak tanımlanmaktadır (İzbırak, 1969).

Kıyı, bu tanımlamadan da anlaşılacağı üzere sabit bir çizgi değildir. Dış etkiler ile değişken bir yapıya sahiptir. Ayrıca bu değişkenlik düzenli bir değişiklik de değildir. Belki bu belirsizlikten dolayıdır ki hukuki kavram olarak kıyının belirlenmesinde doğal yapısına ilişkin tanımlamadan kısmen yararlanılıyorsa da birbiri ile tıpatıp uymamaktadır. Zira Kıyı Kanunu kıyıyı, 4. Maddesinde, taşkın durumları dışında esas almıştır.

3.1.6.2. Çevre Bilimi ve Kıyı Kavramı

Çevre bilimcilere göre kıyı denizel ortam ile karasal ortam arasındaki etkileşimin nitelik ve yoğunluğunu kontrol eden bir alandır. Bu bölgedeki kaynakların doğal yapılarının ve ekolojik değerlerinin korunarak sürdürülebilirliğinin devamı ekolojik olarak son derece önemlidir. Turizm, tarım, sanayi, kentleşme vb. faaliyetler kıyı kaynağının kullanımını konusunda sınırsız rekabet içerisindedir. Bu rekabetin olumsuz sonuçları ekoloji bilimi ile doğrudan ilgilendirilmekte olup ekoloji kıyıyı korunacak bir zenginlik olarak bakmaktadır (Doğan vd, 2005).

3.1.6.3. Coğrafya Bilimi ve Kıyı Kavramı

Kıyı, denizi çevreleyen değişken geometrik bir alan olmasının sonucu coğrafya bilimi

ile yakından ilişki içerisinde. Coğrafya terimi olarak kıyı, biriktirme, aşındırma ve yığılma suretiyle oluşturduğu yüzeysel biçim olarak tanımlamakta, bir yeryüzü şekli olarak kabul etmektedir (Doğan vd, 2005).

3.1.6.4. Ekonomi Bilimi ve Kıyı Kavramı

Miktarı sınırlı ve üretilemeyen doğal kaynaklar ve özellikle de kıyıların kullanımında bu bölgedeki toprak sahiplerinin ekonomik çıkarı ile toplum çıkarı arasında bir yapısal denge kurulmasını gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla ekonomik sistemin işleyiş kurallarına uygun olarak sosyal ve fiziki yapıda değişim ve farklılaşmalar kavramsal tanımlamalarda da değişiklikler meydana getirmektedir. Klasik iktisatçıların doğal kaynaklara ve kıyıya bakışı “serbest mal” şeklinde olmuş, zamanla bu kaynakların kıt olduğu anlaşılmıştır.

3.1.6.5. Hukuk Bilimi ve Kıyı Kavramı

Doğal bir yeryüzü biçimi olarak kıyı, jeomorfoloji, coğrafya, ekoloji vb. bilimlerin konusu olduğu kadar zaman içerisinde kazanmış olduğu sosyo-ekonomik önemle birlikte hukuk sistemi tarafından kedisine birtakım hukuki sonuçların bağlandığı bir kavram haline gelmiştir(Akın, 1998). Kanun koyucu sosyo-ekonomik açıdan bir değer göstermeyen kıyı alanını uzun dönem özel bir hukuki düzenlemenin konusu haline getirme gereği duymazken kıyı alanı üzerinde spekülasyon kullanım baskısının artması, sosyo ekonomik açıdan artan rantal önemi, toplumsal bilinçlenme ve pozitif etkiler hukuk sisteminin soruna yaklaşımını gerekli kılmıştır (Doğan vd, 2005).

3.1.7. Kıyı Alt Bölümleri ve Tanımları

Kıyı tanımının alt parçalarını iki grupta değerlendirilecektir. Kıyı çizgisi, kara ile denizin temas noktalarının meydana getirdiği bir kara boyunca uzanan bir çizgidir ve bütün kıtaları çevreler.

Sahil Şeridi, deniz veya göl sularının en alçak oldukları zaman çekildikleri sınır falezlerin kaidesi arasında kalan şerittir. Kıyı Çizgisi, herhangi bir anda kara ile denizi ayıran

sınır çizgisidir, sabit değildir. Kıyı çizgisi iki şerit oluşturur: **Ard kıyı**, herhangi bir anda kıyı çizgisi ile suların en çok ilerlediği sınır arasındaki şerit, **Ön kıyı**, kıyı çizgisi ile suların en çok çekildiği sınır arasındaki şerittir.

Açık kıyı, ön kıyının dış sınırlarından, açıklara doğru uzanan sığ ve genişliği değişik bölgedir.

Kıta sahanlığı, ön kıyının dış sınırından, yaklaşık 200 mt. derinlikte su altı zemini eğim ve kırılma noktasına kadar uzanan az eğimli bölgedir.

Kıta yamacı, su altı zemininin kıta sahanlığı sınırından sonra hızla derinleştiği bölgedir (Karabey, 1984).

3621/3830 Sayılı Kıyı Kanunu ve Uygulama Yönetmeliğine göre; Kıyı Kanununun amacı, deniz, tabii ve suni göllerle akarsu kıyıları ile deniz ve göllerin etkisinde olan ve bunların kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplumun yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını belirlemektir.

Kıyı Çizgisi: Deniz, göl ve akarsularda, suyun taşkın durumları dışında kara parçasına değdiği noktaların birleşmesinden oluşan meteorolojik olaylara göre değişen doğal çizgidir. Tabii ve suni göllerde Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünce belirlenen maksimum su kotu kıyı çizgisini belirler.

Kıyı Kenar Çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsuların, alçak basık kıyı özelliği gösteren kesimlerinde kıyı çizgisinden sonra kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumsal ve kıyı kumullarından oluşan kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık ve benzeri alanların doğal sınırı; dar-yüksek kıyı özelliği gösteren yerlerde ise şev ya da falezin üst sınırıdır.

Kıyı: Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasında kalan alandır.

a-Dar-Yüksek Kıyı: Plaj ya da abrozyon platformu olmayan veya çok dar olan şev veya falezle son bulan kıyılardır.

b-Alçak-Basık Kıyı: Kıyı çizgisinden sonra da devam eden kıyı hareketlerinin oluşturduğu plaj, hareketli ve sabit kumulları da içeren kıyı kordonu lagün gölü, lagün alanları, sazlık, bataklık ile kumluk, çakıllık, taşlık ve kayalık alanları içeren kıyılardır.

Resim 2. Kıyı, sahil şeridi, dar-yüksek kıyı örnekleri

Sahil Şeridi: Kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alandır.

a-Sahil Şeridinin Birinci Bölümü: KKÇ'nden itibaren kara yönünde 50 metre genişliğindeki alan olup, sadece açık alanlar, yeşil alan, gezinti alanları, çocuk bahçesi ve rekreatif kullanımlar ve yaya yolu olarak kullanılabilir alanlardır.

b-Sahil Şeridinin İkinci Bölümü: Sahil şeridinin birinci bölümünden itibaren, kara yönünde en az 50 metre genişliğindeki alan olup, toplumun yararlanmasına açık, günübirlik turizm yapı ve tesisleri, taşıt yolları, açık otoparklar ve arıtma tesislerinin yapılabileceği alanlardır (Akça, 2005).

3.1.7.1. Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti

Kıyı Kenar Çizgisi(KKÇ), kıyı alanlarının planlanmasında önemli bir unsurdur. Kıyı Kanunu'na göre; kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için KKÇ'nin tespiti gerekir. Kıyılarımızın ne kadarında KKÇ tespitinin yapıldığı konusunda sağlıklı ve güncel bilgiler bulunmamaktadır. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğünde (TAU) KKÇ tespitlerinin bilgisayar ortamına aktarılmasına 2005 yılı Ocak ayı sonunda başlanılmıştır. Onaylı kıyı kenar çizgisi bulunmayan alanlardaki tespit işlemlerinin valiliklerce yıllık tespit programları dâhilinde gerçekleştirilmesi

gerekmekte olup, ilgililerin talebi halinde, yıllık programda olup olmadığına bakılmaksızın talep tarihini takip eden üç ay içinde tespit yapılması zorunludur(Sayıştay, 2006).

KKÇ, Kıyı Kanunu gereğince valiliklerce kamu görevlilerinden oluşturulan, en az 5 kişilik komisyon tarafından tespit edilmektedir. Bu komisyon; jeoloji mühendisi, jeolog veya jeomorfolog, harita ve kadastro mühendisi, ziraat mühendisi, mimar ve şehir plancısı ile inşaat mühendisinden oluşmaktadır. Komisyonca tespit edilip valiliğin uygun görüşü ile birlikte gönderilen kıyı kenar çizgisi paftaları, Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylandıktan sonra kesinlik kazanmaktadır. 30.06.1998 tarih ve 11080/7018 sayılı TAU genelgesi uyarınca onaylı KKÇ'ler bir ay süreyle askıya çıkmaktadır. Ancak bu tespiti kimlerin itiraz edebileceği ve itiraz üzerine nasıl bir işlem yapılacağına ilişkin açıklık bulunmamaktadır.

Kıyı Kanunu'na göre, KKÇ tespit komisyonunun çalışma usul ve esaslarının, Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelik ile belirlenmesi gerekmektedir. Bu konu ayrı bir yönetmelikte değil, Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'in ikinci bölümünde, "Komisyonun Teşekkülü, Çalışma Usul ve Esasları Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti ve Onayı" başlığı altında yer alan maddelerde genel ifadelerle düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu düzenlemelerde, komisyon üyelerinin çalışmalarını nasıl yapacaklarına, her meslek grubunun ne tür verileri, nasıl değerlendireceğine dair hususlar yer almamaktadır. Bu alandaki boşluk Bakanlık tarafından düzenlenen kıyı seminerine ilişkin bildirimler ile doldurulmaya çalışılmıştır(Sayıştay, 2006).

3.2. Sosyo-Ekonomik Yapı ve Kıyı Alanları Yönetimi

3.2.1. Sosyal Yapı ve Kıyı Kullanımı

Kıyı alanlarına etki eden sosyal yapı denince ilk öncelikle, nüfus, nüfusun yapısı ve çeşitliliği ile nüfusa etki eden faktörler ve kentleşme öne çıkmaktadır. Kıyı alanlarının kullanılması, sürdürülebilir bir kalkınmanın planlanması için içerisinde bulunduğu doğal alan ile bu alana etki eden dış etkilerin harmanlayıp, bir bütün içerisinde plan yapılması ile gerçekleştirilebilir.

Bireylerin içerisinde yaşadığı çevrenin; hava, su, çevre gibi yaşamsal değerlerinin önemi kadar sosyal yapının sağlığı da önemlidir. Bunlardan herhangi birinin sağlıksız olması, bireyin yaşam kalitesini etkilemekte, yaşam kalitesi için uğraşmak zorunda olduğu temel sorunlarından biri olmaktadır. Ülke genelinde dengeli ve sürdürülebilir bir planlamanın gerçekleştirilememesi ve sonucunda, göçlerin neden olduğu, çarpık yapılaşmalar, çarpık kentleşme örnekleri, sorunlu toplumsal yapı ve bazı bölgelerde nüfus yığılmaları meydana getirmektedir.

Bir yandan, gelenlerin kente yabancılıkları, bir yandan da kentlilerin bu hızlı değişim içinde kendi kentlerine yabancılaştıkları, ikamet edenlerin sayısı arttıkça ortak kültür alanlarının kent içindeki yüzdesini durmadan düşürdüğü görülebilir (Ongan, 1997). Şehirlerin ve dolayısıyla kıyı alanlarında yapılan planlamalar, daha çok ekonomik odaklı olup insan ögesini ve insanın toplumun bir parçası olduğu gerçeğini göz ardı edilerek yapılmaktadır. Özellikle çalışma alanımız olan Muğla ilinde görüleceği üzere farklı kesimlerden gelen göçmenlerle birlikte turizm amaçlı gelen turistler ve yazlık çalışma amaçlı gelen nüfus ile yerli nüfus aynı coğrafya içerisine birleşmiş, ancak dışarıdan gelen bireyler kendi kültürleri özellikle bölgeye uymayan kültür yapılarını da beraberinde getirdiklerinden büyük oranda hissedilmese dahi ilin, kent yapısını ve kentleşme şeklini değiştirmiştir.

Kıyı alanlarında yaşayan bireyler, daha çok balıkçılık, yöresel meslekler ile toplumun temel ihtiyacını karşılayan mesleklerde uğraşırken, turizm, göç gibi olgularla kentin nüfusunun artması ile dış alanlardan ihtiyaçları giderecek bireylerin gelmesi gibi nedenlerle, kıyı alanlarındaki yapılaşma, plansız ve yüksek hızda artmasına neden olmaktadır.

3.2.2. Sanayi ve Kıyı Kullanımı

Kıyı alanlarının planlanmasında bölgenin sanayi yapısı göz ardı edilemez. Limanların planlanması ve inşası, art alan denilen limanı destekleyen, sanayinin ve üretimin çeşitliliğine göre değişmekte ve karar verilmektedir.

Sanayileşme, bir ülke için ne kadar gerekli ve önemli ise ülkenin doğal alanlarının korunması da o kadar önemlidir. Bu nedenle çevreye zarar vermeyen veya en az zarar veren sanayilerin seçilmesi gerekmektedir. Kıyı alanları genellikle turizm amaçlı kullanımları göz

önüne bulundurularak, kıyı alanlarında oluşturulacak sanayi alanlarının ve organize sanayi bölgelerinin bu çerçevede belirlenmesi gerekmektedir. Ülkemizde sanayileşmeyi hızlandırmak, sanayi kuruluşlarının kentlerde düzenli yerleşmesini sağlamak için kullanılan organize sanayi bölgelerinde sanayi arsaları, satış yoluyla sanayicilere devredilmiştir.

Yerleşim ve çevre kirlenmesi konularında disiplin getirilmesi, aşırı kentleşme ve nüfus problemlerinin çözümlenmesi ve diğer bazı amaçlarla organize sanayi bölgeleri kurulması, altyapı çalışmalarının yapılması gereklidir.

Özellikle sanayi atık sularından kaynaklanan deniz, göl ve akarsu kirliliğinin önlenmesi amacıyla yasal düzenlemeler yapılmalı ve disiplin bir şekilde kontrol edilerek sanayi kuruluşlarının uyması sağlanmalıdır (DPT, 1992).

Ülkemizde her il ve ilçede bir küçük sanayi bölgesinin kurulması zorunluluğu bulunmaktadır. Her ilde bir organize sanayi bölgesinin kurulması yönündeki karar ise yanlış bir karar olduğu görülmüştür. Zira her organize sanayi bölgesi belli bir amaç çerçevesinde aynı türden sanayiciyi bir araya getirememektedir. Aynı zamanda organize sanayilerin alt yapılarının tamamı ile oluşturulmaması, sanayiciyi daha kolay ve ucuz bir şekilde elde ettiği tarım arazilerine yönlendirmektedir (DPT, 1992).

Kıyı alanlarımız ise daha çok turizm amaçlı olarak kullanılmakta, çevreye zarar veren sanayi dalları ise turizmi ve turizmden geçinen halkı, olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle kıyı alanlarının bulunduğu yerlerde oluşturulacak sanayi bölgelerinin daha çok turizme hizmet veren sanayi kolları ile çevreye, doğaya zarar vermeyen bacasız sanayinin tercih edilmesi ve bu yönde teşvik ve uygulamalarının yapılması gerekmektedir. Aynı zamanda sanayi tesislerinin verimli tarım arazileri üzerinde ve kıyı alanlarında kurulmalarına engel olunmalıdır.

Buraya kadar açıklamalarımız sanayinin kıyı alanlarına ve kentlere olan etkileri idi. Bunun yanında kıyı alanlarında sanayiye etki etmektedir. Özellikle kıyılarda oluşacak olan sanayini belirlenmesinde kıyı kaynakları önemli yer tutar. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz.

Hammadde kaynakları, kıyı endüstri olanakları, suyu soğutma aracı olarak kullanma, suyu beslenme girdisi olarak kullanan endüstri olanakları, gemi endüstri alanları, yüzer gemi inşası ve gemi bakımı, ulaşım, nakliye ve taşıma olanakları, hammadde nakline bağlı endüstri,

endüstriyel atıkları depolama, deniz aşırı yüzen tesisler, pazarlama olanakları, enerji nakli olanakları, depolama olanakları, yatırım-güvence olarak kıyı arazisi vb. Görüleceği üzere kıyı kaynakları da, kıyı kesiminde sanayinin şekillenmesinde bir hayli rol oynamaktadır.

3.2.3. Tarım ve Kıyı Kullanımı

Tarım ve kıyı kullanımı denilince, ilk öncelikle kıyı kesimindeki tarımsal arazilerin planlanması ve verimli bir şekilde değerlendirilmesi kavramı önümüze çıkmaktadır. İkincil olarak da tarım alanlarında kullanılan ilaçlama, tarım alanı açma amaçlı tahripler gibi tarım alanlarının kıyı kesiminde meydana getirdiği negatif etkiyi değerlendirmek gerekmektedir. Ayrıca tarım alanların, tarım alanı dışında kullanımları değerlendirilmelidir.

İlk öncelikli olarak arazilerin sınıflandırılması ve değerlendirilmesini açıklamaya çalışılacaktır. Araziler, toprak işlemeye karşı gösterdikleri sınırlayıcı özelliklerine göre, hiçbir sorunu bulunmayan I. sınıf araziler ile hiçbir bitkisel üretime olanak vermeyen VIII. sınıf arasında, sorunların yoğunluğu I. sınıftan VIII. sınıfa doğru gittikçe artmak koşulu ile sekiz sınıfa ayrılmaktadır. Bu sekiz arazi sınıfından ilk dördü toprak işlemeye uygun, son dördü ise değildir. Bunlar orman, mera gibi devamlı bitki örtüsü altında bulundurulmak zorundadır (Ongan, 1997).

Muğla ili kıyı kesiminde, tektonik hareketlerle şekillenen koy ve körfezlerin alüvyal boğulmaya uğraması sonucunda meydana gelmiş ovalık sahalar genellikle I. ile IV. Sınıf arasındaki arazi kabiliyet sınıfına dâhil verimli tarım alanlarına sahip olmaları ve uygun iklim koşulları nedeniyle hemen her mevsim tarım yapılmasına uygundur (Güçlü, 2002).

İnsanların yüksek gelir elde etmek isteği, tarım arazilerinin amaç dışı kullanımında temel etkenlerden biridir. Arazi sahipleri, kısa dönemdeki çıkarlarını gelecekteki çıkarlarının üstünde tutmaktadırlar. Yukarıda belirtilen hızlı gelişmelere bu eğilim de eklendiğinde, sanayi bölgeleri, yerleşim alanları, yollar ve turistik bölgeler için gerekli görülen arazi süratle tarım aleyhine gelişim göstermektedir.

Tarım alanlarının bilinçsizce yok edilmesinin sorumluluğu açısından özel sektör ve devlet kurumları arasında bir ayırım yapmak olası değildir. Tüm çarpıcı rakam ve uyarılara rağmen, toprakları koruyacak yasaların işletilmeyişi, bunu sahiplenecek, kontrol, koruma ve

envanterini oluşturacak Toprak-Su gibi kurumların artık bulunmaması nedeniyle, söz konusu ivmenin korkunç bir şekilde arttığını vurgulamak gerekmektedir. Verimli tarım arazilerinin amaç dışı kullanılmasını etkileyen en önemli faktörlerden biri, izlenen politikalar ve yasal boşluklardır. Bir sektördeki vergi, fiyat v.b. teşvik unsurları diğer sektörlerle uyumlu olarak düzenlenmezse, gelişmeler diğer sektörlerin aleyhine olabilmektedir.

İkincil olarak tarım alanlarının kıyı kesimi üzerine olumsuz etkilerinden bahsetmek gerekmektedir. Öncelikle tarım alanı oluşturabilmek amacıyla yok edilen ormanlar ve meralar ile sulak alanlar, olumsuz çevresel etkiler meydana getirmektedir. Ülkeler geliştikçe ve nüfus baskısı arttıkça işlemeye uygun olan ilk dört sınıfın dışında kalan arazi varlıkları ormanların, meraların, sulak alanların yok edilmesi ile genişletilmeye çalışılmıştır. Bu durum beraberinde erozyonu tetiklemiş ve hayvancılığı olumsuz etkilemiştir.

Daralan meralarda yayılan hayvan yoğunluğu artmaya başlamış, aşırı otlama sonucu meraların ot verimi ve kalitesi hızla düşüğe geçerek erozyonun artmasına neden olmuştur. Meralardan tarla olarak açılan meyilli alanlarda, hiçbir önlem alınmadan yapılan tarım da, hem verimin hızla düşmesine, hem de erozyonun artmasına neden olmuştur.

Ayrıca, yakın geçmişe kadar sulak alanların üretkenliği ve doğal denge açısından önemi yeterince incelenmediği için zararlı ve sıtma kaynağı olarak değerlendirilmiş ve tarımsal amaçlar için kurutulmuşlardır. Kurutmalar, su rejiminde bozulmalar, iklimde değişmeler, hayvan ve bitki türlerinin ortadan kalkması, erozyon ve çoraklaşma gibi yerine konması mümkün olmayan sonuçlara neden olmuştur. Oysaki sulak alanlar yeraltı suyu deşarjı ve reşarjı, taşkın ve erozyon kontrolü, tortu ve besin alıkoyma, rüzgâr kıran ve mikro iklim stabilizasyonu, biyolojik çeşitlilik, turizm ve benzeri gibi işlemlere sahip önemli ekosistemlerdir (Altan ve Çetinkaya, 1997).

Bununla birlikte üretimi artırmak ve korumak amaçlı kimyasallar kullanılmaktadır. Kimyasalların kullanımı 1800 yıllarından sonra kullanılmaya başlanmış, yaygın olarak kullanımı ise 19. ve 20. yüzyılın başlarına rastlamaktadır. II Dünya Savaşı ve onu izleyen yıllarda birçok sentetik organik birleşik de pestisid olarak kullanılmaya başlamıştır. Diğer pestisid türlerinin bulunmasından sonra bu kimyasalların kullanımı artmıştır (Altan ve Çetinkaya, 1997).

Tarım alanlarının, bölge açısından turistik değer taşıyan kıyı şeridinde yer alması da ülkemizdeki yanlış tarım politikalarının ve ekonomik kararların bir sonucudur ve bu durumda beraberinde, tarım arazilerinin kentsel arazi olarak kullanılması sonucunu doğurmuştur. Böylece yoğun yerleşim alanları, toprağın sıkışmasına, su ve rüzgâr erozyonuna maruz kalmasına, arazi kaybına yol açmıştır. Bu sebepten dolayı besin ve endüstriyel bitkilerin üretimi giderek güçleşmekte, bu durum ise çoğu kez aynı miktarda ürün alabilmek için üreticinin daha fazla gübre kullanmasına neden olmaktadır (Akkaya, 2004-a).

Kimyasalların kullanımı insan sağlığını ve çevreyi olumsuz etkilemektedir. Deniz kıyılarına kadar ulaşarak denizel kirlenmeye neden olmaktadır. Aşırı ve bilinçsiz kullanım, umulan faydalar yanında bir daha geri döndürülemeyecek veya döndürülmesi çok uzun zaman alacak ve maliyeti itibari ile külfetli olacak zararlara yol açmaktadır. Aynı zamanda aşırı kullanımdan dolayı toprak verimliliğini kaybetmekte, istenilen verim alınamamakta ve erozyon dâhil eko sistemi yok edilmektedir.

3.2.3.1. Tarım Alanlarındaki Tarım Dışı Kullanımlar

Son olarak tarım alanlarının, tarım dışı kullanımı ele alırsak, tarım alanlarındaki tarım dışı kullanımlar şu başlıklar altında toplanabilir;

Konut Alanları; Sanayileşme, nüfusun hızla artması ve köyden kente göçün başlaması, yeni yerleşim alanlarına olan ihtiyacı arttırmıştır. Bunun sonucu olarak şehirlerde plansız ve kontrolsüz yapılaşmalar olmuş ve şehir çevrelerindeki tarım arazilerine doğru yayılmalar başlamıştır. Şehirlerin etrafındaki bağ, bahçe ve tarla arazileri büyük bir hızla yeni yerleşim bölgelerine dönüşmüştür. Arazi kullanım amaçlarına göre uzun dönemli bir planlama yapılmadan yerleşilmesi, yapılan planların uygulamadaki geçersizliği, son değişikliklerle şehir imar planlarının yapımında yetkili mercilerin değişmesi ve kontrol yetersizliği tarım arazilerinin kaybını hızlandırmıştır. Yerleşim alanları civarındaki tarım arazilerinin arsaya dönüşmesi ile değerinde meydana gelen ani artış karşısında, bu arazilerin tarımda kullanılmaya devamını sağlamak güçleşmektedir. Kentlerin gelişme yönleri, arsa taleplerinin belirlenmesinden önce saptanarak gerekli planlamalar yapılmadığı için tarım

arazileri, emlak komisyoncularının istekleri yönünde ve bu değer artışına bağlı olarak kolaylıkla tarım dışı kullanıma kaymaktadır (Ongan, 1997).

Sanayi Alanları; KSS ve OSS büyük bir çoğunluğu tarım arazileri üzerinde kurulmuştur. Bu rakamlara 3194 sayılı İmar Kanunu gereği imar planı içinde olan yerlerde Belediyelerce, imar planları dışındaki yerlerde Valiliklerce sanayiye tahsis edilen tarım arazileri dâhil değildir. Bu alanların Sanayi ve Ticaret Bakanlığı denetimi altında olan yerlerden çok daha fazla bir yekûn tuttuğu bilinmektedir (Ongan, 1997).

Turistik Tesis Alanları: Verimli tarım arazilerinin tarım dışı amaçlara kaymasına neden olan üçüncü ve önemli bir etken de turizme yönelik yatırımlardır. Türkiye’de bütün bölgelerin imar planı ve fiziksel planı hazırlanmamıştır. Tüm ülkede tapulama çalışmalarının bile bitirilememesi, plan yapılması fikrini ve işlemini zorlaştırmaktadır. Bu aksaklığın giderilmesi için turizm belgesi ve kredisi almak isteyenlere, varsa imar planına uygun, yoksa mevzi plan yapılarak gerekli kolaylıklar sağlanmaktadır. Dış turizmin geliştirilmesi, kişilerin hafta sonu ve yıllık dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak için yazlık konut taleplerinin karşılanması ve tarla sahiplerinin kısa sürede yüksek gelir elde etmek için arazilerini bu yolla satmak istemeleri, zaten mevcut olmayan veya mevzi durumdaki çevre düzeni planlarını kolayca değiştirme durumuna getirmektedir (Ongan, 1997).

Kamu Yatırımları ve Diğer Kullanım Alanları: Tarım arazilerinin kaybını hızlandıran diğer etkenler de, kentsel altyapı, karayolları, demiryolları, havaalanları ve benzeri kamu yatırımları ile tuğla - kiremit ocak ve fabrikaları, açık maden ocakları, enerji ve boru hatlarının yapımıdır. Özellikle büyük kamu yatırımları sadece kullandıkları alanları değil, çevrelerine çektikleri diğer yapılaşmalar yolu ile de yeni tarım topraklarının kaybına sebep olmaktadır. Bu tip geniş kapsamlı kamu yatırım projelerinin hazırlanmasında yatırım yıllarındaki maliyet unsuru esas alınmakta, ancak tarım dışı bıraktıkları arazileri uzun dönemde getireceği faydalar dikkate alınmamaktadır, en ucuz çözümler tercih sebebi olmaktadır (Ongan, 1997).

Kıyı alanları da, tarımın şekillenmesinde önemli rol oynar. Kıyı alanlarında arazi tarımı yanında denize bağlı tarım, balıkçılık, kıyı bitkilerini toplama gibi alternatif tarım sahalarının oluşmasına neden olmakta, tarımın şekillenmesine katkıda bulunmaktadır. Kıyı alanlarında, konunun uzmanları ve akademisyenlerin oluşturacağı bir komisyon veya kurul

tarafından sektörlerin kıyı alanlarını kullanımı ile ilgili ÇED (Çevresel Etki Değerlendirme) raporu hazırlanarak, kıyı yetiştiriciliğinin neden olduğu çevresel etki ve değişimler önemslenmeli ve kontrol altına alınmalı, kaliteli yem kullanımı, kafes yerlerini uygun derinlikte olması, yer değişimi ve kıyı ötesi balık yetiştiriciliği gibi konularda balıkçılık sektörü teşvik edilmelidir.

3.2.3.2. Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Avcılığı

Tarımsal kıyı kaynakları, balıkçılığın yanı sıra deniz bitkileri toplayıcılığı ve üretimi, kara kısmında yetiştirilen su ürünleri, kıyı boyunca yapılan üretme çiftlikleri, deniz altı ürünlerin avcılığı gibi alternatif tarım kaynaklarına sahiptir. Ülkemizde ve dünyada su ürünleri yetiştiriciliği hızla artmaktadır. Özellikle ülkemizin etrafının denizlerle çevrili olduğu söylenmesine karşın, balık üretiminde ve avcılığında dünya sıralamasında gerilerde kalmaktadır. Ülkemizde daha çok Karadeniz ve Ege kıyı alanlarında balık yetiştiriciliği yapılmaktadır. Özellikle Çanakkale kıyıları ve Muğla ilinde Bodrum-Gökova körfezlerinde balık çiftlikleri yoğunlaşmıştır. Ancak her kıyı alanında kıyı balıkçılığı ve su ürünleri yetiştiriciliği yapılamamaktadır. Türkiye’de bunun için en uygun alanlar kapalı koylar ve iklimsel olarak Ege Denizi başta gelmektedir.

Muğla’da, Tarım Bakanlığı tarafından onaylanan 173 adet su ürünleri yetiştiriciliği projesinin 145 tanesi deniz balıkları yetiştiriciliği üzerinedir. Faaliyet gösteren 129 işletmenin 5’i kuluçkahane, 124’ü deniz kafes ünitesidir. Kiralaması yapılan 75 işletme olup 43 işletme kiralama yapmadan faaliyet göstermektedir. Toprak havuzlarda deniz balık yetiştiriciliği yapan 6 işletme özel mülk sınırları içindedir.

İşletmelerin 72’si Milas’ta, 37’si Bodrum’da ve 15’i Marmaris’te, kuluçkahanelerin 3’ü Bodrum’da, 2’si Milas’ta bulunmaktadır. Mevcut proje kapasiteleri üzerinde üretim yapan ağ kafes ünitelerinde 1998–1999 sezonunda 13.000 ton üretim gerçekleştirilmiştir. İşletmelerin üretim ve proje kapasiteleri 30 ton/yıl üzerinde yoğunlaşmıştır. Ağ kafes ünitelerinin en yoğun olarak bulunduğu ilçe Milas’tır. Bu ilçeyi Bodrum ve Marmaris takip etmektedir. Gökova, Datça, Köyceğiz, Marmaris, Ortaca, Dalaman ve Fethiye kıyılarının özel çevre koruma bölgeleri içinde kalması bu bölgelerde ağ kafes yetiştiriciliğinin gelişimini kısıtlamıştır (Erdem, 2001).

Bu kaynakların kullanımı, özellikle turizm bölgelerinde sektörler arası çatışmaya neden olmaktadır. Bu nedenle kıyı kaynaklarının, sektörler arası kullanımı konusunda detaylı bir çalışmanın yapılması, sektörlerin verimliliklerinin değerlendirilmesi ve alternatif kullanımlar konusunda sektörler arası işbirliğine gidilmesi gerekir.

3.5.4. Ticaret, Ulaşım ve Kıyı Kullanımı

Ticaret, insanlar arasında, yaşamı kolaylaştırmak için geliştirilmiş ve toplumsal yaşama geçişte etkin rol oynamış bir araçtır. Topluluğun yaşadığı her alanda ticaret söz konusudur. Çünkü her birey kendi yaşayacağı kadar üretim yapabilir, ancak yaşamı için ihtiyaç duyacağı diğer araçları diğer insanlardan mübadele ederek temin etmek zorundadır. Toplum geliştikçe, bu mübadele toplumun geniş alanlarına yayılmış ve toplumsal zorunluluk haline gelmiştir.

Kıyı alanlarını da insanlar kullandıkları için burada yaşam süren topluluklarda ticaret yapmak zorundadırlar. Kıyı alanlarında ticaretin çeşitliliğini ve boyutu etkileyen en önemli etkenler, nüfus popülasyonu, deniz ulaşımı- nakliye olanakları, serbest bölgeler, turizmdir. Kıyı bankacılığı, ithalat-ihracat dış ülkelerle ilişki olanakları ise ikincil düzeyde ticareti etkilemektedir.

Kıyı kaynakları daha çok, ticaretin yönünü belirleyerek toplumu şekillendirmektedir. Kıyı alanlarının sürdürülebilir planlaması yapılırken, ticaret bu planlamaya yön vermektedir. Kıyı alanlarının planlama yapılırken gelecekte bölgenin hangi yönde gelişeceği, kaynaklarının ekonomik değeri, nüfusun yapısı ve yoğunluğu gibi dışsal etkenler ticaret alanında da planlama yapılırken kullanılan ortak paydalardır.

Karayolu Ulaşımı: Özellikle son 25 yıl içinde karayolları planlaması, tüm dünyada yeni ve değişik boyutlar kazanmış bulunmaktadır. Böyle bir gelişmede, hızlı motorlu araçların yoğun biçimde kullanımı yanında gerek yol yapımının, gerekse doğrudan araçların kullanımından doğan çevre sorunlarının önemli bir payı vardır.

Planlama, gerçekte belirli yol akslarına dayanan çeşitli yerleşim alanlarının düzenlenmesi ile oluşur. Yeni açılan bir yolun bile arazinin potansiyelini değiştirdiği düşünülürse, bir karayolunun bölge ölçeğindeki gelişmelerde etkin olabileceği kolaylıkla

söylenbilir. Uygarlık tarihinde en önemli yerleşmelerin doğal ulaşım yolları çevresinde gelişmiş olması, pratikte de bu düşüncelerin en sağlam kanıtıdır. Bu nedenle ulaşım sistemlerine dönük çalışmalar, temelde arazi kullanımı ve peyzaj planlama konuları ile ilgili olmakla beraber,

- a) Ulusal veya bölgesel ekonomi ve gelişme politikaları ile bütünleşmesi,
- b) Sistemin planlanması ve planların beklenmeyen değişikliklere uyarlanması,
- c) Sistemin sos yo-ekonomik etkilerinin yönlendirilmesi,
- d) Çevre üzerindeki baskıların önlenmesi hedeflerini de kapsamı gereklidir.

Öte yandan karayollarının hazırlık çalışmaları ve yapımından başlayarak, doğal peyzajda olumsuz değişimlere neden olduğu, trafiğe açılışından sonra da genellikle çevre kirlenmesi, gürültü, kışın soğuk yörelerde buzlaşma ve kara karşı tuz uygulamalarından doğan çoraklaşma gibi bir dizi soruna yol açtığı bilinmektedir. Böylece toprak, su, hava kirliliği gibi çevre sorunlarına, gürültü ve görsel kirlenme olgularının da katıldığı görülmektedir.

Karayolu güzergâhları özellikle ulaşım kolaylığı sağlaması nedeniyle sanayi ve yerleşim yapılaşmasını kendine çekmekte ve böylece yolun kapattığı tarım alanı bir yana karayolu güzergâhlarında da büyük boyutlarda toprak kaybına neden olmaktadır. Yollar ülke için elbette gereklidir ve karayolu yapımı sürecektir, ancak yolların daha düşük vasıflı arazilerden geçirilmesinin verimli tarım toprağının kaybını önleme gibi inkâr edilmeyecek ölçüde büyük bir yararı olduğu da bir gerçektir.

Uluslararası düzeyde ulaşım sistemlerine ait yapım çalışmaları, klasik olarak toprak tesviyesi, köprü yapımı, yol kaplanması gibi kolları içerir. Son yıllarda bunlara, karayollarının sürücü ile ilişkisinin kurulması gereği gibi, çevre üzerindeki olumsuz baskılarının önlenmesi amacıyla, yol dinamiği, yol psikolojisi, estetik, arazi düzenleme, biyolojik onarım, bitkilime, mikro-klima v.b. ile değişik koruma gereksinimleri yönünden yeni konular da katılmıştır. Ülkemizde karayolları planlaması ve yapımından sorumlu olan Karayolları Genel Müdürlüğü, 1993 yılında yürürlüğe giren ÇED Yönetmeliği kapsamında kalan karayolları faaliyetleri ÇED Raporu hazırlanması-çevresel etkilerin ve alınacak önlemlerin belirlenmesi amaçlı-zorunlu olan faaliyetlerdendir. ÇED Yönetmeliği bağlamında karayolları faaliyetleri konulu

ÇED raporlarında; konu hem çevresel, hem idari hem de teknik yönlerden değerlendirilmektedir.

Karayolları yerleşim alanları ile bağlantı kesimlerinde ve doğa içinde akıp giden güzergâhları boyunca insan ve çevre sağlığı açısından bir dizi sorun, güncel biçimde yaşanmaktadır. Bunun yanı sıra, ülke çapında bir Arazi Kullanım Stratejisinin bulunmaması, karayolları yapımlarının parçacı bir biçimde ele alınmasına yol açmakta, öncelikler saptanmadığı için, kuruluşun ülke yararını ön planda tutan akilci bir program dâhilinde çalışmasına sekte vurulmaktadır (Ongan, 1997).

Demiryolları, Hava Limanları ve Limanlar: Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı demiryolları, limanlar ve hava meydanları inşaatı, DLH Genel Müdürlüğü görev ve sorumluluğu altındadır. DLH İnşaatı Genel Müdürlüğünün görevleri arasında, devletçe yaptırılacak demiryolları, limanlar, barınaklar ve bunlarla ilgili teçhizat ve tesislerin, kıyı koruma yapıları, kıyı yapı ve tesislerinin ve hava meydanlarının ve bunlarla ilgili tesislerin, alakalı kuruluşlarla işbirliği yaparak, plan ve programlarını hazırlamak, gerçekleştirilmesi için gerekli tedbirleri almak ve imkânları sağlamak, araştırma, etüde, istikşaf, proje, keşif, şartname ve inşaatları ile bakım ve onarımlarını yapmak veya yaptırmak ve yapımı tamamlananları ilgili kuruluşlara devretmek, yapılmış olanların bakım ve onarımlarının organizasyonu için esaslar hazırlamakta yer alır.

Ayrıca belirlenen işlerden her türlü kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, özel idareler, tüzel ve gerçek kişilerce yaptırılacak olanların proje ve şartnamelerini inceleyip tasdik etmekte yer alır. DLH, Genel Bütçeye dâhil diğer kuruluşlar ile Özel İdare ve Kamu Tüzel Kişileri, dernekler ve diğer Kamu Kuruluşları tarafından yaptırılacak demiryolu, liman, hava meydanı, balıkçı barınakları ve yat limanları tarama, proje etütleri, ihale dosyalarının hazırlanması, müşavirlik ve danışmanlık hizmetleri, laboratuvar hizmetleri ile idarenin elinde mevcut bulunan makinelerin bedeli mukabilinde kiraya verilmesi hizmetlerini yürütmektedir. Ancak hâlihazır durumda, politik kararlar ağırlık kazanmakta ve ÇED kurallarının uygulanması, olması gereken düzeyde olamamaktadır (Ongan, 1997).

Kıyı kaynakları, ulaşımı deniz ticaret yolları, deniz turistik amaçlı gezi yolları, yolcu taşımacılığı hatları, kent içi programlı ulaşım, kentler arası ulaşım, yolcu limanları ve yan tesisler, demirleme alanları, yüzer liman-havalimanı, deniz altı nakil, denizaltı iletişim

hakları, liman olanakları gibi alanlarda etkilemekte, yatırımların ve kıyı alanları planlamasının önemli öğelerini oluşturmaktadır.

3.2.5. Turizm ve Kıyı Kullanımı

Turizm, döviz kazandırıcı ve istihdam yaratıcı özelliği ile ekonomik, insanların dinlenme ihtiyacını karşılayan ve farklı kültürleri bir araya getiren yönleriyle sosyo-kültürel, yarattığı kaynak kullanımını talepleri ile çevreyi önemli boyutta etkileyen bir sektördür. Turizm gelişmesinin, ülkemizde görüldüğü gibi çok süratle meydana gelmesiyle, planlama, teknik altyapı ve işletme sistemlerinin, yasal, yönetsel ve politik yapının bu gelişmeye ayak uyduramaması, çevreye etkilerin çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmasına neden olmuştur. Turizm alanlarında görülen mevsimsel nüfus artışından kaynaklanan, mevcut altyapının yeterli olmayışı nedeniyle oluşan deniz ve yeraltı suyu kirlenmesi, çöplerin neden olduğu kirlilik, gürültü, trafiğin artışı ve hava kalitesinin bozulması, peyzaj tahribi ve betonlaşma ile gelen görsel kirlilik, bu tür etkilerin başlıcalarıdır.

Kontrolsüz bir şekilde gelişen turizm ekoloji üzerinde de etkilerini gösterir. Deniz kirlenmesi sonucu, su ortamındaki ekolojik dengenin bozulması, ötrofikasyon sürecinin hızlanmasına neden olur. Konaklama ve hizmet üniteleri turizm alt yapısı inşaatları sonucu bitkisel toprağın ve bitki örtüsünün yok olması, erozyon, turizm trafiği (araç ve insan olarak) sonucu toprak sıkışması ve bitki örtüsünün tahribi, yaban hayatının azalması veya sona ermesi, artan su gereksinimini karşılamaya yönelik veya rekreatif uygulamalarla, yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının hidrolojik özelliklerini değişime uğratar. Bu da aynı zamanda dolaylı olarak flora ve faunayı etkiler.

Kıyılardaki yapılaşma, plaj erozyonu ve kumul stabilizasyonunun bozulması ile beraber endemik bitki türleri dâhil flora ve fauna üzerinde de yıkıcı etkiler yaratmıştır. Bunlara ilave olarak, insanların iyi bir manzaraya sahip olmak veya kıyıda yaşamak arzusu, ekolojik açıdan değeri çok yüksek, ancak estetik açıdan o kadar şanslı görülmeyen sulak alanların ve bataklıkların tamamen değişikliğe uğratılması ve bunların yerine dip taraması, genişletme veya doldurma yapılarak, kanallar, rekreasyon alanları, marinalar, hatta yerleşim alanları yapılmasına yol açmıştır.

Turizmin yarattığı etkilerden bir diğeri de, turizmin kısa vadede sağladığı ekonomik yararın özendiriciliği ile tarım alanlarının turizm alanlarına dönüştürülmesidir. Bunun örneği, son yıllarda, Antalya’da çok belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır. Tarım arazilerinin azalmasıyla, üretici, entansif tarım yöntemlerine kaymakta, bu durum ise, aşırı gübreleme ve bunun sonucunda toprak ve yüzeysel sularda kirlenmeye yol açmaktadır.

Tarım arazilerinin turizm amaçlı kullanılması gibi, orman arazileri de aynı şekilde kullanıma açılmaktadır. Doğa koruma alanları ve tarihi alanlar da turizmin kontrolsüz bir şekilde uygulanması ile olumsuz açıdan etkilenebilir. Buna örnek olarak atıksu ve çöp kirlenmesi, doğal peyzajının bozulması, tarihi eserlerin tahribi, gürültü, kalabalık, araç tekerlekleri ve insanların yürümeleri ile toprak sıkışması ve bitki örtüsünün yok olmasını gösterebiliriz.

Turizmin gelişmesiyle, tarımsal faaliyetlerin yanı sıra, balıkçılık, ticaret, el sanatları gibi aktiviteler de giderek yerini doğrudan turizmle ilgili faaliyetlere bırakmaktadır. Bu durum, o yöreyi tek bir sektöre bağlı hale getirmekle çok hassas ve dinamik bir yapıya sahip olan bu sektördeki dalgalanmalarla, yöre insanı doğrudan ve çok çarpıcı bir şekilde etkilenmektedir. Ayrıca toprak ve diğer taşınmaz mallar, turizm yatırımcıları tarafından cazip bedellerle satın alınmakta, yörede arsa fiyatları ve buna paralel olarak arsa/arazi spekülasyonu hızla artmakta, yöre halkına önceleri çekici gelen bu alış-veriş sonucu elde edilen maddi olanaklar, eğer çok verimli yatırımlarla değerlendirilmemişse (ki, çoğunlukla böyle olmaktadır), kısa zamanda yok olmaktadır.

Dünyada 2. Dünya Savaşından sonra önemli bir artış gösteren turizm hareketi, 1960’li yılların başında ülkemizde de etkisini göstermeye başlamış ve 1963 yılında Turizm Bakanlığı kurulmuştur. Daha sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı olarak birleştirilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın görevi, “Devlet Planlama Teşkilatınca turizm ile ilgili alınan genel tedbirleri yürütmek, turizm potansiyelini belirlemek-değerlendirmek, ülkenin turizm gelişme planlarını hazırlamak, kamu ve özel turizm yatırımlarını yönlendirmek, turizm aktivitelerini teşvik, koordine ve kontrol etmek; turizm sektörünü diğer sektörler arasında yükseltmek için gerekli önlemleri almak” olarak belirlenmiştir. 1972 yılında turizm amaçlı planların yapılması görevi, Turizm Bakanlığı’na devredilmiştir.

Yumuşak turizm olarak nitelendirilen “Yat Turizmi”nin gereken denetim sağlanmadığı takdirde -ki şimdiye dek turizm alanındaki denetim eksikliği sürekli sorun olmuştur- kıyı ortamının bozulmasına ciddi katkılarda bulunabilecek bir aktivite olduğu açıktır (Ongan, 1997).

Mavi Bayrak Projesinin Önemi: Mavi Bayrak uluslararası niteliğe sahip olup, plaj ve marinalara bir yıl süre ile verilen bir ödüldür. Bu ödül aynı zamanda uluslararası bir kalite belgesi veya bir “Eco Label”dir. Ülke olarak çevrenin plaj veya marinayı kullananların korunması, çevre eğitim etkinlikleri ile çevre bilincinin oluşması konularında uygulamalar yapılmasını teşvik etmekte hatta zorlamaktadır.

Mavi Bayrak Projesi, bugün çoğunluğu Avrupa ülkesi olan 24 ülkede uygulanmaktadır. Bu durum Mavi Bayrak’ın daha büyük bir kitle tarafından bilinmesine ve aranmasına neden olmaktadır. Avrupa’da turizm amaçlı seyahat eden sayısının 400 Milyon (2002 yılı itibariyle) kişi olduğunu düşünürsek konunun önemi daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. İşte bu özelliği nedeni ile Mavi Bayrak uluslararası turizm pazarında önemli bir yere sahiptir. Mavi Bayrak Projesi, “Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı”nın üyesi olarak, Türkiye’yi temsilen “Türkiye Çevre Eğitim Vakfı” tarafından yürütülmektedir. Mavi Bayrak ödülü konusunda plajlar için 27, marinalar için 22 kriter bulunmaktadır.

Avrupa Birliği Yüzme Suyu Yönetmeliği (76/160/EEC) 1994 yılından bu yana yeniden gözden geçirilmektedir. Fakat şimdiye kadar ne yeni bir yönetmelik oluşturulmuş ne de mevcut yönetmelik üzerinde değişiklik yapılmıştır. Yüzme suyu kalitesi konusunda hem Avrupa’da yapılan çalışmalar, hem de diğer uluslararası çalışmalar, yüzme suyu kalite kontrolünde yeni bir anlayış ve yaklaşım için en yeni bilimsel ve teknolojik gelişmeleri dâhil etmeye çalışıldığı ifade edilmektedir. Yönetmelik kapsamında yerel belde, arıtılmamış atık suyunu deşarj etmemelidir. Beldedeki şehir atıksuyunun toplanması, arıtılması ve deşarjı Avrupa Birliği Kentsel Atık Su Yönetmeliği şartlarına uygun olmalıdır.

Kirlilik kazaları ile mücadele edebilmek için yerel ve/veya bölgesel acil durum planları olması; bu tür planlar, kirliliğe anında müdahale edebilmek için uygulanması gereken yöntemleri ve yerel yöntemlerle yapılacak koordinasyonu açıklar. Bu plan, kirlilik sırasında ilk olarak ulaşılabilecek kişileri, ilgili tüm yönetimleri ve yetkilileri, gerekli durumlarda halkın korunması ve tahliye edilmesi için izlenecek yöntemleri, halkın uyarılma ve bilgilendirilme

yöntemlerini belirler. Acil durum planları özetle kirlilik kazaları ve potansiyel tehlikeler durumunda kimin ne yapacağını açıklar.

Kıyı alanlarında özelliği olan flora ve fauna ile antik eserlerin korunması, kıyı alanlarındaki hassas doğal alanlar ile flora ve faunası ile ilgili bilgiler, halka açıklamak ve turizm enformasyonlarında yer almalıdır. Verilen bilgilerle bu alanlarda uyulması gereken davranış kuralları da açıklanmalıdır. Plajın yer aldığı bantta imar planı bulunması; beldenin kıyı alanları için arazi kullanım planı olmalıdır. Bu plan ve beldenin kıyı alanlarının korunması için hazırlanmış yönetmelikler uygun olmalıdır. Eğer belde çok küçük ise daha büyük bir bölgesel planın parçası olabilir.

Örneğin su sporları ile yüzme alanları birbirinden ayrılmalıdır. Plajda belirli etkinlikler, hem plaj kullanıcılarının eğlenmesini, güvenliğini sağlamak hem de doğayı korumak için sınırlandırılması, yönetilmesi öngörülmektedir. Alg ve bitki artığının kıyıda birikerek çürütmesine mani olunması; alger genellikle deniz yosunu olarak kabul edilir. Doğal gelgit ve dalgalardan kaynaklanan birikimler kaçınılmazdır. Bu oluşumlar bir kokuya neden olmadığı sürece sorun değildir.

Marinalar İçin; Marinanın çevre politikası ve planı olması; bu plan su, atıklar ve enerji tüketimi sağlık ve emniyet sorunları ve çevre dostu ürünlerin kullanımı konularında referans oluşturmalıdır. Bu kriter marinanın maruz kaldığı çevresel yüklerin araştırılması/anlaşılması, marinadaki çevresel koşulların iyileştirilmesi/geliştirilmesi için plan yapılması ve son olarak da bu planlar ve gerçekleştirmelerin dokümantasyonunu oluşturmak için hazırlanmıştır. Marinadaki çevresel faaliyetlerin planlanması ve oluşturulan çevresel gelişim programı hem marinanın çevresel yönlerden gelişimini sağlar hem de marinanın ekonomisini de pozitif yönde katkıda bulunur.

Mavi Bayrak projesinin uygulandığı marinada bu kriterin uygulanması için iki seçenek sunulmuştur. Environmental logbook sistemi: Bu sistemde Mavi Bayraklı marinanın çevre açısından ulaşmak istediği hedefler sıralanarak marinanın her yıl en az iki hedefe ulaşması beklenmektedir. Marinanın bir sonraki sezon planladığı hedefleri Mavi Bayrak başvuru formunda belirtmesi istenmektedir.

Çevre yönetim sistemi: Marina bu kriteri yerine getirmek için ISO 14001 veya EMAS sertifikasyonu yoluyla ya da aşağıda belirtilen çevre yönetim sistemi ile yerine getirmelidir. Çevre politikası marina faaliyetleri sonucu oluşan çevresel yüklerin nasıl azaltılabileceği ile ilgilendir ve marina kullanıcıları ile diğer ilgili kişilerin, çevrenin korunması için aktif olarak çaba sarf etmelerini de teşvik edecek şekilde olmasını bekler. Öncelikler belirlenirken şu noktalar göz önünde bulundurulmaktadır:

- Etkisi (yapılacak çalışmanın nasıl bir etkisi olacağı)
- Ekonomisi (neye mal olacağı, ne gibi tasarrufların sağlanacağı beklenmektedir)
- Çevre bilinci (yapılacak çalışmanın ne gibi etkileri olacaktır?)
- İş sağlığı (iş sağlığı anlamında avantajlar olacak mıdır?)

Zararlı kimyasallar, tamirat ve bakım sonucu çıkan atıklar için yeterli sayıda ve doğru yerlerde toplama yerleri bulunması; her zararlı atık türü ayrı bir konteynirlerde toplanmalı ve zararlı atık toplama ünitelerinin yerleri iyi tanımlanmalıdır. Marina en az üç farklı türdeki zararlı atığın ayrı ayrı toplanabileceği şekilde imkânların bulundurulması zorunludur.

Tüm binaların bakımlı ve imar planına uygun olması; marina bakımlı ve ulusal/uluslararası yasalara uygun olmalıdır. Eğer marina 2000 yılından önce yapılmışsa ve 500'den fazla bert'i varsa veya mevcut marina 250'den fazla sayıda bert'le genişletilmişse marinanın Çevresel Etki Değerlendirilmesi yapılmış olmalıdır (Güngör, 2004).

3.2.6. Hassas Bölgeler ve Kıyı Kullanımı

3.2.6.1. Ekosistemlerin, Türlerin ve Kültürel Varlıkların Korunması

Dünyada koruma bölgelerinin tanımına baktığımızda çok değişik ad ve içerikte koruma statüsü ile karşılaşmaktayız. Koruma alanlarını standart bir tanım altında genelleştirmeye çalışan, Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources-IUCN); içerdikleri özelliklere göre korumaya konu olan alanları sınıflandırmıştır. Aslında bu sınıflandırma, farklılık gösteren koruma alanlarında ne türden bir yönetim modeline gereksinim duyulduğuna yöneliktir. Her bir koruma kategorisinde gereksinim duyulan ve/veya korunması gereken

doğa varlığının özelliğine yönelik yönetim modeli hedeflenmiştir. IUCN, koruma alanlarında yapılacak yönetim modellerinin ana maksadı, bilimsel araştırma, yaban hayatın korunması, türlerin ve biyolojik çeşitliliğin korunması, çevresel servislerin iyileştirilmesi, doğal ve kültürel özelliklerin korunması, turizm ve rekreasyon, eğitim, kültürel ve geleneksel yapıların bakımı, ekosistemin doğal kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı olarak sıralanmaktadır.

Kategori Ia: Doğa Rezerv Koruma Alanı; esas itibariyle bilimsel amaçlı olarak kullanılan koruma alanı. Olağanüstü ya da temsil vasfı taşıyan ekosistemler, jeolojik ya da fizyolojik özellikler ve/veya türlere sahip kara ve/veya deniz alanları.

Kategori Ib: Yaban Hayatı Koruma Alanı; esas itibariyle yaban hayatının değerlerini koruma amaçlı bölgeler. Doğal karakterini ve etkisini koruyan, sürekli iskâna geçilmemiş değişmiş ya da çok az değişmiş geniş kara ya da deniz kıyıları.

Kategori II: Ulusal Park; esas itibariyle ekosistem koruma ve rekreasyon için işletilen/kullanılan koruma bölgesi. Mevcut ve gelecek kuşaklar için bir ya da daha fazla ekosistemin ekolojik bütünlüğünü korumak için tanzim edilen doğal kara ya da deniz alanı.

Kategori III: Doğa Anıtı; özgül doğa özelliklerinin korunması için ayrılan koruma bölgeleri. Nadirliği, temsili ya da estetik nitelikleri ve/veya kültürel anlamı itibariyle çok özel değerlerde bir ya da daha fazla doğal ve/veya doğal/kültürel özelliklere sahip bölge.

Kategori IV: Habitat/Türler Yönetim Alanı; Habitatların korunmalarını güvence altına almak ve/veya özel türlerin gereksinimlerini karşılamak için aktif müdahaleye maruz deniz ya da kara alanı.

Kategori V: Kara/Deniz Peyzajı Koruma Alanı; özellikle kara/deniz alanlarının korunması ve rekreasyonel kullanımı amacıyla işletilen koruma bölgeleri. Zaman içinde kişilerin doğanın etkileşimiyle özgül bir estetik, ekolojik ve/veya kültürel değer kazanmış olan kara, kıyı ya da deniz bölgeleri.

Kategori VI: Kaynak Koruma Bölgeleri Yönetimi; Özellikle doğal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımı için yönetilen koruma bölgeleri. Esas itibariyle değişmemiş doğal sistemler içeren ve biyolojik çeşitliliği uzun dönemli koruma ve sürdürme amaçlı, koruma bölgeleri.

Avrupa Ülkelerinde yaygın olan koruma alanı kategorileri IDCN'nin

sınıflandırmasında II, Ia, ve III nolu Koruma kategorilerine (Ulusal Parklar, Doğa Koruma Alanı ve Doğa Anıtı Rezervi) karşılık gelmektedir (Görer ve Atik, 1997). Biz bu alanlardan Muğla için önemli olan Özel Çevre Koruma Alanları, Sit Alanları ve Sulak Alanların korunmasına yönelik çalışmayı irdelemek durumundayız.

3.2.6.2. Özel Çevre Koruma Bölgeleri

Ülkemizde Özel Çevre Koruma Bölgelerinin kuruluşu milletlerarası antlaşmaların getirdiği bir sürecin ürünüdür. Bu süreç, 1975 yılında UNEP in (Birleşmiş Milletler Çevre Programı) bir bölge programı şeklinde kabul ettiği Bölgesel Denizler Programı çerçevesinde şekillenen Akdeniz Eylem Planına ülkemizin taraf olması ile başlar.

Türkiye Akdeniz Eylem Planı çerçevesinde “Akdeniz’in Kirlenmeye Karşı Korunması” Barselona (1976) Antlaşmasını ve bu antlaşmaya dayanarak “Akdeniz doğal kaynaklarının ve doğal sitlerinin ve bölgedeki kültürel mirasın, diğer alanların yanı sıra deniz alanları ve çevreleri de dahil olmak üzere özel koruma alanları kurulması yolu ile korunmasının gerekliliği üzerinde duran” Akdeniz’de Özel Koruma Alanlarına ilişkin Cenevre Protokolü’nü (1982) imzalamıştır. Protokolün 3.maddesi bu tür alanları kapsamı içine aldığı korumaya ilişkin özellikleri belirtmektedir. Biyolojik ve ekolojik değeri olan siteleri, türlerin genetik çeşitliliğini ve popülasyon seviyelerini, beslenme ve yaşama alanlarını; ekolojik proseslerin yanı sıra ekosistemleri temsil eden türleri; bilimsel, estetik, arkeolojik, kültürel ve eğitim özellikleri olan sitelerin korunması için taraflar, kurulması mümkün olduğu ölçüde özel koruma alanları kuracaklardır(RG, 23.10.1988). Bu anlaşmaya dayanarak ülkemizde 1988 yılından başlayarak dokuzu kıyı bölgesinde olmak üzere 13 Özel Çevre Koruma Bölgesi Kurulmuştur. Akdeniz havzasında ise, 123 Özel Çevre Bölgesi bulunmaktadır (Gökten ve Arıkoğlu, 2002). Bunun 64 tanesi Cenevre Protokolünün kabul edilmesinden sonra belirlenmiştir (Gülkal, 2004)

Kıyıları bölgelere göre farklılık göstermekle birlikte yoğun insan baskısı altındadır. Bu baskı, plansız, eşgüdümsüz ve yanlış uygulamalar sonucu çarpan etkisi yaparak artmaktadır. Ülkemizde de aynı sorunlar yaşanmakta, özellikle yaz turizminin yoğun olduğu bölgelerde kıyı alanlarının tahribi artmaktadır. Son çeyrek asırda sanayileşmesini tamamlamış ülkelerin

çevreye olan duyarlılıkları artmıştır. Bununda en büyük nedeni, çevrenin tahribinin kolay, geri dönüşümünün ise zor ve maliyetinin çok olmasıdır. Çeşitli korumacılık yöntemleri ile elde kalan çevrenin, ekolojik yapının, kıt olan kültür ve doğal kaynakların dönüşümsüz tüketiminin önüne geçme, doğal ekolojik döngüyü bozmamaya çalışılmaktadır.

Ülkemizde de çevre bilincinin tam gelişmemesi nedeni ile gelişmiş ülkelerin baskısı ve iknası ile sahip olduğumuz değerli alanların korumacılığı başlamıştır (Görer ve Atik, 1997). Tabiatın ve kültürün koruma yöntemlerinden birisi olan, Özel Çevre Koruma Bölgelerinin, koruma yöntem ve araçları içinde en çok kullanılan duyarlı bölgelerin koruma amaçlı arazi kullanım planlarının yapılmasıdır.

3.2.6.3. Sulak alanlar

Tanım olarak “Sulak Alan” terimi bir takım ortak özelliklere sahip, kıyıda uzak alanları, kıyı ve deniz yataklarını, genel olarak kapsamına alır. Resmi Gazete’de yayımlanan tanıma göre, Sulak Alanlar; “doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gel-git hareketlerinin çekilme devresinde altı metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan bütün sular, bataklık, sazlık ve turbalıklar” olarak tanımlanmıştır (RG, 17.05.1995).

IGBP (International Geosphere Biosphere Programme- Uluslararası Jeosfer Biyosfer Programı) tarafından düzenlenen “Sulak Alanları Çalıştay”ında sulak alanlarla ilgili bir tanım geliştirilmiştir. Buna göre, (a) taban suyu yüzeyinin sürgün/gelişme sezonunun belirgin bir döneminde toprak yüzeyinde ya da yakınında ve (b) toprağın, su doygunluğu dönemi sırasında, etken bitki örtüsü ile kaplanmış olduğu alanlar olarak tanımlanmıştır (Üçüncüoğlu vd, 2002).

Güneş ışığının dibe kadar ulaşarak fito ve zooplanktonların, su altı ve su üstü bitkilerin, akuatik hayvanların gelişmesine imkân veren, çok yeri saz, kamış gibi yüksek, kuşların saklanmasına, yuvalanmasına ve barınmasına uygun olan sulak alanlar ornitolojik yönden önemlidir. Montreux’de yapılan Akit taraflar toplantısında Sulak Alanların kriterleri tespit edilmiştir (Dugan, 1993).

Sulak alanların biyolojik çeşitliliğe kaynak oluşturmanın ve kültürel miras olmanın yanı sıra aynı zamanda işlevsel değerleri vardır. Sulak alanların; yeraltı suyu reşarjı, yeraltı suyu deşarjı, taşkın kontrolü, kıyı şeridi stabilizasyonu/ erozyon kontrolü, zehirli madde alıkoyma, besin alıkoyma, biyolojik madde ihracı, fırtına koruması, rüzgâr kıran görevi yapması, mikro iklim stabilizasyonu, su taşımacılığı, eğlence ve turizm işlevlerinde kullanılır orman kaynakları, doğal hayat kaynakları, dalyanlar, yem kaynakları, tarımsal kaynaklar ve su temini işlevleri vardır (Ongan, 1997).

Sulak alanların yok edilmesi, ya toplumların bunun doğru bir şey olduğunu düşünmelerinin ya da daha büyük faydalar sağlayabilmek için ödenmesi gereken küçük bir bedel olarak görmelerinin sonucudur. Sulak alan kaybının nedenleri, insan faaliyetlerinin doğrudan veya dolaylı etkileridir. Doğrudan olarak, tarım, ormancılık ve sivrisinek kontrolü amacıyla kurutma, su ulaşımı ve taşkın kontrolü emciyle tarama ve nehir kanalizasyonu, katı atık depolama, yol yapımı, ticari, endüstriyel ve yerleşim bölgeleri yaratma amacıyla doldurma, deniz ve su tarımı için tadilat, baraj, bent, duvar, dalgakıran inşası, tarımsal ilaç, kanalizasyon ve tortu karışması, turba, kömür, çakıl çıkarma, yeraltı suyu tecridi faaliyetleri sulak alanları yok ederken, dolaylı olarak da barajlar, derin kanallar yüzünden tortu birikmesi, kanal, yol v.b. yüzünden hidrolojik değişiklikler, yeraltı suyu, petrol, gaz ve diğer minerallerin çıkartılması sonucu sulak alanların yer değiştirmesi yok olma nedenleridir.

Türkiye’de tarım reformu çalışmalarını düzenleyen 3083 sayılı Kanunun amaçları arasında en önemlisi, “sulama alanları ile Bakanlar Kurulunca gerekli görülen alanlarda toprağın verimli şekilde işletilmesini, işletilmesinin korunmasını, birim alandan azami ekonomik verimin alınmasını, tarım üretiminin sürekli olarak arttırılmasını, değerlendirilmesini ve buralarda istihdam imkânlarının arttırılmasını öngören maddedir.

Yasal çerçevedeki karmaşadan da anlaşılabilir gibi, sulak alan kaynakları ile ilgili sorumluluklar birçok kuruluşa verilmiştir. Sulak alanlar; doğrudan veya dolaylı olarak Çevre ve Orman Bakanlığı, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, DSİ Genel Müdürlüğü, Tarım Bakanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2005 yılı itibari ile il özel idarelerine devredilmiştir), Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi kuruluşların görev alanlarına girmektedir. Daha da yanlışı, sulak alanların yok edilmesini teşvik eden birimlerle, bunların korunması için çalışan birimlerin bazen iç içe olmaları, çoğu zaman

koordinasyon ve iletişim eksikliği içinde olmamaları nedeniyle gereksiz bir karmaşaya yol açmakta, hem kaynak israfına hem de doğal değerlerin yok olmasına neden olmaktadır (Ongan, 1997).

3.2.6.4. Biyoloji Çeşitliliği ve Yaban Hayatı Yaşam Alanları

20. yüzyılda gelişen doğal dengenin ve canlı kaynakların korunmasının önemi bilincine paralel olarak yurdumuzda da bu konuda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 1950'li yıllardan sonra milli parklar ile av ve yaban hayvanlarının korunması ve üretimi için sahaların belirlenmesine başlanmıştır. Koruma, kontrol ve yönetim hizmetleri ülkemizde Çevre ve Orman Bakanlığı, Milli Parklar ve Av Yaban Hayati Genel Müdürlüğü tarafından sürdürülmektedir. Tür, habitat ve ekosistemlerin korunması çalışmaları biyolojik zenginlikler ve yaban hayatı korunması çalışmasının genelini oluşturur.

1940'li yıllardan sonra üniversitelerde özellikle floristik araştırmalara başlanmış, fauna konusunda yapılan araştırmalar daha yetersiz kalmıştır. Şu anda ülkenin fauna ve florasına ait yeterli bir envanterin bulunmayışı önemli bir eksikliklerdir. Bunun yanı sıra biyolojik çeşitliliğin korunması konusunda yeterli yasal düzenlemelerin bulunmayışı ve mevcut yasaların işleme yetersizliği, kamu ve özel sektör yatırımlarında yaban hayatının göz ardı edilmesi ve böylece ekosisteme geriye dönülmesi mümkün olmayan zararlar vermektedir.

Nüfus artışına paralel olarak yaban hayvanlarının yaşama alanları da daralmaktadır. Nüfusun artması ile avcı sayısı çoğalmakta ve av baskısı artmaktadır. Zamansız, usulsüz ve tahripkâr avcılık, balık ve yaban hayvani nesline büyük zarar vermektedir. Sulak alanlar devlet eliyle kurularak yaban hayvanlarının gelişme ortamları ortadan kaldırılmaktadır. Av koruma ve su ürünleri üretim çalışmaları için gerekli olan personel, adet ve kalite yönünden çok yetersizdir, hatta bulunmamaktadır. Yine aynı konuda çalışacak personel için araç-gereç ve ekipman da yoktur. Bu nedenlerle ölçümler, etüd-envanter çalışmaları, amenajman planları yapılamamaktadır (Ongan, 1997).

3.2.6.5. Kùltür Varlıkları

Ùlkemizde “Kùltür Varlıklarını Koruma” kavramı oldukça eskidir. Osmanlı İmparatorluğu döneminden günümüze kadar gelen bu yaklaşım, Cumhuriyet döneminde yasal, örgütsel ve finansal düzeneklere kavuşmuştur. Ancak bu süre içerisinde doğaya, “Tabiat Varlıkları”na aynı özen gösterilmemiştir.

1951 yılında Gayrimenkul Eski Değerler ve Anıtlar Yüksek Kurulu adıyla oluşturulan kurul, konuya ilk bilimsel yaklaşımı oluşturmuştur. Eski eserlerin korunmasına ilke koyan, onarım projelerini onaylayan, bir üst denetleme mekanizması olan bu kurul, Türkiye’de ilk olmuştur. Ancak konu, yalnızca, kùltür varlıklarıdır, henüz doğal değerlerin korunmasına ilişkin hiçbir yaklaşım yoktur.

1960’li yılların sonlarına doğru ilk kez, çevrenin bütün öğeleriyle korunması gündeme gelmiştir. 1973 yılında, “doğal alanların korunması” mevzuatta yer almıştır. 1973 yılında çıkarılan 1710 sayılı “Eski Eserler Mevzuatı”, doğal alanların da korunması ilkesini getirmiş, ancak bu konudaki sorumluluğu Milli Eğitim ve Kùltür Bakanlığı’na vermiştir. Bu yasayla ilk kez “Tabii SİT” kavramı gündeme gelmiştir. Tabii SİT kavramı yasada; “Tabii güzellikler ve gariplikler ile tabii ve jeolojik olayların meydana getirdiği güzel görünüşler, asırlık ağaç ve korular” olarak tanımlanmıştır. Burada, hangi ölçütlerin kullanılacağı net değildir. Dolayısıyla sorumlu uzmanlar da konuya sübjektif değer yargılarıyla yaklaşmışlardır.

70’li yıllardaki koruma anlayışı, daha çok, kıyılarda görülen kötü yapılaşmayı engelleme çabasına yönelmiştir. 1970’li yılların sonlarında kurulan “Anıtlar Yüksek Kurulu” bağımsız bir kuruluş olması sayesinde politik baskı ve kaygılardan uzak kalabilmiş, bu da korumacılıkta olumlu bir faktör olmuştur. Kurulu, önce arkeoloji ve sanat tarihi disiplinlerinden gelen uzmanlar oluşturmuş, sonraları bu uzmanlara mimar ve kent plancıları eklenmiştir. Ancak bu ekiplerde doğa ile ilgili uzmanların yer almadığı görülmektedir.

1983 yılında “Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası” ve “Eski Eserler Yasası” çıkarılmıştır. Bu yasayla “Tabiat Varlığı” “jeolojik devirler öncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunan veya güzellikleri bakımından korunması gereken şeyler” olarak tanımlanmıştır. Yine bu yasada da, bilimsel ölçüt yerine “az bulunmak” ve “güzel olmak” gibi ölçütler kullanılmıştır. Yasa, doğal varlıkların içine “tarihi mağaraları”, “kaya sığınaklarını”, “özellik

gösteren ağaç ve ağaç topluluklarını” da almaktadır. Bu noktada, 2873 sayılı Milli Parklar Yasası tanımları açısından daha bilimsel olmasına rağmen, yaptırım gücü “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası” kadar yoktur.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma yasaları, denetim ve yönlendirmeyi Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile ülke çapında onyeddi merkezi olan Koruma Kurullarına bırakmaktadır. Yüksek kurulun görevi, korunmada uygulanacak ilkeleri belirlemek ve ortaya çıkacak sorunlarda Kültür Bakanlığı’na görüş bildiren bir danışman kuruluş olmaktır. Yüksek kurul ilke koyma yetkisine dayanarak “Doğal SİT Alanları” ni üçe bölmüştür:

1. Derece Doğal SİT Alanları; hiçbir yapılaşmaya izin verilmeyen mutlak koruma alanlarıdır.

2. Derece Doğal SİT Alanları; sadece turizme yönelik yapılaşmaya izin verilen, daha az değerli sit alanları olup, buralardaki yoğunluğu Koruma Kurulları belirleyecektir.

3. Derece Doğal SİT Alanları; daha fazla bozulmaya uğramış bu alanlarda, gereken hallerde konut kullanımına izin verilebilmektedir. Görüldüğü gibi Doğal Koruma Alanlarının sınıflandırılmasında, içinde yer alacağı yapılaşmanın biçimi esas alınmaktadır, bunun da bilimsel bir yaklaşım olduğunu söylemek zordur.

Bugün gelinen noktada koruma anlayışımızla ilgili sorunlarımızı derleyecek olursak;

- Envanter çalışmalarının eksikliği, bilimsel değerlendirme ölçütlerinin belirsizliği,
- Koruma-kullanma dengesinin düzenlenmesinde ilke eksiklikleri,
- Koruma çalışmalarının planlama çalışmalarıyla bütünleştirilmesindeki kopukluk ve yetersizlikler,
- Yasal düzenlemedeki karmaşa, yetkilerin çakışması, sorumlulukların belirsizliği.

Şu anda yürürlükte olan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1983 yılında, korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmek amacıyla çıkarılmıştır (Ongan, 1997).

3.3. Kıyı Yönetimi İçin Yasal Çerçeve

Kıyılar üzerine yapılan tüm inceleme ve araştırmalar göstermiştir ki, kıyılar ülkelerin kıt kaynaklarıdır. Bu nedenle bilinçsiz kullanım ve tüketim çok kısa zamanda kıyı varlığını tahrip ederek kullanılamaz hale getirmektedir. Bu nedenle kıyılar, insanoğlunun çocukları gibi her zaman korumaya muhtaçtır. Bu nedenle kullanımlarına dikkat edilmeli, kısa zaman içerisinde çok verim alma düşüncesi ile yanlış kullanımlara meydan verilmemeli, gelecek nesillerin kullanımlarının önüne set koyulmamalıdır.

Hâlihazırda 1982 Anayasasının 43. Maddesinde “Kıyılar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göl kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinde yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanım amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yaralanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir” denilerek, kıyılardan yararlanmada kamu yararı öne çıkarılmış, yararlanmanın kanunla düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Ancak yasa koyucu olarak tanımladığımız meclisin gündemini oluşturan hükümetlerin programlarında, kıyı ile ilgili 1980 sonrasında fazla bir detay bulunmamaktadır. 1980’den 1996’ya kadar kurulmuş olan hükümetlerin, hükümet programlarında “kıyı mekânına” yönelik detaylı politikalara rastlamak mümkün değildir. Bu konuya yönelik politikalar birçok hükümet programında, çevreye yönelik politikaların altında bir iki satırla geçirilmiş, bazı hükümet programlarında ise hiç ele alınmamıştır (Tekel, 1997).

Kıyı ile ilgili, başta 1982 Anayasası olmak üzere çeşitli Kanun, Yönetmelik, Genelge ve Uluslararası Antlaşmalar ile çeşitli düzenlemeler getirilmiş, mevzuat çerçevesinde çeşitli kurum ve kuruluşlara görevler yüklenilmiştir.

3.3.1. 1982 Anayasası

Madde 43, Kıyılardan Yararlanma “Kıyılar, devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyılarla sahil şeritlerinin kullanım amaçlarına göre, kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir” ifadesi yer almaktadır. Bu ifadeden, kıyıların “Kamu Yararı” ilkesi öne çıkmakta, ayrıca, kıyıların

kullanımının kanunla düzenleneceği anlaşılmaktadır.

İkinci konutlarla ilgisi olmasından dolayı, 57 Madde, Konut Hakkı “Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler” ifadesi yer almaktadır. Bu ifadeden anlaşılacağı üzere, şehirleşmelerde planlı ve çevreye saygılı olunması gerektirir.

Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması, Madde 63, “Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alır. Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir” ifadesi yer almaktadır. Söz konusu üç maddenin birlikte uygulanması, sürdürülebilir kıyı alanları yönetiminin temelini oluşturmaktadır.

3.3.2. Kıyı Kanunu

Kıyı yasasındaki tüm düzenleme ve iyileştirmeler başlıklar halinde aşağıda yer almaktadır.

Kıyı Kanununun Gelişimi: Kıyı yasalarını içeren aşağıdaki liste mevzuatı ve sık sık değişim sergilemektedir. En son olarak kıyı kanununun değiştirilmesi yönünde çalışmalar devam etmektedir.

Kanunun amacı, 1. Maddesinde belirtilmiştir. Deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devami niteliğinde bulunan sahil şeritlerinde bu yerlerin özelliklerini gözeterek koruma ve kullanma esaslarını tespit etmek amacıyla düzenlenmiştir.

Tablo 15. Kıyı Kanununun Gelişimi

1	1926–643 Sayılı Medeni Kanun 641. Madde
2	1933/1957–2293 Sayılı Belediye Yapı Yolları Yasası 411. Maddesi
3	11.07.1972–6785 Sayılı İmar Yasasına 1605 Sayılı Yasa ile eklenen Ek-7. Madde
4	18.1.1975-Ek 7. ve 8. Madde Yönetmeliği
5	1982- TC Anayasası 43. Madde
6	01.12.1984–3086 Sayılı Kıyı Yasası
7	18.05.1985–3086 Sayılı Kıyı Yasasına İlişkin Yönetmelik
8	10.07.1986–3086 Sayılı Yasanın İptaline İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı
9	15.07.1987–110 Sayılı Genelge
10	17.4.1990–3621 Sayılı Kıyı Yasası
11	03.08.1990–3621 Sayılı Kıyı Yasasına İlişkin Yönetmelik
12	23.01.1992–3621 Sayılı Yasanın Bazı Maddelerinin İptaline ilişkin Anayasa Mahkemesi Kararı
13	1 1.07.1992-Kıyı Yasasında Değişiklik Yapılmasına Dair 3830 Sayılı Yasa
14	13.10.1992–3830 Sayılı Yasaya İlişkin Yönetmelik
15	30.03.1994 Yönetmelik Değişikliği
16	27.07.1996 Yönetmelik Değişikliği
17	03.07.2005 Özelleştirme Uygulamaları Hakkındaki Kanunun 13. ve 31. Maddesi

(Doğan vd, 2005)

1984 yılında 3086 sayılı Kıyı Yasasına göre, “kıyı kuşağı” kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde imar planlı yerlerde en az 10 metre, planı olmayan yerlerde 30 metre genişliğindeki alanı, yasak bölge kabul etmiştir. Kıyı Yasası, kamu önceliği olan yerler dışında (kıyı kuşağı dışında) plan kararları ile özel nitelikte yapı yapmaya da izin verilebileceği belirtmiş, bunların ancak Bakanlar Kurulu’nca onaylanarak uygulanabileceğini ve kıyı geçişini engelleyemeyeceklerini göstermiştir. Kanun, kamu yararının gerektirdiği hallerde Bakanlıkça onaylanacak planlara göre dolgu ve kurutma yolu ile arazi kazanılmasının mümkün olduğunu hüküm altına almıştır.

Kanun, Anayasa Mahkemesinin, 10.07.1986 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan iptal kararı ile yürürlükten kaldırılmıştır. İptal kararının gerekçesinde, kanunun kıyı alanlarını korumada yeterli olmadığı, “kıyı kenar çizgisi” “kıyı” ya ilişkin tanımların Anayasaya aykırı

olduğu belirtilmiştir. Mahkeme iptalden itibaren altı ay içinde yeni bir düzenleme yapılmasının uygun olacağını belirtmiş ise de bir sonraki düzenleme ile 3621 Sayılı Kıyı Kanunu 4 Nisan 1990 tarihinde kabul edilmiştir. 11.07.1992 tarihinde Kıyı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 3830 Sayılı Kanun ile değişikliğe gidilmiştir.

Yasada kıyı ve sahil şeritlerindeki planların hazırlanma ve onaylanmasına ilişkin koşul ve merciler, deniz, göl ve akarsularda doldurma ve kurutmaya hangi özel durumlarda izin verilebileceği, yasa kapsamına giren yerlerdeki faaliyetlerin kontrol mevzileri ve yasaya aykırı hareketlerin ceza işlemleri açık olarak düzenlenmiştir. Böylece eski yasada bulunmayan detaylar gündeme gelmiştir (Varol, 1998).

En son değişikliği ile yeni Kanunda, Kıyı Çizgisi, Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında suyun karaya değdiği noktaların birleştirilmesinden oluşan çizgiyi,

Kıyı Kenar Çizgisi, Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık vb alanların doğal sınırlarını,

Kıyı, kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alanı, Kıyı Şeridi, kıyı kenar çizgisinden itibaren, kara yönünde yatay olarak 100 metre genişliğindeki alan olarak tanımlamıştır. Sahil şeritlerine yapılacak yapıların en fazla 50 metre yaklaşabileceğini belirtmiştir (Md.5). Kanuna göre yaklaşma mesafesi ve kıyı kenar çizgisi arasında kalan alanlar, ancak yaya yolu, gezinti dinlenme seyir ve rekreaktif amaçla kullanılmak üzere düzenlenebilecektir (Md.5).

Ayrıca; taşıt yolları, sahil şeridinin kara yönünde yapı yaklaşma sınırı gerisinde kalan alanda düzenlenebilir, sahil şeridinde yapılacak yapıların kullanım amacına bağlı olarak yapım koşulları yönetmelikle belirlenir (Md.5). Kıyılardaki kötü, plansız yapılaşmanın önlenmesi için Kıyı Kanunu, kıyılarda yapı yapmayı ilke olarak yasaklamıştır. Hatta duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık vb. engellerin de kıyılarda bulunması yasaktır. Yasa kıyının özelliğini bozacak nitelikte kazıyı, kum, çakıl çekmeyi de yasaklamıştır. Ayrıca kıyıya moloz, toprak vs. dökmeyi de yasaklamıştır (Md.8).

Kanuna göre kıyıda uygulama imar planı ile yapılabilecek yapılar şunlardır;

a) İskele, liman, barınak, yanaşma yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez, fener, çek ek yeri, kayıkhanesi, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları gibi kıyının kamu yararına kullanılması ve kıyıyı korumak amacıyla yönelik altyapı ve tesisler,

b) Faaliyetlerinin özellikleri gereği kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan tersane, gemi söküm yeri ve su ürünleri üretme-yetiştirme tesisleri gibi yapı ve tesisler yapılabilir.

Yasa ile kıyıda ve kıyı şeridinde planlama-uygulama yapılabilmesi için onaylı kıyı kenar çizgisi bulunması zorunludur. Kıyı kenar çizgisi bulunmayan alanlardaki tespit işlemlerinin bir program dâhilinde en kısa sürede gerçekleştirilmesi, ilgililerin tespit talebi halinde ise programda olup olmadığına bakılmaksızın tespit işleminin öncelikle yapılması öngörülmüştür (Md.9).

Kanuna göre kıyılar ve doldurma-kurutma yolu ile kazanılan araziler devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, özel mülkiyete konu olamazlar. Bu alanlar üzerinde yukarıda belirtilen kısmi yapılar ile yol, açık otopark, park, yeşil alan ve çocuk bahçeleri gibi teknik ve sosyal altyapı alanları düzenlenebilir(Md.7) Bu yapı ve tesislerin yapılabilmesi için Maliye ve Gümrük Bakanlığı'ndan gerekli izin alınması, bu araziler devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğundan zorunludur. Görülüyor ki yasa yapıcı, doldurma ve kurutmanın yapılmasına karşı olmayıp, bunun düzenli ve planlı bir biçimde yapılmasını sağlamayı amaçlamıştır.

Dolgu ve kurutma suretiyle kazanılacak araziye ilişkin planların hazırlanması, incelenmesi ve doldurma-kurutma işleminin gerçekleştirilmesi aşamalarında ekolojik dengenin korunması, deniz, tabii ve suni göl ve akarsularla bunların çevrelerinin ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi zorunludur.

13 Ekim 1992 de çıkan Kıyı Kanununun Uygulamasına Dair Yönetmelik ile;

Sahil şeridinin birinci bölümü; Sahil şeridinin tümü ile sadece açık alanlar olarak düzenlenen; yeşil alan çocuk bahçesi, gezinti alanları, dinlenme ve tanımlanan rekreatif alanlardan ve yaya yollarından oluşan, kıyı kenar çizgisinden itibaren, kara yönünde yatay olarak 50 metre genişliğindeki alandır.

Sahil şeridinin ikinci bölümü; Sahil şeridinin birinci bölümünden sonra, kara

yönünde yatay olarak en az 50 metre genişliğinde olmak üzere belirlenen ve üzerinde sadece kanunun 8.maddesinde tanımlanan toplumun yararlanmasına açık günübirlik turizm yapı ve tesisleri, taşıt yolları, açık otoparklar ve arıtma tesislerinin yer aldığı bölümüdür.

Kanun ve yönetmeliğinde kıyılarda çevre kirliliğinin önlenmesi, ekolojik dengenin korunması esas kabul edilmiş, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu ve Yönetmelik hükümlerinin saklı olduğu, uygulama yönetmeliğinin 5.maddesinde hükme bağlanmıştır.

Günübirlik Turizm Tesisleri; Kamping ve konaklama ünitelerini içermeyen, sadece günlük zorunlu ihtiyaçları karşılamaya yönelik olan duş, gölgelik, soyunma kabini, WC, kafe, bar, pastane, lokanta, açık spor alanları, yüzme havuzu, 20 m² 'yi geçmeyen sergi ve satış ünitelerini içeren yapı ve tesislerdir.

Yönetmeliğe göre kısmi yapılaşma; Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarındaki imar adalarında yer alan parsellerde, yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan plan ve mevzuata uygun olarak tamamlanmış veya ruhsat alınarak en az su basman seviyesinde inşaatı tamamlanmış yapıların sayı ve/veya taban alanı itibariyle % 50'den fazla olması durumudur.

Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra mevcut imar planlarının revizyonu gündeme gelmiş, birçok yerel yönetim kanundaki bazı belirsizliklerden dolayı revizyonları yapamamış, bunun yanı sıra tüm uygulamalar durmuştur. Uygulamada karşılaşılan problemler, kıyı planlamasına ilişkin mevcut aksaklıkları aşmış, ülke çapında bir imar kargaşasına yol açmıştır. Yerel yönetimler uygulamada karşılaştıkları aksaklıkları Merkezi yönetime aktarmış, bu konuda çok sayıda yazışma gerçekleştiği halde bazı sorunlara net çözümler getirilememiştir (Varol, 1998).

Ancak tüm bu düzenlemelere karşın Kıyı Kanunu, sorunların ortadan kaldırılmasında etkili olamamıştır. Özellikle yetki kargaşası, düzensiz yapılaşma ve denetimsizlik kıyı alanlarının plansız şekilde kullanılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle mevcut kanunda yeniden düzenleme getirilmeye, yetki karmaşasını ortadan kaldırmak için Bayındırlık ve İskan Bakanlığına yetki verilmesine, bütünleşik kıyı alanları yönetimi kavramının mevzuata dahil edilmesine, koruma ve denetimin tek elden yapılmasına çalışılmaktadır. Söz konusu

düzenlemeye karşı özellikle sivil toplum kuruluşları ile yetkiyi devretmek istemeyen yerel idareler karşı çıkmaktadır.

3.3.3. Karasuları Kanunu

1982’de kabul edilen Karasuları Kanunu’na (RG, 29.05.1982) göre Türk karasularının genişliği 6 mil’dir. Bakanlar Kurulu belirli denizler için o denizlerle ilgili bütün özellikleri ve durumları göz önünde bulundurmak ve hakkaniyet ilkesine uygun olmak şartıyla 6 mil’in üstünde karasuları tespit etmeye yetkili kılınmıştır.

3.3.4. 3194 Sayılı İmar Kanunu

Belediye sınırları içinde ve dışında kalan yerlerle ilgili yapılacak planlarla, inşa edilecek resmi ve özel bütün yapılar hakkında düzenlemeler getirmiştir. Kanun belediye ve mücavir alanlar içinde imar planlama yetkisini belediyelere vermiş, ayrıca yapıların denetimi, ruhsata bağlanması, ruhsatsız yapılara ceza uygulanması konularında da belediyelere ve ilgili kuruluşlara geniş yetkiler vermiştir. Ancak imar mevzuatına uygun olarak veya ruhsat dışı yapılan inşaatların kontrolünde yerel idareler kadro, teçhizat ve olanaklar açısından zayıf kalmışlardır(Erginöz, 1998). Kıyıdağı yoğun yapılaşma talepleri ile birlikte alt yapı hizmetlerine olan aşırı yük karşısında zaten yetersiz durumda bulunan teknik ve ekonomik güçleri ile kıyı belediyeleri sorunların çözümünde zor durumda kalmışlardır (Durukan, 1997).

3.3.5. Çevre Kanunu, Su Kontrolü Yönetmeliğı ve ÇED Yönetmeliğı

1983 yılında çıkarılan 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun amacı; bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi, kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması; su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunarak, bugünkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri, ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli hukuki ve teknik esaslara göre düzenlemektir.

Çevre Kanunu'na dayanılarak çıkarılan Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği'nin amacı, ülkenin su kaynakları potansiyelinin korunması, en iyi biçimde kullanımının sağlanması ve su kirlenmesinin önlenmesinin ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli olan hukuki ve teknik esasları ortaya koymaktadır. Bu yönetmelik, ülkemizde su kalite kontrolüne yönelik yasal ve teknik esasları bir ana yönetmelik metni ve bu yönetmeliğe bağlı tebliğler şeklinde düzenlemektedir.

Yönetmelikte, su ortamlarının kullanım esaslarına ve kalitelerine göre sınıflandırılması her bir sınıftaki suların korunması esasları ve özel koruma alanları tahsisine yönelik düzenlemeler getirilmektedir. Söz konusu düzenlemeler çerçevesinde su ortamlarından yararlanma imkânlarını geliştirmek ve devamlılığını sağlamak amacıyla ülkenin su kaynaklarını oluşturan baraj rezervuarı, akarsu, göl, gölet gibi kıta içi yüzeysel sular, yeraltı suları ile kıyı ve deniz sularının kullanımı açısından kalite sınıflandırmasına gidilmektedir. Böylece su kaynaklarının korunması için uyulması gereken kullanım esasları ve bu sulara atık deşarjı için getirilen kısıtlar belirlenen bu su kalite sınıflarına göre ortaya çıkmaktadır. Deniz ve kıyı sularındaki kalite sınıflaması ve bu sınıfların öngördüğü kalite özelliklerine uyum sağlanması esnasında, su ürünleri üretim alanlarında 1380 sayılı Su Ürünleri Yasası'nın ve eklerinin öngördüğü esaslar gözetilmektedir. Bunun dışında plaj ve diğer rekreasyon amaçlı kullanımlar deniz trafiği ve liman hizmetleri estetik ve turistik kullanımlarla deniz yatağından maden ve petrol çıkarılması gibi amaçlar için deniz suyunun özelliklerinin neler olacağı esasa bağlanmaktadır.

Denize kıyısı olan yerleşimler ve kıyı bölgelerinde bulunan endüstriler için alıcı ortamda yeterli seyreltme kapasitesinin bulunduğu ayrıntılı mühendislik çalışmaları sonucunda kanıtlanması halinde, atık suların ve soğutma sularının derin denize deşarjı ile bertarafına izin verilmektedir. Derin deniz deşarjına izin verilebilecek atık sular için standartlar yönetmelikte belirlenmektedir. Yaptırımcı bir Bakanlık olmayan Çevre Bakanlığı yönetmeliği valilikler ve yerel yönetimler aracılığıyla uygulamaya çalışmakta ancak yeterli olamamaktadır (Durukan, 1997).

1993 yılında Çevre Kanununun 10. Maddesine dayanılarak Çevresel Etki Değerlendirilmesi (ÇED) Yönetmeliği çıkarılmıştır. ÇED Yönetmeliği ile kamu veya özel sektöre ait kurum, kuruluş ve işletmelerin, gerçekleştirilmeyi planladıkları faaliyetleri sonucu,

çevre sorunlarına yol açabilecek, yatırım kararlarının, çevre üzerine yapabileceği tüm etkilerin belirlenerek değerlendirilmesi, tespit edilen olumsuz etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek derecede en aza indirilmesi ve alternatiflerin değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilecek Çevresel Etki Değerlendirilmesi sürecinde uyulacak idari ve teknik esasların düzenlenmesini amaçlamaktadır.

Kıyılarla ilgili olarak limanlar, denizden büyük çaplı arazi kazanılması ve dip taraması Çevresel Etki Değerlendirilmesi uygulanacak faaliyetler listesi kapsamında yer almaktadır. Mendirek ve marinalar, balıkçı barınakları ile kıyı ve deniz yapıları, gemi sökümleri gibi faaliyetler ise ÇED ön araştırması uygulanacak faaliyetler listesinde yer almaktadır.

3.3.6. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair KHK

Çevre Kanununda, 3416 sayılı yasayla (RG. 11.03.1988) yapılan bir değişiklikle ülke ve dünya ölçüsünde ekonomik önemi olan çevre kirlenmelerine ve bozulmalarına duyarlı alanların, doğal güzelliklerin gelecek kuşaklara ulaştırılmasını güvence altına almak üzere ve gerekli düzenlemeleri yapmak amacıyla “özel çevre koruma bölgesi” olarak ilan etmeye ve bu bölgelerle ilgili konulara, kullanma ve planlama ilkelerini belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır. Bu amaçla 383 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile Özel Çevre Koruma Kurulu Başkanlığı kurulmuştur (Aday ve Gündoğdu, 1997).

3.3.7. Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu

1982 Anayasası'nın 63. Maddesine dayanılarak oluşturulan 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda, korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmek amacıyla çıkarılmıştır.

Kanun ile taşınır kültür ve tabiat varlıklarının müzeler ve özel şahıslarca korunması, konu ile ilgili her türlü araştırma, sondaj ve kazının izne bağlı olacağı, bu değerlerin yurt dışına çıkarılmasının yasak olduğu şeklinde düzenlemeler getirilmiştir (Milli Emlak GM, 1998)

3.3.7. Milli Parklar Kanunu

1983 de çıkarılan 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu (RG. 11.08.1983), Milli Parkı; “bilimsel ve estetik bakımından milli ve uluslar arası, ender bulunan doğal ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip doğa parçaları” olarak tanımlamakta, doğa parkı, doğa anıtı ve doğa koruma alanı terimleri kanunda açıklanmaktadır.

Ülkemizdeki milli ve milletlerarası düzeyde değere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiat koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemek amacıyla çıkarılmıştır. Kanunda, kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olan, sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçaları, olarak tanımlandığı alanları “Tabiat Koruma Alanı” olarak belirlenmiştir (Erginöz, 1998).

3.3.8. Tarım Topraklarının Amaç Dışı Kullanımına İlişkin Yönetmelik

20105 Sayılı Tarım Topraklarının Amaç Dışı Kullanımına İlişkin Yönetmelik, verimli tarım topraklarının başka kullanımlarla yok edilmesinin önüne geçmek amacıyla çıkarılmıştır. Ancak Yönetmeliğin 8. Maddesi bu yasanın gücünü büyük ölçüde azaltmıştır. Yapılan bu değişiklikle hangi kategoride olursa olsun yağmur suları ile sulanan tarım arazilerinin başka kullanımlarına tahsis edilmesi mümkün olmuştur. Bu sayede kent ve köylerin gelişmesi, okul ya da sağlık tesisleri, sanayi yâda ticari bölgelerin kurulması ve karayolu açılması amacıyla tarım arazilerinin devredilmesi mümkün hale gelmiştir. Yer seçimi uygun olmayan turistik tesislerle çevre üzerinde önemli tahribat yaratılmış bunun sonucu olarak tarım arazilerinin büyük bir kısmı amaç dışına çıkarılmıştır (Durukan, 1997 ve Erginöz, 1998).

3.3.9. Turizm Teşvik Kanunu

Amacı; turizm sektörünü düzenleyecek, geliştirecek dinamik bir yapı ve işleyişe kavuşturacak tertip ve tedbirlerin alınmasını sağlamaktadır. Bu kanun ile Turizm Bakanlığı’na kıyı boyunca belli arazileri turistik amaçlar için ayırma ve yönetme yetkisi verilmekte ve bu

bölgelerde turistik tesis kuran özel yapımcılara mali teşvikler verilmesi mümkün kılınmaktadır. Bu yolla Turizm Bakanlığı, kıyı boyunca yer alan geniş bir bölgeyi turizm bölgesi ve turizm merkezi olarak ilan etmiştir. Turistik bölgeler ilan etme yetkisinin kıyının değişik yerleri için uygulanması sonucunda orman alanları küçülmeye başlamıştır. Daha çok turistik tesis anlayışıyla plansız olarak yapılan turistik tesisler çevrenin olumsuz yönde etkilenmesine sebep olmaktadır. Turizmi Teşvik Kanunu ile deniz, göl ve akarsular ile kıyıların özelliklerini bozucu ve yıpratıcı şekilde kullanılmayacağı hükme bağlanmıştır.

3.3.10. Su Ürünleri Kanunu

1380 Sayılı yasa, su ürünlerinin korunması, istihali ve kontrolüne dair hususları kapsar. Kanunla iç sular ve denizlerde su ürünleri istihsal yerleri belirlenerek sulara zararlı maddeler dökülmesi veya dökülecek şekilde tesis yapılması yasaklanmıştır.

3.3.11. Orman Kanunu

6831 Sayılı Orman Yasası, ormanları devletin idare ve tasarrufu altına almış, ormanlar, bitki örtüsüne, orman ve su kaynaklarına zarar verici faaliyetler yasaklanmıştır. Kıyı bölgesinde yer alan ormanlık araziler de bu kanun hükümlerine tabidir. Kıyı yönetimi açısından bakıldığında, kıyı bölgesi ormanları tüm ormanlık arazileri gibi hemen kıyı şeridinde yer alan araziler de dâhil olmak üzere konuya dinlenme ve eğlence amaçlarıyla geniş alanlar sunan ve oldukça iyi korunan bölgeler olarak görülmektedir. Ancak kıyı bölgesindeki gelişmeyi etkileyen Turizmi Teşvik Kanunu ile Orman Kanunu ihlal edilmektedir. Bu yasayla ulusal park içinde yer alan arazilerin bile dinlenme ve yapılaşma amaçlarıyla devredilmesi mümkün olmuştur (Durukan, 1997 ve Erginöz, 1998).

3.3.12. Liman Kanunu

Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK'nın amacı; denizcilik sistem ve hizmetlerinin ülkenin deniz ilgi ve çıkarlarına ve ihtiyaçlarına uygun olarak tahsisi ve geliştirilmesi için Başbakanlığa bağlı Denizcilik Müsteşarlığının kurulmasına teşkilat ve

görevlerine ilişkin esasları düzenlemektedir.

Bu kanunla, diğer kuruluşlarla işbirliği yapmak, gemi inşa, onarım, söküm ve yan sanayisini teşvik edici tedbirleri almak, ülke kıyıları ölçeğinde tersane ve gemi söküm yerleri belirlemek, planlamak, tahsis etmek ve izin vermek, gerektiğinde iptal etmek, denetlemek, kanun ve özel sektör tersanelerinin ve gemi söküm yerlerinin kapasitesini ve verimini artırmak için tevsi ve modernizasyonuna izin vermek, modern üretim, yönetim ve pazarlama metodlarının hâkim kılınmasını sağlamak, ticaret gemilerinin ve yolların yapılışının nitelik ve güvenlik bakımından denetlemesi Denizcilik Müsteşarlığına verilmiştir (Erginöz, 1998).

3.3.13. Ulaştırma Bakanlığı Kuruluş Kanunu

3348 Sayılı Ulaştırma Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile devletçe yaptırılacak limanlar, barınaklar ve bunlarla ilgili teçhizat ve tesislerin kıyı koruma yapılarının kıyı yapı ve tesislerinin ilgili kuruluşlarla işbirliği yaparak, plan ve programlarını hazırlamak, gerçekleştirilmesi için gerekli tedbirleri almak ve imkânları sağlamak, araştırma etüt, inkişaf, proje, keşif, şartname ve inşaatları ile bakım ve onarımlarını yapmak veya yaptırmak, yapımı tamamlananları ilgili kuruluşlara devretmek, yapılmış olanların bakımı ve onarımlarının organizasyonu için esaslar hazırlamak bu tesislerden her türlü kamu kurum ve kuruluşları. Belediyeler, il özel idareleri, tüzel ve gerçek kişilerce yaptırılacak alanların proje ve şartnamelerini inceleyip tasdik etmek yetkisi Ulaştırma Bakanlığı'na verilmiştir.

3.3.14. Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu

2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu'nun amacı, bütün sahillerimiz karasularımız ile iç sularımız olan Marmara Denizi, İstanbul ve Çanakkale Boğazları liman ve körfezlerimizin korunması, güvenliğinin sağlanması, ulusal ve uluslararası hukuk kuralları uyarınca hükümlerine haklarına sahip olduğumuz denizlerde, bu hak ve yetkilerin Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın genel sorumluluğu dışında kalanlarının kullanılması, deniz yolu ile yapılan kaçakçılığın önlenmesi, izlenmesi ve suçlular hakkında gerekli işlemlerin yapılması ile ilgili esas ve yöntemleri düzenlemektir.

Deniz kıyılarında görülecek, Başboş Patlayıcı Madde ve Şüpheli Cisimlerin Yok

Edilmeleri Hakkında Kanunun uygulanmasında, gerekli önlemleri almak ve ilgililere haber vermek. Liman sınırları dışında Türk kanunlarına göre cezalandırılması gereken eylemlere ilgili kanun ve uluslararası antlaşmalar hükümlerine göre el koymak. Suçun denizde başlayıp karada devam etmesi ya da suçluların karaya geçmesi hallerinde yetkili güvenlik kuvveti olaya el koyuncaya kadar suç delillerinin kaybolmamasını ve suçluların kaçmasını önlemek amacıyla yetkilerini karada sürdürerek durumu mahalli mülki amire bildirmek. Sahil ve Karasularımızı korumak, güvenliğini sağlamak, ulusal ve uluslararası hukuk kuralları uyarınca hükümler haklarına sahip olduğumuz denizlerde bu hak ve yetkileri kullanmak görevleri Sahil Güvenlik Komutanlığı'na verilmiştir (Özhan, 1996 ve Erginöz, 1998).

3.3.15. Uluslararası Antlaşmalar

3.3.15.1. Bern Sözleşmesi

Avrupa Konseyi üyesi devletler tarafından imzalanan ve (RG. 20.02.1984) kabul edilen sözleşme uyarınca taraflar yabancı flora ve fauna ile nesli tehlikeye düşmüş ve düşebilecek türlerin ve yaşama ortamlarının korunması için ulusal politikalar geliştirilecek ve kirlenme ile ilgili mücadele önlemleri alınacaktır. Bu sözleşmenin uygulanması için Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine bağlı olan Bern Daimi Komitesi görev yapmaktadır (Pınar, 1995, Keleş ve Hamamcı, 1998)

3.3.15.2. Barselona Sözleşmesi

Akdeniz ülkeleri tarafından 1976 yılında imzalanan ve (RG. 12.06.1981) kabul edilen Barselona sözleşmesi uyarınca ülkeler, bölgenin kirlenmesine karşı tüm önlemleri alacaklarını ve birbirleriyle dayanışma içinde koruma yapacaklarını taahhüt etmişlerdir. Bu sözleşmenin yaşama geçirilebilmesi için 4 adet protokol çıkarılmıştır. Bunlar; Akdeniz'in gemilerden ve uçaklardan vaki olan boşaltma kirlenmeden korunmasına ait 1976 protokolü, fevkalade hallerde Akdeniz'in petrol ve diğer zararlı maddelerle kirlenmesinde yapılacak mücadele ve işbirliğine ait 1976 protokolü, Akdeniz'in kara kökenli kaynaklardan kirlenmeye karşı korunması hakkındaki 1980 Atina protokolü ve Akdeniz'de özel koruma alanlarına ilişkin 1982 Cenevre protokolüdür.

3.3.15.3 Ramsar Sözleşmesi

Türkiye, tüm doğal kaynakların korunması ve gelecek nesillere iletilmesi ile ilgili çeşitli uluslararası antlaşmalara imza koymuştur. Bunlardan bazıları; 05.06.1972'de Stockholm'de toplanan Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı, sulak alanların korunmasına ilişkin 02.11.1972 Ramsar, kültürel ve doğal varlıkların korunmasına ilişkin 16.11.1972 Paris, Ortak Bir Gelecek İçin Eylem Konferansı 14-16.05.1990 Bergen, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı 03-14.06.1992 Rio ve bu konferans sonucunda yayımlanan Rio Bildirgesi, Gündem 21, İklim Değişikliği Sözleşmesi ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, 1972 ve 1992 Çevre Kalkınma Konferanslarına paralel sırasıyla 1976 Habitat 1 Vancouver ve 1996 Habitat II İstanbul'dur (Keleş ve Hamamcı, 1998).

IV. MUĞLA İLİ ENTEGRE KIYI YÖNETİM PLANLAMA YAKLAŞIMI

4.1. Muğla İli Kıyı Alanlarında Karşılaşılan Sorunlar

4.1.1. Yönetim Sorunları

Merkezi İdare ve Yetki Paylaşımı, Muğla İli ile birlikte kıyı alanlarının planlamasında en büyük sorun yetki sorunudur. Kıyı alanlarının planlamasında, planlama yetkisi değişik kurumlar arasında dağılmış durumdadır. Bu kurumların başlıcaları şunlardır; Belediyeler, Valilikler, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları.

Kıyılar, yerleşim, turizm, sanayi tesisleri, liman ve tersane yapımı gibi değişik amaçlarla kullanılmakta olup, çoğu zaman özel çevre koruma bölgeleri, doğal ve tarihi sit alanları, orman ve kıyı alanları iç içe bulunduğundan bu alanların planlanmasında çok sayıda kurum söz sahibidir. Planlamada esas olarak; belediye sınırları içinde belediyeler, belediye sınırları dışında valilikler (04.03.2005 tarihinden itibaren il özel idareleri) yetkili olmakla birlikte, çevre düzeni planlarında Bayındırlık ve İskân Bakanlığının yanı sıra, Çevre ve Orman Bakanlığı, kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ilan edilen yerlerde Kültür ve Turizm Bakanlığı, özel çevre koruma alanı ilan edilen alanlarda da ÖÇKKB, özelleştirme kapsamına alınan alanlarda Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Özelleştirme Yüksek Kurulu, organize sanayi bölgeleri ve serbest bölgelerin kıyılarda olması halinde de ilgili idareler, Orman alanlarında Çevre ve Orman Bakanlığı, askeri bölgelerde Milli Savunma Bakanlığı planlama konusunda yetkili ve görevlidir. Ayrıca, bu alanlarda korunacak kültür ve tabiat varlıklarının bulunması halinde planların bu kurullar tarafından da onayı gerekmektedir.

Aynı kullanım şekillerinin farklı statüdeki kıyılarda uygulanması durumunda planlama yetkisi değişik kurumlara ait olmaktadır. Örneğin Bayındırlık ve İskan Bakanlığının kıyılardaki iskele ve dolgu alanlarının planlanması konusunda tüm kıyıları kapsayan genel yetkisi bulunmasına karşın, kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde

her türlü plan yapma ve onama yetkisi Kültür ve Turizm Bakanlığındadır. Kıyılara ilişkin iskele, dolgu ve yat limanı yapılmasında yetkiler çakışmaktadır. Turizm alan ve merkezlerindeki belediyelerin planlarını Kültür ve Turizm Bakanlığı onaylamaktadır.

Diğer taraftan dolgu yapımında çok sayıda kurum ve kuruluştan görüş alınmakta, kurumlar arasında bu amaçla yapılan yazışmalar uzun zaman almaktadır. İskele yapımı için ayrıca Denizcilik Müsteşarlığından ve Demiryolları, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğünden de görüşler alınmaktadır (Sayıştay, 2006).

Planlama konusunda değişik kanunların farklı kurumlara yetki vermesi, bu kurumlar arasında yargıya intikal eden anlaşmazlıklara neden olmaktadır. Planların, kurumlar arasındaki anlaşmazlıklar veya başka nedenlerle dava konusu olması ise planlama çalışmalarını aksatmakta, plansız kullanımlara yol açmaktadır.

Marmaris Bozburun Belediyesinde, KKÇ'nin ve daha sonra da 1/1000 ölçekli uygulama imar planının mahkemece iptal edilmesi üzerine belediyenin kuruluşundan bu yana plansız yapılaşmanın devam ettiği görülmüştür (Sayıştay, 2006).

Yerel Yönetimler; Muğla ili yerel yönetimlerinin, kıyılardaki hızlı kentleşme ve geçici artan nüfusa bağlı olarak kendi altyapı sorunlarını çözememeleri, planlama ve denetim sağlayamamaları yönetim sorununun kaynağını oluşturmaktadır. Özellikle Bodrum, Marmaris, Fethiye gibi büyük ilçelerde yaz dönemi nüfus 10–20 katına kadar artarken yönetimlerin personel ve teçhizat sayıları değişmemektedir. Muğla ili ve ilçeleri, turizm ve göçlerin yönlendirdiği geçici nüfus ile yaz-kış nüfus yapısı arasında büyük farklılıklar yaşamakta, ilçe belediyeleri ile küçük belde belediyeleri ve verdikleri hizmetler de büyük sorunlar yaşamaktadır.

Ayrıca İlçe Belediyelerinde görev yapan personelin nitelikleri, yerel yönetimlerin personeline sağladığı maaş, sosyal imkân ve diğer girdilerin düşük olması gibi nedenlerle düşüktür. Dolayısıyla yerel yöneticilerin personelinden sağladığı verimlilikte bu oranda düşmektedir. Turizm nedeni ile kentsel rantın da artması, yerel yönetici ve çalışanlarını rüşvet, yolsuzluk gibi kötü yollara teşvik etmektedir. Uzun yıllardan bu yana devam eden uygunsuz imar karşılığı rüşvet skandalı 2006 yılında patlak vermiş, basında da geniş yankı yapmıştır (Hürriyet Gazetesi, 21.07.2006).

İlde toplam 61 ilçe ve belde belediyesi mevcuttur. Önemli ilçelerden Bodrum'da, ilçe belediyesi dahil onbir adet belediye vardır. Bodrum örneğine bakarak siyasi partilerine göre gruplandırma yapılırsa, üç tanesi CHP, dört tanesi ANAP, iki AKP, İki MHP ve bir DYP'li belediye başkanı mevcuttur (bkz EK-6). Tabloya bakıldığında, temelde birbirine zıt karakterli parti ve seçmen aynı coğrafi alanda ikamet ettiği görülmektedir. Bunun sonucu olarak da yerel yöneticiler ortak bir paydada buluşmamaktadır. Diğer ilçe ve beldelerde de durum farklı değildir. Bu durum yerel yönetimin her kademesine siyaseti sokarak, siyasi rantla beraber ekonomik rant elde edilmektedir.

Bunun yanında merkezi yönetim temsilcisi kurum ve kuruluşlarda yeterli bilgi ve teçhizatla donanmamışlardır. İlde yaptığım çalışmalarda bilgi elde etmenin zorluğu, resmi kurumların kendi yönetimindeki bilgilere dahi sahip olmayışları veya bilgiyi saklama çabaları bunu göstermektedir. Kıyı mevzuatı ile uygulamalarda yeterli donanımda eleman bulunmayışı, sağlıklı çalışmaların yapılamamasına, halkın bu konuda bilinçlendirilememesine neden olmaktadır.

Örnek vermek gerekirse, kıyı kenar çizgisini oluşturacak komisyonda, yer bilimci (jeoloji mühendisi, jeolog, jeomorfolog), Ziraat Mühendisi, Harita Mühendisi, Mimar veya Şehir Plancı ve İnşaat Mühendisi birlikte görevlendirilmesi gerekirken, yerel yönetimde (belediyelerde) bu vasıfta elemanlar, birlikte istihdam edilememektedir.

Merkezi yönetim ile yerel yöneticiler arasındaki çekişme, yerel yöneticileri kıyı kırsal alanında meydana gelen gelişmelere müdahale etmesine engel olmakta veya yerel yöneticinin sorunun çözümü için yönetime sonradan dâhil edilmesi, kıyı alanının yönetimi açısından ayrıca bir eksikliklerdir.

Valilerin görevleri arasında, belediye ve özel bölgelerin (Turizm, ÖÇK, kültür alanları vb. gibi) dışında kalan alanlar da planlama ve yönetim, planların uygulanması, toplu konut bölgelerinin tanımlanması, çevre ve kıyı kanunlarının uygulanması, mahalli çevre ve kültür kurulları ve bu kurullar arasında koordinasyonun sağlanması, faaliyetlerin düzenlenmesi ve tüm ildeki devlet memurlarının yönetilmesi gibi sorumluluklar bulunmaktadır (Harrington vd, 1991). Kıyı kırsal alanlarında valiler önemli görevler ile yüküldür. Kıyı illerinde bu görevleri başarmak için yeterli teçhizat, koordinasyonu gerçekleştirecek sayı ve kalite yönünden yeterince personele sahip olmadıkları gibi böyle birimler de bulunmamaktadır. Kıyı illeri

içinde gerek merkezi yönetim temsilcisi kurum ve kuruluşlar ve yerel yönetimlerde “kadrolu uzman”, “teknik eleman” kullanımı yaygın ve yeterli değildir. Danışmanlık, planlama süreci kontrol, denetim için başvuru alan üniversitelerin ilgili bölümleri ve meslek odaları da yetersiz kalmaktadır. Böylelikle kıyılardaki kentlerin yönetimleri her yaz, yönetim zaafı ve sorunlarıyla baş başa kalmaktadırlar (Büyükvelioğlu, 1998).

Yukarıda paragrafta belirtildiği üzere Muğla ili merkezi idare yöneticileri de kıyı alanlarının planlanması ve yönetiminde yetersiz kalmaktadır. Kıyı alanlarının imar uygulamaları ise çoğu kez kanunu yanıltıcı biçimde yapılmaktadır. Örneğin belediyelerin bir kısmi yapılaşma olmayan bölgeler için belediye meclislerinden kısmi yapılaşma kararı çıkarmaları veya ada ve parsellerin tevhit veya ifrazı ile yapılaşma olmayan bölgeleri yapılaşmaya açmaları, inşaat için emsal değerlerini ve yoğunlukları değiştirmeleri gibi yasayı yanlış uygulamaktadırlar. Bodrum ilçesindeki, rüşvet skandalı ile bu durum belirlenerek yaklaşık 12.000 konut incelemeye alınmıştır.

Bununla birlikte, diğer taraftan yerel yöneticiler, teknik-idari personel, imar planlarını yaptırmak, değiştirmek, yasalardaki boşluklardan yararlanmak isteyen çevrelerce, son yıllarda daha sık ortaya çıkan tehdit, yaralama, cinayetler ile baskı kurularak, kıyı alanlarının yoğunluğunun artırılması da yönetim zaafından kaynaklanmaktadır. Yerel yönetimler içinde veya dışarıdan bazı çevrelerin beklentileri doğrultusunda altyapı ve tesislerinin yönlendirmesi kıyı kentlerimizde daha sık yaşanmaktadır. Belediyeler görevleri olan imar planlama hizmetlerini tam anlamıyla yerine getirememektedir. Ayrıca belediye hizmetlerinde bazı alanlara öncelik verilerek adil bir uygulama yapamamakta ve halkın güvenirliliğini kaybetmektedirler.

Kıyı kesiminde bulunan yerel yönetimler diğer alanlara göre daha çok finansman sıkıntısı çekmektedirler. Bazı mali kısıtlamalar da vardır. Örnek vermek gerekirse yerel yönetimler, bütçeden sürekli ikamet eden vatandaşlar üzerinden pay almakta, turizm teşvik kanunu uygulamaları nedeni ile kendi alanı içerisindeki turizm alanlarından yeterli mali destekten yoksun kalmaktadır.

Muğla ve diğer kıyı alanında kurulu kentlerin genel sorunlarının ana kaynağı olan yönetim boşluğu, çatışması veya daha genel ifade ile yönetimsizlik, kaynakların yanlış

kullanmasına ve kıyı kaynaklarının yağmasına, tüketilmesine ve kirletilmesine vesile olmaktadır.

Belediye Birlikleri; Muğla ili ve kıyı ilçeleri denizel çevresi kıyı ve çevre sorunlarının yoğun yaşandığı bir alan olup bu durum bölgenin tabii özelliklerini ve doğal dengesini bozucu boyutlarda tehlikeli denebilecek düzeydedir. Kıyı Bölgesindeki yerel idareler kıyı çevresinin doğal taşıma kapasitesine ve sürdürülebilir kalkınma sürecine uygun akılcı politika ve yönetim modeli geliştirme çabası içersindedirler. Ortak sorunların çözümü konusunda Ege Kıyı Belediyeler Birliğini oluşturmuşlardır. Birliğin deniz kıyısı ve çevresindeki deniz ve kıyı ortamının entegre yönetiminde önemli bir fonksiyonu olacaktır.

Avrupa Birliği süreci içersinde Türkiye'nin diğer alanlarda olduğu gibi denizel çevre ve kıyı alanları yönetimi konusunda sistem uyumu sıkça gündeme gelmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde başarı ile uygulanan denizel çevre yönetim modelleri yerel yönetim ağırlıklıdır. Dolayısıyla kıyı belediyeler birliği benzeri modellerin ülkemizde denizel çevre yönetimi konusunda model alınması ve fonksiyonel yapısının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Doğal kaynak-ekonomi, ekoloji-ekonomi konusundaki karşılıklı bağımlılık ilişki ve etkileşim sürecini yönetmek etkin bir işbirliğini gerekli kılmaktadır. Bu işbirliği ancak ortak hukuki ve kurumsal standartlar üzerinde olabilir. Denizel çevre yönetiminde yaşanan sorunların pek çoğu, yasalarla tanımlanan yetki ve sorumlulukların birbirleriyle çakışması, parçalı idari sistem ve yasalardaki boşluklardan kaynaklanmaktadır. Bu kadar çok yetki mercii ve çok başlılık deniz ve kıyıların kullanımına ilişkin, temel ilkeleri oluşturan ve tek merkezden denetlemenin mümkün olduğu bir yönetim modeli oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla belediyeler birliği denizel çevre yönetimi konusunda en azından havza bazında parçalanmış idari yapıyı bütünleştirici rol üstlenecek, idareler arası koordinasyon eksikliğinden kaynaklanan görev ve yetki karmaşası kısmen de olsa giderilebilecektir. Denizel çevre yönetimi konusundaki görev ve yetkinin tek bir kurum çatısı altında toplanması yetki karmaşıklığına son verecek, imar, tapu-kadastro, eski eserler, turizm, kentsel planlama, çevre vb. konuların yerel düzede kurumsal entegrasyonu sağlanacak, Muğla kıyı ilçelerinde ve çevresindeki deniz ve kıyı ortamının sürdürülebilir bir iktisadi kalkınma sürecinde yer almasında önemli bir fonksiyonu üstlenmiş olacaktır (Akkaya, 2001).

Sivil Toplum Örgütleri (STK) Yönetim demokratik olan ülkelerde tek başına düşünülemez. Merkezi otoriteyi temsil eden vali ve bakanlık temsilcisi olan il müdürlükleri, yerel yönetimleri temsil eden belediyeler ve çeşitli grupları temsil eden sivil toplum kuruluşları. Bir sorunun halledilebilmesi için halkın tüm kesimlerini bilinçlendirilmesi ve yönetime dâhil edilmesi gerekmektedir. Bu da ancak sivil toplum kuruluşları ile mümkün olabilmektedir.

Muğla ili dâhilinde yaklaşık 60–70 arası sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır (Bakınız EK-7). Daha çok yerel düzeyde kurulu olan bu derneklerin yanında ülke çapında faaliyet gösteren derneklerin şubeleri de bulunmaktadır. STK'ların sayısı il içerisinde fazla değildir. Çoğu derneğin ancak kurucu üyesi bulunmakta, faaliyet gösterememektedir. Ayrıca bir merkezde birden fazla sivil toplum kuruluşu, aynı amaç için farklı dernekler kurmuş ancak aynı amaç etrafında birleşmemiştir. Etkin olan dernekler daha çok çevre ve turizm amaçlı, menfaat birliği yapabilmiş dernekler, ayrıca belli bir amaç için kurulmuş vakıflardır.

STK'lar aynı zamanda halkın bilinçlendirilmesi içinde etkilidir. İlde daha çok çevrenin korunması için örgütlenmiş STK'lar bu görevi başarı ile yapmaktadırlar. Ancak, yerel yönetimi veya merkezi yönetimi gereği kadar etkileyememekte, toplum tarafından yeterli desteği görememektedir. Bu çıkarım, toplumun bilinçlendirilmesi için sivil toplum kuruluşlarına düşen görevin başarı ile yapılamamasından, toplumun büyük kısmının kıyı alanları hakkında bilgisinin yok veya çok az olmasından çıkarılmıştır. Halk kıyı alanlarını turizm ve balıkçılık olarak tanımlamaktadır.

4.1.1.1. Kıyı Kenar Çizgisinin Tespit ve Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar

Kıyı alanlarının planlamasında en çok karşılaşılan sorun, kıyı kenar çizgisinin (KKÇ) tespitidir. Zira yapılacak tüm planlar kıyı kenar çizgisi çerçevesinde yapılacaktır. Bu nedenle kıyı kenar çizgisinin tespitinde karşılaşılan genel sorunlar ortaya konmaya ve Muğla kıyılarına ait KKÇ ile ilgili sorunlara da değinilecektir.

-Birçok il'de KKÇ Tespit Komisyonu üyelerinin yeterli bilgi ve donanıma sahip olmamaları nedeniyle KKÇ'nin yeri, yanlış olarak belirlenebilmekte, bazen mülkiyet sınırları da dikkate alınarak kıyıda kalması gereken oluşumlar kıyı dışında ya da kıyı

dışında bırakılması gereken oluşumlar kıyıda bırakılacak şekilde tespitler yapılabilmektedir. Muğla ilçelerinde kıyı kenar çizgisinin tespitinde yeterli donanıma sahip personel bulunmamakta, bu nedenle üniversitelerden yardım alınmaktadır.

-Değişik İllerin Tespit Komisyonları arasında veya aynı ilin farklı kişilerden oluşan komisyonları arasında bazen tespit bakımından bir davranış birliği görülmemekte, benzer jeolojik ve jeomorfolojik yapıdaki kıyılarda birbirinden çok farklı tespitler yapılabilmektedir.

-Maddi olanaksızlıklardan dolayı halihazır haritaların temin edilememesi ve Valiliklerin yoğun iş yükü nedeniyle yıllık tespit programları yapılamamakta ya da uygulanamamaktadır.

-Bazı alçak-basık karakterli kıyılarda, çok geniş hareketli ve sabit kumul alanlarını veya sazlık bataklık türü oluşumları mevzuat gereği kıyıda bırakacak biçimde tespit yapılması gerektiğinden, binlerce metre genişliğindeki alanların kıyıda bırakılması gerekmekte ve bu durum planlama, uygulama ve mülkiyetle ilgili birçok soruna yol açmaktadır.

-Kıyıda kalan mülkiyetle ilgili olarak Maliye Bakanlığınca tapu iptali ve ka'1 davaları açılmakta ve bu mülkiyetlerin kamulaştırılması veya herhangi bir şekilde tazmini sözkonusu olamamaktadır. Bu durum ise Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve İdari Yargı nezdinde çok yoğun bir KKÇ değişikliği talebine yol açmaktadır.

-İdari Yargının KKÇ iptalini parsel bazında yapması durumunda yapılan yeni tespitin mevcut onaylı KKÇ ile çakıştırılması doğal verilere göre zor olmaktadır.

-İdari ve Adli Mahkemelerce görev verilen bilirkişiler, çoğu zaman Kıyı Kanununda sayılan meslek gruplarından eksik olmakta, ayrıca bilgi ve deneyim eksikliklerinden dolayı tespitle ilgili olarak bilimsel kriterlere uygun olmayan görüşler verebilmektedirler.

-Adli Mahkemelerde kıyıda kalan taşınmazların tapu iptalleri ile ilgili davalar karara bağlanmadan önce mevcut onaylı KKÇ'ne göre değil, Mahkeme tarafından görevlendirilen bilirkişinin görüşü olan KKÇ'ne göre hüküm verilmektedir. Bilirkişinin

farklı bir KKÇ önermesi durumunda biri mülkiyet hukuku yönünden, diğeri ise imar uygulamaları yönünden geçerli olan iki farklı KKÇ'nin varlığı gündeme gelmektedir. Rneğin Bodrum İlçesi Yalıkavak Beldesinde 1987 tarihinde onaylanan KKÇ'nin, şikâyet üzerine yerinde zemine aplike edilerek ve gözlem çukuru açılarak incelenmesi sonucunda, tarım arazilerini kısmen kıyıda bırakacak şekilde belirlendiğinin 2004 yılında tespit edildiği görülmüştür (Sayıştay, 2006).

-Adli Yargının tapu iptal istemini reddetmesi durumunda, ilgililerince KKÇ'nin yargı kararına esas olan bilirkişi görüşü doğrultusunda değiştirilmesi Bayındırlık ve İskan Bakanlığından talep edilmektedir. Bu durumda yargı kararının yerine getirilmesi bakımından tapunun iptal edilmemesinin yeterli olup olmadığı ve KKÇ'nin de yeniden tespitinin gerekip gerekmediği konusunda tereddütler oluşmaktadır.

-Yargıtay, 3261 sayılı Kıyı Kanununun uygulanmaya başlanmasından önceki dönemlerde (17 Nisan 1990) onaylanan KKÇ'leri'nin 3621 sayılı kanun hükümlerine göre yeniden tespitinin gerektiği şeklindeki kararlar almıştır. Ülke genelinde 1990 öncesi onaylanan KKÇ tespitleri %50'den fazla bir oran teşkil etmekte ve taşınmazları kıyıda kalan çok sayıda kişi bu kararları emsal göstererek yeniden KKÇ tespiti talep etmektedir. Bu taleplerin değerlendirilmesinde tereddütler oluşmaktadır (Akça, 2005).

- Kıyı Grubu'nca tespit edilen hataların çoğunlukla, KKÇ'nin denizden geçirilmesi, şev üst sınırını takip etmemesi, su hareketlerinin etkili olmadığı alanlardan geçirilmesi, dolgu alanının kıyı dışında bırakılması olduğu, KKÇ tespit tutanaklarında bir standart oluşturulamadığı, ne tür verilerin arandığı, nasıl bir ölçüm ve analiz yapıldığı, bunlardan ne gibi sonuçlar çıkarıldığı belirtilmediği gibi her meslek grubunun ayrı ayrı değerlendirmesinin yer almadığı, çoğunlukla Bayındırlık Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğünde (TAU) onay için yeterli bilgiyi içermediği görülmüştür (Sayıştay, 2006).

-Onaylanan KKÇ tespitlerine ilişkin paftalar ilgili valiliklere, buradan tapu sicil müdürlüğüne, yerel maliye teşkilâtına ve tespit belediye hudutları içinde ise, ilgili belediyesine gönderildiği, tapu müdürlüklerinin onaylı KKÇ paftaları üzerinde herhangi bir işlem yapamadıkları, buna karşılık bu paftalar üzerinde işlem yapabilecek olan kadastro müdürlüklerine paftaların gönderilmediği, maliye teşkilatının kıyıda kalan mülkiyetleri

belirlemek için birçok merkezde kadastro müdürlüklerinden teknik yardım aldığı, planlama görevi bulunan ÖÇKKB ile Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi kurumlara onaylı KKÇ paftaları gönderilmediği, bu kurumlar ihtiyaç duydukları paftaları yazışmalarla temin etmeye çalıştıkları görülmüştür (Sayıştay, 2006).

-KKÇ'nin tespit edildiği hâlihazır harita paftalarının genellikle eksik olduğu, uygun bir şekilde arşivlenmediği, gerektiğinde bulunamadığı, bu nedenle Fethiye'de olduğu gibi mükerrer çalışma yapılma riskinin bulunduğu görülmüş, Yalıkavak Belediyesinde yapılan incelemede eksik olduğu tespit edilen paftaların bir kısmı Bodrum Malmüdürlüğünde, bir kısmı ise Bodrum Belediyesinde bulunmuştur (Sayıştay, 2006).

Bu sorunlara Muğla ili ilgili örnek vermek gerekirse;

Bodrum ilçesi Yalıkavak Belediyesince, KKÇ dikkate alınmadan yapılan, ilan edilen ve kesinleşen planlara göre ruhsat verilmiş, uygulama yapılmıştır. Mahkemece plan uygulamasının, KKÇ tespiti olmadığı gerekçesiyle durdurulduğu, bunun üzerine Yalıkavak Belediye Başkanlığınca kıyıya ilişkin planların askıya alındığı ve mahkeme kararı doğrultusunda plan tadilatı çalışmalarına başlandığı belirlenmiştir.

Marmaris İçmeler Belediyesinde; 1976 yılında belirlenen KKÇ'nin, 1996 yılında yapılan imar planı tadilat paftalarına aktarılmadığı, yapılan planın bu haliyle Kültür ve Turizm Bakanlığınca onaylandığı, dolgu ve iskelelerin yapıldığı, uygulamanın halen bu şekilde sürdüğü görülmüştür. 2004 yılında yaptırılan yeni planlar ise onay için Kültür ve Turizm Bakanlığınca gönderilmiş ancak henüz onaylanmamıştır. Helikopter iniş alanı amacıyla kullanılmak üzere belediye tarafından usulsüz olarak yapıldığı tespit edilen dolguya ilişkin yasal prosedürün, cezai işlemlerden sonra tamamlanacağı belediye yetkililerince belirtilmiştir.

Fethiye Belediye sınırları içinde ilk kez 1975 tarihinde tespiti yapılan KKÇ, daha sonra yapılan plan revizyonlarında paftalara ÖÇKKB'ce aktarılmış, ancak onaylı KKÇ paftalarının bir kısmı tüm yetkili birimlerde aranmasına rağmen bulunamamıştır. Aktarmanın ÖÇKKB'ce yapılmasına Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca itiraz edilmesi üzerine yazışmalar yapıldığı, bulunamayan onaylı KKÇ paftaları yerine yeniden KKÇ'nin belirlendiği ve Bakanlıkça onaylanarak yürürlüğe girdiği tespit edilmiştir. Ayrıca paftalarda,

eksik veya yarım belirlenmiş KKÇ'nin de yeniden tek paftaya aktarımının sonradan yapılarak Bakanlıkça onaylandığı ve yürürlüğe girdiği görülmüştür.

Fethiye'de, planlarda günübürlük tesis alanı olarak görülen bir yerin ÖÇKKB tarafından yapılan yeni planda turistik tesis alanı olarak gösterilmesi üzerine yeni plan, günübürlük tesis alanının turistik tesis alanına dönüştürülmesinin kamu yararına aykırı bir uygulama olduğu gerekçesiyle mahkemece iptal edilmiştir (Sayıştay, 2006).

4.1.1.2. Kıyı Alanlarında Dolgu Yapımı ve Karşılaşılan Sorunlar

Kıyı kullanımının en fazla görülen ve doğal yapıyı en çok etkileyen şekli, kıyılarda denizin doldurularak yer kazanılmasıdır. Doğal yapıyı bozan bu uygulamanın ancak kamu yararının gerektirdiği hallerde, daha uygun alternatiflerin bulunmadığı ve kıyı alanının yetersiz olduğu durumlarda uygulama imar planı ile yapılması gerekmektedir.

Dolgulara ilişkin planların onaylanmasından önce dolgu yapımı için mevzuatın belirlediği, “kamu yararı”, “daha uygun alternatiflerin bulunmaması”, “kıyı alanının yetersizliği” şartlarının araştırılmadığı tespit edilmiş, dolgu yapımı için ilk başvuru makamı olan valiliklerin bu talepler hakkında bildirdikleri görüşlerde dolguda “kamu yararı” bulunup bulunmadığı konusu tartışılmadığı, yazışma dosyalarında “konunun Bakanlığımızca değerlendirilmesi” şeklinde genel ifadelerin yer aldığı, yine, “kıyı alanının yetersizliği” ve “daha uygun alternatiflerin bulunmaması” şartlarının ne şekilde, hangi kurumlar tarafından değerlendirilerek kararlaştırılacağı konusunda açıklayıcı düzenlemeler bulunmadığı gibi incelenen dosyalarda bu konuda çalışma yapıldığına ilişkin kayıtların bulunmadığı, genel olarak, yapılacak dolgunun ilgili Yönetmeliğe göre yapılması mümkün olan tesisleri içermesi halinde, valiliklerce uygun görüş verildiği belirlenmiştir (Sayıştay, 2006).

Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'te, planların hazırlanması, incelenmesi ile doldurma ve kurutma işleminin gerçekleştirilmesi aşamalarında, ekolojik dengenin korunması, denizlerle bunların çevrelerinin ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesinin esas olduğu belirtilmekte ancak bu esasları sağlayacak kriterler konusunda açıklık bulunmamaktadır.

Yapılacak dolgunun, kıyıların özelliğine göre niteliklerinin tespitine ilişkin esas ve usuller bulunmadığından, uygulamada bu husus teklif sahibince belirlenmektedir. Yerinde yapılan denetimlerde özellikle turizm işletmelerinin, tesislerin denize cephesi boyunca dolgu yaptıkları görülmüştür (Sayıştay, 2006).

Özellikle belediyelerin gerçekleştirdiği dolguların planlara dayanmadığı tespit edilmiş, plansız dolguların sonradan planları yapılarak gerekli prosedür tamamlanmaya çalışıldığı, bir başka ifadeyle fiili duruma göre planlama yapıldığı, bu durumun ise dolgu yapımı için aranması gereken “kamu yararı”, “daha uygun alternatiflerin bulunmaması”, “kıyı alanının yetersizliği” gibi kıyıların daha verimli kullanılması ve en düşük seviyede tahrip edilmesini amaçlayan şartların uygulanamaması sonucuna yol açtığı görülmüş, 10.000 m² ve üzerindeki dolgularda ÇED’in zorunlu olmasına karşın plansız olarak yapılan ve sonradan plana bağlanan dolguların çevreye ne gibi etkileri olduğu da bilinmemektedir (Sayıştay, 2006).

Sayıştay denetçileri tarafından yapılan denetimlerde dolgu planlarının yetkisi olmadığı halde belediyeler tarafından onaylandığı, bu planlara göre uygulama yapıldığı, planlamanın yasal geçerliliğinin bulunmadığı konusunda Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından ilgili belediyelerin uyarıldığı yerler tespit edilmiştir (Sayıştay, 2006).

Kıyıda doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler üzerinde yapılacak olan yapı ve tesislere yapı ruhsatı verilebilmesi için Maliye Bakanlığında izin alınması gereklidir. Bakanlığın bu izni vermesi için dolgunun plan ve projesine uygun gerçekleştirildiğine ilişkin planı onaylayan dairenin yazısı aranmakta, ancak bu aşamadaki kontrol sisteminin de dolguların planlı olmaması durumunda işlerliği bulunmamaktadır. Diğer taraftan onaylı planların yasal olarak belirlenmiş geçerlik süresi de bulunmamaktadır. Bu durum, onaylanan planların uzun yıllar gerçekleştirilmeyip, alınan dolgu izinlerinin rant elde etmeye yönelik kullanılmasını da mümkün kılmaktadır (Sayıştay, 2006).

4.1.1.3. Kurumlar Arasında Kıyıların Kullanımı Konusundaki Anlaşmazlıklar

Planlama yetkisi yanında, kıyı alanlarının kullanımı konusunda da kurumlar arasında yetki anlaşmazlıkları yaşanmaktadır.

Fethiye’de ÖÇKKB tarafından yapılan planlarda günübirlik tesis alanı olarak gösterilen ve orman alanı olan yerlerin ÖÇKKB ile Fethiye Belediyesi arasında yapılan protokole dayanarak belediyece düzenlenip işletilmesi üzerine Orman Genel Müdürlüğü tarafından konu yargıya intikal ettirilmiştir.

Özel Çevre Koruma bölgelerindeki kıyıların irtifak haklarının 383 sayılı KHK’ ye göre ÖÇKKB’na geçtiği yorumunu kabul etmeyen Maliye Bakanlığı ile Başkanlık arasında da ihtilaflar yaşanmıştır.

Dalyanağzı ve Belceğiz günübirlik tesislerinin işletilmesi konusunda ÖÇKKB ile Dalyan ve Ölüdeniz Belediye Başkanlıkları arasında süren anlaşmazlıklarla ilgili yargı süreci devam etmektedir.

ÖÇKKB ile Orman Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlükleri arasında Özel Çevre Koruma bölgelerinde daha önce bu kurumların yaptıkları tahsislerin iptali konusunda yargıya intikal eden anlaşmazlıklar görülmüştür (Sayıştay, 2006).

4.1.2. Hassas Bölgeler ve Sorunları

4.1.2.1. Koruma Altına Alınmış Kültürel Değerler (SİT Alanları)

Konu ile bilgiler Prof. Dr. Adnan DİLER’in Muğla’da Kültür ve Tabiat varlıklarının Korunmasında Yaşanan Sorunlar Kültürel ve Doğal Kaynak Yönetimi Ön Araştırması adlı eserinden özetlenmiştir. Muğla’da kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve yasaların uygulanmasında yaşanan sorunları saptamak ve bunlarla ilgili çözüm önerilerini geliştirmek amacıyla yöre insanlarıyla yüz yüze gerçekleştirilen görüşme sürecinde alınan yanıtların incelenmesi ile genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Muğla'da kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve yasaların uygulanmasında karşılaşılan sorunların tespiti için yapılan katılımcıların portföyü incelendiğinde, yaş dağılımına göre yüksek katılımın orta yaş ve üzeri gruplardan oluştuğu, doğum yerlerine göre bölge dağılımında, katılımcıların yüzde 80 kadarının Ege Bölgesi'nden olduğu, eğitim düzeyini saptamaya yönelik yapılan çalışma, tescilli mülklerde yaşayan ya da SİT alanlarından doğrudan ya da dolaylı etkilenen insanların yarısından fazlasının eğitimsiz olduğunu, mesleklerine göre dağılımına bakıldığında ise, bunların eğitim ve yaşama alanlarına koşut bir tablo sergilediği, mesleki dağılımda büyük çoğunluğu çiftçi, serbest meslek sahipleri ve esnaf kesiminden oluştuğu, buna karşın, turizm bölgelerine yakın yörelerde ise memur ve diğer farklı meslek grubundan insanların da SİT alanları ile yakın ilişki içinde oldukları, SİT alanlarında mülk ya da tescilli taşınmazlara sahip olunup olunmadığı yönünde yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlardan, katılımcıların yarısından fazlasının SİT alanında tescilli mülk ya da taşınmazlara sahip olduğu görülmüştür. Katılımcıların koruma kültürünü tanımak ve eski eser bilinç düzeyini saptamak amacıyla uygulanan ankette yöneltilen farklı sorulara alınan yanıtlar ışığında;

“SİT” sözcüğünün neyi çağrıştırdığı şeklinde sorulan soruya verilen yanıtlardan ilk sırayı alan “koruma”, “korunması gereken doğal ve kültürel alan” gibi olumlu görüşlerle birlikte “yasak”, “çile” ve “mağduriyet” gibi olumsuzluk içeren açıklamaların da öne çıktığı belirlenmiş, “SİT” sözcüğünün neyi çağrıştırdığına ilişkin katılımcılara yöneltilen soruya alınan yanıtların eğitim durumuna göre dağılımı incelendiğinde, sözcük, ilk ve daha alt düzey eğitilmiş kişiler için “yasak” gibi kavramları çağrıştırdığı, ortaöğrenim ve daha üst düzey eğitilmiş kişilerde koruma ve kültürel miras gibi kavramları çağrıştırdığı, Aynı soruya alınan yanıtların yaş durumuna göre yapılan araştırmasında, “SİT” sözcüğünün orta yaş ve ileri yaş gruplarına “yasak” gibi olumsuz düşünceleri daha fazla çağrıştırdığı, SİT, alanında yaşayan kişilerde, yaşamayan kişilere göre daha fazla olumsuzluk çağrıştırdığı görülmüştür.

Doğal SİT ve Arkeolojik Sit'lerin aynı olup olmadığı şeklindeki SİT tanım ve kriterleri konusunda bilgi düzeyini ölçme amacıyla yapılan araştırmada, doğru bilgilerin ancak yüzde 20 gibi düşük bir oranla temsil edildiği görülmüştür. Katılımcılar yaşadıkları sıkıntılar nedeniyle sorunun bilincinde olmalarına karşın, SİT tanım ve kriterleri konusunda yeterince bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür.

Muğla’da Koruma Kurulu olup olmadığı sorusuna katılımcıların ancak yüzde 46’si “evet” yanıtını verebilmiştir. Bu veriyle, katılımcıların yarıdan fazlasının kurulun varlığından haberdar olmadığı saptanmaktadır. Koruma Kurulu’nun neyi çağrıştırdığı sorusuna alınan yanıtlarda, katılımcıların yarıya yakın bir bölümü “SİT’lerde söz sahibi olan, doğal ve arkeolojik alanları devlet adına koruyan kurum” şeklinde yanıt verirken, bunun yanında ikinci sırada kurul hakkında bilgilerinin olmadığı açıklaması yer almaktadır. Bunun gerekçesi olarak da kurulun kendisini tanıtmadığı ve halktan kopuk çalıştığı gösterilmektedir. Koruma Kurulu, katılımcıların az sayıdaki bir kesimine ise bürokrasi ve zorluğu çağrıştırmaktadır. Bu bölümde alınan yanıtlardan toplanan veriler, kurul hakkındaki olumsuz düşüncelerin önemli bir bölümünün, SİT alanlarında yaşayan insanların yanlış ya da eksik bilgilenmelerinden kaynaklandığını ortaya koymuştur. “Kâğıt üzerinde koruyan, uygulamada korumayan” ya da “ormanları koruyan” şeklindeki söylemler bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Ankete katılan kişilerin yarıya yakını, eski eserlerin korumacılığında, yasalara gerek olmadığı, eserleri kendilerinin koruduğunu, eskiden beri koruma olmadığını belirtmişlerdir.

Genellikle kırsal bölgeleri kapsayan SİT alanlarında yaşayan yöre insanlarının, geçmiş tüm kültürel varlıkları dönem ya da uygarlık ayrımı yapmadan, evrensel boyutta koruma duygusuyla sahiplenmesi çok anlamlıdır. Bunun başta eğitim olmak üzere her türlü korumacılık çalışmaları için büyük bir potansiyel oluşturduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

SİT alanlarında yaşayan insanlar, SİT alanlarının korunmasında eğitimin önceliği konusunda hemfikirdirler. Çünkü kültür varlıklarının korunması ile ilgili eğilimleri ölçme amacıyla katılımcılara yöneltilen “SİT alanı ve eski eser tahribatı nasıl önlenir?” sorusuna yüksek bir oranla “halkı eğiterek” yanıtı alınmıştır. Aynı soruya verilen diğer yanıtlar arasında yer bulan “SİT alanlarında ya da tescilli mülk içinde yaşayan kişilere devlet tarafından kredi verilmesi ile” seçeneği, korumacılığın eğitim gibi en önemli yani olan ekonomik boyutun öneminin, SİT alanlarında yaşayan kişiler tarafından anlaşıldığını göstermesi bakımından son derece anlamlıdır. Tescilli binada yaşayanlara maddi-manevi ödül verme olarak karşımıza çıkan ekonomik yaklaşım dışında ayrıca, ören yerleri ve SİT alanlarında güvenlik önlemlerinin artırılmasının eski eser tahribatını engelleyeceği görüşü de dile getirilmiştir.

Zaman zaman gündeme getirilerek tartışılan “SİT alanlarının yasa değişikliğiyle imara açılmasının doğru olup olmadığı” konusunda katılımcıların düşüncelerini saptama amacıyla yöneltilen soruya, katılımcıların yarıdan fazlası hayır yanıtı vermiştir. SİT alanlarının imara açılmasına onay veren katılımcıların büyük bölümünü oluşturan bir çoğunluğu (yüzde 85’i) ise bunu, başta konut ya da tarım yapısı yapabilme gibi zorunlu gereksinimleri karşılamaya yönelik gerekçelere dayandırırken, doğaya zarar vermeden kısıtlı ve kontrollü imar şartını da koymuştur. Aynı düşünceye katılan kişilerin bir bölümü ise “ekonomiye canlılık” ve “işsiz köylüye iş” olanağı sağlayacağı düşüncesini dile getirmektedir. Özellikle kırsal kesimde toprağa bağlı olarak yaşayan katılımcıların önemli bir bölümü, SİT alanlarının imara açılması düşüncesine daha temkinli bir yaklaşım göstererek “zenginlere getirim değil, SİT mağduru köylüye yarar sağlaması” ve “tatil köyleri yapılmaması” koşulunu getirmektedir. SİT alanlarının imara açılmasına hayır diyerek karşı çıkan katılımcıların öncelikli gerekçesi ise imarın SİT alanı, eski eser, geçmiş, doğa ve ormana zarar vereceğidir. SİT alanlarının imara açılmasının, tüm koruma alanları ve çabalarını yok edip betonlaşmaya neden olacağı ve gelen imarın istismara neden olarak SİT alanında yaşayan insanlara değil, zengin ve rantçılara yarar sağlayacağı; ayrıca, SİT alanlarında önlenemez bir talana neden olacağı öne sürülmüştür

“SİT alanlarında çok katlı bina yapılıp yapılamayacağı” sorusuna yüzde 84 gibi büyük bir katılımı hayır yanıtı verilerek karşı çıkmıştır. Çok katlı binalara evet yanıtını verenler, SİT alanlarında imar yasağı nedeniyle ortaya çıkan konut ihtiyacının karşılanacağı, yeni iş olanaklarının sağlanarak ekonomiye canlılık getirileceği gibi gerekçeleri öne sürmüşlerdir. Burada istemin temel nedeninin tümüyle ekonomik olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre SİT alanlarının imara açılmasının doğru olacağını savunanların yaklaşık yüzde 65’i tescilli mülke sahip olanlardan oluşmaktadır. Başka bir deyişle SİT alanlarının imara açılmasını onaylayanların büyük bir kısmının SİT alanlarında tescilli mülkü bulunmaktadır.

Turizme bakış eğilimlerinin belirlenmesi amacıyla katılımcılara yöneltilen “turistlerin yöreneze geliş nedeni ne olabilir?” sorusuna eş değerlerde 1. deniz, kum ve güneş için, 2. kültür ve doğa varlıklarımızı görmek için, 3. dinlenme ve eğlenmek için yanıtları alınmıştır. Muğla genelindeki SİT alanlarının genel dağılımında bu alanların yüzde 88’inin Doğal SİT olmasının, bu üç görüşün eşit oranlı bir katılımı temsil edilmesinin nedeni olarak görülebilir.

Araştırma verilerinden; SİT alanları ve tescilli mülklerde yaşayan kişilerin büyük bölümünün (yaklaşık yüzde 90) takas ve onarıma katkı fonu hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Bu uygulama hakkında bilgi sahibi olan ve genel toplamda yüzde 10 gibi bir değerle temsil edilen katılımcılar ise takasın işlemediğini, uygulamayı bu haliyle inandırıcı bulmadıklarını ve bunun sadece belli bir azınlığın rant sağlamak için kullanabileceği bir sisteme dönüştüğünü, ayrıca aksayan yanlarının mutlaka giderilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

Koruma konusunda oluşturulacak bir fona katkıda bulunup bulunmayacağı şeklinde yöneltilmiş olan soruya, katılımcıların büyük çoğunluğu (yüzde 73) evet yanıtını vermiştir. SİT alanında yaşayan, hatta Sit'lerle bütünleşen yöre insanları kendilerinin yaşadıkları sıkıntıların yanında, eserlerin de tahribatına yol açan her türlü olumsuzluğun kaynağının ekonomik nedenlere dayandığını bilmektedir. Büyük çoğunluk tarafından dile getirilen “oluşturulacak ulusal bir fona ben de olanaklarım ölçüsünde katkı sağlarım” düşüncesi bunun önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilir (Diler, 2004).

Bu araştırmadan da anlaşılacağı üzere, tabiat ve kültür varlıklarının korunmasında karşılaşılan en büyük soru eğitim sorunudur. Bununla beraber ekonomik gelecek endişesi yer almaktadır. Katılımcılardan yüksek sayılabilecek bir oran korumanın ne anlama geldiğini bilmemekte, kendiliğinden olduğu kanısını gütmektedir. Tarihi eserleri kullanalar açısından korumacılık daha çok olumsuzluk olarak algılanmakta, koruma kurulları da bu olumsuzluğun kaynağı olarak bilinmektedir.

Bununla beraber, kültür varlıkları ile donatılmış, eşsiz bir kültür varlığı hazinesine sahip Muğla ili, kültür hırsızları uğraşmak zorunda. Korumanın tam yapılamadığını, hazine arayıcıların kol gezdiği ilde, basında çıkan kültür hazinelerinin çalınma haberleri göstermektedir (www.kentselhaber.com). İlde her yıl tarihi eser kaçakçılığı yapan şahıslar yakalanmaktadır. Bu oran yakalanamayanlara göre çok düşüktür.

SİT alanlarında %3 yapılaşmaya izin veren yasa hazırlığı, SİT alanları için büyük tehdit oluşturmaktadır (Milliyet Gazetesi, 16.06.2003). Ancak yerel yöneticiler bu duruma tepki göstermektedir.

4.1.2.2. Koruma Altına Alınmış Doğal, Ekolojik ve Rekreatif Değerler

Kıyıları özel durumları nedeniyle deniz ve kara kirliliklerinden etkilenmektedir. Bunun en yoğun göstergesi su kirliliğidir. Kıyılarda yoğun olarak gözlenen evcil atıklarla kirlenme, kimyasal maddelerin, yağmur sularının kanalizasyonlara katılmasıyla, özellikle kentsel bölgelerde ve sanayi alanlarında yaşanmaktadır. Kanalizasyonların denize akıtılması bakteri ve türlerini kaplayan kirli maddeler, denizin; algler, planktonlar, antibiyotik bakterilerle kendi kendini temizleme gücünü çoğu kez kıyılarda aşarak tehlikeli sınırlara varmaktadır. Deniz canlılarını ve su ürünlerini azaltarak veya bazı türleri yok eden bu gelişme yaz süresince insanların denize girmesiyle kitleler üzerinde kolayca etkili olabilmekte ve salgın hastalıklara kadar varan sonuçlar yaratarak çevre sağlığını tehdit etmektedir (Çevre Dergisi, 1991).

Kentsel kirliliği en aza indirmek ve mevcut yerleşimden kaynaklanacak olan kirliliğin denize ve çevreye etkilerini azaltmak için Muğla'da, Mahalli Çevre Kurulu 26.08.1996 tarihinde özellikle kıyıdaaki tesislerin arıtma sistemlerinden çıkan arıtılmış suların, denize deşarjını yasaklayan prensip kararı ile denizlerimizin kirlenmesinin önüne geçmeye çalışmıştır (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003). Ancak hızlı nüfus artışı kentlerin altyapısında yoğun bir baskı oluşturduğundan, özellikle yağmurlu günlerde kentsel atıklar kanalizasyonlardan taşarak denize karışmakta, kirlilik meydana getirmektedir (www.milliyet.com.tr).

Koruma altına alınarak, planın bir parçası olması gereken sulak alanlarla olan sorunların başında, özellikle bazı sazlık ve sulak alanlarının kurutulması tarım için kullanılması gelmektedir. Bu alanlar birçok canlının yaşam alanıdır ve ekosistemin vazgeçilmez unsurları arasında yer almaktadır.

Bölgenin nesli tükenme ile karşı karşıya kalan iki önemli canlı varlığı, Akdeniz fokusu ve caretta caretta kaplumbağaları, sivil toplum kuruluşları tarafından koruma altına alınmıştır, ancak gerekli koruma sağlanamamaktadır. Balıkçılar, balık ağlarını telef ediyor düşüncesi ile Akdeniz fokunu yok etmeye çalışmaktadırlar. Caretta Caretta kaplumbağalar turist çekmek için iyi bir olanak olarak görülseler de, tehlikede olan nesillerine olumsuz etki yapmaktadır.

Bodrum'daki Tuzla Gölü, flamingoların gelmeye başlaması ile Milli Parklar, Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğüne, göl ve çevresini "korumaya alınmış sulak alan" ilan

edilmiştir. Yetkililer av yasağı getirmek için çalışmalara başlamıştır (Milliyet Gazetesi 24.03.2003).

Günümüzde insan kaynaklı etkiler nedeni ile batıkların karşı karşıya buldukları tehlike ve riskler hızla artmıştır. Kıyı alanlarımızdaki batıkların bir kısmı tahrip edilmiştir. Özellikle balıkçıların ağ balıkçılığını engellediği nedendi ile batıkları dinamitlemeleri, batığa zarar verdiği gibi etrafında zengin canlı varlığına da zarar vermektedir (Karacık, vd. 2004). Ayrıca bölgede ayrıntılı bir şekilde flora ve fauna tespiti tam olarak yapılabilmiş değildir.

Turizm yoğunluğu ve konut ihtiyacı ile birlikte ikinci konutların sayısındaki artış, doğal yapının bozulmasına, tarım alanlarının ve de doğal alanları gerek imar gerekse kaçak yapılarla istilasını sonucu bu alanlar yok edilmektedir. Ayrıca orman içi yürüyüşler, piknik alanları, yat gezileri gibi aktiviteler ile doğal alanların toprakları sıkılaştırılmakta, fauna ve floraya zarar verilmektedir.

4.1.2.3. Özel Çevre Koruma Bölgeleri ve Sorunları

Genel sorunlar; Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı bir merkezi idare kuruluşudur. Kuruma verilen planlama, uygulama ve denetim yetkileri yerinden yönetim ilkelerine ters düşmektedir. Kuruma planlama yetkisi verilmesi ile zaten mevcut düzenlemede var olan yetki karmaşasına bir kurum daha eklenmiştir.

Mevcut kamu arazilerinin değerlendirilmesi Çevre Koruma Planları üretilmesinde bir araç olarak kullanılabilirken, hem Belediyelere verilen düzenli kentleşme için arsa satma yetkisi, hem de Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na verilen özelleştirilecek KİT arazileri üzerinde planlama yetkisi olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Koruma ağırlıklı çevre düzeni planları üretmesi gereken kurum mevcut imar planı yöntemlerini kullandığında, standart fiziki plan anlayışının dışına çıkamamıştır. Oysa çevre korumaya yönelik planlama yaparken ekolojik araştırma önem kazanmaktadır. Ancak sağlıklı envanter olmaması ve araştırmaya yeterli öncelik ve önem verilmemesi sonucu planlama, araştırmanın önüne geçmiştir. Bu da sorunlara yol açmaktadır.

ÖÇKB'lerin tespitinde tarihi, doğal ve kültürel değerler açısından net kriterler oluşturulamamış, bilimsel bir yaklaşımdan çok politik kararlar öne çıkmıştır. Bölge sınırları

çizilirken hassas davranılması, çevreyle ilgili havzaların baz alınması gerekirken hiçbir bilimselliği olmayan sınırlar çizilmiştir. Bu da hem planlamada, hem de uygulamada sorunlara yol açmaktadır.

ÖÇKB’nde yatırım yapacak bütün kamu kurum ve kuruluşları yapacakları yatırımlar hakkında ÖÇKK’na bilgi vermek durumundadır. Ancak bu olumlu yaklaşımın uygulamaya dönüşmesi için gerekli yapılanma sağlanamamıştır. Ülkemizde planlama anlayışında, genelde görülen bir eksiklik de halkın katılımının sağlanamayışıdır. Bu sorun, Özel Çevre Koruma Bölgelerinin planlanmasında da uygulamaya yönelik sorunlara yol açmaktadır (Ongan, 1997).

İl’e ait özel sorunlar; 2005 yılında hükümet tarafından çıkartılmaya çalışılan, ÖÇKB’nde %3’e kadar yapılaşma artırımı, zaten koruma için yetersiz olan bu alanın daha da küçülmesine neden olacaktır. Muğla ilinde ÖÇKB’ne ilave edilecek veya yeni ÖÇKB’si ilan edilebilecek özel alanların varlığı, turizm sektörünün baskısı ile engellenmektedir. Hâlihazırda bulunan ÖÇKB’rinde yeteri bilimsel araştırma yapılarak, tarihi, doğal ve kültürel değerler açısından tam olarak özellikleri tespit edilememiştir. Halkın, ÖÇKK ve ÖÇKB hakkında bilgisi tam değildir, bilgi eksikliği bulunmaktadır. Bu nedenle koruma ve planlamaya halk yeterli katılımı yapmamaktadır.

Ayrıca yeni düzenlemelerde, yerel yönetimler ve diğer merkezi kuruluşlarla ÖÇKK arasında anlaşmazlıklar çıkmakta, yapılan düzenlemeler yargıya götürülerek sürecin uzamasına ve plansız yapılaşmaya neden olmakta. Planlamada görevli diğer kuruluşlarla, ÖÇKK arasında bilgi akışı tam sağlanamamakta, elde bulunan bilgiler paylaşılmamaktadır. Dolayısıyla eksik bilgilendirme nedeni ile eksik planlar yapılmakta, bu planlar ise yargı kararı ile iptal edilmektedir.

4.1.3. Sosyal Yapı İle İlgili Sorunlar

Muğla ilinde de nüfus yapısı gözetildiğinde, yerli halk olarak tabir edeceğimiz nüfus, ilin dışarıdan aldığı göç karşısında azınlık haline dönüşmüştür. İl daha çok çalışma ve yerleşme amaçlı Doğu ve Güneydoğu Anadolu vatandaşlarımızın göç baskısı altındadır. Bu ilin nüfus yapısını her yönü ile bozmuş, altyapı yatırımları da başta olmak üzere yapılan yatırımları etkisiz hale getirmiştir. Bunun yanında hizmet sektöründe çalışan mevsimlik

işçiler ile emeklilik sonrası kıyı alanlarına yerleşen vatandaşlarımız ilin nüfus yapısında değişikliğe neden olmaktadır.

4.1.3.1. Nüfus ve Yaz Kış Nüfus Değişimi

Bu bölüm Prof. Dr. Ertuğrul DOĞAN, Doç Dr. Selmin BURAK ve Dr. M. Ali AKKAYA'nın Kıyı Alanlarında Yaz-Kış Nüfus Farklılığı ve Sonuçları (Muğla Kıyı İlçeleri-Göcek Örneği) adlı çalışmasından faydalanarak hazırlanmıştır.

Kıyı bölgelerine gelen turistler, yabancı ve yerli turistler olmak üzere iki grupta toplanabilir. Yabancı turistleri; günübirlikçi ve diğerleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yerli turistler de kendi içinde; günübirlikçiler, ikinci konut sahipleri ve turizm tesislerinde kalanlar olarak üçe ayrılmaktadır. Bunların hepsi de yaz aylarında kıyı nüfusuna eklenerek, nüfusun önemli ölçüde artmasına yol açmaktadır (Toprak, 1990). Muğla ili ve ilçeleri kıyı bölgesi uygun iklim koşulları nedeniyle hemen her mevsim turizm faaliyeti yapılmasına uygundur. Ayrıca bu yöre, özellikle kara ve deniz ulaşımına elverişli olması, 1980'lerden itibaren deniz-güneş-kum unsurları çerçevesinde şekillenen, tarihi- arkeolojik çekicilik unsurları ile desteklenen ve son yıllarda doğal çevrenin sahip olduğu flora ve fauna zenginliklerinin de devreye sokulduğu turizm faaliyetleri nedeniyle cazibesini her geçen gün arttıran bir saha özelliğine sahiptir. Tüm bu faktörler sonucunda, kıyı bölgesi artan cazibesi nedeniyle, hem doğal ortamın taşıma kapasitesinin üzerindeki nüfusu barındıramayan yörenin dağlık kesimlerindeki yerleşim birimlerinden, hem de son yıllarda bölge dışından önemli miktarda nüfus çeken bir saha durumuna gelmiştir. Bu nüfus artışından özellikle yöredeki turizm girdileri olumsuz etkilenmektedir (İrtem ve Karaman, 2004).

Mevsimlik Nüfus Hareketlerinin Kamu Hizmetlerine Etkisi: Kıyı bölgelerindeki mevsimlik nüfus değişim hareketleri gerek merkezi yönetim gerekse yerel yönetimlerin görevlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bunlardan bazıları kısaca aşağıda incelenmiştir.

Kanalizasyon ve Altyapı Sorunu; Muğla Merkez'de, henüz kanalizasyon sistemi yapılmamış olup, fosseptik kullanılmaktadır.

Fethiye; kanalizasyon şebekesi ile toplanan atıksu, pompa istasyonları vasıtasıyla, ana pompa istasyonuna terfi ettirilmekte ve buradan da atıksu arıtma tesisi'ne pompalanmaktadır.

Datça; Atıksu sistemi olarak kanalizasyon şebekesi döşenmiş olup, arıtma sistemi tesisleri inşaatına başlanmamıştır.

Ula, ilçede atıksular fosseptik çukurlarda biriktirilmekte olup, Akyaka ve Gökova Beldeleri'nde bulunan Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığınca yaptırılmakta olan kanalizasyon şebekesi altyapısı ve arıtma sistemi bitme aşamasındadır.

Bodrum İlçe merkezinde atıksular arıtma tesislerinde bertaraf edilmektedir. Bodrum İlçesi Yalıkavak Beldesi'nde yaygın olarak fosseptik sistemi kullanılmaktadır. Sitelerde, oteller ve tatil köylerinde yaz aylarında arıtma tesisi kullanılmaktadır. Bitez Beldesi'nde kanalizasyon ve arıtma sistemi beldenin yalı kısmında atıksu sistemi mevcut olup, köy içinde kanalizasyon sistemi döşenmiş ve mevcut arıtma tesisinde arıtılmakta ve dağa deşarj edilmektedir. Turgutreis Beldesi'nde kanalizasyon sistemi bulunmaktadır. Göltürkbükü Beldesi'nin Türkbükü yerleşiminin Atıksu Kanalizasyon ve Arıtma Sistemi büyük bir kısmında tamamlanarak hizmete sunulmuştur. Gündoğan; Belde de kanalizasyon bulunmamakta olup, atıksular fosseptikte toplanmaktadır(Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Bodrum'un altyapı tesisleri yıllardan beri yenilenmemesi ve duyarsız yönetim nedeni ile sık sık problem yaşamaktadır (www.milliyet.com.tr).

Marmaris İlçesi: Atıksu sistemi 5 adet pompa terfi merkezi, arıtma tesisi (aktif çamur arıtma projesi), derin deniz deşarj hattı ve arka kanalizasyon şebekesinden oluşmaktadır. İçmeler Beldesi: 1 adet pompa terfi merkezi ile ilçe merkezi arıtma tesisi derin deniz deşarj hattı ve ana kanalizasyon şebekesinden oluşmaktadır. Turunç Beldesi: Beldede atıksu sistemi, kanalizasyon ve arıtma tesisi ile çözülmüştür. Turunç'ta % 95 kanalizasyon sistemi, % 5'i fosseptiktir. Bozburun Beldesi: Sızdırmaz ve Sızdırmalı fosseptik çukurlarıyla bertaraf edilmektedir. Kanalizasyon ve Atıksu Arıtma Sistemi yoktur.

İlde bulunan atıksu arıtma tesislerine genel olarak bakarsak, il sınırları içinde 11 adet merkezi atık su arıtma tesisi faaliyettedir. Marmaris (Merkez ve Turunç), Bodrum (Göltürkbükü, İçmeler, Bitez), Fethiye (Merkez, Ölüdeniz), Köyceğiz, Dalaman (Merkez), Ortaca (Sarıgerme ve Dalyan), bununla beraber yapımı devam eden 9 adet atık su arıtma tesisi bulunmaktadır (www.mugla-cevreorman.gov.tr).

Genel bir tanımlama ile Fethiye İlçesi dışında kanalizasyon atıkları arıtılmadan doğaya verilmektedir. Bu ise denizel kirlenmenin ve kıyı alanlarının kirlenmesinin en önemli nedenleri arasındadır. Altyapı çalışmaları belediyeler için görünmeyen, toprağın altında olan ve çok ciddi kaynak aktarılmaması gereken yapılar gibi algılanmak, kaynak yetersizliği nedeni ile de altyapıya önem verilmemektedir. Bu durum savunulamaz, ancak görünürde olan, yaz nüfusu ve ikincil konut sorunları belediyeleri zor durumda bırakmaktadır.

Su Sorunu; İl merkezinde; 82.674 km ishale hattı, 136 km şebeke hattı bulunmaktadır. Kentte içme suyu, Bahçeyaka derin kuyuları ve membaldan sağlanmaktadır.

Fethiye; tüketime sunulan içme ve kullanma suyu, Ören-Çaygözü Mevkisinden membağ suyu olarak temin edilmektedir.

Datça; Belediye sınırları içerisinde içme suyu hattı bulunmakta olup, içme suyu Kızlan Köyü ve Karaköy Köyü'nde kuyulardan sağlanmaktadır.

Ula; ilçe merkezi ve köylerinde temiz içme ve kullanma suyu yeterli miktarda vardır.

Bodrum; İlçede içme suyu yenileme çalışmaları halen İller Bankası kontrolörlüğünde yapılmaktadır. İlçenin su ihtiyacı Mumcular Beldesi Kemer Köyü yakınında bulunan içme suyu arıtma tesisinden karşılanmaktadır. Arıtma Tesisinin su ihtiyacı Mumcular Barajı'ndan sağlanmaktadır. Ayrıca Ortakent'te su takviyesi yapılmaktadır. İçme suyu arıtma tesisi zorunluluk halinde devre dışı kaldığından aynı yerde bulunan kuyulardan ilçenin su ihtiyacı karşılanmaya çalışılmaktadır

Marmaris İlçesi; 2 adet kaynak suyu, 7 adet kaynak kuyusu ve Marmaris İçme Suyu Barajı, İçme Suyu Arıtma Tesis ve dağıtım sisteminden oluşmaktadır. İçmeler Beldesi'nde derin su kuyuları vasıtasıyla sağlanmaktadır. Turunç ve Dereözü Mahallesi'nde içme suyu depoları ile ihtiyaçlara cevap verilmeye çalışılmaktadır. Bozburun Beldesi: Beldede su sistemi, tamamen kaynak suyu ve sondaj kuyuları vasıtasıyla çıkarılan suların depolarda toplanması ve su şebekesine verilerek evlere dağıtılması şeklindedir(Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Kıyı yerleşim alanlarının çoğunda, yazın, gerçek nüfusun üstünde nüfus artışı olması "su sorunu"nu ortaya çıkarmaktadır. Benzer olgu, Muğla ili ve ilçeleri içinde geçerlidir. Muğla ili kıyı ilçelerinde kış aylarında rastlamadığımız su sorunu yaz aylarında turizm kullanımlarına bağlı olarak su kıtlığına sebep olmaktadır.

Mevcut su stokunun ihtiyacı karşılamaması durumunda zaman zaman bireysel girişimler çerçevesinde çevre bölgelerden plastik taşıma sistemi ile söz konusu su ihtiyacı giderilmektedir. Özellikle inşaat ve diğer tarımsal sulamalar için kuyulardan çekilen tatlı su yeterli olmaktan çok uzaktır. Ancak hızla büyüyen nüfusa yazın su kaynaklarının yeterli geldiği söylenemez. Bunun yanında yazın sık sık sular kesilmekte, belde halkının su ihtiyacı karşılanamadığı gibi yapılacak yeni yatırımlar için bu sorun daha da önemli hale gelecektir.

Kent Planlaması ve İmar Faaliyetleri;

Resim 3. Bodrum Yarımadası İmar Durumu (www.mimarlarodasibodrum.org)

Kıyı bölgelerinde planlama kavramı sürekli tartışılan ve tartışılmaya devam eden bir konu olarak gözükmektedir. Bu konuda özellikle parçacı bir planlama anlayışının devam etmekte olması sorunun önündeki en büyük engeldir(Turgut ve Sırma, 2002). Bugün, nüfus gelişmeleriyle birlikte; kıyı ilçelerinin imar planları ihtiyaçları karşılayamayacak hale gelmiştir. İmar yetkisi 3194 sayılı İmar Kanununda belirtildiği şekliyle belediyelerin görevleri içerisinde yer almakta olup imar faaliyetleri, mevsimlik nüfus hareketleri nedeniyle kıyı beldeleri için çok önemli boyutlara ulaşmaktadır(Toprak, 1987). Kıyıların makro ölçekte düzenlenmesi amacı ile 1/25.000 Ölçekli Çevre Düzeni Nazım Planları hazırlanmakla birlikte bu planlar ile ülkenin tüm kıyılarının kapsama alınmadığı bilinmektedir. Bu gelişmeden en çok etkilenen, Bodrum, Göcek, Çalış vb. gibi kıyı bandıdır. Mevsimlik nüfus hareketleri

doğal olarak Muğla ili ve ilçelerinde imar faaliyetlerini önemli ölçüde olumsuz etkiler niteliktedir.

Türkiye kıyıları coğrafi ve fiziki özelliklerine uygun bir yerleşme ve mimari topolojisinin yeterince araştırılmamış ve geliştirilmemiş olması, hazırlanan her ölçek planın gerek kalitesini gerek uygulanabilirliğini azaltmaktadır. Diğer yandan özenle hazırlanmış planlar dahi sağlıklı bir biçimde uygulanamamaktadır. Kıyı kentlerindeki çarpık ve estetikte uzak yapılaşma Bodrum örneğinde görülen 1973 yılında Bodrum İmar Yönetmeliği ile yerel mimari topolojisinin benimsenmiş olması ile bir ölçüde estetik şirin bir yapılaşma göstermiştir. O tarihteki yönetmeliğe göre yüksekliği 6.50 m.yi geçmeyen iki katlı beyaz yapılandırma o tarihe kadar yapılan birçok, çok katlı otelin kent estetiğinden uzak olması bu yönetmeliği doğurmuştur. Bu uygulamanın Bodrum yarımadasına özdeşleştirilmesi ile Bodrum Yarımadasını bu günlere taşımıştır. Ancak bugün mevzi planlarda tüm Bodrum Yarımadası ikinci konutlar ve turizm yapılarıyla kaplanmıştır (Büyükvelioğlu, 1998). Basında çıkan haberler Bodrum'un imar ile ilgili sorunlarını göz önüne sermektedir.

Milliyet Gazetesinde yer alan haberde, "Bodrum Yarımadası Yeşile Hasret" "Türkiye'nin en önemli turizm alanlarından biri olan Bodrum yarımadası doğal cennet olma özelliğini her geçen gün kaybederek bir beton cennetine dönüşmek üzere... Aşırı ve plansız yapılaşmanın yol açtığı kıyı yağması yüzünden Bodrum'un güzelim koyları bir bir yok oluyor. Gündoğan, Yalıkavak, Göltürkbükü, Turgutreis, Gümüşlük, Bitez ve Gumbet gibi cennet koylar çirkin yapılarla doluyor, yeşil alanlar beton yığınları arasında hapsolüyor. Altyapı sorunu büyük, Bodrum'un bakir koyları, artık kooperatif evleri, siteler, oteller ve tatil köylerinin istilasına uğruyor. İmar planı olmayan Bodrum'da herkes istediğini yapıyor. Belediye "Yapmayın" diyor ama atı alan Üsküdar'ı geçiyor. Nüfusu kış aylarında 40 - 50 bin olan ancak yaz aylarında 1 milyon kişiyi ağırlayan Bodrum, önemli altyapı sorunlarıyla da karşı karşıya. Kentte ve koylarda ciddi bir su ve arıtma sorunu yaşanıyor."

Mevsimlik Nüfus Hareketlerinin Kıyılara Etkisi

Muğla ve ilçelerinden nüfusa bağlı olarak deniz ve kıyı kirlenmesi yoğunluk arz etmektedir. Türkiye’de mevcut ondört özel çevre koruma bölgesinden beşi il sınırları içerisinde bulunmaktadır. İlde Fethiye, Bodrum, Marmaris ve Datça’da çok sayıda liman bulunmaktadır. (Özel limanlar dâhil). Ayrıca mavi organizasyonları kıyılara ve deniz taşımacılığına olan talebi artırmıştır. Bu nedenle kıyı alanlarının nüfusu yaz aylarında 10-20 katı arasında artmaktadır.

Ulusal ve uluslararası turizm trafiği, deniz ve kıyı kirliliği yanında başka sorunları da beraberinde getirmektedir. Son zamanlarda, sualtı görüş mesafesinin ve niteliğinin azalması, çeşitli derinliklerde oluşan tortu tabakası ve yeni türlerin oluşumu gibi tespitler, deniz kirliliğinin belirtilerini oluşturmaktadır. Marinalarda günübirlik ya da uzun süre kalan yatlar, limana girerken veya çıkarken sintinelerini gerekli önlemleri almadan denize boşaltmaktadır. Deniz suyu kirliliğinde yatların ve teknelerin olduğu kadar, artan kıyı bölgesi nüfusu ve alt yapı eksikliğinden kaynaklanan atıksuların hiç arıtılmadan kıyı sularına karışmasının da büyük etken olduğu bir gerçektir (Anter, 2006).

Muğla kıyı alanlarında yaşanan yaz ayı yoğun nüfus artışı hem verimli tarım alanlarının yerleşim alanı olarak kullanılmasına, hem de yerleşme ve tarım faaliyetlerinden kaynaklanan kirleticiler nedeniyle denizin kirlenmesine yol açmaktadır(Güçlü, 2000). Ayrıca, özellikle turizm mevsiminde Bodrum, Marmaris, Dalyan, Ortaca, Fethiye ve Göcek’te turizmin etkisiyle yoğunlaşan nüfusun oluşturduğu kirlilik turizm faaliyetlerinin seyrekleştiği kış sezonunun birkaç misline ulaşmaktadır. Altyapının şu an için yaygın olarak yeterli olmaması yörede deniz kirliliğini belirgin olarak hissettirmektedir.

1988 yılında kurulan özel çevre koruma bölgesinde konut yapımının belirli kurallar çerçevesinde giderek zorlaştırılması, tarım alanlarının ve toprak özelliklerinin tarımsal faaliyetler açısından sınır değerlere ulaşmış olması nüfus artışının yavaşlamasında etkisi olan önemli bir faktördür.

4.1.3.2. İkincil Konutlar

Resim 4. Kıyı Alanında İkinci Konutlar (www.milliyet.com.tr)

Doğal bir gereksinim olarak düşünülebilecek tatil konutları olgusu, Türkiye'deki gelişme biçimi ile çevrenin kirlenmesinde doğal ve kültürel değerlerin tahribinde veya tamamen yok olmasında önde gelen etmenlerden birini oluşturmuştur (Seymen, Koç, 1996).

Muğla ili ve kıyı ilçelerinde son yirmi yıl içinde tatil siteleri ya da yazlık ev inşaatında büyük bir artış olmuştur. Bu olguya neden olan birçok etmenden bahsetmek mümkündür. Öncelikle deniz kıyısının yarattığı doğal bir çekicilikten ve tatil yapma isteği ile bunu elde edebilecek ekonomik olanaklara sahip olmanın yarattığı toplumsal çekicilikten söz edilebilir. Bu etmenin tüm kıyı bölgeleri için geçerli olduğu söylenebilir de yazlık ev inşaatının daha çok Ege ve Akdeniz kıyı bölgelerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Toprak, 1987).

İkinci konutlar kamu kurumlarından özellikle de yerel yönetimlerden altyapı hizmeti talebinde bulunmakta fakat mali kaynak yetersizliği içerisinde bulunan belediyeler bu talebi karşılayamamaktadır. Söz konusu talebin karşılanamaması kamuya deniz, kıyı ve çevre kirliliği olarak dönmetedir (Arkon, 1989-b).

Belediyeler emlak ve diğer yerel vergilerden elde ettikleri gelirlerin yanı sıra genel bütçe vergi gelirlerinden nüfuslarına göre pay almaktadırlar. Ancak bu pay örneğin 5.000 kişi nüfusunu esas alınan Göcek Beldesi için belediyenin yerine getirmek zorunda kaldığı kamu

hizmeti ise yaz aylarında üç dört misli artmaktadır. Mevsimlik nüfus artışı ile karşı karşıya kalan kıyı bölgelerinde altyapı hizmetlerinin sağlanması konusundaki en büyük engellerden biri, mali kaynak yetersizliğidir. Bu değerlendirmelere bağlı olarak, merkezi yönetimin kaynak aktarımlarında beldede sürekli yaşayanlar yanında ister ikinci konut, isterse diğer turistik yapılanmalar olsun hizmet götürmek zorunda kalan kıyı belediyelerine destek sağlanması gerekmektedir (Doğan vd, 2005).

4.1.3.3. Kentleşme

Muğla, yaşayan halk olarak kentleşmeyi başarı ile sağlamış. Eğitim düzeyi yüksek, okur-yazar oranı ülke ortalamasından yüksek, dışarıdan gelen turistlere ve göçmenlere konuksever yaklaşabilmiş ender illerimizdendir. Muğla ili ve ilçelerinde halk yönetime girerek söz sahibi olmaktadır. Ancak kalıplaşmış bir yapıya da sahip olduğu söylenebilir. Daha içine kapanık bir kentleşme örneği göstermektedir.

Kıyı alanlarının varlığı Muğla'nın turizm alanında öne çıkmasına neden olmuş, turizm ise Muğlalının kentleşmesinde önemli rol oynamıştır. Kültürü zenginleştirerek, yaşam seviyesini yükseltmiş, gelir ve refahını artırmıştır. Ancak dikkat çekilmesi gereken nokta, bu faydalar daha çok şehir merkezlerinde yaşayan halk ve turizmle iç içe olan vatandaşlar için geçerlidir. Kırsal kesimde ikamet eden köylü halk, turizmin faydalarından yeteri kadar faydalanamamaktadır. Hatta bölgedeki SİT alanlarının çokluğu ve yapılaşmamaya izin verilmemesi ile kalabalıklaşan nüfus yapısı ve sonucunda talep eksenli hayat pahalılaşması ve de ikincil konutlar nedeni ile tarım arazilerinin ve yaşam alanları daralmakta, bu nedenle de durumdan hoşnut olmamaktadır. Hatta turizm, köylülerin geleneklerinden uzaklaşmasına, rant peşinde koşan insanlar haline gelmesine ve yozlaşmasına neden olabilmektedir.

Muğla'da kurulan Muğla Üniversitesi, kente ekonomik ve kültürel açıdan olumlu etki yaratmıştır. Öğrenci varlığının artması ve paralel artmayan altyapı ve ev arzı, üniversitenin bulunduğu merkezlerde kiraların artmasına, hızlı ve çarpık yapılaşmaya neden olmaktadır. Muğla'da sanayi gelişmemiştir, önemli gelir kaynağı turizm, balıkçılık ve tarımdır. Bu nedenle işsizlik (gizli) yüksektir. Yerli halkın büyük bir çoğunluğu tarımdan geçmektedir. Turizm sektörü daha çok ilin dışından gelen vatandaşlar tarafından yürütülmektedir.

Muğla'nın siyasi yapısına da göz atarsak, eski yapı daha çok CHP eksenli iken yeni nesil çeşitlilik gösterir. Bu durum en son yerel yönetim seçimlerine yansımış, CHP, DYP, AKP, MHP, ANAP olmak üzere büyük partilerden yönetici seçilmiştir. Bu durum kentin demokratik yapısını göstermektedir. Bununla beraber farklı düşünce grubundaki insanları, siyaset mantığı ile bir noktada uzlaşamamaları kentin sorunlarını çözümünde engel olarak önümüze çıkmaktadır.

4.1.4. Tarım İle İlgili Sorunlar

4.1.4.1. Tarımsal Etkinlikler ve Tarımsal Toprakların Korunması

1960'lardan sonra ilde turizm önem kazanmaya başlaması ile halkının büyük bir kısmı yüksek gelir elde etmek isteği ile kıyı alanlarında yer alan verimli tarım arazilerinin amaç dışı kullanımına yönelmiş, turizm teşvik yasası ile birlikte bu alanlar yapılaşmaya açılmıştır. Arazi sahipleri, kısa dönemdeki çıkarlarını gelecekteki çıkarlarının üstünde tutmaktadırlar. Gün geçtikçe artan nüfus, sanayi alanlarına ve turizme verilen destekler, köyden kente göç gibi baskılar ve hızlı gelişmelere bu eğilim de eklendiğinde, sanayi bölgeleri, yerleşim alanları, yollar ve turistik bölgeler için gerekli görülen arazi süratle tarım aleyhine gelişim göstermektedir (Ongan, 1997).

Muğla ili topraklarında kültür bitkilerinin yetiştirilmesini ve tarımsal kullanımı kısıtlayan erozyon, sığlık taşlık kayalık, drenaj ve çoraklık gibi etkinlik dereceleri değişen bazı sorunları bulunmaktadır. (Muğla İli Arazi Varlığı, 1998) İl toprakları topoğrafik yönden, meyillilik bakımından çeşitlilik arz eden derin, orta derin ve yer yer sığ özelliklere sahiptir. Genelde Köyceğiz, Dalyan, Milas yöresinde yer yer drenaj problemi olan araziler mevcuttur. Dolayısıyla bu arazilerde tuzluluk söz konusu olabilir (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003).

Muğla'da en yaygın sorun su erozyonudur. Bu sorundan en çok etkilenen veya hiç etkilenmeyen alanlar, genellikle alüvyal toraklardan oluşan taban arazileri ve kalüvyal toprakların düze yakın ve hafif meyilli alanlardır (Muğla İli Arazi Varlığı, 1998).

İl genelinde topoğrafyanın farklı durum arz etmesi nedeni ile gerekli çalışmaların sonucunda erozyon alanları mevcut olmasına rağmen kısmen önlenmiş durumdadır (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003 ve Muğla Çevre ve Orman Müdürlüğü Brifingi, 2006). Köyceğiz

Gözü çevresinde ve Bafa Gözü çevresinde ekilebilir ve ziraata elverişli yanında bataklık durumda araziler mevcuttur

Toprak sığlığı; topraklarda köklerin geliştiği, bitki besin maddelerinin ve suyun temin edildiği bölgenin derinliği bitki yetiştirme açısından önemlidir. Bu bölge derin olursa iklime uyabilen her türlü kültür bitkisini yetiştirmek mümkün olur. Muğla ili topraklarının 10979 ha (%8.7) si 90 cm'den fazla derinliğe sahiptir. Bunun da 12538 ha (%11) düz ve düze yakın eğimlerde yer almaktadır, büyük kısmı I. ve II. Sınıf arazi olup, kuru ve sulu tarım yapılmaktadır.

Yüz ölçümün %3 lük bir oranı hafif orta ve dik eğimlerde bulunur. Orta erozyondan etkilenmiştir. Sığ topraklar yüzölçümüm %29 luk bir alanı kaplamaktadır. Çok sığ topraklar 664208 hektarı yaklaşık %53 oranını kaplamaktadır. Sığ ve çok sığ topraklar 1.032.324 hektarlık yüzölçümleri ile il genelinde %82.5 lik bir oranı oluşturmaktadır. Alüvyal düzlüklerde görülen ve taban suyunun her zaman veya yılın bir bölümünde bitki gelişimine zarar verecek kadar yüksek düzeyde bulunduğu topraklar, 38623 hektarlık bir sahayı kapsamaktadır(Muğla İli Arazi Varlığı, 1998). Bu durumda bize göstermektedir ki Muğla ilinde yeteri kadar verimli tarım arazisi bulunmamaktadır. Verimli tarım arazileri de yapılaşma, turizm baskısı, miras yolu ile küçük parçalara ayrılma tehdidi altındadır.

Muğla ilindeki kuru, sulu ve bağ-bahçe arazilerinde erozyon, elverişsiz toprak şartları ve aşırı su gibi toprak muhafaza önlemleri alınmasını gerektiren sorunlar vardır. Hiçbir sorunu olmayan I. Sınıf araziler 37774 hektardır. İldeki tarım arazilerinin %3.2 sini teşkil eder. Geriye kalan %97'si en az bir probleme sahip bulunmakla ve problemin cinsine uygun muhafaza önlemi alınmasını gerektirmektedir (Muğla İli Arazi Varlığı, 1998) .

Verimli tarım arazileri ile kullanılabilir tarım arazilerinin, tarım dışı kullanımı genelde il sınırları içerisinde, konut yapımı, turistik tesis yapımı, karayolu açılması, kamu yatırımları ve ilde bulunan maden işletmeciliği (mermer, kömür vb) gibi diğer kullanım alanlarına yönlendirilerek, tarım arazileri yok edilmektedir. Turizm ve yoğun insan baskısı, uygun iklim koşulları nedeni ile kültür bitkilerinin üretimini artırılması için baskı yapmakta, ancak yanlış kullanımlar ve erozyona karşı önlemlerin yetersiz kalması nedeni ile tarım arazileri yok olmaktadır.

Ormanların yok olması sorunu; Muğla'nın yaklaşık % 64'ü ormanlarla kaplıdır. Ormanların içinde veya yanında bulunan köyleri, Türkiye'nin mevcut yasalarında "orman köylüsü" olarak tanımlamaktadır. Orman köyleri engebeli ve dik eğimli topraklar üzerinde kurulduğundan, doğal çevreleri itibari ile tarıma elverişli değildir. Ayrıca orman köylülerinin bulunduğu araziler genellikle verimsizdir ve bu arazilerin bir kısmı erozyon tehdidi altındadır. Bu nedenle orman köylüleri, diğer köylerin aksine, ekonomik uğraş olarak, hayvancılık ve ormancılık ön plana çıkmaktadır (Öngören, 2004).

Orman köylülerinin eğitim düzeyleri düşük ve yaşam koşulları sağlıksızdır. Refah seviyeleri de diğer köylülere göre düşüktür. Bu nedenle 6831 sayılı Orman kanununun değişik 2/B maddesi uyarınca hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin tasarruf yetkisi 4706 sayılı Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kapsamında satılması planlanan orman vasfını yitirmiş araziler, orman köylüsü için bir kazanç gibi görünse de ekonomik gücü olan sermaye sahipleri bu alanları cüz-i meblağlarla satın alarak, ikincil konut yapımına yönelecektir. Bununla birlikte, orman köylüsü, eğitim düzeyi düşüklüğünden ve ihtiyacının bulunması nedeni ile ormanları yok ederek arazi kazanmaya çalışacaktır.

Ormanların en büyük sorunlarından biriside orman yangınlarıdır. Muğla'daki ormanların tamamının "yangına karşı birinci derece hassas" kategorisinde yer almasıdır (Öngören, 2004). Ağaç türleri arasında yangına en hassas olanlar, iğne yapraklı ağaç türleri, özellikle de kızılçamdır (Küçükosmanoğlu, 1990). Kızılçam Türkiye'nin Akdeniz, Ege ve Marmara bölgelerinde kıyıya bakan yamaçlarında yoğunluktadır. Orman yangınlarının en başlıca kaynağı insandır. Nüfus artışı, kentleşme, sanayileşme, tarım alanlarının azlığı, karayolları açma gibi etkenler orman alanlarının azalmasına neden olmakta, bununla beraber, enerji nakil hatları, tarla açma, anız yakma, dikkatsizlik, piknik gibi etkenlerde orman yangınlarına neden olarak ormanların yok olmasına etki etmektedir.

Bu durum Muğla ilinde her yıl hektarlarca ormanlık alanın yok olmasına, karşılığında da yoğun bir şekilde yapılaşmaya ve de tarım alanına dönüştürülmektedir. Yeni yapılar kıyı alanı üzerindeki baskıyı artırmakta, ancak doğal değerler bir bir kaybedilmektedir. Orman yangınları ile mücadele ilde, Orman Genel Müdürlüğüne bağlı orman itfaiyesi eli ile yürütülmektedir.

Orman itfaiyesi, %64'ü ormanlarla kaplı alan Muğla ili için yetersiz kalmaktadır. Mevsimlik çalıştırılan, itfaiye personeli genelde yerli halktan oluşmaktadır. Ayrıca yangınlara hızlı müdahale edebilecek yeterli donanım bulunmamaktadır. Bu nedenle her yıl binlerce hektar orman yok olmaktadır.

4.1.4.2. Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Avcılığı (Balık Çiftlikleri)

Muğla'da, Tarım Bakanlığı tarafından onaylanan 173 adet su ürünleri yetiştiriciliği projesinin 145 tanesi deniz balıkları yetiştiriciliği üzerinedir. Faaliyet gösteren 129 işletmenin 5'i kuluçkahane, 124'ü deniz kafes ünitesidir. Kiralaması yapılan 75 işletme olup 43 işletme kiralama yapmadan faaliyet göstermektedir. Toprak havuzlarda deniz balık yetiştiriciliği yapan 6 işletme özel mülk sınırları içindedir.

İşletmelerin 72'si Milas'ta, 37'si Bodrum'da ve 15'i Marmaris'te, kuluçkahanelerin 3'ü Bodrum'da, 2'si Milas'ta bulunmaktadır. Mevcut proje kapasiteleri üzerinde üretim yapan ağ kafes ünitelerinde 1998–1999 sezonunda 13.000 ton üretim gerçekleştirilmiştir (Erdem, 2001). 2003 yılı üretim miktarı yaklaşık olarak 23.750 tondur (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003). İşletmelerin üretim ve proje kapasiteleri 30 ton/yıl üzerinde yoğunlaşmıştır. Ağ kafes ünitelerinin en yoğun olarak bulunduğu ilçe Milas'tır. Bu ilçeyi Bodrum ve Marmaris takip etmektedir. Gökova, Datça, Köyceğiz, Marmaris, Ortaca, Dalaman ve Fethiye kıyılarının özel çevre koruma bölgeleri içinde kalması bu bölgelerde ağ kafes yetiştiriciliğinin gelişimini kısıtlamıştır (Erdem, 2001).

Resim 5. Balık iftlikleri (www.milliyet.com.tr)

Muğla Bölgesinden kıyısız alanda faaliyet gösteren diğer sektörler 1998 verileriyle karşılaştırıldığında; turizmin 170.186.054 YTL, balıkçılığın 28.523.386 YTL, orman rnlerinin 1.218.297 YTL gelir sağladığı görülmektedir. Bu değerlerle balıkçılık bölgede turizmden sonra ikinci sırada yer alarak, bölge ve ülke ekonomisine önemli katkıda bulunmaktadır (Erdem, 2001).

Kamuoyunda balık iftlikleriyle ilgili sık sık tartışma yaşanmakta, özellikle turizm kesimi balık iftliklerinin kapatılması yönünde propaganda yapmakta ve sivil toplum kuruluşları ile eylemlerde bulunmaktadır. Gerekeçe olarak ta denizlerin kirlenmesi ve yatların bu koylara girememesi gösterilmektedir. Turizm sektörü açısından bakıldığından, ekonomik olarak değer kaybetmek istemeyen sektör, kıyıların turizm sektörüne tahsis edilmesini istemektedir. Ancak sadece turizm açısından tek yönlü bakmamak gerekmektedir.

Balıkçılığın geliştirilmesi gerektiği 1. İzmir İktisat kongresinde ortaya konmuş ve sonuç bildirgesinde balıkçılığın ve denizlerin mutlaka halkın refah seviyesinin yükseltilmesi doğrultusunda kullanılması tutanaklara geçirilmiştir.

Ülkenin artan nüfusu ve bunun dengeli bir şekilde beslenmesi sorunu denizlerden daha fazla üretim yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Zira su ürünleri sağlık açısından önemli bir besin kaynağıdır. Ayrıca ülkede tüketilen su ürünlerinin kişi başına düşen miktarı AB ve

diğer gelişmiş ülkelerde çok yüksektir. Japonya'da yıllık kişi başına düşen balık miktarı 80 kg'ın üzerindedir. Bu ülkede Tokyo körfezinin içinde bile su ürünleri üretimi yapılmaktadır (Öztürk, 2006). Ülkemizde balık yetiştiriciliği, yat turizmi, ikincil konutlar içinde yeteri kadar kıyı alanı mevcuttur.

Gereken planlama, kurumlar arası işbirliği, ortak çözüm arayışlarının bulunmaması ve bilimsel çalışmaların yeterince yapılmayışı turizm ve balıkçılık sektörü arasında sorunların kaynağını oluşturmaktadır. Zira diğer gelişmiş ülkelerde turizm ve balıkçılık bir arada bulunabilmektedir. Örnek vermek gerekirse Japonya'nın yıllık üretimi 6 milyon ton, Japonya'da kıyıları balıkçılara aittir. Bununla ilgili imparatorluk kararnamesi geçen yüz yıl çıkarılmış, kıyıları balıkçı kooperatiflerinin görüşüne göre planlanıyor. Denizde yer tahsisi serbest ve ücretsiz. Sadece denizi ve kıyının korunması ile ilgili kooperatife belli bir miktar ücret ödeniyor. Yakın komşumuz Yunanistan'da durum farklı değil, sadece Ege denizinde 400'ün üzerinde balık çiftliği var. Turizm de ise yine bizden önde her koyda, plajda, sahilde tesisi var. En yakın Sakız, Midilli gibi adaların her tarafı çiftliklerle kaplı. Sadece levrek ve çipura üretimleri yılda 200.000 tondur (Öztürk, 2006).

Aynı zamanda balıkçılık sektörü de kişileri istihdamla birlikte balık ithalatının azaltılıp, üretim ile ihracatın artırılması sonucu önemli girdi meydana getirmektedir.

Diğer yandan balık çiftliklerine en fazla tepki gösteren turizm sektörünün, kıyıları, denize ve çevreye olan zararları da yadsınamaz. Özellikle yatların sintine atıkları denizi kirliletmekte, ancak yatçılara karşı herhangi bir düzenleme ve denetleme yapılmamaktadır. Kıyıların doldurulması ile yer kazanılması, deniz kenarlarının oteller, konutlar, ikinci konutlar ile betonlaştırılması, atık suların denize deşarjı ile turizm balıkçılıktan daha çok kirlilik meydana getirmektedir.

Bu nedenle ilk önce sorunun ne olduğuna karar verilmeli, deniz ve kıyısından yararlanan sektörlerin deniz ve kıyından en verimli nasıl yararlanacakları bilimsel olarak araştırılıp, yararlanıcı sektörlerinde bir arada bulunduğu bir düzenleme ile doğaya en az veren ve en ekonomik planın yapılarak uygulanmasına gidilmeli, kontrol ve denetiminin yapılması sağlanmalıdır.

Muğla'da halen kullanılan toplam 13 balıkçı barınağının hepsinde kullanım

olanaklarının artırılması için ilave rıhtım ve tarama yapılması gereklidir. Muğla ili sınırları içerisinde mevcut deniz yapıları balıkçılık, turizm ve ulaşım sektörleri tarafından ortaklaşa kullanılmaktadır. Yaz aylarında artan turizm aktiviteleri sonucu deniz yapılarından daha çok yatlar ve gezi tekneleri yararlanmakta, özellikle küçük balıkçı tekneleri doğal korunaklı barınma yerlerine çekilmektedirler (Erdem, 2001).

Karasuları sorunu ve açık denizlere dayanıklı teknelerin azlığı nedeniyle Muğla Bölgesi'nde avcılık faaliyetleri Karadeniz'den farklı olarak sahil şeridinde yakın gerçekleşmektedir. Bölgede uluslararası serbest denizlere çıkarak av yapabilen tekneler ise bölgeye diğer limanlardan gelen teknelerdir (Erdem, 2001).

Muğla kıyılarında önemli bir yer tutan kıyı balıkçılığının yanında gerek bölge gerekse ülke ekonomisi açısından önemli bir gelir kaynağı olan turizmde kıyı alanından pay almaktadır. Zaman zaman aralarında oluşan kullanım hakkı konusunda her iki sektör de kendi haklılığını savunmaktadır. Sektörler arası anlaşmazlıkları sona erdirebilecek yegane çözüm “Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetimi”nin tesis edilmesidir. Öte yandan kıyı balıkçılığının alt grupları olan avcılık, dalyanlar ve ağ kafes üniteleri arasında oluşan alan kullanımı, av yasağı, yasak alan gibi sorunlar sektör içerisinde çözümlenmeli ve kiralanmış alan tam sınırları ile ilan edilmeli ve herkesin bilgisine açık olmalıdır. Hedef alandan fazlasının kullanımına izin verilmemelidir. Av yasakları ve yasak alanlarla ilgili küçük balıkçı-büyük balıkçı çatışmalarını minimize etmek için öncelikle bölgeye uygun balıkçılık yönetim modellerini bilimsel yöntemlerle araştırılarak sonuçların hayata geçirilmesi sağlanmalıdır. Balıkçı kooperatifleri üst birliği sağlanarak isteklerin kanun yapıcıya kısa yoldan iletilmesi ve kanun yapıcının da bu istekleri dikkate alması sağlanmalıdır.

4.1.5. Ulaşım

Ulaşım ve iletişim dünyayı globalleştirerek, küçük bir köy haline getirmiştir. Ulaşım, bir hizmet sektörüdür ve insanların iki mesafe arasında, bir yerden başka bir yere transferi için kullanılır. Ulaşım çeşitliliği açısından, kara, hava ve deniz ulaşımı diye sınıflandırabiliriz.

Karayolları ülkemizde karayolu taşımacılığına Demokrat Parti ile önem verilmeye başlanmıştır. Karayollarının planlaması, ülkemizde Ulaştırma Bakanlığı'nın bağlı kuruluşu

olan, Karayolları Genel Müdürlüğünce, kent merkezlerinde yerel yönetimlerce yapılmaktadır. Motorlu araç sayısının artması karayollarının yetersiz kalmasına, trafik kazalarına, çevre sorunlarının artmasına, doğal çevrenin bozulmasına neden olmaktadır (www.milliyet.com.tr, Milliyet Gazetesi “Turizmcilerin, Marmaris - Dalaman arasındaki 8 metre genişliğindeki yolun genişletilmesi için yıllardır sürdürdüğü girişimlerin sonucu 'katliam' oldu. Karayolları, Muğla Orman Bölge Müdürlüğü'nden, güzergâhtaki ağaçların kesilmesini istedi. Bunun üzerine, 1974'te kamulaştırılan, Gökova - Dalaman yolunun sağ ve solundaki 20'şer metrelik koridorda kesim başladı. 15 kilometrelik güzergâhta, 1.5 ayda, 30 – 40 yaşlarında 1500 kızılçam ve okaliptüs ağacı kesildi. Çevreciler, toplam 4 bin ağacın kesilecek olmasına tepki gösterdi”). Muğla ilinin kara yolu uzunluğuna bakarsak, ilde iki şube müdürlüğüne bağlı 1162 km yol bulunmaktadır. İlde 2004 yılı itibari ile kayıtlı 179.451 motorlu araç bulunmaktadır.

Karayolları Genel Müdürlüğü 131. ve 26. Şube Müdürlüklerine bağlı mevcut yolların toplam uzunluğu 2003 yılı içerisinde 1.162 km'dir (Tablo 12) (Muğla İli 2003 Çevre Durum Raporu).

Muğla ilinde kıyı alanlarını en fazla yoğunluk getiren ulaşım sektörü karayoludur. Ancak karayolları ile ilgili Muğla İlini kapsayan detaylı bir çalışma yapılmamıştır. Yeni yapılan ve hükümetin gündeminde olan duble yol çalışmaları, ÇED raporları düzenlenmeden, dar yolların genişletilmesi şeklinde yapılmaktadır. Bu durum ise yol kenarlarında bulunan verimli araziler ile ormanların yok olmasına neden olmaktadır.

Karayollarının bir diğer olumsuz etkisi ise; Muğla kıyıları girinti ve çıkıntılı kıyı yapısına sahiptir. Kıyıların kullanılması için açılan kadastro yolları, kıyıların anında istilasına neden olmakta, kıyılarda piknik sonrasında kalan çöpler ile kanalizasyon atıkları denizi kirletmektedir. Bu alanlar belediyelerin sınırları içerisinde bulunmadığından, belediyeler buralarda altyapı çalışması yapmamakta veya yaptırılmamaktadır. Özellikle hafta sonlarında yoğun piknikçi akınına uğrayan, kadastro yolu açılmış kıyıları pislikten geçilmemektedir.

4.1.5.1. Deniz Taşımacılığı İle Oluşan Kıyı Kirliliği Sorunu

Deniz taşımacılığının diğer nakliyat türlerine göre çok daha ucuz olması nedeniyle dünya genelinde halen ticari mal sevkiyatının hacim olarak %99'u, maddi değer olarak %80'i

deniz yolu taşımacılığı ile gerçekleştirilmektedir.(Ünlü, 2004) Taşımacılık esnasında gemilerden kaynaklanan (sintine suları) ve oluşabilecek kazalar nedeniyle ortaya çıkan deniz kirlenmesi, gemi kaynaklı kirleticilerin en önemlileridir (Yönsel, 2002).

Ekosistemdeki bütün değerlerin kaynaklarının, tüm kirletici etkilerden korunmasının önemini ifade eden kapsamlı Deniz Kirliliği tanımı, 1970 yılında Birleşmiş Milletler Örgütünün Çevre Kirliliği Toplantısında yapılmıştır. Deniz Kirliliği; haliçleri de içersine alan deniz ortamına ve biyolojik kaynaklara zarar verecek, insan sağlığı üzerinde tehlike yaratacak, su ürünleri üretimini de içeren, denizden ekonomik yararlanma olanaklarını kısıtlayacak ve denizin dinlence amacı ile kullanılmasını suyun kalitesini bozarak engelleyecek şekilde, insanoğlu tarafından doğrudan doğruya, ya da dolaylı olarak, madde ya da enerji bırakılması olayıdır.

Muğla ve kıyı çevresinde şimdiye kadar büyük boyutlarda can, mal, ekolojik kayıplara yol açan, çevre felaketleriyle sonuçlanan pek çok kaza yaşanmamıştır. Deniz trafiğinden kaynaklanan kirliliği, deniz taşımacılığından kaynaklanan atık kirliliği ve gemi kazalarından oluşan kirlilik olarak 2 kısımda incelenebiliriz. Kirleticiler de yapılarına bağlı olarak, buldukları deniz ortamlarında, farklı kirliliklere sebep olmakta ve tüm ekosistemi de denizde yaşamakta olan canlıları da farklı şekilde etkilemektedirler. Bazı kirleticiler, denizde yaşayan canlılar üzerinde öldürücü etki yaparken diğerleri, belli bir grubu etkilemekte ve canlıların bölgeyi terk etmesine sebep olmaktadır. Bazı kirleticiler ise biyolojik varlığın gelişimini ve çoğalmasını önler biçimde fizyolojik etki yapmaktadırlar.

Deniz taşımacılığı sürecinde, uluslararası kurallara uyulmamasından kaynaklanan kasıtlı ya da kasıtsız; gemilerin kirletici atıklarının denize dökülmesi/boşaltılması sonucu oluşan deniz kirliliğidir (Öztürk, vd. 2000). Denizde, gemilerden sızan, petrol, sintine suyu, balast suyu, evsel atıksular, katı atıklar, kanalizasyon sularının denize arıtılmadan boşaltılması, gemilerin dış yüzeylerinin fouling ve bousing organizmalardan korunması için kullanılan antifouling boyalar etkisiyle atık kirliliği oluşmaktadır. Yolcu gemilerinde yasal olmamasına rağmen, yağlı balast tanklarının yıkanması, sintine sularının denize boşaltılması, çöplerin denize dökülmesi, problemlerin büyümesine katkıda bulunmaktadır. Denizlerin taşımacılıktan kaynaklanan kirliliği, deniz ekosistemi ile denizel ortama salınan madde ilişkisi yönünden, birbirlerinden belirgin farklarla ayrı olan iki grup halinde incelenebilir;

Bir yolcu gemisindeki, yolcuların ve personelin günlük yaşam aktivitelerine bağı olarak oluşan kirlilik, kanalizasyon atıkları vs organik kirleticiler, denizel ortamda evsel atıkların oluşturduğu etkiler yaparken, yolcu gemisinden sızan petrol, gemi makine dairesi sintine suları, ambar sintine suları, balast suları, deniz ekosistemi üzerinde doğrudan ve çok daha tehlikeli etkiler yapmaktadırlar. Bunların içerdikleri uçucu komponentlerin atmosfere katılımı ile hava kirliliği oluşmakta, bir kısmı ise deniz yüzeyinde film oluşturup, deniz suyunun oksijen geçirgenliğini düşürerek, ekosistem üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Dibe çöken yoğun komponentler ise dalgalarla sürüklenerek kıyılarda, koylarda kirlilik oluşturmaktadırlar.

Muğla ilinde gemi kaynaklı kirlilik daha çok turist gezdiren tekneler ile özel teknelerin sintine sularından kaynaklanmaktadır. Özellikle “mavi yolculuk” olarak bilinen, tekne turları, körfezlerde insan yoğunluğunu artırmakta, denizin kirlenmesine neden olmaktadır. Kıyıların, küçük körfezler şeklinde yapısı nedeniyle büyük yolcu gemileri kıyı alanlarını kullanamamakta, bu durum ise denizel çevrenin ve kıyıların kirlenmesinin az da olsa önüne geçmektedir. Ancak tatil amaçlı koyalara demirleyen tekneler, evsel, kanalizasyon, gemisel tüm atıklarını denize veya kıyılara piknik alanlarına bırakmakta, bu ise hem denizin hem de kıyıların kirlenmesine neden olmaktadır.

Aynı zamanda mavi turlar, yaz aylarında arttığından, körfezlerde birkaç teknenin demir atması ile kısa zamanda yoğun insan trafiğine uğramakta, kısa zamanda yoğun bir kirlenme meydana gelmektedir. Denizin ve kıyının doğal yapısına, turizm kaynaklı olarak zarar verilmektedir. Gerçi her ne kadar korumacılık ve sürdürülebilir bir gelişme zıt anlamlar ifade etse de sürdürülebilir bir kalkınma planlamasının yanında doğal ve kıt kaynaklarında korunması sağlanmalı, planlama bu iki terimle birlikte başka bir anlam kazanmalıdır.

Kirlilik Kaynakları; Denizlerde oluşan kirlilik, kirletici kaynaklar ile insanoğlunun etkinlikleri gözetilerek üç başlık altında toplanabilir (IMO, 1991). Denizlerin Havadan Kirlenmesi: a.Hava kirliliğinden yağışlar ve kimyasal olaylar sonucu oluşan, b.Havayolu taşıt araçlarının atıklarından oluşan kirlilik.

Denizlerin Karadan Kirlenmesi, Evsel atıklardan (Çöpler pis sular ve lağım suları, sanayi katı ve sıvı atıklardan, tarımsal etkinlikler sonucu oluşan, enerji üretim merkezlerinden turizm etkinlikleri ve kıyıların düzensiz kullanımı sonucu oluşan akarsu ve derelerin taşıdığı

atıklardan gemi sintine ve kirli balast sularıyla katı ya da katımsı çöplerin denize boşaltılması ya da atılmasından, özellikle tankerlerin gaz sızdırma işlemlerinden kaynaklanan kirlilik (Öztürk vd, 2000),

Gemilerin yasal ya da yasal olmayan biçimde yük olarak taşıdıkları tehlikeli maddelerin ya da tehlikeli atıkların denize boşaltılması ya da dökülmesinden, kaza sonucu oluşan deniz dibi kaynaklarından üretilen petrolden, su ürünleri üretilmesi ve avlanması sonucu oluşan kirlilik, deniz dibi araştırmaları ve kazıları sonucu oluşan kirlilik (Öztürk vd, 2000).

Deniz Taşımacılığı İle -Kaza Dışı- Oluşan Atık Kirliliği:

Gemilerden kaynaklanan deniz kirliliğinin başlıca nedeni gemilerin atıklarını denize boşaltmalarıdır. Gemiler, kirletici atıklarından kurtulmak için ya atıkları denize boşaltmakta ya da işleme tabi tutarak (yakma, ayırma v.s.) kalanları yok etmekte veya atıkları seyir esnasında depolayarak, limanlardaki atık kabul tesislerine boşaltmaktadırlar. Bu nedenle, denizlerin gemiler tarafından kirletilmesini önlemenin en etkin yolu, gemilerin atıklarını seyir süresince depolamaları ve bu atıkları limanlardaki kabul tesislerine boşaltmalarıdır(Sayıştay, 2002).

Denizde oluşan atık kirliliği, sintine suyu, balast suyu, evsel atıksular, katı atıklar, kanalizasyon sularının denize arıtılmadan boşaltılması, gemilerin dış yüzeylerinin organizmalardan korunması için kullanılan antifouling boyalar etkisiyle oluşmaktadır. Gemilerin denizde normal seyri esnasında kullanılan benzin türevleri ve mazot yağından oluşan sintine sularını denize deşarj etmeleri hem ulusal mevzuatımızda hem milletlerarası hukukta yasaklanmıştır. Ülkemizin taraf olduğu, MARPOL 73/78 bu konuda kıyı devletinin ve gemilerin sorumluluklarına dair gemilerde ve limanlarda bulundurulması gereken donanımların detaylı tanımlandığı antlaşmadır;

MARPOL'e göre gemiler, denize boşaltılması yasak olan atıkları ve atıklarının işlem görmesi sonucu kalan kalıntıları depolamak zorundadır. Bu kuralların uygulanabilmesi için limanlarda gemilerde oluşan atık ve kalıntıları, gecikmeye neden olmayacak şekilde alacak katı ve sıvı kabul tesislerinin olması gerekir. Ülkemizde atık kabul tesisleri konusunda yeterli bir ulusal politika oluşturulmadığından çeşitli kurum, kuruluş ve şirketlerce işletilen

limanlarda yeterli atık kabul tesisi yoktur. Başta özel limanlar olmak üzere limanların çoğunda hiçbir atık kabul tesisi bulunmamaktadır.

Limanları işleten yönetimlerin MARPOL'ün gereklerine göre atık kabul tesisleri oluşturmaları gerekmektedir. Ülkemizdeki atık kabul tesislerinin büyük bir bölümü sintine ve balast suyunun alınmasına yöneliktir. Katı atıkları yok etme ve öğütme tesisleri ise yok denecek kadar azdır.

Sayıştay Başkanlığı denetçileri tarafından limanlarda yapılan incelemede; arıtma sistemlerinin çalıştırılmadığı görülmüştür. Arıtma yapılmadığı için sintine suları dinlendirme yöntemi ile ayrıştırılmaktadır. Bu nedenle ayrıştırılmak üzere gemilerden alınan sintine sularının toplanacağı tanklar kapasite bakımından yetersiz kalmakta ve bu yetersizlik istenmeyen sonuçların doğmasına neden olmaktadır. Tankların kapasitesinin düşük olması nedeniyle, kabul ücreti veren fakat atığını veremeyen gemilerin atıklarını denize boşaltması kaçınılmaz hale gelmektedir (Sayıştay, 2002).

Transit geçişte, yasal olmadığı halde yağlı sintine tanklarının yıkama sularının gece denize deşarjı da kıyılarda, dinlenme alanlarında kirliliklere sebep olmaktadır. Gemilerden uğraksız geçişte sızan petrol, diğer sıvı atıklar, çökerek birikim oluşturmaktadırlar. Denize bırakılan çöpler de yapılarına bağlı olarak ya yüzeyde askıda madde olarak kalır ya da, kısmen kıyılara drift olurlar.

Seyir esnasında, denge ve seyir güvenliğini sağlamak üzere zorunlu bir uygulama olan balast alım ve tahliyesi sürecinde, tehlikeli organizmaların, mikro organizmaların ve patojenlerin, ekosistemde doğal düşmanları olmayan sulara geçişi ihtimali vardır. Balast tahliyesi gerek iç hukukumuzda gerek uluslararası hukuk'ta yasaklanmıştır. Balast deşarjının önlenmesi, Liman Devleti Kontrolü kapsamında önlenebilecek disiplini gerektirmektedir. Liman devleti kontrollerinin etkin uygulanmayışı, toplanan verilerin dağınık ve etkin bir uygulamaya dayanak olabilecek nitelikten uzak oluşu ve kontrolleri yapabilecek laboratuvarların bulunmayışı nedeniyle balast deşarjı önlenememektedir. Balast suyu deşarjlarını önlemek üzere Türkiye acil olarak limanlarına gelen gemilerin balast sularını hızla kontrol edebilecek teknik ve hukuki donanımları gerçekleştirmelidir.

Gemi Kazaları Sonucu Oluşan Kirlilik: Gemi kazaları ile petrol, zehirli madde salınımı tüm ekosistem üzerinde kalıcı ve en ağır şekilde tahribat yapmaktadır. Fiziki coğrafi özelliği, bölgeye hâkim farklı akıntı rejimleri, rüzgârlarıyla İstanbul Boğazı, dünyadaki en dar ve zor geçitlerden biri ve en başta olanıdır. Deniz yolu taşımacılığının ucuz oluşu, Boğaz'ın ticari, stratejik rota üzerindeki merkez nitelikleriyle “hem ucuz hem kısa yol” olarak “sorumsuz –uğraksız” değerlendirilip aşırı yüklenmesine sebep olmaktadır.

Muğla ili kıyıları gemi kazaları sonucu oluşan kirlilik açısından şanslıdır. Kıyı alanları transit deniz taşımacılığı rotasında bulunmadığından gemi kazaları, özellikle tanker kazalarına pek rastlanmaz. Genelde küçük teknelerin birbiri ile çarpışmaları sonucu deniz kazaları meydana gelmektedir. Bu ise ciddi manada kirliliğe neden olmamaktadır. Muğla kıyılarına, Petrol Ofisinin Fethiye kıyısında bulunan limanı ve boşaltım iskelesi bulunmakta, tankerler bu boşaltım istasyonuna petrol türevleri taşımaktadır. Ancak bu güne kadar büyük bir deniz kazası olmamıştır.

Çeşitli kaynaklar, toplam deniz kirliliği içinde, kara kaynaklı kirliliğin, %80, denizlerden kaynaklı kirliliğin ise, %20 olduğunu ifade etmektedir. Denizlerin havadan kirlenme oranının ise önemli olmadığını ifade etmektedirler (Öztürk vd, 2000). Bir başka önemli “deniz kirliliği” tanımı, 2872 sayılı Çevre Yasasına dayalı olarak çıkarılan Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinde yapılmış olan su kirliliği tanımından uyarlanarak yapılmış olanıdır. Deniz kirliliği, deniz kaynağının kimyasal, fiziksel, bakteriyolojik, radyoaktif ve ekolojik özelliklerinin olumsuz yönde değişmesi biçiminde gözlenen doğrudan ya da dolaylı yoldan biyolojik kaynaklarda, insan sağlığında, balıkçılıkta, deniz suyu kalitesinde ve deniz suyunun diğer amaçlarla kullanılmasında engelleyici bozulmalar yaratacak madde ya da enerji atıklarının boşaltılmasıdır (Öztürk vd, 2000).

Fethiye’de söz konusu kirliliğin önlenmesi, deneti mi ve diğer çalışmalar için Deniz ve Kıyı Merkezi kurulmuştur. Belli başlı üç körfez, Gökova Körfezi, Hisarönü Körfezi ve herkesin Göcek diye bildiği Fethiye Körfezi, dantelâ gibi işlenmiş koylarıyla, binalara dayalı otel ve tatil köyü turizmi için değil, yat turizmi için biçilmiş kaftandır. Bodrum’un kuzeyi Mandalya Körfezi de yat turizmi için elverişlidir, ancak, bu bölge balık çiftlikleri tarafından kullanıldığından yat turizmi için kullanılamamaktadır. Balık çiftliklerinin körfezlerden dışarıya çıkartılıp, denizin hareketsiz kalan bölümlerinin korunması, deniz kirliliğinin önüne

geçilmesi gerekir, ancak balık çiftliği sahipleri siyasi açıdan da güçlü bir altyapıya sahip olduklarından korunaklı körfezleri terk etmemektedirler.

4.1.5.2. Yat Limanları, Çekek Yerleri, Yat Turizmi ve Sorunları

Kıyı İlçelerinin liman, iskele ve barınaklarının durumu hakkında bilgi vermek gerekirse, Marmaris, ilçede bulunan yat limanları ve balıkçı barınaklarının en önemli sorunu yetersiz oluşu ve altyapı eksiklidir. Yeni yapılan limanlarda bu eksiklikler giderilmeye ve kapasite artırılmaya çalışılmaktadır. Devlet sektörü yanında özel sektörde bu alanda yatırım yapmaktadır.

Bodrum, Bodrum Limanı iç liman özelliğindedir. Mevcut yat kapasitesini karşılayamamaktadır. Özel marinalar bulunmaktadır. Liman altyapı hizmetlerinden yoksundur. İtfaiye, yağ depolama tesisleri, su ve elektrik acil sorunları vardır.

Fethiye; Fethiye Yat Turizmi Yanaşma Yeri, Fethiye İskelesi (2 gemi kapasiteli), Milas; Güllük Limanı, Datça, Gerince Tali Turizm Limanı, Gerince Balıkçı Barınağı, Köyceğiz, Köyceğiz Balıkçı Barınağı, Ortaca; Dalyanköy Rıhtımları, Dalaman; Terkasan Mahmuzları bulunmaktadır.

Genel Sorunları

İşletme Güçlükleri; profesyonel kadro ihtiyacı büyüktür. Elektrik, su, yakıt gibi altyapı hizmetleri ya yok ya da yetersiz, özel marinalarda bu sorun ortadan kalkmıştır. Disiplinli ve periyodik denetim yapılamamakta, özel marinalar dışında söz konusu liman ve barınaklar altyapı yönünden oldukça sınırlı ve güvenlik problemleri var (Kıyı Envanteri, 1998).

4.1.6. Turizm

Turizm, döviz kazandırıcı ve istihdam yaratıcı özelliği ile ekonomik, insanların dinlenme ihtiyacını karşılayan ve farklı kültürleri bir araya getiren yönleriyle sosyo-kültürel, yarattığı kaynak kullanımı talepleri ile çevreyi önemli boyutta etkileyen bir sektördür.

Turizm gelişmesinin, ülkemizde görüldüğü gibi çok süratle meydana gelmesiyle, planlama, teknik altyapı ve işletme sistemlerinin, yasal, yönetsel ve politik yapının bu

gelişmeye ayak uyduramaması, çevreye etkilerin çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmasına neden olmuştur. Turizm alanlarında görülen mevsimsel nüfus artışından dolayı, mevcut altyapının yeterli olmayışı nedeniyle oluşan deniz ve yeraltı suyu kirlenmesi, çöplerin neden olduğu kirlilik, gürültü, trafiğin artışı ve hava kalitesinin bozulması, peyzaj tahribi ve betonlaşma ile gelen görsel kirlilik, bu tür etkilerin başlıcalarıdır (Ongan, 1997).

Muğla ili, turizm bölgesi olması nedeniyle bu olumsuzlukların hepsini birden yaşamaktadır. Yatağan ve Kavaklıdere İlçeleri haricindeki diğer ilçelerde turizm potansiyeli oldukça gelişmiştir. Turizm İşletme Belgeli tesisler dışında, ağırlığı Bodrum, Marmaris ve Fethiye İlçelerinde olmak üzere Belediye Belgeli 1767 adet, turistik belgeli, 400 adet konaklama tesisi ile mevcuttur (Muğla İl Çevre ve Orman Müdürlüğü Birifingi, 2006). İlde, her yıl Türkiye Eğitim ve Çevre Vakfının koordinasyonu ile verilen Mavi Bayrak almış plajlar vardır. 2.167 adet konaklama tesisi ile turizm bakımında ülke ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır (Muğla Çevre Durum Raporu, 2003). Türkiye, tarihsel ve doğal değerler açısından zengin bir ülke olduğundan, nüfus zenginlik, turizm sektörünün 1980'lerden bu yana en hızlı gelişen sektör haline getirmiştir. 1980 yılında tüm ülkenin 326 milyon ABD Doları olan turizm gelirleri, bugün sadece Muğla'da 1500 milyon USD dolarına kadar çıkmıştır.

Ülkemizde turizmin daha çok kıyı alanlarını ilgilendiren bir olgu olmuştur. Ülkemiz turizm yatak kapasitenin %7'si Ege Bölgesi, %25'i Akdeniz ve %2'si Marmara bölgesindedir. İkincil konutlara yönelik yatırımlarda aynı bölgele de yoğunlaşmaktadır (Erginöz, 1998). Turizm sektörü ile birlikte kıyı illeri aşırı bir şekilde büyümüş, özellikle kıyıda kurulan kentler yoğun bir nüfus baskısına uğrayarak nüfusları kat kat artmıştır. Yaz aylarında ise bu artış daha da katlanarak sürmektedir (Arkon, 1989-a).

Bacası sektör, gelişmenin dinamiği, doğaya saygılı bir kalkınma olarak değerlendirilen turizm sektörünün de şüphesiz olumsuz ve bulunduğu alanında sorunları vardır. Bu konuyu kıyı alanları açısından olumlu ve olumsuz olmak üzere iki noktadan değerlendirmeye ve Muğla'nın sorunlarını ortaya koymaya çalışacağız.

Öncelikle kıyı alanlarının turizm üzerindeki olumlu etkisi; Türkiye bilindiği gibi Anadolu ve Trakya gibi iki büyük yarımada üzerinde kurulmuştur. Bu bölge tarihten beri hep önemini korumuştur. Muğla'da, ülkemizin en uzun kıyısına sahiptir. Bu nedenle üzerinde

kurulan medeniyetlerin bıraktığı kültür zenginlikleri ve kıyı kenti olmasından dolayı deniz altı kültür zenginliklerine sahiptir. Doğal ve ekolojik yapısı itibari ile de bozulmamış ender yerlerdendir. Halkın, gelen yabancıya karşı antipatik olmayışı bir başka olumlu etkidir. Tüm bu değerler turizmin, Muğla'da aşırı bir şekilde gelişmesine ve beraberinde hizmet sektörünün gelişmesine neden olmuştur. Turizm yatırımları ve tesisleri daha çok kıyı alanlarında konuşlandırılmıştır. İlin diğer iç kısımlarına bile buralardan destek yapılmaktadır.

İkinci olarak olumsuz etkisine bakarsak, kıyı alanlarındaki turizm daha çok yaz aylarında etkindir. Güneş ve deniz bileşeni kıyı alanlarındaki turizmin felsefesidir. Bu nedenle yapılan büyük turizm yatırımları ve tesisler kış aylarına atıl kalmaktadır. Altyapı için gerekli olan ve merkezi idareden gelen kaynak, sürekli nüfusa göre belirlendiğinden, yerel yönetimler altyapı için kaynak bulamaz olmuşlardır. Devamlı nüfusu 2-3 bini geçmeyen ikinci konutların bulunduğu kıyı alanlarında belde belediyeleri kurulmuş, bir çok eksikle hizmet vermeye ve çarpık kentleşmeye yöneltmiştir. Muğla kıyı alanları, koruma altında olan alanlar haricinde betonlaşmaya doğru gitmektedir.

Turizmin kıyı alanları üzerindeki olumlu etkileri yadsınamaz. Kıyı alanlarına yapılan turizm sektörü yatırımları, tesisleri, ilde sosyo-ekonomik yapıyı geliştirmiş, nüfus, ticaret, kentleşme, üniversite, istihdam vb alanlarda artı değerler katmıştır. Kıyıların önemli olduğunu ortaya koymuştur. Doğal dengenin korunmasını sağlayacak, sivil toplum kuruluşları ve programların oluşmasına alt yapı yapmıştır. Kültürel mirasın, dünya ile paylaşılmasına ve bu mirasın değerlerinin ortaya konmasındaki rolü de göz ardı edilemez. Bunun yanında Muğla ili halkını bilinçlenmesine katkıda bulunmuştur.

Tüm bunların yanında kıyı alanları üzerindeki olumsuz etkileri de vardır. Turizm gelişmesinin, Muğla ilinde çok süratle meydana gelmesiyle, planlama, teknik altyapı ve işletme sistemlerinin, yasal, yönetsel ve politik yapının bu gelişmeye ayak uyduramaması, çevreye etkilerin çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Turizm alanlarında görülen mevsimsel nüfus artışından dolayı, mevcut altyapının yeterli olmayışı nedeniyle oluşan deniz ve yeraltı suyu kirlenmesi, çöplerin neden olduğu kirlilik, gürültü, trafiğin artışı ve hava kalitesinin bozulması, peyzaj tahribi ve betonlaşma ile gelen görsel kirlilik, bu tür etkilerin başlıcalarıdır.

İl de yapılan konaklama ve hizmet üniteleri turizm alt yapısı inşaatları sonucu bitkisel toprağın ve bitki örtüsünün yok olması, erozyon, turizm trafiği (araç ve insan olarak) sonucu toprak sıkışması ve bitki örtüsünün tahribi, yaban hayatının azalması veya sona ermesi, artan su gereksinimini karşılamaya yönelik veya rekreatif uygulamalarla, yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının hidrolojik özelliklerini değişime uğratmıştır. Bu da aynı zamanda dolaylı olarak flora ve faunayı etkilemiştir (Ongan, 1997).

Kıyılardaki yapılaşma, plaj erozyonu ve kumul stabilizasyonunun bozulmasına neden olmuştur. Bu durum ise ekolojik denge üzerinde olumsuz etki meydana getirmiştir.

Sulak alanların ve bataklıkların tamamen değişikliğe uğratılması ve bunların yerine dip taraması, genişletme veya doldurma yapılarak, kanallar, rekreasyon alanları, marinalar, hatta yerleşim alanları yapılmış, yollar açılmıştır.

Tarım arazileri üzerinde, tarım dışı yapılar kurulmasına, yollar açılmasına neden olmuş, tarımın yetersiz kalması ile de yeni tarım arayışları içerisinde çorak arazilerin kullanılması, erozyon, orman tahribine neden olmuştur.

Alternatif turizm arayışları da deniz ve doğal ortamın dışına çıkamadığı için kıyı alanlarında, atıksu ve çöp kirlenmesi, doğal peyzajının bozulması, tarihi eserlerin tahribi, gürültü, kalabalık, araç tekerlekleri ve insanların yürümelemleri ile toprak sıkışması ve bitki örtüsünün yok olması gibi olumsuz etkiler meydana getirmiştir.

Turizm, balıkçılık sektörü özellikle kültür balıkçılığı üzerine de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Ancak balıkçılık sektörünün de turizm üzerindeki olumsuz yönleri yadsınamaz.

V. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İnsanoğlu bencil merkezi etrafında, ekonomik düşüncelerle, doğal dengeyi bozmaya, yok etmeye çalışmaktadır. Bunun bilincinden yoksun olan bireylere, doğayı ve bulunduğu ortamı koruma bilincinin verilmesi, geleceği ile birlikte bulunduğu sosyal, ekonomik, kültürel ve doğal alanın planlamasının yapılmasının öğretilmesi, planlama yaparken de bulunduğu ortamda bulunan tüm verileri değerlendirerek, çevresine zarar vermeden refahının artırılması, toplum içinde sürdürülebilir bir kalkınma modelinin oluşturulması gerekmektedir. Kıyı alanlarının planlaması bu tarzdan bir öğreti olmalıdır.

Ülkemizde kıyı alanları yönetimi daha yeni kavramdır. 1991’de İzmir Çeşme’de düzenlenen “Türkiye Kıyı Alanları Toplantısı” ile gerçek manada gündeme gelmiştir. Dünya Bankasının desteği ile hazırlanan Türkiye Kıyı Alanları Yönetimi raporu, kıyı alanları konusunda yaşanan sorunlar, mevzuat yetersizlikleri, boşlukları, kurusal yapıların sorunları ele alınmıştır.

Türkiye’de kıyı alanlarına ilişkin geniş kapsamlı bir yasa ve buna ilişkin özel bir kurumsal yapı olmayışı nedeniyle kıyı alanlarında çok sayıda yetkili ve görevli kurum bulunmaktadır. Bu bakımdan birçok kuruluşun yetkileri örtüşmekte ya da yetki boşlukları bulunmaktadır. Ülkemizde kıyı alanlarının yönetimine ilişkin havza ya da alt bölge ölçeğinde bazı projeler hazırlanmış, ancak ülkesel veya bölgesel düzeyde bir kıyı yönetimi programı hazırlanarak yaşama geçirilmemiştir.

Ülke kaynaklarının rantabl olmayan kullanımı, ekonomi için önemi göz önüne alındığında, kaynakların heder olmasına, çevrenin tahribatına, konumuz olan kıyı alanlarının geri döndürülemez bir şekilde bozulmasına neden olmaktadır. Bu nedenle kıyı alanını koruma ve rehabilitasyonu ile ilgili ulusal politika ve stratejilerin bir an önce geliştirilmesi, bu yönde öncelik verilmesi gerekmektedir.

Kıyı alanına ilişkin yasal ve kurumsal çerçeve; ülkede ve bölgede sürdürülebilir gelişmenin sağlanması sürecinin bir parçasını oluşturmalı ve bu yönetim süreci ile araçlarının uygulanmasındaki yaptırımı geliştirilmelidir.

Kıyı alanlarında yaşanan sosyo-ekonomik ve doğal süreçler ile yaygın, karmaşık, birbirini etkileyen, yarışan kullanımlar ve aktivitelerin varlığı karşısında bu alanlarda karar verme, yatırım, kontrol ve izleme faaliyetlerini ulusal ve yerel düzeyde yapan kurumların gerekliliğinden hareketle Muğla Kıyıları kapsayan, kıyı alanına özel bir yönetim yaklaşımı süreci benimsenmelidir.

Muğla İli ve İlçeleri Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetim Planlaması ile ilgili Öneriler;

Kıyı alanlarının uzunluğu ve çeşitliliğiyle, bu alanlarımızda bulunan doğal kaynaklar ve kültürel değerlerden dolayı ülkemizin en şanslı bölgelerinden birisi olan Muğla ilinde bütünleşik kıyı yönetiminin, ilin ve ülkemizin ekonomik ve kültürel gelişmesi, insanlarımızın bugünkü ve gelecekteki varlıklılık durumları ve mutlulukları açısından büyük önem taşımaktadır.

İlin kıyı alanlarının planlaması yapılırken ilk öncelikle, ilin kıyı alanlarının tamamının kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesi gerekmektedir. Kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesinde karşılaşılan sorunların ortadan kaldırılması ve yargıya intikal ettirilerek yeniden veya mükerrer tespitinin önüne geçilmesi gerekmektedir.

İkinci olarak kıyı alanlarında yetki sahibi olan kurum ve kuruluşların yetki alanlarının kesin olarak belirlenmesi ve kullanımlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Bunun içinde kıyı alanlarının kullanan tüm kurum, kuruluş, sivil toplum örgütleri ve akademik ve bilimsel örgütlerin konsensus oluşturarak ortak çözüm üretmeleri gerekmektedir.

Üçüncü olarak ta kıyı alanlarının dengeli şekilde kullanım ve korunması tüm kurum ve kuruluş, akademik, bilimsel çevreler ve sivil toplum örgütlerinin içinde bulunacağı oluşumun hazırlayacağı ve merkezi otorite yönetiminde, Muğla İli Kıyı Alanları Yönetim Modelinin

ortaya konup, benimsenerek, uygulanmasına geçilmesi ve denetiminin yapılması gerekmektedir.

Ayrıca Muğla İlini de ilgilendiren, denizlerin kirleticilerden korunması, orman yangınlarının önlenmesi vb durumlar için acil eylem planlarının hazırlanmalıdır.

Tüm bu açıklamalar ışığında yapılması gereken ve kıyı alanları yönetim modeline katkı sağlayacağı düşünülen görüşler aşağıda verilmiştir.

Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti;

-KKÇ tespitlerinde değişik bölgelerde benzer hatalar görülebilmektedir. Hataların çoğunlukla hangi konularda ve hangi özellikteki kıyılarda yoğunlaştığı ve nedenleri konularında sonuç çıkarmaya yarayacak istatistikî veriler bulunmamaktadır.

KKÇ tespitlerinde hataların önlenmesi amacıyla, geri gönderilen tespit sayısı, hataların nedenleri, hangi özellikteki kıyılarda yoğunlaştığı gibi konularda istatistikî çalışma yapılmasının ve elde edilecek sonuçlara göre komisyon üyelerinin eğitilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

-KKÇ'nin tespit edildiği halihazır harita paftaları bulunması gereken kurumlarda genellikle bulunmamakta, bu durum mükerrer tespit riskini taşımaktadır.

Onaylı KKÇ pafta örneklerinin ilgili kurumlara gönderilmesinin takibini ve bu kurumlarda düzenli arşivlenmesini sağlayacak bir sistem oluşturulmalıdır.

-KKÇ tespitleri idari ve adli yargıya konu olmakta, mahkemeler aynı tespit için farklı kararlar verebilmekte, bu durum uygulamada tereddütlere yol açmaktadır. Bayındırlık ve İskân Bakanlığının taraf olmadığı davalarda mahkeme kararı ile tespit edilen veya değişen KKÇ konusunda Bakanlığın bilgisi bulunmamakta, bu durum mükerrer tespit yapılmasına, uygulamada sorunlar doğmasına ve yeni hukuki ihtilafların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

KKÇ tespitleri konusunda mahkemelerin farklı kararlarının yol açtığı tereddütlerin giderilmesi için konunun yasal bir düzenlemeyle çözülmesinin yararlı olacağı

düşünülmektedir. Mahkemelerde KKÇ'nin konu edildiği dava sonuçlarının Bayındırlık ve İskan Müdürlüğüne ulaştırılması sağlanmalıdır.

-Tapu iptal davalarının KKÇ tespitlerinden uzun zaman sonra açılması, bu zaman içerisinde veya KKÇ tespitinden önce tapu kaydına dayanan ve yasal prosedüre uygun olarak kullanımda bulunan taşınmazların tapularının herhangi bir bedel ödenmeksizin iptali, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine kadar uzanan hukuki ihtilaflara yol açmaktadır.

KKÇ tespitlerinin kadastro çalışmalarından önce veya eş zamanlı olarak yürütülmesinin, KKÇ tespitlerinin tapuda görülebilmesi için gerekli düzenleme ve koordinasyonun sağlanarak tapu işlemlerinde ilgililerin kıyıda kalan taşınmazlar konusunda uyarılmasının bu alandaki mülkiyet ihtilaflarını azaltacağı düşünülmektedir. KKÇ tespitinden önce geçerli tapu kaydına dayanarak ve yasal şartlara uygun olarak edinilen mülkiyetlerin sonradan kıyıda kaldığının tespit edilmesi nedeniyle tapuların iptal edilmesi tapu sicillerine güvenerek işlem yapanların mağduriyetine yol açtığından bu alanda yasal düzenlemeye ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Planlama;

-Ülkemizde kıyı alanlarının planlamasında, farklı kurumlar söz sahibidir. Kıyı alanlarının aynı özelliklere sahip bulunmasına rağmen, planlamalarının farklı kurumların yetki alanlarına girmesi ve yapılan planların bu kurumlar tarafından onaylanıp yürürlüğe girmesi, bütüncül kıyı alanları planlamasını sekteye uğratmaktadır. Farklı kurumların yaptıkları planlara karşı, aynı bölge üzerinde söz sahibi olan diğer kurumlarca yapılan planların iptali için yargıya gitmekte, dolayısıyla yetki kargaşası planlama sürecinin uzamasına neden olmaktadır. Dolayısıyla yasa ve yetki boşluğunun varlığı, plansız yapılaşmaya ve kullanıma neden olmaktadır. Muğla İli kıyı alanlarının planlaması için de aynı durum söz konusudur. Muğla İlinin kıyı alanlarının planlamasında söz sahibi kurumlar olarak, başta valilik, belediyeler olmak üzere, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tarım Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, ÖÇKK, Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu, Denizcilik Müsteşarlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Milli Savunma Bakanlığını sayabiliriz. Bunun yanında planlamada söz sahibi veya danışman olarak görev yapan, mimarlar odası, şehir plancıları odası gibi odalar ile sivil toplum

kuruluşları gibi değişik kurum ve kuruluşlarda kıyı alanlarının planlamasında müdahil olmaktadır.

Bu karmaşanın giderilmesi için kıyı alanlarında planlama yetkisini, dağınık yapıdan kurtarmak, sadeleştirmek için yasal düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır. Değişik kanunlarda farklı kurumlara tanınan planlama yetkisinin tek düzenleme çatısı altında toplanması, yetkilerin bu alanda uzman bir kuruma bırakılmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Bu kurumun koordinasyon kurumu (bir çeşit üst kurul) şeklinde çalışması, bu kurum tarafından, kıyı alanları yönetimiyle ilgili eylem, koruma ve gelişme planlarının oluşturulmasında ve bu planların uygulanmasında, halkın bilinçlendirilmesi, yerel ve ulusal sivil toplum kuruluşları, Muğla Üniversitesi ve diğer Üniversitelerin konuyla ilgili uzmanlarının yanısıra kıyı alanlarını kullananları temsil eden yerel birliklerin etkin rol almalarının sağlanması, diğer yönetimlerle de sorumluluk ve yetki verilerek “birlikte yönetim ve denetim” uygulamaları yapılması uygun olacaktır.

Ayrıca Muğla ili kıyı alanlarının planlanması amacı ile Muğla Kıyıları alanlarının planlanması, kontrolü ve denetimi amacı ile özel yasa çıkartılması yerinde olacaktır. Bu özel yasanın diğer iller için illerin kıyı özelliklerine göre düzenlenebileceği açıktır. Zira her ilin kendisine ait kıyı özellikleri ve kullanım şekilleri mevcuttur.

-Sağlıklı planların yapılabilmesi, planlanacak alana ilişkin haritaların ve diğer verilerin doğru ve güncel olarak elde edilmesi ile yakından ilgilidir. Bu alanda kurumlar arasında bilgi paylaşımının yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. TAU’da bulunan mevcut 1/25.000’lik paftaların çok eski olduğu, güncel haritalara ihtiyaç duyulduğu, ancak bu nitelikteki haritaların bunları üreten kurumlardan bedelsiz alınamadığı anlaşılmış, bütçelerinde ise harita alımı için ödeneğin bulunmadığı Sayıştay Başkanlığı denetçiler tarafından belirlenmiştir. Bu nedenle yapılacak planlamalarda mükerrerliğin yaşanması olasıdır. Mükerrerliğin önlenmesi ve sağlıklı bir planlama yapılabilmesi için güncel verilerin elde edilmesi gerekmekte, bunun için ise tüm yerel kuruluşlardan, ellerinde bulunan bilgileri paylaşmaları için yazışmalar yapılması, bilgilerin Bilgi Toplama Merkezi oluşturularak, ana bilgi kaynağından diğer kurum ve kuruluşların yararlanmasının sağlanmalıdır.

-Muğla Kent Bilgi Sistemi oluşturulması amacıyla, hava fotoğraflarından yararlanarak hâlihazır haritalar hazırlanmalı, bunların üzerine kadastral haritalardan yararlanılarak mülkiyet bilgilerinin aktarılması ve KKÇ' nin işlenmesi gerekmektedir.

-Hangi kıyıların ne tür kullanıma uygun olduğuna ve kıyıların özelliklerinin tespitine yönelik araştırmalar yapılmalı, planlama çalışmalarında kullanabilecek veriler ilgili kurumlardan alınmalı, eksik olan bilgilerin bir an önce tamamlanmasına çalışılmalı, planlama çalışmalarının yapılabilmesi için gerekli olan kıyı kenar çizgisi tespitlerinin ne kadarının yapıldığı, paftalara ne ölçüde doğru aktarıldığı ile ilgili Veri Bilgi Sistemi oluşturulmalıdır.

-Kıyı alanlarının planlanmasında koruma - kullanma dengesinin sağlanamadığı, kullanma amacının öne çıktığı görülmektedir. Planlama yetkisine sahip kurumların mevzuatlarında, kıyıların özelliklerini bozucu ve yıpratıcı bir şekilde kullanılmaması, bu kaynakların korunması, olumsuz etkileri olan faaliyetlerin belirlenmesi, ekolojik dengenin korunması, çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi gibi koruma amacına yönelik hükümlerin yer almasına karşın uygulamada bu hükümler yeterince dikkate alınmadığı anlaşılmış, bu nedenle planlama yaparken koruma ve kullanma dengesinin gözetilmesi gerekmektedir.

Denetim;

-Kıyı alanlarında farklı kurumlar değişik açılardan denetim yapmaktadır. Bu durum, kendi mevzuatları açısından denetim yapan kurumların, kıyı ihlallerini önlemeye yönelik uygulamaları diğerlerinden beklemesine ve kıyı alanlarındaki usulsüz uygulamaların devam etmesine yol açmaktadır.

Kıyılardaki uygulamaların etkin bir şekilde denetlenebilmesi için kurumların görevden kaçınmasını önlemeye, denetim sistemini sadeleştirmeye yönelik yasal düzenlemelere, yetki ve görevlerin açık, net bir şekilde belirlenmesine ihtiyaç bulunduğu düşünülmektedir.

-Kıyılarda denetim yürüten bazı belediye elemanlarının kıyı mevzuatı konusunda yeterli bilgileri bulunmamaktadır. Kıyılardaki uygulamaların, hangi şartlarda yapılacağı bilinmeden mevzuata uygun olup olmadığı nın tespiti mümkün değildir. Bir kısım belde belediyeleri denetim yetkilerinin sınırları konusunda tereddütler yaşamaktadırlar.

Belediyelerin elemanlarına İçişleri Bakanlığı veya TAU tarafından kıyılarda hangi uygulamaların ne gibi şartlarla yapılabileceği, bu alanlarda denetimin nasıl yürütülmesi gerektiği, kıyıların doğal yapısını bozan, zarar veren usulsüz eylemlere karşı ne gibi işlemler yapılacağı konularında eğitim verilmeli, belediyelerin benzer konularda uygulama birliği içinde olması sağlanmalıdır.

-Kıyı ihlalleri çoğu yerde teknik imkânsızlıklar nedeniyle giderilememekte, kamu kurumları arasında koordinasyon ve yardımlaşma sağlanamamaktadır. Ancak tutanak ve yazışmalarda ileri sürülen imkânsızlıkların neler olduğu, ne gibi iş makinesi veya donanım ihtiyacı duyulduğu genellikle belirtilmediğinden bu husus, siyasi ve sosyal baskılar karşısında kıyı ihlallerini önlemekte zorlanan belediyelerin savunma nedeni olarak başvurduğu bir yol olarak değerlendirilmektedir. Yasal ve idari prosedürün uzaması, kıyı alanlarına usulsüz müdahalelerin devam etmesine yol açmaktadır.

Kıyılardaki ihlallerin izlenmesi, mahkeme kararlarının uygulanması, kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonun sağlanmasına yönelik faaliyetlerin valilikler bünyesinde oluşturulacak birimlerce yürütülmesinin bu alandaki çalışmaların etkisini artıracığı düşünülmektedir.

-Kıyılarda düzenli denetim yapılmadığından usulsüz yapılaşmalar ile zarar verici eylemlerin önemli bir kısmı bu alanları kontrol etmekle görevli idarelerin bilgisi dışında gerçekleşmekte, hangi bölgede ne ölçüde kıyı ihlali olduğu bilinmemektedir. Başlangıç aşamasında önlemeyen bu tür eylemlerin sonradan giderilmesi bazı yerlerde imkânsız bir hal almaktadır.

Kıyıların etkin bir şekilde izleneceği, mevzuata aykırı uygulamalar ile kıyılara zarar verici eylemlerin takip edilebileceği, bu eylemlerin sayısı, şekli, alanları, kıyıya ne gibi etkilerde bulunduğu, yapılan yasal işlemler konularını kapsayan bir kıyı bilgi sistemi

oluşturulmalıdır. Bu bilgi sisteminin oluşturulmasına kıyı ile ilgili üniversite, sivil toplum örgütleri ve halkın katılımı sağlanmalıdır. İçişleri Bakanlığı'nın, belediyelerin kıyılarındaki kontrol görevlerini ne şekilde yürüttükleri konusunda yaygın denetim yapmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

- Kıyıların doğal yapısını bozan kullanım şekillerinin ecrimisil veya kiralama yollarıyla devam ettirilmesi, bu durumun yaygın bir hal almasına, işgallerin sayı ve alan olarak artmasına, kıyıların eşit ve serbest kullanım imkanının sınırlandırılmasına neden olmaktadır.

Kıyıların doğal yapısını bozan kullanımların ecrimisil veya kira uygulamalarıyla devamına izin verilmemeli, kıyılarından herkesin eşit ve serbest yararlanma hakkını ortadan kaldıracak veya sınırlandıracak şekilde kira uygulaması yapılmamalıdır.

-Kamu kurum ve kuruluşları da kıyıları mevzuata aykırı, doğal yapıyı bozan ve zarar verici şekilde kullanmaktadır.

Kamu kurumlarının, kıyı ihlallerinden kaçınmasının ve mevcut ihlallerini kaldırmasının bu alanda hem iyi uygulama örneği teşkil edeceği hem de kıyı alanlarındaki diğer ihlallerin kaldırılması çalışmalarını olumlu etkileyeceği düşünülmektedir.(Sayıştay, 2006)

-Korunan kıyı alanlarımızdan sorumlu birimlerin, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü'nün olanakları, bu kurumlarımıza verilen sorumluluklarla orantılı olacak düzeye yükseltilmeli, bu kurumların yönetim çabalarına sivil toplum örgütlerini ve özel sektör temsilcilerini olabildiğince katılmasının sağlanması(Muğla İli Kıyı Alanlarının Yönetim Sorunları Sempozyumu, 2005);

Eylem Planları;

- Akdeniz ve tüm dünya denizlerinde yapılan araştırmalar deniz kirliliğinin %70 den fazla bir oranının kara kökenli olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle deniz kirliliği önemli ölçüde denize doğrudan yapılan atık su deşarjları ve akarsuların taşıdığı kirlilikten kaynaklanmaktadır. Tarımsal etkinlikler, nehir ve akarsuların denize taşıdığı kirleticilerin en

büyük kaynağını oluşturmaktadır. Hızlı nüfus artışına ve turistik tesis yapılaşmasına, ikinci konut inşaatı artışına sahne olan, böylece bunların getirdiği kirlenmeye ve ekosistem bozulmalarına maruz kalan Muğla kıyı alanlarında ve denizel çevrede geniş çaplı kirlilik ile ilgili çalışma yapılması, Akdeniz foku, deniz kaplumbağaları ve çeşitli deniz canlıları ile Ölüdeniz, Dalyan gibi özellik gösteren bölgelerin özel koruma altına alınması gerekmektedir.

-Kirlilik yaratıcı olayla etkin mücadele için, kamu veya özel ilgili muhtelif organlar arasında örgütsel ilişkileri içeren hazırlıklı olma ve müdahale ile ilgili ulusal bir planın hazırlanması son derece önemlidir. Ulusal mevzuatımıza göre çevre kirliliğinin önlenmesi ile ilgili her türlü tedbirleri almak, acil durum planları yapmak, konuyla ilgili kurum ve kuruluşlarla koordineli çalışmayı yaparak müdahale etmek Çevre ve Orman Bakanlığı'nın sorumluluğundadır. Bakanlık, 1996 yılında Bölgesel ve Mahalli Deniz Acil Müdahale Planlarının hazırlanması için genel esasları belirlemiştir. Bakanlığı'na göre hazırlanacak olan bu planın amacı; "Karasularımız, Marmara Denizi ve Boğazlar ile münhasır ekonomik bölge için de veya bitişik bölgesinde, gemi ve her türlü deniz araçlarının kazaları, bu araçlardan yapılan kasti boşaltımlar, yük transferleri ile petrol ve maden çıkarma ve işletme faaliyetleri sırasında meydana gelen deniz ortamını etkileyen ve ekolojik dengeye zarar verebilecek muhtemel kirliliği önlemek veya oluşan kirliliği azaltmak ve gidermek amacıyla uygulanacak müdahale ve mücadele esasları ile yetki ve sorumlulukları belirlemektir." Çevre ve Orman Bakanlığı, belirlenen genel esaslar doğrultusunda da denize kıyısı olan il valiliklerine bölgesel ve mahalli acil müdahale planlarının hazırlanması talimatını vermiştir. Ulusal acil durum planlarının, ulusal ve uluslararası uygulamalardan çıkarılan dersleri dikkate alınması gerekir. Ayrıca, plan sürekli olarak gözden geçirilmeli, gelişen şartlara uygun olarak revize edilmelidir. Ulusal acil durum planının başarıyla uygulanması, planın yıllık hedeflerinin ve eylem planlarının olmasına bağlıdır. Plan, kirlilik yaratıcı nitelikteki farklı senaryolara göre hazırlanmalı ve planın uygulanabilirliği periyodik olarak yapılan tatbikatlarla test edilmelidir. Oluşturulacak acil durum planlarının olayın boyutuna ve senaryolara göre hazırlanması gerekir. Zira her olay aynı boyutta ve nitelikte değildir. Küçük bir kirlilik yaratacak olayda yerel imkânlar yeterli olabileceği gibi, çok büyük bir kirlilik yaratacak olayda yeterli olmayabilir. Bu durumda kamusal ve özel bütün ulusal imkânlara, hatta uluslararası imkânlara ihtiyaç duyulabilir. Bu nedenle planların olayların boyutuna göre çeşitli alternatifleri dikkate

alacak şekilde hazırlanması gerekir. Ulusal acil durum planının uygulanabilirliği yeterli araç ve gerecin varlığına bağlıdır. Bu araç ve gereçlerin gereken yerde ve uygun kalitede olması gerekir. Ayrıca, bu araç ve gereçleri kullanabilecek Acil Durum Planları ve Kirliliğin Temizlenmesi yeterlilikte personel bulunmalı, bu personel ilgili konuda eğitilmiş ve bilgilendirilmiş olmalıdır.

-Denizde ve kıyı alanlarında, ekolojik ve fiziksel planlama ve çevre yönetimine konu olan kıyı bölgesi içindeki mekanların, habitatların tespiti ile kıyı özelliklerini belirleyen kapsamlı bir araştırma-geliştirme çalışmasının yapılmadığı görülmüştür.

Bu amaçla eğitim, laboratuvar çalışması, envanter hazırlanması, çevre kirliliği izleme programı, araştırma teknikleri geliştirilmesi ve uygulanması yerinde olacaktır.

-Muğla kıyı ilçe ve belde belediyelerinin, Kıyı Ege Belediyeler Birliğine üye oldukları bilinmekle beraber, söz konusu örgütün etkin olmadığı da açıktır. Ayrıca geniş çapta bir örgüt olan Kıyı Ege Belediyeler Birliği, yerel düzeyde etkili de olamamaktadır. Bu nedenle Muğla Kıyı İlçe ve Belde Belediyeler Birliği oluşturulmalı, bu örgüte, bölgenin planlaması yapılırken etkin görev yüklenmeli, Belediye Başkanlarının, yılda belirli aralıklarla toplanarak, bölgenin yönetimi ile kararlar alınması ve uygulanmasının sağlanması, kararları uygulamayan belediyelere yaptırım uygulama yetkisini verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

-Rekabet gücü yüksek ve verimli bir turizm ekonomisinin geliştirilebilmesi, kent yaşayanları ve turistler için mümkün olan en iyi sosyal çevrenin meydana getirilmesi, doğal ve kültürel değerlerin korunması ve sürekliliğinin sağlanması için doğal, ekolojik, tarihi ve kültürel çevrenin korunması, rehabilitasyonu ve geliştirilmesi, hassas bölgeler ve tarım arazilerinin korunması, denizel çevrenin kirlenmemesi, doğayı korumak için turizm alanlarının belirli bölgelerde yoğunlaştırılması ve alt yapısının buna göre yapılması, bu alanın dışına çıkılmasına izin verilmemesi, bu amaçla çevreye duyarlı Çevre Düzeni ve Nazım İmar Planlarının yapılması uygun olacaktır.

-Ülkemizin ve kentin iki önemli gelir kaynağı olan turizm ve balıkçılığın, kent vatandaşları için vazgeçilmez iki unsur olduğu, bu nedenle birbirleri ile olan çekişmesini sona erdirecek, bilimsel düzeyde çalışma yapılarak, açıklık getirilmesi, konuyla ilgili çevresel etki

değerlendir (ÇED) raporları hazırlanırken ve değerlendirilirken kıyı alanının özelliğinin gereği olarak tüm bilim (disiplin) dallarından araştırmacı ve uzmanların yer alması, kıyı yetiştiriciliğinin neden olduğu çevresel etki ve değişimler önemsenmeli ve kontrol altına alınmalı, kaliteli yem kullanımı, kafes yerlerini uygun derinlikte olması, yer değişimi ve kıyı ötesi balık yetiştiriciliğinin teşvik edilmelidir.

-Muğla İli kıyı alanlarında yer alan en değerli doğal kaynaklardan birisi tarım alanlarıdır. Çok sınırlı miktarlarda olan birinci sınıf tarım alanlarının, tarım dışı amaçlarla kullanılmasına izin verilmemeli, tarım alanlarının korunması için yapılan yasal düzenlemelerin (tarım alanlarında tarımsal amaçlı yapılaşmanın en çok % 5 ile sınırlanması gibi), bu alanlarımızda otel, motel, villa gibi, yapının kurulduğu alanların yanı sıra kalan % 95'lik alanın da tarım dışı kullanımına yol açan yapılaşma için kullanılmasına izin verilmemelidir (Muğla İli Kıyı Alanlarının Yönetim Sorunları Sempozyumu, 2005);

-Su kaynaklarının korunmasında (su kalitesi, sel ve taşkınları önleyici, aşırı suyu toplayıcı özellikleri, yer altı su kaynaklarının beklemesi) ve biyolojik çeşitlilik (yaban hayatı zenginlikleri) üzerindeki önemleri bilinmekle beraber, bu alanlarda önemli bir kirlilik ve tahribat mücadelesinin de yapılması gerekmektedir. Drenaj kanalları ve nehir yataklarından gelen kirleticiler, sosyo-ekonomik gelişme aktiviteleri (nüfus artışı, konut yapımı, tarım, endüstri gibi), ekosistemin oluşturduğu organik oluşumları çekme, yakma, kereste temini, yoğun avlanma ya da balıkçılık ve benzeri yoğun insan aktiviteleri, bu alanlar üzerinde oluşan baskıların başlıcalarıdır. Muğla kıyı bölgesindeki ekosistemlerin devamlılığı üzerinde sahip oldukları önemli etkileri nedeni ile korunması gereken hassas eko sistemleri BKAY içerisine dâhil edilmeli ve buralarla ilgili geniş çaplı bilimsel araştırmalar yapılarak, hassas bölgelerin özelliklerinin belirlenmesi, gerekirse yeni ÖÇK alanları belirlenmeli veya ÖÇK'ların alanları genişletilmeli, buralarda yapılaşmaya izin verilmemelidir.

-Muğla ilinde orman arazileri ÖÇKB içerisinde bulunduğundan, orman vasfını yitirmiş arazilerin oranı düşüktür. Bu alanların büyük çoğunluğunun kıyıya yakın olan alanlarda bulunmaktadır. Bu alanların ekonomiye kazandırılması yerinde olacaktır, ancak bu alanlarda yapılaşmanın engellenmesi gerekmektedir. Ayrıca ormanların insan faktöründen korunması için Çevre ve Orman Bakanlığınca, Acil Eylem Planı geliştirilmeli, günün şartlarına göre

sürekli güncellenmeli. Orman yangılarına karşı, halk bilinçlendirilmeli, gerekli araç ve gereç yeterli ölçüde sağlanmalı, çalışanlar eğitilmelidir.

-Sanayinin gelişimini doğrudan etkileyen Küçük Sanayi Siteleri (KSS) eğitim imkânları açısından güçlendirilerek, küçük sanayici ve esnafın ihtiyacı olan nitelikli işgücü kısa yoldan yetiştirilmesi, inşaatı devam eden KSS'lerin bir an önce faaliyete geçirilmesi, istihdam sağlamak, üretimde bulunmak, hammadde kullanımını arttırmak ve katma değer meydana getirmek gibi il ekonomisine sağlayacağı faydalar açısından oldukça önemlidir. Sanayinin gelişmesinde önemli faktörlerden biri olan Organize Sanayi Bölgeleri çalışmalarının hızlı bir şekilde bitirilmesinin sağlanması için tedbirlerin alınması, küçük esnaf ve sanayiciye bilgi ve teknoloji yardımı yapan KOSGEB'in Muğla'da bir biriminin oluşturulması, işletmelerin bilgi konusunda eksikliklerin giderilmesi, Muğla'da hem küçük esnaf ve sanatkârların yapacakları yatırımların, hem de küçük ve orta ölçekli sanayi yatırımların plansız yapılaşmaya sebep olmaksızın, çevreye ve tarım arazilerine zarar vermeden gerçekleştirilebilmesi açısından KSS ve OSB yatırımlarının biran önce gerçekleştirilmelidir.

İl sınırlarında bulunan ve hava ve çevreyi kirleten, Yatağan Termik Santralının baca filtre sistemi tamamlanarak deneme aşamasında kullanıldığı anlaşılmış, Gökova, Yeniköy Termik Santrallerinin de bir an önce baca filtre sistemlerinin tamamlanarak çalışır duruma getirilmesi, bir an önce çevreye verdiği Zararların asgari düzeye indirilmesi gerekmektedir.

-İlde mevcut zengin maden potansiyelinin verimli bir şekilde değerlendirilmesine yönelik bilimsel araştırmalar yapılmalı, ilin ekonomisinde oldukça önemli olan mermerciliğinin gelişimi için mermer işletmelerinin en önemli alt yapı sorunlarından olan yol ve enerji ihtiyaçlarının karşılanması, alt yapı yetersizliği ve çalışmalarından kaynaklanan sorunların giderilmesi yönünde projeler geliştirilmesi, ilde, alt yapı yatırım projelerinin önümüzdeki yıllara göre projeksiyonu yapıp, hedef planlarının gerçekleştirilebilmesi yönünde tedbirler alınması uygun olacaktır.

-Muğla İlının %26 gibi oranını kapsayan korunan alanlar ile bu alanlar içerisinde SİT alanları ve kültürel varlıkların korunması amacı ile sorumlulukları kamusal, yerel ve sivil otorite tarafından paylaşılan ve geniş halk kitleleri tarafından benimsenen, ekonomik desteğe

dayalı ve eğitim boyutuyla sağlam ulusal bir koruma politikasının gerekliliği, bu amaçla oluşturulacak politika için ulusal bir fonun ivedilikle oluşturulması, bu fon öncelikli olarak korumanın ulusal bir politika olarak benimsendiğini göstermesi bakımında halkın vergileriyle beslenmeli, ulusal fon kaynakları öncelikli olarak çoğu düşük gelirli halkın yaşadığı taşınmaz mülklerin onarım ve bakımları ile SİT alanlarında mülkü olanlar için ucuz kredi kullanımlarında değerlendirilmeli, ulusal fon için gerekli yasal düzenlemelerin oluşturulmasında Muğla Milletvekilleri öncülük etmeli ve ilk çalışmalara Muğla'dan başlanması, özellikle Kentsel ve 3. derece Arkeolojik SİT alanlarındaki tescilli mülklerde yaşayan dar gelirli vatandaşlar, ekonomik olanaksızlıklar nedeniyle proje hazırlamada büyük sorunlar yaşamakta ve çoğu kez kaçak uygulamalara yönelmektedirler. Valilik İl Özel idaresi ve belediyelerin bünyesinde oluşturulacak teknik birimlerde bu tür sorunların nasıl aşılacağı tartışılarak stratejiler geliştirilmesi, Valilik başkanlığında yerel yönetimlerle birlikte gerçekleştirilecek çalışmalarla, ören yerlerinin sürekli kontrol altında tutulması, kaçak uygulamalardan korunması ve buralara yakın yerlerde yaşayan yerli halk tarafından sahiplenilmesini sağlayacak eğitsel etkinlikleri de kapsayan stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir.

-Muğla İli Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetim Planının yapılması ve uygulanması için maddi kaynağın, merkezi idare bütçesi ile yerel idarelerin bütçelerinden ve yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, mesleki örgütlerden ve uluslararası kuruluşlardan (Dünya Bankası veya Avrupa Birliği Fonundan) yardım alınarak desteklenmesi Muğla İline her yönü ile katkı sağlayacaktır.

Avrupa Topluluğunun Avrupa-Akdeniz Ortaklığı (Euro-Mediterranean Partnership) çerçevesinde yürüttüğü MEDA Programının alt programlarından birisi olan Kısa ve Orta Dönem Öncelikli Çevresel Eylem Programı (Short and Medium-Term Priority Environmental Action Programme- SMAP)'nın 2005 yılında yapılan üçüncü kuşak yarışmalı proje çağrısına Muğla Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dekanı Prof.Dr. Erdal ÖZHAN tarafından hazırlanan "Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesinde yer alan Gökova İç Körfezi ve Sedir Adası için tüm ilgililerin işbirliğiyle bütünleşik yönetim eylem planının hazırlanması ve uygulanması" adlı, 3 yıl süreli ve toplam 1.334.500 Euro bütçeli Gökova projesi, Avrupa Topluluğundan 1.067.600 Euro parasal destek kazanmış, Prof.Dr. Erdal ÖZHAN yönetiminde

sürdürülecek projeye Muğla Üniversitesinin yanı sıra, Çevre ve Orman Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Muğla Valiliği (ilgili İl Müdürlükleri, Ula Kaymakamlığı), Akyaka Belediye Başkanlığı, Milli Komite ve ODTÜ, Jeoloji Mühendisliği Bölümü, Uzaktan Algılama ve Coğrafik Bilgi Sistemleri Laboratuvarı "ortak kuruluşlar" olarak katılacaklardır. Proje çalışmalarının 2006 yılı ile birlikte başlatılması beklenmektedir.

Bu ve benzeri proje ve Muğla İli Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetim Planının yapılması kıyı alanlarımızı plansız bir kalkınmadan koruyarak, planlı bir döneme geçişi sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- ADAY, K. ve GÜNDOĞDU, G. (1997): Kıyı Yönetiminde Özel Çevre Koruma Bölgeleri Deneyimleri, ÖZHAN, E. (Editör), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları 1. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 24-27 Haziran 1997, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ankara, 41-48.
- AKÇA, B. (2002): Sosyal-Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 45-46.
- AKÇA, N. (2005): Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti ve Uygulama Sorunları, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, TAU Genel Müdürlüğü, Ankara, 4-7.
- Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol, 23.10.1988 tarih ve 19968 sayılı Resmi Gazete.
- AKIN, Ü. (1998): İdare Hukuku Açısından Kıyıların Tabii Olduğu Hukuki Rejim, Yetkin Yayınları, Yayın No:291, Ankara, 17.
- AKKAYA, M.A, GAZİOĞLU, C, YÜCEL, Y.Y. ve BURAK, S. (1998): Kıyı Alanlarının Rasyonel Kullanımı ve Yönetiminde "Kamu Yararı" İlkesi, ÖZHAN, E. (Editör), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları II Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 22-25 Eylül 1998, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 40.
- AKKAYA, M.A. (2001): Denizel Çevre Yönetim Sisteminde Mahalli İdareler ve Belediyeler Birliği Modeli, Haliç Belediyeler Birliği Sempozyumu, İstanbul, 78-84.
- AKKAYA, M.A. (2004-a): Türkiye'de Kıyı Alanları Yönetimi ve Hukuksal Rejimi, İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, Denizel Çevre ABD, Doktora Tezi, İstanbul, 380.
- AKKAYA, M.A, DOĞAN, E. ve BURAK S. (2005): Kıyı Alanlarında Yaz-Kış Nüfus Farklılığı ve Sonuçları (Muğla Kıyı İlçeleri-Göcek Örneği), (baskıda), Muğla.
- AKKAYA, S. (2004-b): Plansız Yapılaşmanın Mersin Kenti Üzerindeki Etkileri, ÖZHAN, E. ve EVLİYA, H(Editörler), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları V. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 4-7 Mayıs 2004, Çukurova Üniversitesi, Adana, 325.
- ALACA, İ. (1997): "Kıyı Planlaması ve Mevzuatına Eleştirel Bir Bakış Bozburun(Datça) Özelinde İrdeleme", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 108.
- ALTAN, T. ve ÇETİNKAYA, G. (1997): Göksu Deltası'nda Tarımsal Kimyasalların Kullanımı, ÖZHAN, E. (Editör), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları 1. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 24-27 Haziran 1997, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ankara, 224.

Anadolu Ajansı, “Marmaris’te tarihi eser operasyonu”, 20.06.2006, Anadolu Ajansı, “Milas’ta tarihi eser operasyonu”, 09.06.2006, Anadolu Ajansı, “Rüşvet imar yetkisini aldırdı” 7 Ağustos 2006.

ANTER, Y. (2006): Doğan Haber Ajansı.

ARKON, C. (1989-a): “İkinci Konutlar: Sorunlar Potansiyelleri ile Planlama İçerisindeki Konumu”, Yayınlanmamış Profesörlük Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, İzmir.

ARKON, C. (1989-b): “Turizm ve İkinci Konut Politikalarının Çevresel Etkileri”, 2. Ulusal Bölge Planlaması Kongresi, İstanbul, 56.

BARIÇ, E. (1995): “Kültür Balıkçılığı ile Başlayan Çevre Kirliliği”, TYD Dergisi, TYD Yayını, Ocak-Şubat 1995 Sayısı, İstanbul, 38.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, TAU Gen. Müd. (2005): Kıyı Mevzuatı ve Uygulaması, Ankara.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, (1992): 3830 Sayılı Kıyı Kanunu ve Uygulama Yönetmelikleri, BİB-TAU Gen. Müd. No:56, Ankara.

BAYRAMOĞLU, H.D. (2003): Ölüdeniz Çevre Hukuku Mevzuatı, TÜDAV Eğitim Serisi, No:5, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, İstanbul.

BROWN, L.R. (2001): “How Water Scarcity Will Shape the New Century” Water science and Technology, Vol.43, 4.

BÜYÜKVELİOĞLU, E. (1998): Kıyı Alanlarında Sürdürülebilir Kalkınma Doğrultusunda, Kıyı Yönetimi ve Planlaması üzerine, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 138.

CANPOLAT H. (1998): Cumhuriyetin 75. Yılında Rakamlarla Mahalli İdarelerimiz, Uyum Ajansı, ISBN:975-585-037-6, Ankara, 5-27.

Çevre Bakanlığı (1991): “Deniz ve Kıyı Kirliliği” 2000’li Yıllara Doğru Çevre Dergisi, Ankara, 27.

Çevre ve Orman Bakanlığı (2003): Orman Genel Müdürlüğü, Muğla Orman Bölge Müdürlüğü, 2003 Değerlendirme Raporu, OGM Yayınları, Muğla, 1-5.

ÇINAR, A.A. (2004): Muğla Kitabı, 1. Basım, Muğla-İzmir, 19-33.

DİE, (2002): 2000 Genel Nüfus Sayımı “Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri” DİE Yayınları, Ankara.

- DİLER, A. (2004): Muğla'da Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasında Yaşanan Sorunlar, Kültürel ve Doğal Kaynak Ön Araştırması, Elif Ofset AŞ, ISBN-97598612-0-8, 1. Baskı, İstanbul.
- DOĞAN, E, BURAK, S. ve AKKAYA, M.A. (2005): Türkiye Kıyıları, Kavramsal Tanımlama, Planlama, Kullanım, İstanbul, 12.
- DPT (1992): Organize Sanayi Bölgeleri, Yatırım Kararı, Yer Seçimi, İmar Planı Hazırlama Usul ve Esasları, Rapor, DPT, Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara.
- DSİ 21. Bölge Müdürlüğü, (2003): İl Bazında Yeraltı Suyu Envanteri, Denizli.
- DSİ Genel Müdürlüğü, Haritalı İstatistik Bülteni-1999 (2001): Ankara, Ek Çizelge 16/1 ve 16/2.
- DUGAN, Patrick J., (1993): "Sulak Alanların Sınıflandırılması", "Sulak Alanların Korunması - Güncel Konular ve Gerekli Çalışmalar Üzerine Bir İnceleme", Hazırlayan: DUGAN, Patrick J., Sulak Alan Programı Koordinatörü, IUCN- The World Conservation Union.
- DURUKAN, M. (1997): Kıyı Alanlarında Ulusal Mevzuat ve İdari Yapı, ÖZHAN, E. (Editör), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları 1. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 24-27 Haziran 1997, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 61-62.
- Dünya Bankası Raporu(The World Bank Report) (1993): Noordwijk Guidelines For Integrated Coastal Zone Management, Noordwijk, The Netherlands, 1-13.
- EKİNCİ, O. (1985): Yaşayan Muğla, Numune Mücellithanesi, İstanbul, 14.
- EMEKLİ, G. (2003): "Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımı ile Urla Kıyılarının Değerlendirilmesi", İzmir'de Bütünleşik Kıyı Yönetimi (Yerel Gündem 21 Birlikteliğinde), 2003, TENİKLER G. ve KILDİŞ, S. (Editörler), İzmir, 40.
- ERDEM, M. (2001): Muğla Bölgesi Kıyı Balıkçılığının, Kıyı Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Araştırmalar, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 120.
- ERGİNÖZ; M.A. (1998): Akdeniz Ülkelerinde ve Türkiye'de Kıyı Kullanımı, Yönetim, İrdeme ve Öneriler, İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, Doktora Tezi (Basılmamış), Ankara, 192.
- Evliya Çelebi, (1985): Seyahatname, C.8, Üç Dal Neşriyat, İstanbul, 376-577.

- GÖKTAN, S. ve ARIKOĞLU, G.E. (2002): Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Ekoturizm Yaklaşımı ve Köyceğiz/Dalyan ÖÇKB Örneği, ÖZHAN E. ve ALPASLAN, (Editörler), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 5-8 Kasım 2002, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 560.
- GÖRER, N ve ATİK, A.S. (1997): Merkez ve Yerelin Çevre Yönetimindeki Yeri Akdeniz'den İki Örnek, ÖZHAN, E. (Editör), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları 1. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 24-27 Haziran 1997, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ankara, 33-34.
- GÖZENÇ, S. (1964): Muğla-Gökova Arasındaki Coğrafi Müşahadeler, İstanbul Ün. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, S.14, İstanbul, 209-220.
- GÜÇLÜ, Y. (2000): Köyceğiz-Kalkan Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinde Doğal Ortam İnsan İlişkileri, D.E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir, 117.
- GÜÇLÜ, Y. (2002): Köyceğiz-Kalkan Kıyı Bölgesinde Yer Alan Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Nüfus Değişimi, ÖZHAN E. ve ALPASLAN, (Editörler), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 5-8 Kasım 2002, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 529.
- GÜNEŞ, Ş., GÖRER, N. ve NURAY, A. (1998): "Rio Sonrası Entegre Kıyı Alanları Yönetimi, Türkiye Deneyimi", ÖZHAN, E. (Editör), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları II Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 22-25 Eylül 1998, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 23-30.
- GÜNGÖR, E. (1997): Ülkemiz Kıyılarında Mavi Bayrak, ÖZHAN, E. (Editör), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları 1. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 24-27 Haziran 1997, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ankara, 81-82.
- GÜNGÖR, E. (2004): Kıyı Yönetimi Kapsamında Mavi Bayrak Projesi, ÖZHAN, E. ve EVLİYA, H (Editörler), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları V. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 4-7 Mayıs 2004, Çukurova Üniversitesi, Adana, 213-219.
- GÜRKAL, Ö. (2004): Kıyıların Korunmasında Özel Çevre Koruma Bölgelerinin Rolü, ÖZHAN, E., EVLİYA H., (Editörler), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları V. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 4-7 Mayıs 2004, Çukurova Üniversitesi, Adana, 103-104.
- HARRİNGTON, J., MARZİN, J. ve ONGAN, S. (1991): Türkiye'de Kıyı Alanları Yönetimi, Metap Raporu, Dünya Bankası, ENV 028, Ankara, 1-9.
- Hürriyet, "Bodrum'da üç villalı memurlar", 21 Temmuz 2006.
- İKİEL, C. (2004): "Muğla İlinin Coğrafi Özellikleri" Muğla-İzmir, 15-25.

- İKİEL, C. (1997): Muğla ve Çevresinin İklimi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilimdalı, Doktora Tezi, Elazığ, VIII, 144.
- IMO, (1991), "Guidelines for the designation of Special Areas and the identification of Particularly Sensitive Sea Areas", IMO Assembly Resolution A. 720, Londra, 17.
- İRTEM, E. ve KABDAŞLI, S. (2001): Kıyı Alanları Yönetimi ile Akarsu Havzalarının Yönetimi Arasındaki Entegrasyon, Özhan, E. ve YÜKSEL, Y (Editörler), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları III Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 26-29 Haziran 2001, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 22.
- İRTEM, E. ve KARAMAN, E. (2004): Kıyı Alanlarında Nüfus Artışı ve Sonuçları, ÖZHAN E. ve ALPASLAN, (Editörler), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 5-8 Kasım 2002, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 313-315.
- İZBIRAK, R. (1969): Sistematik Jeomorfoloji, Harita Genel Müdürlüğü Yayınları, 1 Baskı, Ankara.
- KARABEY, H. (1984): Kıyı Mekânının Tanımı, Ülkesel Kıyı Mekânının Düzenlenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi, Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Yayın No:2 İstanbul, 153.
- KARACIK, B, VAROL, E., DERVİŞOĞLU R. ve ERTÜRK, A. (2004): Kıyı Alanlarımızdaki Batıklar ve Karşı Karşıya Oldukları Tehlikeler, ÖZHAN, E. ve EVLİYA, H. (Editörler), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları V. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 4-7 Mayıs 2004, Çukurova Üniversitesi, Adana 83-85.
- KELEŞ, R. (1981): Kentbilim Terimler Sözlüğü, Türk Dil Kurumu, Ankara, 87.
- KELEŞ, R. ve HAMAMCI, C. (1998): Çevrebilim, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 368-370.
- KUNTER, A. (1979): Türkiye'nin Makroklimatik Bölgeleri, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:106, İstanbul, 3-19.
- KÜÇÜKOSMANOĞLU, A. (1990): "Kızılçam-Orman Yangınları İlişkisi", İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, İstanbul, 76.
- Mavi Plan, (1998): Akdeniz Havzasının Geleceği, Birleşmiş Milletler Çevre Programı, Akdeniz Eylem Planı, Çevre Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Milliyet Gazetesi, (2005): "2005'in En Temiz Plajları", 10.05.2005.
- Muğla İli Arazi Varlığı, (1998): Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1-23.

- Muğla İl Çevre ve Orman Müdürlüğü (2006): Brifing Dosyası, Ocak 2006, Muğla.
- Muğla Kıyıları 05 Sonuç Bildirgesi, (2005): Muğla İli Kıyı Alanlarının Yönetim Sorunları Sempozyumu, 12-14 Mayıs 2005, Atatürk Kültür Merkezi, Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Muğla Valiliği, (1998): Cumhuriyetimizin Yetmişbeşinci Yılında Muğla İl Yıllığı, Muğla Valiliği Yayını, Muğla.
- Muğla Valiliği, (2004): Cumhuriyetimin 80. Yılında Muğla, Muğla Valiliği Yayını, Muğla.
- ONGAN, S. E. (1997): Arazi Kullanımı ve Kıyı Alanlarının Yönetimi, DPT Yayınları, Ankara, 67.
- ÖNGÖREN, G. (2004): Orman Yangınlarının Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Nedenleri ile Muğla Örneği, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ABD, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 137.
- ÖZHAN, E. (1996): Coastal Zone Managment in Turkey, Ocean and Coastal Management, Vol. 30, Nos 2-3, Elsevier Science Ltd., Northern Irland, 153-176.
- ÖZHAN, E. (1997): Bütünleşik Kıyı Yönetimini Amaçlayan Bir Ulusal Bir Uluslararası Girişim: KAY Türk Milli Komitesi ve MEDCOAST, Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları I Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 24-27 Haziran 1997, E.ÖZHAN (Editör), Kıyı Alanları Yönetimi Türk Milli Komitesi, ODTÜ, Ankara, 1-8.
- ÖZTÜRK, B. KADIOĞLU, M. ve ÖZTÜRK, H. (2000): Marmara Denizi 2000 Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Editör TÜDAV, Yayın No.5, İstanbul, 523.
- ÖZTÜRK, B. (2005): Özel Duyarlı Deniz Alanlarının Seyir Güvenliği Boyutu, Özel Duyarlı Deniz Alanları (Pssa) Çalıştay, 24 - Ocak 2005 Ataköy Marina – İstanbul.
- ÖZTÜRK, B. (2006): "Denizlerimizi Nasıl Koruyalım?" www.denizhaber.com
- PIRNAR, İ. (1995): Nature Tourism Management, Proceeding of the Second International Conferancee on the Meditterrian Coastal Envoriment, ÖZHAN, E. (Editör), 24-27 October 1995, Tarragona, Spain, 348-358.
- Resmi Gazete 12.06.1981 tarih ve 17368 sayılı.
- Resmi Gazete, 29.05.1982 tarih ve 17708 sayılı.
- Resmi Gazete, 11.03.1988 tarih ve 19751 sayılı.
- Resmi Gazete, 20.02.1984 tarih ve 18318 sayılı.

- Resmi Gazete, 23.10.1988 tarih ve 19968 sayılı, “Akdeniz’de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol”
- Resmi Gazete, 31.07.1997 tarih ve 23066 sayılı, Orman Köylülerinin Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik.
- RODNEY, V.S ve CLARK, J.R. (1989): Marine and Coastal Protected Areas; A Guide for Planners and Managers”, IUCN, Swizerland, 62.
- SANAL, R. (1999): Özel Çevre Koruma Bölgeleri ve Mahalli İdareler, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 23-52.
- SAYAR, A. (1998): Kent Planlamasında Ekolojik Verilerin Değerlendirilmesi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 93.
- SAYIŞTAY BAŞKANLIĞI (2002): Gemilerin Denizleri ve Limanları Kirletmesini Önleme ve Kirlilikle Mücadele, Rapor, Balgat-Ankara.
- SAYIŞTAY BAŞKANLIĞI (2006): “Kıyıların Kullanımının Planlanması ve Denetimi”, Performans Denetim Raporu, Sayıştay Başkanlığı, Balgat-Ankara.
- SEYMEN, Ü.B. ve KOÇ, H. (1996): Türkiye’de Kıyı Yerleşmelerinde Tatil Konutları, Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Yayın No: 17, Ankara, 23.
- SEZER, S. (2004): Muğla’da Kentleşme ve Kent Yönetimine Katılım, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 123.
- SÖNMEZ, M.R. ve GÖRER, N. (1998): GEF BSEP: National (Black Sea), ICZM Policies and Strategies, Rapor, Turkey, Ankara.
- ŞAHİN, T. (1998): Organize Sanayi Anlayışında Yeni Bir Yaklaşım Olarak Organize Hizmetler ve Muğla Organize Sanayi Bölgesi Uygulaması, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 133.
- TEKEL, A. (1997): 1980 Sonrası Hükümet ve Siyasi Parti Programlarında ‘Kıyı’, ÖZHAN, E. (Editör), Türkiye’nin Kıyı ve Deniz Alanları 1. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 24-27 Haziran 1997, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ankara, 49.
- TOPRAK, Z. (1987): “Mevsimlik Nüfus Hareketleri Nedeniyle Kıyı Belediyelerinin Karşılaştıkları Sorunlar, Çeşme Belediyesi Örneği”, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt. 2, Sayı 1, İzmir, 345-346.
- TOPRAK, Z. (1990): “Kıyı Yerleşimlerinde Turizm Faaliyetleri ve Çevre Değerlerimiz”, İdarecinin Sesi Dergisi, Cilt IV, Sayı 5.

TURGUT, S. R. (2002): “Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetiminde Parçalanmış Kent Yönetimi-Planlama Sorunu” ÖZHAN E. ve ALPASLAN, (Editörler), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 5-8 Kasım 2002, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 327-334.

ÜÇÜNCÜOĞLU, E., GÖRKEN Ö. ve diğerleri, (2002): Sulak Alanların Sürdürülebilirliğinin Sağlanmasına Yönelik Yönetimsel Model: İzmir Körfezi Örneği, ÖZHAN E. ve ALPASLAN, (Editörler), Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 5-8 Kasım 2002, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 230.

ÜNLÜ, N. (2004): Particularly Sensitive Sea Areas: Past, Present and Future, Journal of Maritime Affairs, October, V.3:2, 40-63.

VAROL, H. (1998): Kıyıların Planlama ve Uygulama Sorunları, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 129.

YÖNSEL, F., (2002): Deniz Ulaşımı ve Deniz Kirliliği, <http://www.turkishpilots.org.tr>, 2002.

İnternet Adresleri

<http://www.akdeniz.edu.tr> Akdeniz Üniversitesi

<http://www.denizhaber.com>

<http://www.denizcilik.gov.tr> T.C. Denizcilik Müsteşarlığı

<http://www.kenthaber.com>,

<http://www.kgm.gov.tr> Karayolları Genel Müdürlüğü

<http://www.mugla.gov.tr> Muğla Valiliği,

<http://www.mugla-cevreorman.gov.tr> Muğla Çevre Orman İl Müdürlüğü.

<http://www.cevreorman.gov.tr>, Çevre ve Orman Bakanlığı

<http://www.mu.edu.tr> Muğla Üniversitesi

<http://www.mugla-turizm.gov.tr> Muğla Kültür ve Turizm Müdürlüğü

<http://www.hurriyetim.com.tr> Hürriyet Gazetesi

<http://www.milliyet.com.tr> Milliyet Gazetesi,

<http://www.turkishpilots.org.tr>

<http://sabah.com.tr> Sabah Gazetesi

EKLER

Ek 1. Flora Zenginliği

ODUNSU BİTKİLER

Pinus brutia	Pinus nigra	Cedrus libani
Juniperus	Populus tremula	Arbutus andachne
Callistemon linearis	Phylaria	Spartium junceum
Cistus	Ricinus communis	Astragalus
Lantana camara	Rubus frutiosa	Phonix dactylifera
Pictacia lentiscus	Trachycarpus fortunei	Erica mediterannia
Chamaerops humilis	Rosa canina	Crataegus monogina
Pteridium aquilinum	Myrtus cominus	Daphne
Alnus glutinosa	Spartium junceum	Staphyllea pinnata
Quercus coccifera	Nerium oleander	Rubus sp.
Hedera helix	Cistus creticus	Vitex agnus-castus
Bougainvillea glabra	Ficus carica	Agave americana
Laurus nobilis	Styrax officinalis	Liquidambar orientalis
Asparagus acutifolius	Morus alba	Hibiscus rosa sinensis
Yucca filamentosa	Musa paradisiaca	Pittosporum tobira
Pistacia terebinthus	Carex sp.	Arbutus onedo
Eucalyptus camadulensis	Caesalpinia gilliesii	Cercis siliquastrum
Robinia pseudoacacia	Sarcopoterium spinosum	Arbutus andrachne
Buxus sempervirens	Dracaena deremensis	Hydrangea macrophylla
Schefflera sp.	Pinus picea	Ficus elastica
Rosa centifolia	Albizia julibrissin	Citrus limon
Citrus nobilis	Populus canescens	Cupressus sempervirens
Phragmites communis	Paliurus spina christi	Erica arborea
Jasminum fruticans	Calicotome villosa	Thuja orientalis
Eriobotrya japonica	Dracaena marginata	Opuntia ficus-indica
Thuja occidentalis	Abies alba	Asparagus tensiflorus
Pyracantha coccinea	Erythrina sp.	Chaenomeles speciosa
Olea europaea	Acacia cyanophylla	Philadelphus coronarius
Prunus cerasifera	Viburnum tinus	Juncus inflexus
Campsis radicans	Fatsia japonica	Jasminum officinale
Jasminum primulinum	Kerria japonica	Lonicera periclymenum
Parthenocissus quinquefolia	Wisteria sinensis	Nephrolepis exaltata
Schinus molle	Scindapsus sp.	Ampelopsis sp.
Acacia horrida	Parkinsonia aculeata	Ficus benjamina
Hibiscus syriacus	Albizia arborescens	Salix alba
Citrus aurantium	Phillyrea latifolia	Pyrus amygdaliformis
Quercus ilex	Quercus infectoria	Pistacia vera
Cistus albidus	Cistus sinensis	Araucaria excelsa
Juniperus omxycedrus	amarix smyrnensis	Cycas media
Dracaena fragrans	Cyperus longus	Codiaeum variegatum
Morus nigra		

OTSU BİTKİLER

Epharbia
Spartium junceam
Avena barbata
Capsella bursa pastoris
Malva sylvestris
Matthiola tricuspidata
Viola tricolor
Erodium malacoides
Calendula arvensis
Ranunculus acer
Knautia integrifolia
Cirsium arvense
Verbascum sinuatum
Salvia splendens
Myosotis sp.
Rubia peregrina
Urtica dioica
Carpobrotus acinaciformis
Crepis fetida
Mentha longifolia
Lathyrus sp.
Taraxacum seratinum
Anthemis cretica
Stachys cretica
Geranium lucidum
Lagoecia cuminoides
Centaurea spinosa
Viola odorata
Silybum marianum
Ageratum sp.
Medicago orbicularis
Gomphrena globosa
Senecio vulgaris
Tordylium apulum
Hordeum murinum
Gypsophila sp.
Trifolium uniflorum
Geranium pyrenaicum
Trifolium campestre
Fuchsia sp.
Phlox sp.
Cheiranthus cheiri
Althea officinalis
Mentha succisa
Arum italicum
Silene italica

Cimilax exelsa
Horiaeum bulbosum
Inula viscosa
Sinapis alba
Lupinus angustifolius
Daucus carota
Dactylis glomerata
Lavandula stoechas
Torilis arvensis
Vicia villosa
Leontodon tuberosus
Chrysanthemum segetum
Amaranthus retroflexus
Lolium perenne
Granium dioscotum
Calendula arvensis
Papaver rhoeas
Poa bulbosa
Cynodon dactylon
Euphorbia splendens
Drginea maritima
Trigonella sp.
Malva neglectum
Hypericum perforatum
Origanum onites
Anchusa azurea
Tritoma sp.
Tragopogon longistrostris
Vinca minor
Sonchus asper
Antirrhinum majus
Vicia sativa
Briza minima
Valerianella sp.
Scrophularia canina
Sonchus oleraceus
Centarium erythraea
Mentha pulegium
Gyruna sp.
Tamus communis
Zinnia sp.
Vinca rosae
Mirabilis jalapa
Lotus corniculatus
Plantago maritima
Sinapis arvensis

Graminea
Matricaria chamomilla
Bromus tectorum
Trifolium stellatum
Rumex acetocella
Alyssum murale
Muscari sp.
Asphodelus aestivus
Tagetes sp.
Sisymbrium altissimum
Dianthus sp.
Trifolium resupinatum
Agrostis stolonifera
Bellis perennis
Stellaria media
Pleargonium zonale
Trifolium hybridum
Galium aparine
Ranunculus aquatilis
Sanquisorba minor
Digitalis sp.
Chenopodium album
Bromus medietensis
Geum urbanum
Limonium sinuatum
Erythrina sp.
Limodorum abortivum
Guzania longiscapa
Euphorbia helioscopia
Lantana camara
Bromus diandrus
Ruscus aculeatus
Scorpiurus muricatus
Iris pseudacorus
Sideritis sp.
Doronicum orientale
Aegilops ovata
Briza maxima
Convolvulus arvensis
Esholtzia sp.
Canna sp.
Anthemis punctata
Lamium amplexicula
Smilax aspera
Linum sp.
Isticia glauca

Tritolium globosum
Plantago lanceolata

Solanum nigrum
Euphorbia peplis

Alyssum pterocarpum
Crepis sancta

ENDEMİK BİTKİLER

Bupleurum anatolicum
Alkanna macrosiphon
Arenaria pamphylica subsp
Ouercus eucherii subs.
Hypericum bourgoer var.
algigenum
Ballota pseudodrctamnus

Microsciadum minutum
Campanula hagielia
Arenaria turcica var.
Hypericum avicularifolium
Gladiolus anatolius
Stachys bombycina

Aristolochia poluninii
Ampanula podocarpa
Trigonella lycica
Hypericum depilatum
Ornithogalum
Veronica lycica

Ek 2. Fauna Zenginliği
Türler ve Popülasyonları
Karasal Türler ve Popülasyonları

Akdeniz Martısı	Şahin
Tavşan Sakarca	Paçalı Baykuş
Gelincik	Yalıçapkını
Yaban Kedisi	Çil
Ağaç Sansarı	Bıldırcın
Porsuk	Yeşilbaş
Sincap	Çayır İncir Kuşu
Arı Kuşu	Ağaç İncir Kuşu
Akdeniz Foku	Akbaba
Kaya Sansarı	Beyaz Balıkçıl
Doğan	Kulaklı Orman Baykuşu
Sarı Asma	Puhu
Bıyıklı Baştankara	Arı Şahini
Çam Baştankarası	Yaban Domuzu
Serçe	Kurt Çakal
Söğüt Serçesi	Karakulak
Dağ Serçesi	Çobanaldatan
Kızıkuşu	Saka
Yırtıcı Kartal	Deniz Kaplumbağası
Karabatak	Tepeli Karabatak
Cüce Karabatak	Küçük Atmaca
Gri Balıkçıl	Su Kuşu
Yeşil Bülbül	Tahtalı
Kara Karga	Güökçe (mavi) Güvercin
Gri Ağaçkakan	Üveyik
Yeşil Ağaçkakan	Saksağan
Dik Kuyruklu Ardiç	Leş Kargası
Kuşu	--
Su Tavuğu	Kınalı Keklik
Taş Kuşu	Guguk
Kirpi	Ağaçkakan
Kumru	Suriye Ağaçkakanı
Karatavuk	Kara Ağaçkakan
Sığırıcık	Leylek
Kargagiller	Oklu Kirpi
Dağ Keçisi	--
Ardiç Kuş	Kerkenez
Peçeli Baykuş	Ayı
Çavuşkuşu-İbibik	Sakarmeke
Tilki	Saz Tavuğu
Kaya Güvercini	Kırlangıç
Su Samuru	Yarasa

Endemik Hayvanlar

Deniz Kaplumbağası (*Caretta caretta*)
Kaplumbağa (*Chelonia mydas*)
Akdeniz Foku (*Monachus monachus*)
Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi (*Rupicapra rupicapra*)
Nil Kaplumbağası (*Tryonyx triungus*)
Engerek Yılanı (*Vipera lebetina*)

Omurgasızlar

Spongia officinalis	Murex brandaris
Urella aurita	Sepia officinalis
Anemonia sulcata	Panopeus herbstii
Corallium rubrum	Panopeus argus
Eunicella cavolini	Nephrops norvegicus
Mytilus galloprovincialis	Palinurus elaphas
Ostrea edulis	Scyllarides latus
Rinnochelys nobilis	Maia squinado
Ruditapes decussatus	Carcinus eustuari
Venus verrucosa	Paracentrotus lividus
Cassidaria echinophora	Callinectes
Cerastoderma edula	

Bahklar

Mugil aurata Serranus cabrilla
Gadus merlangus
Mullus barbatus
Trigla gurnardus
Merluccius merluccius
Maena maena
Boops salpa

Ek 3. Arkeolojik Sit Alanları

1.Günlüce Köyü	3.Derece Arkeolojik	Günlüce/Muğla
2.Telmessus	1.Derece Arkeolojik	Gökçebel/Bodrum
3.Kadianda	1. ve 3.Derece Arkeolojik	Gölköy/Bodrum
4.Badem Adaları	1. Derece Arkeolojik	Türkbükü/Bodrum
5.Carianda (Sıralık Kalesi)	1. Derece Arkeolojik	Bodrum
6.Salih Adası	3. Derece Arkeolojik	Bodrum
7.Kocadağ	1. Derece Arkeolojik	Bodrum
8.Kovuk Çal	1. Derece Arkeolojik	Bodrum
9.Arcomesus	1. Derece Arkeolojik	Bodrum
10.Büyük Keneli Tepesi	1. Derece Arkeolojik	Bodrum
11.Bitez ve Mezarlıklar	2. Derece Arkeolojik	Bodrum
12.Büyük Çevrim	1. Derece Arkeolojik	Kızılağaç Köyü/Bodrum
13.Siyangela (Alazeytin Kalesi)	1. Derece Arkeolojik	Çiftlik Köyü/Bodrum
14.Thangela	1. Derece Arkeolojik	Çiftlik Köyü/Bodrum
15.Çilek Kalesi	1. Derece Arkeolojik	Kızılağaç Köyü/Bodrum
16.Termera	1. Derece Arkeolojik	Akyarlar/Bodrum
17.Termerion Çıfıt Kale	1.ve 3. Derece Arkeolojik	Akyarlar-Bodrum
18.Pedesa ve Gökçeler Kalesi	1. Derece Arkeolojik	Konacık/Bodrum
19.Ören Avlusu	1. Derece Arkeolojik	Dağbelen/Bodrum
20.Oyuklu Dağ	1. Derece Arkeolojik	Dağbelen/Bodrum
21.Güvercinlik	3. Derece Arkeolojik	Bodrum
22.Uranum (Burgaz Kale)	1. Derece Arkeolojik	Yalıkavak/Bodrum
23.Myndos Antik Kenti	1.2.ve 3.Derece Arkeolojik	Gümüşlük/Bodrum
24.Gebe Kilise Tümülüsü	1. Derece Arkeolojik	Torba/Bodrum
25.Halikarnassos	Arkeolojik Sit	Bodrum
26.Tonozlu Mezar	1. Derece Arkeolojik	Bodrum
27.Domuz Adası	2. Derece Arkeolojik	Dalaman
28.Cyra	2. ve 3.Derece Arkeolojik	Dalaman
29.Armys ve Lydai	3. Derece Arkeolojik	Dalaman
30.Lyssa	3. Derece Arkeolojik	Dalaman
31.Alycanda	1. Derece Arkeolojik	Dalaman
32.Höyük Tepe	2. Derece Arkeolojik	Dalaman
33.Arap Mezarlığı	Arkeolojik Sit	Dalaman
34.Mezarlık	1. Derece Arkeolojik	Dalaman
35.Yolluca Adası	1. Derece Arkeolojik	Datça
36.Mesudiye	3. Derece Arkeolojik	Datça
37.Kargı Köyü	3. Derece Arkeolojik	Datça
38.Hızırşah Mevkii	3. Derece Arkeolojik	Datça
39.Karaincir Mevkii	3. Derece Arkeolojik	Datça
40.Burgaz Mev.AntikTaş Ocakları	1. Derece Arkeolojik	Datça
41.İskele Mahallesi	1. Derece Arkeolojik	Datça
42.Eski Zeytinyağı Üretim Merkezi	1. Derece Arkeolojik	Datça
43.Reşadiye	3. Derece Arkeolojik	Datça
44.Bybassos	1. ve 3.Derece Arkeolojik	Datça
45.Triopion	1. Derece Arkeolojik	Datça
46.Eski Knidos	1. Derece Arkeolojik	Datça
47.Seramik Atölyeleri	1. Derece Arkeolojik	Mesudiye-Datça

48.Ova Burnu	1. Derece Arkeolojik	Mesudiye-Datça
49.Körmen Körfezi	1. Derece Arkeolojik	Datça
50.Knidos Örenyeri	Arkeolojik Sit	Datça (D)
51.Cumalı Köyü,Murdala Mevkii	1.ve3. Derece Arkeolojik	Datça
52.Emecik Köyü	3. Derece Arkeolojik	Datça
53.Bozburun	1.ve3. Derece Arkeolojik	Datça
54.Pınara Örenyeri	1.Derece Arkeolojik	Fethiye (D)
55.Letoon	1.ve 3.Derece Arkeolojik	Fethiye (D)
56.Tlos	1.Derece Arkeolojik	Fethiye
57.Karmalassos (Kaya Köyü)	3.Derece Arkeolojik	Fethiye
58.Sidyra Örenyeri	1.2. ve 3.Derece Arkeolojik	Fethiye
59.Asar Ardı Koyu	2.Derece Arkeolojik	Fethiye
60.Sancaklı Koyu	2.Derece Arkeolojik	Fethiye
61.Gözlengiç Tepe	2.Derece Arkeolojik	Fethiye
62.Yağlı	2.Derece Arkeolojik	Fethiye
63.Gemile (Aya Nikola)	1. Derece Arkeolojik	Fethiye
64.Karacaören Adası	1. Derece Arkeolojik	Fethiye (D)
65.Tuzla Burnu	1. Derece Arkeolojik	Fethiye
66.Eşşek Kurtaran Tepeve Tüllüce	2. Derece Arkeolojik	Fethiye
67.Akkulak Mevkii	Arkeolojik Sit	Fethiye
68.Keçiler-Asartepe	1. Derece Arkeolojik	Fethiye
69.Telmessos	1.ve 3.Derece Arkeolojik	Fethiye
70.Şovalye Adası	1.ve 3.Derece Arkeolojik	Fethiye
71.Çalış Tepe	1. Derece Arkeolojik	Fethiye
72.Kum Kale	3. Derece Arkeolojik	Fethiye
73.Daidalos	2. Derece Arkeolojik	Fethiye
74.Araxa Örenyeri	1. ve 3. Derece Arkeolojik	Fethiye
75.Balbura Örenyeri	1 Derece Arkeolojik	Fethiye
76.Y.Çatılar (Höyük Tepe)	Arkeolojik Sit	Fethiye
77.Gölbent Köyü yol Kenarı	1. Derece Arkeolojik	Fethiye
78.Küçük Telmessos	1. Derece Arkeolojik	Eşen-Fethiye
79.Perdikia I.	Arkeolojik Sit	Fethiye
80.Perdikia II.	Arkeolojik Sit	Fethiye
81.Alacain	1. Derece Arkeolojik	Fethiye
82.Hıdırlık	1. Derece Arkeolojik	Fethiye
83.Karagözler Mh. 28 Ada 1 Parsel	1. Derece Arkeolojik	Fethiye
84.Narlık Kale	1. Derece Arkeolojik	Fethiye
85.Siyamlar Mahallesi	1. Derece Arkeolojik	Çayan Köyü-Fethiye
86.Seki Bucağı	Arkeolojik Sit	Çayan Köyü-Fethiye
87.İnlise	1. Derece Arkeolojik	Fethiye
88.Girmeler Mağarası	1. Derece Arkeolojik	Fethiye
89.Tahtacı Yurdu	1. Derece Arkeolojik	Fethiye
90.Kiliseli Tepe	1. Derece Arkeolojik	Yakabağ-Fethiye
91.Kaya Köyü Nekropolü	1. Derece Arkeolojik	Yakabağ-Fethiye
92.56.Parsel ve Çevresi	1. Derece Arkeolojik	Kayaköy-Fethiye
93.Ören Tepe	2. Derece Arkeolojik 1.	Keçiler-Fethiye
94.Antik Nekropol	Derece Arkeolojik	Karadere-Fethiye

95.Hyllarima	1. ve 3. Derece Arkeolojik	Karakaya Köyü-Fethiye
96.Kaunos (D)	1. ve 3. Derece Arkeolojik	Derebağ-Kavaklıdere
97.Asar Pınarı antik Yerleşimi	1.Derece Arkeolojik	Çandır Köyü-Köyceğiz
98.Asar Tepe Yerleşimi	1. Derece Arkeolojik	Yangı Köyü-Köyceğiz
99.Baybassino	1. Derece Arkeolojik	Yangı Köyü-Köyceğiz
100.Calliopolis	1. ve 3.Derece Arkeolojik	Marmaris
101.Saranda	3. Derece Arkeolojik	Marmaris
102.Tymos	3. Derece Arkeolojik	Marmaris
103.Loryma	1. Derece Arkeolojik	Marmaris
104.Amos	1. Derece Arkeolojik	Marmaris
105.Cennet Adası	1. Derece Arkeolojik	Marmaris
106.Hisarönü Körfezi	Arkeolojik Sit	Marmaris
107.Patakis (Kızıl Ada)	Arkeolojik Sit	Turgut Köyü-Marmaris
108.Çubucak-Hisarönü	1. ve 2.Derece Arkeolojik	Marmaris
109.Asartepe (Phycos)	1. Derece Arkeolojik	Marmaris
110.Tavşanbükü	1. ve 3.Derece Arkeolojik	Marmaris
111.Gavur Sancağı	1. Derece Arkeolojik	Marmaris
112.Hydas	1. Derece Arkeolojik	Marmaris
113.Pyrnos	1. Derece Arkeolojik	Marmaris
114.Erine	1. Derece Arkeolojik	Marmaris
115.Bargilya	1. Derece Arkeolojik	Marmaris
116.İasos	1. ve 2.Derece Arkeolojik	Milas
117.Labranda	1. Derece Arkeolojik	Milas (D)
118.Heraklia	1. Derece Arkeolojik	Milas (D)
119.Euromos	1. ve 3.Derece Arkeolojik	Milas (D)
120.Beçin	1. ve 3.Derece Arkeolojik	Milas (D)
121.Alagün	1. ve 3. Derece Arkeolojik	Milas (D)
122.Keramos	1. ve 3. Derece Arkeolojik	Milas
123.Mylasa	1. ve 3. Derece Arkeolojik	Milas
124.Beçin ve Denizcik Gölü	3. Derece Arkeolojik	Milas
125.Beşikkale	1. ve 3.Derece Arkeolojik	Milas
126.Cindya	1. Derece Arkeolojik	Milas
127.Cirit Osman Tepesi	1. ve 3.Derece Arkeolojik	Dörttepe-Milas
128.Hydisos Antik Kenti	1.ve 3.Derece Arkeolojik	Danişment-Milas
129.Kayaönü Köyü 18-9 Parseller	1.Derece Arkeolojik	Karacahisar Köyü-Milas
130.Karagöl Tepe	1.Derece Arkeolojik	Kayaönü Köyü-Milas
131.Sarıgerme (Psilis)	3.Derece Arkeolojik	Kazıklı Köyü-Milas
132.Kaya Mezarları	1.Derece Arkeolojik	Ortaca
133.Baba Adası	1.Derece Arkeolojik	Ortaca
134.Kaya Mezarları	Arkeolojik Sit	Ortaca
135.İdyma	3.Derece Arkeolojik	Dalyan-Ortaca
136.İdyma Akropolü	1.Derece Arkeolojik	Ula
137.Ortacağ Kalesi	1.Derece Arkeolojik	Ula
138.Kaya Mezarları	1.Derece Arkeolojik	Ula
139.Sedir Adası	1.Derece Arkeolojik	Akyaka-Ula
140.Lagina	1. ve 3. Derece Arkeolojik	Ula (D)
141.Stratonikeias	1.Derece Arkeolojik	Turgut-Yatağan
		Eskihisar-Yatağan (D)

Ek 4. Kentsel Sit Alanları

ADI	SİT DERECEŚİ	YERİ
1. Muğla-Merkez	Kentsel Sit	MUĞLA
2. Karabağlar	Kentsel Sit	Karabağlar – MUĞLA
3. Yeşilyurt	Kentsel Sit	Yeşilyurt
4. Bözüyük	Kentsel Sit	Bozüyük
5. Ula	Kentsel Sit	Ula
6. Eski Karakaya Köyü	Kentsel Sit	Turgutreis – Bodrum
7. Halikarnassos	Kentsel Sit	Bodrum
8. Reşadiye	Kentsel Sit	Datça
9. Knidos Örenyeri	Kentsel Sit	Datça
10. Telmessos	Kentsel Sit	Fethiye
11. Tersane Adası	3.Derece Kentsel Sit	Fethiye
12. Mylasa	Kentsel Sit	Milas
13. Güllük (Pessala)	Kentsel Sit	Milas

Ek 5. Doğal Sit Alanları

ADI	SİT DERECESESİ	BULUNDUĞU YER
1.Özlüce Köyü	Doğal Sit	Özlüce-Muğla
2.Karabağlar Yaylası	Doğal Sit	Muğla
3.Arcomesus	2.Derece Doğal Sit	Kara Ada-Bodrum
4.Ada Boğazı	2.Derece Doğal Sit	Bodrum
5.Bitez ve Mezarlıklar	2.Derece Doğal Sit	Bitez Köyü-Bodrum
6.İlcabükü Koyu	2.Derece Doğal Sit	Gölköy-Bodrum
7.Cyra	3.Derece Doğal Sit	Dalaman
8.Armysa ve Lydai	3.Derece Doğal Sit	Dalaman
9.Trafo Merkezi	1.Derece Doğal Sit	Dalaman
10.Yarı Açık Cezaevi	1.Derece Doğal Sit	Dalaman
11.Atakent	1.Derece Doğal Sit	Dalaman
12.Kapıdağ Yarımadası	3.Derece Doğal Sit	Dalaman
13.Dalaman Sahil Kesimi	1.ve 2.Derece Doğal Sit	Dalaman
14.Gavur Deresi	1.Derece Doğal Sit	Datça
15.Balıkaşiran Mevkii	1.Derece Doğal Sit	Datça
16.Bencik Limanı	1.Derece Doğal Sit	Datça
17.Kuyulu Burnu-Hazine Koyu	1.Derece Doğal Sit	Datça
18.Bozburun Yarımadası	Derece Doğal Sit	Datça
19.Perdikia I.	3.Derece Doğal Sit	Fethiye
20.Perdikia II.	3.Derece Doğal Sit	Fethiye
21.Oyuktepe	3.Derece Doğal Sit	Fethiye
22.Saz Tokat Mevkii	1.Derece Doğal Sit	Fethiye
23.Saklıkent	1.Derece Doğal Sit	Fethiye
24.Küçükargı	3.Derece Doğal Sit	Fethiye
25.Günübirlik Koyu	1.Derece Doğal Sit	Fethiye
26.Kargılık Koyu	1.Derece Doğal Sit	Fethiye
27.Atbükü Koyu	1.Derece Doğal Sit	Fethiye
28.Boynuzbükü Koyu	1.Derece Doğal Sit	Fethiye
29.Kara Ot Ak Gök	1.Derece Doğal Sit	Fethiye
30.Kelebek Vadisi	1.Derece Doğal Sit	Uzunyurt Köyü-Fethiye
31.Şelale ve Doğal Göletler	1.Derece Doğal Sit	Uzunyurt Köyü-Fethiye
32.Orman Alanı	Doğal Sit	Kumluova-Fethiye
33.Gemile Koyu Vadisi	Doğal Sit	Gemile-Fethiye
34.Eceler Höyüğü	1.Derece Doğal Sit	Girmeler Köyü-Fethiye
35.Yerküpe Mağarası	1.Derece Doğal Sit	Menteşe-Kavaklıdere
36.Cennet Adası	2.Derece Doğal Sit	Marmaris
37.Keçi ve Bedir Adaları	1.Derece Doğal Sit	Marmaris
38.Kamelya Adası	1.Derece Doğal Sit	Marmaris
39.Heraklia	3.Derece Doğal Sit	Milas
40.Denizcik Gölü	1.Derece Doğal Sit	Beçin-Milas
41.İncirli Mağara	1.Derece Doğal Sit	Gökçeler Köyü-Milas
42.Çaylı Değirmen Tepe	1.Derece Doğal Sit	Ortaca
43.Sığla Ağaç Topluluğu	1.Derece Doğal Sit	Değirmentepe-Ortaca
44.Gökova Körfezi	Doğal Sit	Akyaka-Ula
45.Cedrai Örenyeri	1.Derece Doğal Sit	Ula

Ek 6. Muğla Belediye Başkanları (2003 Seçimi sonrasında)

	MUĞLA			
	İLÇESİ	BELEDİYESİ	BAŞKANI	PARTİ
1	BODRUM	BİTEZ	MEHMET REMZİ GÜNGÖR	ANAP
2	BODRUM	BODRUM	MAZLUM AĞAN	CHP
3	BODRUM	GÖLTÜRK BÜKÜ	H.İBRAHİM KAYNAR	ANAP
4	BODRUM	GÜMÜŞLÜK	MEHMET ÜLKÜM	CHP
5	BODRUM	GÜNDOĞAN	İBRAHİM BİLGİ	MHP
6	BODRUM	KONACIK	MEHMET TOSUN	MHP
7	BODRUM	MUMCULAR	KAZIM AVCI	AKP
8	BODRUM	ORTAKENT YAHŞI	MEHMET KOCADON	DYP
9	BODRUM	TURGUTREİS	ALİ SERVER YAZGAN	ANAP
10	BODRUM	YALI	İSMAİL ALTINDAĞ	ANAP
11	BODRUM	YALIKAVAK	MUSTAFA SARUHAN	CHP
12	DALAMAN	DALAMAN	BEYHAN KORKUT	AKP
13	DATÇA	DATÇA	M.EROL KARAKULLUKÇU	CHP
14	FETHİYE	ÇAMKÖY	BEKİR ESER	AKP
15	FETHİYE	ÇİFTLİK	MEHMET HALİL DOĞAN	CHP
16	FETHİYE	EŞEN	YUSUF YİĞİT	AKP
17	FETHİYE	FETHİYE	BEHÇET SAATCI	MHP
18	FETHİYE	GÖCEK	RECEP ŞATIR	CHP
19	FETHİYE	KADIKÖY	HARUN BÜYÜKAYDIN	AKP
20	FETHİYE	KARAÇULHA	TURHAN KOVANCI	AKP
21	FETHİYE	KARADERE	YAKUP OTGÖZ	AKP
22	FETHİYE	KEMER	CAFER ARIKAN	MHP
23	FETHİYE	KUMLUOVA	RAMAZAN KAYNAK	AKP
24	FETHİYE	ÖLÜDENİZ	KERAMETTİN YILMAZ	CHP
25	FETHİYE	SEKİ	HÜSEYİN ÜNAL	AKP
26	FETHİYE	YEŞİLÜZÜMLÜ	ÖNDER GENÇ	CHP
27	KAVAKLIDERE	ÇAMLİBEL	HİLMİ ÇALIŞKAN	DYP
28	KAVAKLIDERE	ÇAYBOYU	MEHMET DEMİR	AKP
29	KAVAKLIDERE	KAVAKLIDERE	NURAY BOZYER	AKP
30	KAVAKLIDERE	MENTEŞE	MESUT KARATAŞ	AKP
31	KÖYCEĞİZ	BEYOBASI	ŞADİ PİRCİ	AKP
32	KÖYCEĞİZ	KÖYCEĞİZ	SALİH ERBAY	CHP
33	KÖYCEĞİZ	TOPARLAR	KAMİL CEYLAN	DYP
34	MARMARİS	ARMUTALAN	MUHAMMET ÜNLÜ	CHP
35	MARMARİS	BELDİBİ	İDRİS İSPİRLİ	MHP

36	MARMARİS	BOZBURUN	SALİH TAŞKIN	CHP
37	MARMARİS	İÇMELER	YAVUZ ÇOKBERKİT	CHP
38	MARMARİS	MARMARİS	MUHAMMET ALİ ACAR	CHP
39	MARMARİS	TURUNÇ	ALİ FUAT FİDAN	CHP
40	MERKEZ	BAYIR	HAMDİ ALGAN	AKP
41	MERKEZ	KAFACA	MURAT GÖKALP	CHP
42	MERKEZ	MUĞLA	OSMAN GÜRÜN	CHP
43	MERKEZ	YERKESİK	MUSTAFA KARADAĞ	CHP
44	MERKEZ	YEŞİLYURT	ADİL ŞEN	AKP
45	MİLAS	BAFA	İHSAN AKARSU	DYP
46	MİLAS	BEÇİN	MEHMET BALCI	MHP
47	MİLAS	GÜLLÜK	MEHMET YAVUZ DEMİR	AKP
48	MİLAS	MİLAS	FEVZİ TOPUZ	CHP
49	MİLAS	ÖREN	KAZIM TURAN	CHP
50	MİLAS	SELİMİYE	MEHMET GÜL	CHP
51	ORTACA	DALYAN	SUAT TUFAN	DYP
52	ORTACA	ORTACA	SALİH ÖZDEMİR	AKP
53	ULA	AKYAKA	AHMET ÇALCA	CHP
54	ULA	GÖKOVA	DURMUŞ ALİ SAZAKLI	CHP
55	ULA	ULA	ÜMİT KARAARSLAN	CHP
56	YATAĞAN	BENCİK	SERCAN ÖZTÜRK	AKP
57	YATAĞAN	BOZARMUT	NAZİF UYSAL	CHP
58	YATAĞAN	BOZÜYÜK	AHMET YÜKSEL	AKP
59	YATAĞAN	TURGUT	MUAMMER BAHÇELİ	CHP
60	YATAĞAN	YATAĞAN	HASAN HAŞMET İŞİK	CHP
61	YATAĞAN	YEŞİL BAĞCILAR	MESUT MAVİ	AKP

Ek 7. Muğla Sivil Toplum Kuruluşu Listesi

- 1 Adalet Kültür ve Eğitim Vakfı
- 2 Akdeniz Ülkeleri Akademisi Vakfı
- 3 Aktur Çevre Koruma Derneği
- 4 Altı Nokta Körler Derneği
- 5 Atatürkçü Düşünce Derneği
- 6 Avcılar ve Atıcılar Derneği
- 7 Bodrum Sağlık vakfı
- 8 Bozburun Çevre Gönüllüleri Derneği
- 9 Can kurtarma ve Su Sporları Kulübü Derneği
- 10 Cumhuriyetçi Kadınlar Derneği
- 11 Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
- 12 Çevre Geliştirme Derneği
- 13 Çevre Koruma Derneği
- 14 Ensar Vakfı Şubesi
- 15 Evrensel Işık Derneği
- 16 Farilya Vakfı
- 17 Fethiye Doğayı Koruma Derneği
- 18 Fethiye Kültür ve Sanat Derneği
- 19 Genç İşadamları Derneği
- 20 Gökova Akyakayı Sevenler Derneği
- 21 İnsan Hakları Derneği Muğla Şubesi
- 22 KA-DER Marmaris Şubesi
- 23 Kadın Dayanışma Grubu
- 24 Kamu Çalışanları Kalkındırma ve Dayanışma Vakfı
- 25 Karabağları Geliştirme ve Güzelleştirme Derneği
- 26 Kızılay Derneği Şubesi
- 27 Köyceğiz Halk Eğitimi ve Toplum Kalkınması Derneği
- 28 Köyceğiz Turizm ve Çevre Derneği
- 29 Mehlika Ahu Hetman Vakfı
- 30 Milas Müze Kültür ve Tabiat Varlık Sevenler Derneği
- 31 Milli Gençlik Vakfı Şubesi
- 32 Muğla 2000 Derneği
- 33 Muğla Mermerciler Derneği
- 34 Muğla Üniversitesi Vakfı
- 35 Muğla'ya Hizmet Vakfı
- 36 Muğlalılar Yardımlaşma Dayanışma ve Kültür Derneği
- 37 Ortaca Zihinsel Özürlü Çocuklar Koruma Ve Yaşatma Derneği

- 38 Ortopedik Özürlüler Rehabilitasyon Derneği
39 Ölüdeniz Turizm Geliştirme Kooperatifi
40 Turizm ve Tanıtma Derneği
41 Turizmi Kültür ve Tabiat Varlık Koruma Derneği
42 Türk Kadını Güçlendirme ve Tanıtma Vakfı

Bodrum Sivil Toplum Kuruluşu Listesi

- 43 Bodrum Sağlık vakfı
44 Bodrumlu Gönüllüler Derneği
45 Can kurtarma ve Su Sporları Kulübü Derneği
46 Türk Kadınlar Birliği
47 Yalıkavak İnsan Doğa ve Çevre Derneği

Dalaman Sivil Toplum Kuruluşu Listesi

- 48 Yardımseven Kadınlar Birliği
49 Yat İşletmecileri Derneği

Datça Sivil Toplum Kuruluşu Listesi

- 50 Aktur Çevre Koruma Derneği
51 Datça Çevre Derneği

Fethiye Sivil Toplum Kuruluşu Listesi

- 53 Fethiye Doğayı Koruma Derneği
53 Fethiye Kültür ve Sanat Derneği
54 Zihinsel Engelliler Derneği

Köyceğiz Sivil Toplum Kuruluşu Listesi

- 55 Köyceğiz Halk Eğitimi ve Toplum Kalkınması Derneği

Marmaris Sivil Toplum Kuruluşu Listesi

- 56 Bozburun Çevre Gönüllüleri Derneği
57 Evrensel Işık Derneği
58 Marmaris Çevre Koruma Derneği
59 Mehlika Ahu Hetman Vakfı

Milas Sivil Toplum Kuruluşu Listesi

- 60 Milas Müze Kültür ve Tabiat Varlık Sevenler Derneği

Ortaca Sivil Toplum Kuruluşu Listesi

- 61 Ortaca Zihinsel Özürlü Çocuklar Koruma Ve Yaşatma Derneği

Ula Sivil Toplum Kuruluşu Listesi

- 62 Gökova Akyakayı Sevenler Derneği

(www.kenthaber.com)

EK 8. Tabiat Anıtları

ANIT AĞACIN TÜRÜ	YERİ
1.Çınar	Yağcılar Hanı girişi-Muğla
2.Çınar	Şemsiana Çeşmesi yanı-Muğla
3.Çınar	Şemsiana Çeşmesi yanı-Muğla
4.Çınar	Şemsiana Çeşmesi yanı-Muğla
5.Çınar	Saburhane Camiiyanı-Muğla
6.Çınar	Saburhane Meydanı-Muğla
7.Çınar	Arasta içi-Muğla
8.Çınar	Yeşilyurt-Muğla
9.Pinar	Çiftlik Köyü-Bodrum
10.Çınar	Peksimet Köyü-Bodrum
11.Çınar	Yalıkavak Çeşme yanı-Bodrum
12.Çınar	KavakMeydanı-Reşadiye-Datça
13.Palmiye Ağacı	Datya Mahallesi-Datça
14.Ardıç	Datya Mahallesi-Datça
15.Okaliptüs	Datya Mahallesi-Datça
16.Harnup (Keçi Boynuzu)	Datya Mahallesi-Datça
17.Sakız Ağacı	Datya Mahallesi-Datça
18.Dut Ağacı	Datya Mahallesi-Datça
19.Dut Ağacı	Datya Mahallesi-Datça
20.Çınar	Paspatır Mevkii-Fethiye
21.Çınar	Yaka Köyü-Fethiye
22.Çınar	Yaka Köyü-Fethiye
23.Çınar	Hisarönü Köyü-Fethiye
24.Çınar	Kaya Köy-Fethiye
25.Çınar	Keçiler Köyü-Fethiye
26.Çınar	Seki-Yenice Mahallesi-Fethiye
27.Çınar	Temel Köyü-Fethiye
28.Palamut	Keçiler Köyü-Fethiye
29.Çınar	Kaya Köyü-Fethiye
30.Ardıç	Kaya Köyü-Fethiye
31.Menengüç	Hisarönü Köyü-Fethiye
32.Pinar	Ovacık-Fethiye
33.Menengüç	Ovacık-Fethiye
34.Pinar	Ovacık-Fethiye
35.Çınar	Ovacık-Fethiye
36.Çınar	Ovacık-Fethiye
37.Palamut	Ovacık-Fethiye
38.Palamut	Ölüdeniz-Fethiye
39.Çınar	Ölüdeniz-Fethiye
40.Çınar	Ölüdeniz-Fethiye
41.Çınar	Fethiye-Antalya karayolu
42.Çınar	Kabağaç-Ağla-Fethiye

43.Karaağaç
44.Çınar
45.Andız
46.Andız
47.Andız
48.Çınar
49.Karaçam
50.Çınar
51.Çınar
52.Çınar
53.Pinar
54.Pinar
55.Çınar
56.Çınar
57.Çınar
58.Çınar (12 Adet)
59.Çınar (60 Adet)
60.Çınar
61.Çınar
62.Çınar
63.Kara Kavak
64.Çınar
65.Pinar
66.Çınar
67.Meşe Ağacı
68.Çınar
69.Çınar
70.Çınar
71.Meşe
72.Meşe
73.Çınar
74.Palmiye
75. Palmiye
76. Palmiye
77. Palmiye
78. Palmiye
79. Palmiye
80.Okalıptus
81.Sıgla Ağaç Topluluğu
82. Sıgla Ağaç Topluluğu

Kabağaç-Fethiye
Kumluova Köyü-Fethiye
Saklıkent Köyü-Fethiye
Döğer Köyü-Fethiye
Döğer Köyü-Fethiye
Döğer Köyü-Fethiye
Arsa Köyü-Fethiye
Arsa Köyü-Fethiye
Bağlı Ağaç Köyü-Fethiye
Bağlı Ağaç Köyü-Fethiye
Bağlı Ağaç Köyü-Fethiye
Arsa Köyü-Fethiye
Arsa Köyü-Fethiye
Yaka Köyü-Fethiye
Yaka Köyü-Fethiye
Yaka Köyü-Fethiye
Yaka Köyü-Fethiye
Yaka Köyü-Fethiye
Temel Köyü-Fethiye
Kınık Köyü-Fethiye
Bekçiler Köyü-Fethiye
Çaltılar Köyü-Fethiye
Günlükbaşı-Fethiye
Karadere Köyü-Fethiye
Ağla Köyü-Köyceğiz
Selimiye Köyü-Marmaris
Bayır Köyü-Marmaris
Bayır Köyü-Marmaris
Bayır Köyü-Marmaris
Bozalan Köyü-Milas
Bozalan Köyü-Milas
Bozalan Köyü-Milas
Güllük-Milas
Güllük-Milas
Güllük-Milas
Güllük-Milas
Güllük-Milas
Güllük-Milas
Akçapınar Ula
Okçular Köyü Ortaca
Yerbeleni Ortaca

(Muğla Çevre Durum Raporu, 2003)

ÖZGEÇMİŞ

- Doğum tarihi : 10.10.1972
- Doğum yeri : Ağlasun/Burdur
- Lise : (1987-1991) Keçiören Çevre Sağlığı Meslek Lisesi
- Lisans :(1991-1996) İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Bölümü
- Yüksek Lisans :(1997-2006) İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü Deniz Politikası Anabilimdalı
- Çalıştığı kurumlar :(1991-2000) Sağlık Bakanlığı Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesi
(2000-2001) Ankara İl Sağlık Müdürlüğü
(2001-halen devam ediyor) Ankara Büyükşehir Belediyesi Teftiş Kurulu Başkanlığında Müfettiş